

อภิเนเวสปรามาสเ ทิวฐิ, ทิวฐิ น วตฺต, วตฺต น ทิวฐิ; อณฺทา ทิวฐิ, อณฺท วตฺต. ยาจ ทิวฐิ ยณฺจ วตฺต. อัย ปจฺมา สณฺณาวตฺตกา อตฺตานุทิวฐิ. อตฺตานุทิวฐิ มิจฺฉาทิวฐิ ทิวฐิวิปตฺติ ฯเปฯ อิมานิ สณฺโณชนานิ น จ ทิวฐิโย. เอวํ สณฺณ อตฺตโต สมนุปฺสฺสตี. (๑, ๘)

ทิวฐิ คือความแต่ต้องด้วยความยึดมั่น ทิวฐิ ไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่ทิวฐิ ทิวฐิเป็นอย่างหนึ่ง วัตถุเป็นอย่างหนึ่ง ทิวฐิและวัตถุ นี้เป็น อรรถานุทิวฐิ มีสัญญาเป็นวัตถุที่ ๑ อรรถานุทิวฐิ เป็นมิจฉาทิวฐิ เป็นทิวฐิวิปตติ ฯลฯ เหล่านี้เป็น สังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิวฐิ. บุคคลย่อมเห็นสัญญา โดยความเป็นตนอย่างนี้. (๑, ๘)

กถิ สณฺณาวนฺตํ อตฺตานิ สมนุปฺสฺสตี ?
 อิเธกฺจโจ สงฺขารเ วิญฺญาณํ รูป เวทนี
 อตฺตโต สมนุปฺสฺสตี, ตสฺส เอวํ โหตี "อัย
 โช เม อตฺตา, โส โช ปน เม อัย อตฺตา
 อิมาย สณฺณาย สณฺณาวา"ตี สณฺณาวนฺตํ
 อตฺตานิ สมนุปฺสฺสตี. เสยฺยถาปิ รุกฺโข
 ฉายาสมนุโน อสฺส, ตเมนํ ปุริโส เอวํ
 วเทยฺย "อัย รุกฺโข, อัย ฉายา. อณฺโณ
 รุกฺโข, อณฺทา ฉายา. โส โช ปนายํ
 รุกฺโข อิมาย ฉายาย ฉายาวา"ตี
 ฉายาวนฺตํ รุกฺขํ สมนุปฺสฺสตี. เอวเมว

บุคฺคยอมเห็นตนว่ามีสัญญาอย่างไร?
 บุคฺคบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็นสังขาร
 วิญฺญาณ รูป เวทนา โดยความเป็นตน
 เขามีความเห็นอย่างนี้ว่า "นี้แลเป็นตัวตน
 ของเรา แต่ที่ตัวตนของเรา นั้นนั้นแลมีสัญญา
 ด้วยสัญญานี้" ดังนี้ ชื่อว่าย่อมเห็นตนว่า
 มีสัญญา. เปรียบเหมือนต้นไม้มีเงา...
 ชื่อว่าย่อมเห็นต้นไม้ว่ามีเงา ฉนฺโต. บุคฺค
 บางคนในโลกนี้ก็ฉนฺตนั้นเหมือนกัน ย่อมเห็น
 สังขาร วิญฺญาณ รูป เวทนา โดยความ
 เป็นตน...

อิธกจฺโจ สงฺขารเ วิญฺญาณํ รูป เวหนํ
 อตฺตโต สมฺนุสฺสตี. ตสฺส เอวํ โทติ "อัย
 โข เม อตฺตา, โส โข ปน เม อัย อตฺตา
 อิมาย สณฺณาย สณฺณาวา"ติ สณฺณาวนฺตํ
 อตฺตานํ สมฺนุสฺสตี, อภินิเวสปรามาสเ
 ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น ทิฏฺฐิ. อณฺเ
 ทิฏฺฐิ อณฺเ วตฺถุ. ยา จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ.

อัย ทุติยา สณฺณาวตฺถุกา. อตฺตานุทิฏฺฐิ.
 อตฺตานุทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ
 สณฺโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. เอวํ สณฺณาวนฺตํ
 อตฺตานํ สมฺนุสฺสตี. (๒, ๑๐)

กถิ อตฺตนิ สณฺณํ สมฺนุสฺสตี ?

อิธกจฺโจ สงฺขารเ วิญฺญาณํ รูป เวหนํ
 อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, ตสฺส เอวํ โทติ "อัย
 โข เม อตฺตา, อิมสฺมิณฺจ ปน อตฺตนิ อัย
 สณฺณาว"ติ อตฺตนิ สณฺณํ สมฺนุสฺสตี.
 เสยฺยถาปิ ปุพฺผิ กนฺธสมฺปนฺนํ อสฺส, ตเมณํ
 ปุริโส เอวํ วเทยฺย "อิทํ ปุพฺผิ, อัย
 กนฺโธ. อณฺเ ปุพฺผิ, อณฺโเว กนฺโธ. โส โข

นี่เป็นอัตตานุทธิมีสัญญาเป็นวัตถุที่ ๒ อัตตานุ
 ทธิเป็นมิจฉาทธิ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์
 แต่ไม่ใช่ทริฐิ บุคคลย่อมเห็นตนว่ามีสัญญา
 อย่างนี้. (๒, ๑๐)

บุคฺชนยํมเห็นสัญญาในตนอย่างไร ?

บุคฺคตบางกนในโลกนี้ ย่อมเห็นสังขาร
 วิญฺญาณ รูป เวหนา โดยความเป็นตน
 เขามีความเห็นอย่างนี้ว่า "นี่แลเป็นตัวตน
 ของเรา ก็แลในตัวตนนี้มีสัญญานี้" กัณฺนี้
 ชื่อว่าย่อมเห็นสัญญาในตน เปรียบเหมือน
 ดอกไม้มีกลิ่นหอม... ชื่อว่า ย่อมเห็น
 กลิ่นหอมในดอกไม้ ฉนฺใด บุคฺคตบางกนใน

คุณบุญมา-คุณสุดาทิพย์ เตสยานนท์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปนายํ กนฺโธ อิมสฺมี ปุบฺเภติ ปุบฺพสฺมี
 กนฺธํ สมนุปฺสฺสติ. เอวเมวํ อีเชกจฺโจ
 สงฺขารเ วิณฺณณํ รูปํ เวทนี อตฺตโต
 สมนุปฺสฺสติ, ทสฺส เอวํ โหติ "อัย โช เม
 อตฺตา, อิมสฺมิญฺจ ปน อตฺตนิ อัย สณฺณายาติ
 อตฺตนิ สณฺณํ สมนุปฺสฺสติ, อภินิเวสปรามาโส
 ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น ทิฏฺฐิ; อณฺเฑ
 วตฺถุ. ยถา จ ทิฏฺฐิ ยถจ วตฺถุ.

อัย ตติยา สณฺณาวตฺถุกา อตฺตทานุทฺฐิ.
 อตฺตทานุทฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ เปฯ อิมานิ
 สณฺโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. เอวํ อตฺตนิ
 สณฺณํ สมนุปฺสฺสติ. (๓, ๑๑)

กถํ สณฺณาย อตฺตทานํ สมนุปฺสฺสติ ?

อีเชกจฺโจ สงฺขารเ วิณฺณณํ รูปํ เวทนี
 อตฺตโต สมนุปฺสฺสติ, ทสฺส เอวํ โหติ "อัย
 โช เม อตฺตา, โส โช ปน เม อัย อตฺตา
 อิมาย สณฺณายาติ สณฺณาย อตฺตทานํ
 สมนุปฺสฺสติ. เสยฺยถาปี มณิ กรณฺทเก
 ปกฺขิตฺโต อสฺส, ตเมนํ ปฺริโส เอวํ วเทยฺย

โลกนํก็จันนํเหมือนกัน ย่อมเห็นสังขาร
 วิณฺญาณ รูป เวทนา โดยความเป็นตน...

นี้เป็นอตฺตทานุทฺฐิมีสณฺญาเป็นวัตถุที่ ๓ อตฺตา-
 นุทฺฐิเป็นมิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน
 แต่ไม่ใช่ทริฐิ บุคคลย่อมเห็นสณฺญาในตน
 อย่างนี้. (๓, ๑๑)

บุคคลย่อมเห็นตนในสณฺญาอย่างไร ?

บุคคลบางคนในโลกนํ ย่อมเห็นสังขาร
 วิณฺญาณ รูป เวทนา โดยความเป็นตน เขา
 มีความเห็นอย่างนี้ว่า "นี่แลเป็นตัวตน
 ของเรา แต่ว่าตัวตนของเรานั้นแลมีอยู่ใน
 สณฺญานํ" คัจฉนํ ชื่อว่าย่อมเห็นตนในสณฺญา.
 เปรียบเหมือนแก้วมณีที่เขาใส่ไว้ในขวด...

"อัย มณิ, อัย กรณฺทโก.. อณฺโณ มณิ,
 อณฺโณ กรณฺทโก. โส โข ปนายํ มณิ อิมสฺมึ
 กรณฺทเก"ติ กรณฺทกสฺมึ มณิ สมนฺุปสฺสติ.
 เอวเมวํ อึเชกจฺจโ จ สงฺขารเ วิญฺญานํ รูป
 เวทนี อตฺตโต สมนฺุปสฺสติ, ตสฺส เอวํ โทติ
 "อัย โข เม อตฺตา, โส โข ปน เม อัย
 อตฺตา อิมาย สณฺุณายา"ติ สณฺุณาย อตฺตานํ
 สมนฺุปสฺสติ, อภินิเวสปรามาสฺ ทิฏฺฐิ,
 ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น ทิฏฺฐิ; อณฺเณ ทิฏฺฐิ,
 อณฺเณ วตฺถุ. ยาจ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ.

อัย จตฺตถา สณฺุณาวตฺถุกา อตฺตานุทิจฺจ.
 อตฺตานุทิจฺจ มิจฺฉาทิจฺจ ๗เป๗ อิมานิ
 สณฺุณเชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. เอวํ สณฺุณาย
 อตฺตานํ สมนฺุปสฺสติ. (๔, ๑๒)

๑๓๔. กถิ สงฺขารเ อตฺตโต
สมนฺุปสฺสติ ? อึเชกจฺจโ จกฺขุสมฺผลสฺสชฺ
 เจตนํ... โสตสมฺผลสฺสชฺ เจตนํ...
 มานสมฺผลสฺสชฺ เจตนํ... ขิวฺหาสมฺผลสฺสชฺ
 เจตนํ... กายสมฺผลสฺสชฺ เจตนํ... มโน-

ชื่อว่า ย่อมเห็นแก้วมณีในขวด ฉันทิ. บุคคล
 บางคนในโลกนี้ก็ฉันทิเหมือนกัน ย่อมเห็น
 สังขาร วิญญาน รูป เวทนา โดยความ
 เป็นตน...

นี่เป็นอตฺตานุทิจฺจมีสัญญาเป็นวัตถุที่ ๔ อตฺตา-
 นุทิจฺจ เป็นมิจฺฉาทิจฺจ ๗๗ เหล่านี้เป็น
 สังโยชนํ แต่มิใช่ทิจฺจ บุคคลย่อมเห็นตนใน
 สัญญาอย่างนี้. (๔, ๑๒)

๑๓๔. บุุชชฺยอุมเห็นสังขาร โดย
ความเป็นตนอย่างไร ? บุคคลบางคนใน
 โลกนี้ ย่อมเห็นจักขุสัมผัสสชาเจตนา...
 มโนสัมผัสสชาเจตนา โดยความเป็นตน คือ
 ย่อมเห็นมโนสัมผัสสชาเจตนาและตนไม่เป็น

สมุผลสุสซี เจตนํ อตุตโต สมฺนุปลสุสตี "ยา
 มโนสมุผลสุสชา เจตนา, โส อหํ. โย อหํ,
 สา มโนสมุผลสุสชา เจตนา"ติ มโนสมุผลสุสซี
 เจตนณฺจ อตุตณฺจ อทฺวํ สมฺนุปลสุสตี.
 เสยฺยถาปี เตลปฺปทีปสุส ฌายโต "ยา
 อจฺฉิ, โส วณฺโณ. โย วณฺโณ, สา อจฺฉิ"ติ
 อจฺฉิณฺจ วณฺณณฺจ อทฺวํ สมฺนุปลสุสตี.
 เอวเมวํ อีเชกฺจฺโจ มโนสมุผลสุสซี เจตนํ
 อตุตโต สมฺนุปลสุสตี "ยา มโนสมุผลสุสชา
 เจตนา, โส อหํ. โย อหํ, สา มโน-
 สมุผลสุสชา เจตนา"ติ มโนสมุผลสุสซี
 เจตนณฺจ อตุตณฺจ อทฺวํ สมฺนุปลสุสตี,
 อภินิเวสปรามาโส ทิฏฺฐิจิ, ทิฏฺฐิจิ น วตฺถุ,
 วตฺถุ น ทิฏฺฐิจิ; อณฺณา ทิฏฺฐิจิ, อณฺณํ วตฺถุ.
 ยา จ ทิฏฺฐิจิ ยณฺจ วตฺถุ.

สองว่า "มโนสัมผัสสชาเจตนาอันใด เรา
 ก็อันนั้น เราอันใด มโนสัมผัสสชาเจตนา
 ก็อันนั้น" เปรียบเหมือนเมื่อประทีปน้ำมัน
 กำลังลุกโพลงอยู่ บุคคลย่อมเห็นเปลวไฟ
 และแสงสว่างไม่เป็นสอง... ฉะนั้น บุคคล
 บางคนในโลกนี้ก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน ย่อมเห็น
 มโนสัมผัสสชาเจตนาโดยความเป็นตน...

อโย ปจฺมา สงฺขารวตฺถุกา อตุตฺตานุทิตฺฐิจิ.
 อตุตฺตานุทิตฺฐิจิ มิจฺฉาทิตฺฐิจิ ฯเปฯ อิมานิ
 สณฺโณชานานิ น จ ทิฏฺฐิจิโย. เอวํ สงฺขารา
 อตุตโต สมฺนุปลสุสตี. (๑, ๑๓)

นี้เป็นอรรถานุทิตฺฐิ มีสังขารเป็นวัตถุที่ ๑
 อรรถานุทิตฺฐิเป็นมิจฉาทิตฺฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็น
 สังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิตฺฐิ บุคคลย่อมเห็นสังขาร
 โดยความเป็นตนอย่างนี้. (๑, ๑๓)

คุณแม่สำราญ-คุณพ่อสุพรรณ ฆานะวณิชย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กถิ์ สงฺขารวณฺฺติ อตุตฺตานํ สมนุปฺสฺสตี?
 อีเชกฺจฺโจ วิญฺญาณํ รูปํ เวทณํ สณฺณํ อตุตฺโต
 สมนุปฺสฺสตี, ตสฺส เอวํ โทตี "อัย โข เม
 อตุตฺตา, โส โข ปน เม อัย อตุตฺตา อิมหิ
 สงฺขารเหติ สงฺขารวา"ตี สงฺขารวณฺฺติ
 อตุตฺตานํ สมนุปฺสฺสตี. เสยฺยถาปิ รุกฺโข
 ฉายาสมฺปนฺโน อสฺส, ตเมณํ ปฺริโส เอวํ
 วเทยฺย "อัย รุกฺโข, อัย ฉายา. อณฺโณ
 รุกฺโข, อณฺณา ฉายา. โส โข ปนายํ
 รุกฺโข อิมาย ฉายาย ฉายาวา"ตี
 ฉายาวณฺฺติ รุกฺขํ สมนุปฺสฺสตี. เอวเมว
 อีเชกฺจฺโจ วิญฺญาณํ รูปํ เวทณํ สณฺณํ
 อตุตฺโต สมนุปฺสฺสตี, ตสฺส เอวํ โทตี "อัย
 โข เม อตุตฺตา, โส โข ปน เม อัย อตุตฺตา
 อิมหิ สงฺขารเหติ สงฺขารวา"ตี สงฺขารวณฺฺติ
 อตุตฺตานํ สมนุปฺสฺสตี, อภินิเวสฺปฺรามาโส
 ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น ทิฏฺฐิ;
 อณฺณา ทิฏฺฐิ, อณฺณํ วตฺถุ. ยา จ ทิฏฺฐิ
 ยณฺจ วตฺถุ.

ปฺนฺชนยํมเห็นตนว่ามีสังขารอย่างไร?

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็นวิญญูณ รูป
 เวทนา สัญญา โดยความเป็นตน เขามี
 ความเห็นอย่างนี้ว่า "นั่นแลเป็นตัวตน
 ของเรา แต่ตัวตนของเรานั้นนั่นแลมีสังขาร
 ด้วยสังขารนี้" ดังนี้ ชื่อว่าย่อมเห็นตนว่ามี
 สังขาร เปรียบเหมือนต้นไม้มีเงา บุรุษพึง
 พுகถึงต้นไม้เช่นนั้นอย่างนี้... ดังนี้ ชื่อว่าย่อม
 เห็นว่าต้นไม้มีเงา ฉนฺใด, บุคคลบางคน
 ในโลกนี้ก็ฉนนั้นเหมือนกัน ย่อมเห็นวิญญูณ
 รูป เวทนา สัญญา โดยความเป็นตน...

คุณแม่สำราญ-คุณพ่อสุพรรณ มาณะวานิชย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อัย ทุตติยา สงขารวตถุกา อุตตานุทิวศิก. นี้เป็นอุตตานุทิวศิก มีสังขารเป็นวัตถุที่ ๒
 อุตตานุทิวศิก มิจฉาทิวศิก ฯเปฯ อิมานิ อุตตานุทิวศิกเป็นมิจฉาทิวศิก ฯลฯ เหล่านี้เป็น
 สณโณชนานิ น จ ทิวศิกโย. เอว สังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิวศิก ปุถุชนย่อมนเห็นตนว่า
 สงขารวตถุ อุตตานิ สมนุปสฺสติ. (๒, ๑๔) มีสังขารอย่างนี้. (๒, ๑๔)

ถ้า อุตตนิ สงขาร สมนุปสฺสติ ? ปุถุชนย่อมนเห็นสังขารในตนอย่างไร?
 อิคฺกจฺโจ วิณฺณานิ รูปี เวทนี สณฺณํ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็นวิณฺญาณ รูปี
 อุตตโต สมนุปสฺสติ, ตสฺส เอว โทติ "อัย เวทนา สัญญา โดยความเป็นตน เขามี
 โข เม อุตตา, อิมสฺมิณฺจ ปน อุตตนิ อิม ความเห็นอย่างนี้ว่า "นี้แลเป็นตัวตน
 สงขาราทิ อุตตนิ สงขาร สมนุปสฺสติ. ของเรา ก็แลในตัวคนนี้มีสังขารเหล่านี้"
 เสยฺยถาปี ปุบฺผิ กนฺธสมฺปนฺนํ อสฺส, ตเมณฺนี้ ตั้งนี้ ชื่อว่าย่อมเห็นสังขารในตน เปรียบ
 ปุริโส เอว วเทยฺย "อิทํ ปุบฺผิ, อัย เหมือนดอกไม้มีกลิ่นหอม... ฉนฺโต บุคคล
 กนฺโธ. อณฺณํ ปุบฺผิ, อณฺโณ กนฺโธ. โส บางคนในโลกนี้ ก็ฉนฺตนั้นเหมือนกัน ย่อมเห็น
 โข ปนายํ กนฺโธ อิมสฺมิ ปุบฺผเ"ติ ปุบฺผสฺมิ วิณฺญาณ รูปี เวทนา สัญญา โดยความ
 กนฺธํ สมนุปสฺสติ. เอวเมว อิคฺกจฺโจ เป็นตน...
 วิณฺณานิ รูปี เวทนี สณฺณํ อุตตโต
 สมนุปสฺสติ, ตสฺส เอว โทติ "อัย โข เม
 อุตตา, อิมสฺมิณฺจ ปน อุตตนิ อิม
 สงขาราทิ อุตตนิ สงขาร สมนุปสฺสติ,
 อภินิเวสปรามาสี ทิวศิก, ทิวศิก น วตถุ,

คุณแม่สำราญ-คุณพ่อสุพรรณ มานะวานิชย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วตฺถุ น ทิฏฺฐิ; อณฺเณ ทิฏฺฐิ, อณฺเณ วตฺถุ.
ยา จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ.

อัยํ ตติยา สงฺขารวตฺถุกา อตฺตานุทิฏฺฐิ.
อตฺตานุทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ
สยฺโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. เอวํ อตฺตนิ
สงฺขารา สมนุปสฺสตี. (๓, ๑๕)

นี่เป็นอตฺตานุทิฏฺฐิ มีสังขารเป็นวัตถุที่ ๓
อตฺตานุทิฏฺฐิเป็นมิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็น
สังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิฏฺฐิ บุคคลย่อมเห็นสังขาร
ในตนอย่างนี้. (๓, ๑๕)

กถํ สงฺขาราเรสุ อตฺตานิ สมนุปสฺสตี ?

บุคฺคชนยํมเห็นตนในสังขารอย่างไร?

อิเธกจฺโจ วิณฺณานํ รูปํ เวทนํ สยฺมํ
อตฺตโต สมนุปสฺสตี, ตสฺส เอวํ โหตี "อัยํ
โข เม อตฺตา, โส โข ปน เม อัยํ อตฺตา
อิมेषุ สงฺขาราเรสุ"ตี สงฺขาราเรสุ อตฺตานิ
สมนุปสฺสตี. เสยฺยถาปิ มณิ กรณฺทเก
ปกฺขิตฺโต อสฺส, ตเมนํ ปุริโส เอวํ
วเหยย "อัยํ มณิ, อัยํ กรณฺทโก. อณฺโณ
มณิ, อณฺโณ กรณฺทโก. โส โข ปนายํ มณิ
อิมสฺมี กรณฺทเก"ตี กรณฺทกสฺมี มณิ
สมนุปสฺสตี. เอวเมวํ อิเธกจฺโจ วิณฺณานํ
รูปํ เวทนํ สยฺมํ อตฺตโต สมนุปสฺสตี, ตสฺส
เอวํ โหตี "อัยํ โข. เม อตฺตา, โส โข

บุคฺคชนยํมเห็นตนในสังขารอย่างไร?
บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็นวิณฺญาณ รูป
เวทนา สัณฺญา โดยความเป็นตน เขามี
ความเห็นอย่างนี้ว่า "นี่แลเป็นตัวตน
ของเรา แต่ว่าตัวตนของเรานั้นนั้นแลมีอยู่ใน
สังขารนี้" ดังนี้ ชื่อว่าย่อมเห็นตนในสังขาร
เปรียบเหมือนแก้วมณีที่เขาใส่ไว้ในขวด...
ชื่อว่าเห็นแก้วมณีในขวด ฉนฺใด บุคฺค
บางคนในโลกนี้ก็ฉนฺนั้นเหมือนกัน ย่อมเห็น
วิณฺญาณ รูป เวทนา สัณฺญา โดยความ
เป็นตน...

คุณแม่สำราญ-คุณพ่อสุพรรณ มาณะวานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปน เม อัย อตุตา อิมสฺส สงฺขารเรสุ"ติ
 สงฺขารเรสุ อตุตานํ สมนุปฺสฺสติ. อภินิเวส-
 ปรามาสฺส ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น
 ทิฏฺฐิ; อณฺเณ ทิฏฺฐิ, อณฺเณ วตฺถุ. ยถา จ
 ทิฏฺฐิ ยถจ วตฺถุ.

อัย จตุตฺถา สงฺขารวตฺถุกา อตุตานุทิสฺสินิท.
 อตุตานุทิสฺสินิท มิจฺฉาทิสฺสินิท ฯ เปฯ อิมานิ
 สยโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. เอวํ สงฺขารเรสุ
 อตุตานํ สมนุปฺสฺสติ. (๔, ๑๖)

นี่เป็นอัฏฏานุทิสฺสินิท มีสังขารเป็นวัตถุที่ ๔
 อัฏฏานุทิสฺสินิทเป็นมิจฉาทิสฺสินิท ฯลฯ เหล่านี้เป็น
 สังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิสฺสินิท บุคคลย่อมเห็นตนใน
 สังขารอย่างนี้. (๔, ๑๖)

๑๓๕. กถํ วิณฺเณณํ อตุตฺโต
 สมนุปฺสฺสติ ? อิทฺถกจฺโจ จกฺขุวิณฺเณณํ...
 โสทวิณฺเณณํ... ฆานวิณฺเณณํ... ชิวฺหา-
 วิณฺเณณํ... กายวิณฺเณณํ... มโนวิณฺเณณํ
 อตุตฺโต สมนุปฺสฺสติ "ยํ มโนวิณฺเณณํ, โส
 อหํ. โย อหํ, ตํ มโนวิณฺเณณํ"ติ มโน-
 วิณฺเณณญจ อตุตฺตญจ อทฺวयํ สมนุปฺสฺสติ.
 เสยฺยถาปิ เทลปฺปทีปฺสฺส ฌายฺโต "ยถา
 อจฺฉิ, โส วณฺเณ. โย วณฺเณ, สธา
 อจฺฉิ"ติ อจฺฉิณฺจ วณฺเณณฺจ อทฺวยํ สมนุปฺสฺสติ.
 เอวเมวํ อิทฺถกจฺโจ มโนวิณฺเณณํ อตุตฺโต

๑๓๕. บุคคลย่อมเห็นวิณฺเณณโดย
 ความเป็นตนอย่างไร ? บุคคลบางคนใน
 โลกนี้ ย่อมเห็นจักขุวิณฺเณณ... มโนวิณฺเณณ
 โดยความเป็นตน คือ ย่อมเห็นมโนวิณฺเณณ
 และตนไม่เป็นสองว่า "มโนวิณฺเณณอันใด
 เราก็อันนั้น เราอันใด มโนวิณฺเณณก็อันนั้น"
 เปรียบเหมือนประทีปน้ำมัน อันลุกโพลงอยู่
 บุคคลย่อมเห็นเปลวไฟและแสงสว่างไม่เป็น
 สอง... ฉันทฺโต บุคคลบางคนในโลกนี้ก็
 ฉันทฺนํเหมือนกัน ย่อมเห็นมโนวิณฺเณณโดย
 ความเป็นตน...

คุณชนสรณฺ มานะวณิชยํ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์ทางธรรม. ปีที่ ๒. ๒-๙

สมนุปสฺสติ "อํ มโนวิญฺเฒาณํ, โส อหํ. โย
 อหํ, ตํ มโนวิญฺเฒาณนฺ"ติ มโนวิญฺเฒาณญจ
 อตฺตณฺจ อทฺวํยํ สมนุปสฺสติ, อภินิเวส-
 ปรามาสฺส ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น
 ทิฏฺฐิ; อณฺเฒา ทิฏฺฐิ, อณฺเฒํ วตฺถุ. ยํ จ
 ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ.

อํ ปจมา วิญฺเฒาณวตฺถุกา อตฺตานุทิฏฺฐิ.
 อตฺตานุทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ
 สณฺโฆชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. เอวํ วิญฺเฒาณํ
 อตฺตโต สมนุปสฺสติ. (๑, ๑๗)

นี้เป็นอัตตานุทิสฺส มีวิญฺเฒาณเป็นวตฺถุที่ ๑
 อัตตานุทิสฺสเป็นมิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็น
 สงฺโยชนํ แต่ไม่ใช่ทิสฺส ปุถุชนย่อมนเห็นวิญฺเฒาณ
 โดยความเป็นตนอย่างนี้. (๑, ๑๗)

กถํ วิญฺเฒาณวณฺตํ อตฺตานํ สมนุปสฺสติ?

ปุถุชนย่อมนเห็นตนว่ามีวิญฺเฒาณอย่างไร?

อิเชกจฺโจ รูป เวทณํ สณฺเฒํ สงฺขาร
 อตฺตโต สมนุปสฺสติ, ตสฺส เอวํ โหติ "อํ
 โข เม อตฺตา, โส โข ปน เม อํ อตฺตา
 อิมินา วิญฺเฒาณเฒน วิญฺเฒาณวา"ติ วิญฺเฒาณวณฺตํ
 อตฺตานํ สมนุปสฺสติ. เสยฺยถาปิ รุกฺโข
 ฉายาสมฺปนฺโน อสฺส, ตเมณํ ปุริสํ เอวํ
 วเทยฺย "อํ รุกฺโข, อํ ฉายา. อณฺโณ
 รุกฺโข, อณฺเฒา ฉายา. โส โข ปนายํ

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็นรูป เวทนา
 สันฺญา สงฺขาร โดยความเป็นตน เขามี
 ความเห็นอย่างนี้ว่า "นี้แลเป็นตัวตน
 ของเรา แต่ที่ตัวตนของเรา^{นี้}นั้นแลมี
 วิญฺเฒาณด้วยวิญฺเฒาณ^{นี้}" ดังนี้ เชื่อว่าย่อมเห็น
 ตนว่ามีวิญฺเฒาณ เปรียบเหมือนคน^{นี้}ไม่มีเงา..
 เชื่อว่าย่อมเห็น^{นี้}ตนไม่มีเงา ฉนฺโต บุคคล
 บางคนในโลกนี้ก็ฉนฺต^{นี้}นั้นเหมือนกัน ย่อมเห็น

คุณชนสรณํ มานะวณิชยํ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

รุกฺโข อิมาย ฉายาย ฉายาวา"ติ รูป เวทนา สัญญา สังขาร โดยความ
 ฉายาวนฺตํ รุกฺขํ สมนุสฺสติ. เอวเมว เป็นตน...
 อิเชกฺจฺโจ รูปํ เวทณํ สณฺณํ สงฺขารา
 อตฺตโต สมนุสฺสติ, ตสฺส เอวํ โหติ "อัย
 โข เม อตฺตา, โส โข ปน เม อัย อตฺตา
 อิมินา วิญฺญาณเณ วิญฺญาณวา"ติ วิญฺญาณวนฺตํ
 อตฺตานํ สมนุสฺสติ, อภินิเวสปรามาโส
 ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น ทิฏฺฐิ; อณฺเณ
 ทิฏฺฐิ, อณฺเณ วตฺถุ, ยา จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ.

อัย ทุตฺติยา วิญฺญาณวตฺถุกา อตฺตานุทิฏฺฐิ. นี้เป็นอัคตตานุทิฐิ มีวิญญาณเป็นวัตถุที่ ๒
 อตฺตานุทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ อัคตตานุทิฐิเป็นมิจฉาทิฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็น
 สณฺโณชานานิ น จ ทิฏฺฐิโย. เอวํ สังโยชนํ แต่ไม่ใช่ทิฐิ บุคคลย่อมเห็นตนว่า
 วิญฺญาณวนฺตํ อตฺตานํ สมนุสฺสติ. (๒, ๑๘) มีวิญญาณอย่างนี้. (๒, ๑๘)

กถิ อตฺตนิ วิญฺญาณํ สมนุสฺสติ ? บุคคลย่อมเห็นวิญญาณในตนอย่างไร?
 อิเชกฺจฺโจ รูปํ เวทณํ สณฺณํ สงฺขารา บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็นรูป เวทนา
 อตฺตโต สมนุสฺสติ, ตสฺส เอวํ โหติ "อัย สัญญา สังขาร โดยความเป็นตน เขามี
 โข เม อตฺตา, อิมสฺสมิณฺจ ปน อตฺตนิ อิห ความเป็นตนอย่างนี้ว่า "นี่แลเป็นตัวตน
 วิญฺญาณน"ติ อตฺตนิ วิญฺญาณํ สมนุสฺสติ. ของเรา ก็แลในตัวคนนี้มีวิญญาณนี้" คั้งนี้
 เสยฺยถาปิ ปุบฺผิ คณฺฐสมฺปนฺนํ อสฺส, ตเมณฺนี ชื่อว่า ย่อมเห็นวิญญาณในตน เปรียบเหมือน

คุณชนสรณ์ มานะวนิชย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์ทางธรรม. ๒-๙

ปฺริโส เอวํ วเทยฺย "อิทํ ปุพฺผํ, อํยํ
 กนฺโธ. อณฺณํ ปุพฺผํ, อณฺโณ กนฺโธ. โส โข
 ปนายํ กนฺโธ อิมสฺมึ ปุพฺผเ"ติ ปุพฺผสฺมึ
 กนฺธํ สมนุปฺสฺสติ. เอวเมวํ อิเชกจฺโจ รูปํ
 เวทนํ สณฺณํ สงฺขารํ อตฺตโต สมนุปฺสฺสติ,
 ตสฺส เอวํ โทติ "อํยํ โข เม อตฺตา,
 อิมสฺมิณฺจ ปน อตฺตนิ อิทํ วิณฺณาณฺ"ติ
 อตฺตนิ วิณฺณาณํ สมนุปฺสฺสติ, อภินิเวส-
 ปรามาสो ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น
 ทิฏฺฐิ; อณฺณา ทิฏฺฐิ, อณฺณํ วตฺถุ. ยํ จ
 ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ.

อํยํ ตติยา วิณฺณาณวตฺถุกา อตฺตานุทิจฺฉิ.
 อตฺตานุทิจฺฉิ มิจฺฉาทิจฺฉิ ฯเปฯ อิมานิ
 สณฺโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. เอวํ อตฺตนิ
 วิณฺณาณํ สมนุปฺสฺสติ. (๓, ๑๘)

กถํ วิณฺณาณสฺมึ อตฺตานํ สมนุปฺสฺสติ ?

อิเชกจฺโจ รูปํ เวทนํ สณฺณํ สงฺขารํ
 อตฺตโต สมนุปฺสฺสติ, ตสฺส เอวํ โทติ "อํยํ
 โข เม อตฺตา, โส โข ปน เม อํยํ อตฺตา
 อิมสฺมึ วิณฺณาณเ"ติ วิณฺณาณสฺมึ อตฺตานํ

ดอกไม้มีกลิ่นหอม... ฉันใด บุคคลบางคน
 ในโลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมเห็นรูป
 เวทนา สัญญา สังขาร โดยความเป็นตน...

นี้เป็นอัตตานุทิจฺฉิ มีวิณฺณาณเป็นวตฺถุที่ ๓
 อัตตานุทิจฺฉิเป็นมิจฺฉาทิจฺฉิ ฯลฯ เหล่านี้เป็น
 สังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิจฺฉิ บุคคลย่อมเห็นวิณฺณาณ
 ในตนอย่างนี้. (๓, ๑๘)

บุคคลย่อมเห็นตนในวิณฺณาณอย่างไร?

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็นรูป เวทนา
 สัญญา สังขาร โดยความเป็นตน เขามี
 ความเห็นอย่างนี้ว่า "นี่แลเป็นตัวตน
 ของเรา แต่ว่าตัวตนของเรานั้นแลมีอยู่"

คุณชนสรณํ มานะวานิชยํ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สมนุปสฺสติ. เสยฺยถาปิ มณิ กรณฺทเก
 ปกฺขิตฺโต อสฺส, ตเมณํ ปุริโส เอวํ วเทยฺย
 "อัยมณิ, อัยมณิ กรณฺทโก. อณฺโณ มณิ,
 อณฺโณ กรณฺทโก. โส โข ปนายํ มณิ อิมสฺมิ
 กรณฺทเก"ติ กรณฺทกสฺมิ มณิ สมนุปสฺสติ.
 เอวเมวํ อิทฺเทจฺโจ รูป เวทณํ สณฺณํ
 สงฺขารํ อตฺตโต สมนุปสฺสติ, ตสฺส เอวํ
 โทติ "อัยมณิ โข เม อตฺตา, โส โข ปน
 เม อัยมณิ อตฺตา อิมสฺมิ วิณฺณาณ"ติ
 วิณฺณาณสฺมิ อตฺตานํ สมนุปสฺสติ, อภินิเวส-
 ปรามาโส ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น
 ทิฏฺฐิ; อณฺเณ ทิฏฺฐิ, อณฺเณ วตฺถุ. ยํ จ
 ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ.

อัยมณิ จตฺตถา วิณฺณาณวตฺถุภา อตฺตานุทิสฺสินิ.
 อตฺตานุทิสฺสินิ มิจฺฉาทิสฺสินิ ฯเปฯ อิมานิ
 สณฺโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. เอวํ วิณฺณาณสฺมิ
 อตฺตานํ สมนุปสฺสติ. อตฺตานุทิสฺสินิยา อิมเห
 วิสฺตียา อากาเรหิ อภินิเวโส โทติ.
 (๔, ๒๐)

อุตตทานุทิสฺสินิทเทโส ทฺติโย.

ในวิณฺญาณ" คั้งนี้ ชื่อว่าย่อมเห็นตนใน
 วิณฺญาณ เปรียบเหมือนแก้วมณีที่เขาใส่ไว้ใน
 ในขวด... ชื่อว่าย่อมเห็นแก้วมณีในขวด
 ฉันทใด บุคคลบางคนในโลกนี้ก็ฉันทนั้นเหมือน
 กัน ย่อมเห็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร
 โดยความเป็นตน...

นี้เป็นอุตตทานุทิสฺสินิวิณฺญาณเป็นวตฺถุที่ ๔ อตฺตา-
 นุทิสฺสินิเป็นมิจฺฉาทิสฺสินิ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์
 แต่ไม่ใช่ทิสฺสินิ บุคคลย่อมเห็นตนในวิณฺญาณ
 อย่างนี้ อตฺตานุทิสฺสินิมีความยึดมั่นด้วย
 อากาโร ๒๐ เหล่านี้. (๔, ๒๐)

อุตตทานุทิสฺสินิทเทโส ที่ ๒ จบ.

พ.ต.อ. ไฉลก-คุณรัตนาวดี กรพุกกะณะ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์ทางวรรณคดี. ๒๕๖๕

๓. มิจฉาทิฏฐินิทเทศ

๓. มิจฉาทิฏฐินิทเทศ

๑๓๖. มิจฉาทิฏฐิยา กตเมหิ
 ทสหากาเรหิ อภินิเวโส โหติ ? "นตฺถิ
 ทินฺนุ"ติ วตฺถุ^๑ เอวฺวาโท มิจฉาทิฏฐิ-
 ภินิเวสปรามาสो^๒ ทิฏฐิ, ทิฏฐิ น วตฺถุ^๓,
 วตฺถุ น ทิฏฐิ; อณฺณา ทิฏฐิ, อณฺณํ วตฺถุ.
 ยา จ ทิฏฐิ ยณฺจ วตฺถุ. อຍံ ปจฺมา
 มิจฉาวตฺถุภา มิจฉาทิฏฐิ. มิจฉาทิฏฐิ
 ทิฏฐิวิปฺตฺติ ฯเปฯ อิมานิ สณฺโณชนานิ น
 จ ทิฏฐิโย.

๑๓๖. มิจฉาทิฏฐิมมีความยึดมั่นด้วย
 อาการ ๑๒ เป็นไฉน ? ทิฏฐิ คือ ความ
 แตะต้องด้วยความยึดมั่นแห่งมิจฉาทิฏฐิ อัน
 กล่าวถึงวัตถุอย่างนี้ว่า "ทานที่ให้แล้วไม่มี
 ผล" ทิฏฐิไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่ทิฏฐิ ทิฏฐิเป็น
 อย่างหนึ่ง วัตถุเป็นอย่างหนึ่ง ทิฏฐิและวัตถุ
 นี้เป็นมิจฉาทิฏฐิมิวัตถุผลที่ ๑ มิจฉาทิฏฐิเป็น
 ทิฏฐิวิบัติ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่ไม่ใช่
 ทิฏฐิ.

"นตฺถิ ยิฏฺฐนฺ"ติ วตฺถุ ฯเปฯ "นตฺถิ
 หุตฺน"ติ วตฺถุ... "นตฺถิ สุกตฺตฺถุภฺกฺกฺกานํ
 กมฺมานํ ผลํ วิปาโก"ติ วตฺถุ... "นตฺถิ
 อຍံ โลกโก"ติ วตฺถุ... "นตฺถิ ปโร
 โลกโก"ติ วตฺถุ... "นตฺถิ มาตา"ติ
 วตฺถุ... "นตฺถิ ปิตา"ติ วตฺถุ... "นตฺถิ

ทิฏฐิ คือความแตะต้องด้วยความยึดมั่นแห่ง
 มิจฉาทิฏฐิ อันกล่าวถึงวัตถุอย่างนี้ว่า "ยัญญ
 ที่บูชาแล้วไม่มีผล" ฯลฯ "การเข่นสรวง
 ไม่มีผล"... "ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคล
 ทำดีทำชั่วไม่มี"... "สัตว์ผู้ผูกเกิดขึ้น
 ก็ไม่มี"... "สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติ

^๑ ฉ. วตฺถุ, เอวฺมุปริปี.
^๒ ฉ. มิจฉาภินิเวสปรามาสो.
^๓ ญ. วตฺถุ, เอวฺมุปริปี.

สตฺตา โอบปาติกา^๑ติ วตฺถุ... "นตฺถิ
 โลเก สมณพฺราหฺมณา สมมกฺคตา สมนฺมา-
 ปฏฺธิปฺนฺนา เย อิมฺปิ^๑ โลกํ ปรีปฺปิ^๑ โลกํ สยฺ
 อภินฺณา สจฺฉิกฺคฺวา ปเวเทนฺตี^๑ติ วตฺถุ
 เอวฺวาโท มิจฺฉาทิฐฐาภินิเวสปรามาโส
 ทิฐฺฐิ,

ชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ่มกัวย
 ปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสั่งสอนประชุมชนให้
 รู้ตาม ไม่มีในโลก",

ทิฐฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น ทิฐฺฐิ; อณฺเฑ
 ทิฐฺฐิ, อณฺเฑ วตฺถุ. ยา จ ทิฐฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ.
 อยฺ ทสฺมา มิจฺฉาวตฺถุกา มิจฺฉาทิฐฺฐิ.
 มิจฺฉาทิฐฺฐิ ทิฐฺฐิวิปฺตฺติ ฯเปฯ มิจฺฉาทิฐฺฐิกสฺส
 ปุริสฺปุคฺคสฺส เทว^๒ คตฺติโย ฯเปฯ อิมานิ
 สณฺโณชนานิ น จ ทิฐฺฐิโย. มิจฺฉาทิฐฺฐิยา
 อิมฺเหติ ทสฺหากาเรติ อภินิเวโส โทติ.

ทิฐฐิไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่ทิฐฐิ ทิฐฐิเป็นอย่าง-
 หนึ่ง วัตถุเป็นอย่างหนึ่ง ทิฐฐิและวัตถุนั้น
 เป็นมิจฉาทิฐฐิมี่วัตถุผิดที่ ๑๐ มิจฉาทิฐฐิเป็น
 ทิฐฐิวิบัติ ฯลฯ บุรุษบุคคลผู้ประกอบด้วย
 มิจฉาทิฐฐิ ย่อมมีคติเป็น ๒ ฯลฯ เหล่านี้เป็น
 สังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิฐฐิ มิจฉาทิฐฐิมีความยึดมั่น
 ด้วยอาการ ๑๐ เหล่านี้.

มิจฉาทิฐฐินิทเทโส คติโย.

มิจฉาทิฐฐินิทเทส ที่ ๓ จบ.

ปฏิสัมพันธ์ทางวรรณคดี. ๒-๕

^๑ ฉ. ย. อิมญจ ...ปรณฺจ.
^๒ ฉ. เทว.

๔. สกฺกายทิฏฺฐินิทฺเทศ

๑๓๗. สกฺกายทิฏฺฐิยา กตเมหิ
 วิสฺสตียา อากาเรหิ อภินิเวโส โหติ ? อธิ
 อสฺสุตวา ปุณฺณชโน อริยานํ อทสฺสาวิ
 อริยธมฺมสฺส อโกวิทฺโห อริยธมฺเม อวินีโต
 สปุริสํ อทสฺสาวิ สปุริสธมฺมสฺส
 อโกวิทฺโห สปุริสธมฺเม อวินีโต รูปํ อตฺตโต
 สมฺนุสฺสตี, รูปวณฺตํ วา อตฺตํ, อตฺตนิ
 วา รูปํ, รูปสฺมี วา อตฺตํ. เวทณํ...
 สณฺณํ... สงฺขาร... วิญฺญาณํ อตฺตโต
 สมฺนุสฺสตี, วิญฺญาณวณฺตํ วา อตฺตํ,
 อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมี วา
 อตฺตํ.

กถํ รูปํ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี ?
 อธิเชกฺขจิตฺตํ ปจฺจวีกสิณํ ฯ เปฯ โอทาทกสิณํ
 อตฺตโต สมฺนุสฺสตี "ยํ โอทาทกสิณํ, โส
 อหํ. โย อหํ, ตํ โอทาทกสิณํ"ติ โอทาท-
 กสิณญจ อตฺตญจ อหุยํ สมฺนุสฺสตี.

๔. สกฺกายทิฏฺฐินิทฺเทศ

๑๓๗. สกฺกายทิฏฺฐิมิควมยํคํนํคํว
 อาการ ๒๐ เป็นไฉน ? ปุณฺณชโนผู้ไม่ได้สັบ
 แล้วในโลกนี้ มิได้เห็นพระอริยเจ้า ไม่
 ฉลาดในธรรมของพระอริยเจ้า ไม่ได้รับ
 แนะนำในธรรมของพระอริยเจ้า ไม่ได้เห็น
 สปับุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของสปับุรุษ ไม่ได้
 รับแนะนำในธรรมของสปับุรุษ ย่อมเห็นรูป
 โดยความเป็นตนบ้าง เห็นตนว่ามีรูปบ้าง
 เห็นรูปในตนบ้าง เห็นตนในรูปบ้าง ย่อม
 เห็นเวทนา... สัญญา... สังขาร...
 วิญฺญาณ โดยความเป็นตนบ้าง เห็นตนว่า
 มีวิญฺญาณบ้าง เห็นวิญฺญาณในตนบ้าง เห็นตน
 ในวิญฺญาณบ้าง.

ปุณฺณชโนย่อมเห็นรูป โดยความเป็นตน
 อย่างไร ? บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็น
 ปจฺจวีกสิณ ฯลฯ โอทาทกสิณ โดยความ
 เป็นตน คือ ย่อมเห็นโอทาทกสิณและตนไม่
 เป็นสองว่า "โอทาทกสิณอันใด เราก็อันนั้น"

เสยฺยถาปี เตลปฺปทีปสฺส ฌายโต ฯเปฯ
 เอวเมวํ อิทฺถจฺจุใจ โอทาทกฺกสิณฺ อตุตฺโต
 สมนุปฺสฺสตี, อภินิเวสฺปรามาโส ทิฏฺฐิ
 ฯเปฯ

เราอันใด โอทาทกสิณก็อันนั้น" เปรียบ
 เหมือนเมื่อประทีปน้ำมันลุกโพลงอยู่ ฯลฯ
 ฉันใด บุคคลบางคนในโลกนี้ก็ฉันนั้นเหมือน
 กัน ย่อมเห็นโอทาทกสิณ โดยความเป็นตน
 ทิฐิ ก็คือความตะคองด้วยความยึดมั่น ฯลฯ

อัยํ ปจฺมา รูปรวตฺตกา สกฺกกายทิฏฺฐิ,
 สกฺกกายทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ
 สลฺโลชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. เอวํ รูปี
 อตุตฺโต สมนุปฺสฺสตี ฯเปฯ สกฺกกายทิฏฺฐิยา
 อิมฺหิ วิสฺตึยา อากาเรหิ อภินิเวโส โทติ.

นี้เป็นสักกายทิฐิมีรูปเป็นวัตถุที่ ๑ สักกายทิฐิ
 เป็นมิจฉาทิฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน แต่
 ไม่ใช่ทิฐิ บุคคลย่อมเห็นรูปโดยความเป็นตน
 อย่างนี้ ฯลฯ สักกายทิฐิมีความยึดมั่นด้วย
 อาการ ๒๐ เหล่านี้.

สกฺกกายทิฏฺฐินิทฺเทศ โจจฺจตุตฺโต.

สกฺกกายทิฏฺฐินิทเทศ ที่ ๕ จบ.

๕. สัสสตทิฏฐินิทเทศ

๕. สัสสตทิฏฐินิทเทศ

๑๓๘. สกฺกายวตฺตกาย สสฺสตีฏฺฐิยา
 กตเมหิ ปณฺณรสี อากาเรหิ อภินิเวโส
 โทติ ? อิตฺ อสฺสฺตวา ปุณฺชชโน อริยานํ

๑๓๘. สัสสตทิฐิมีสักกายทิฐิเป็นวัตถุ
 มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๑๕ เป็นไฉน ?
 บุคคลผู้ไม่ได้สดับในโลกนี้ ไม่ได้เห็นพระ-

คุณรักษา-คุณสมโภชน จาวทวิภาส และบุตรธิดา
 สร้างต้นฉบัปพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อทสฺสาวี อริยธมฺมสฺส อโกวิทฺโธ อริยธมฺเม อริยเจ้า... ไม่ได้รับแนะนำในธรรมของ
 อวินีโต สปุปริสานํ อทสฺสาวี สปุปริส- สปุบุรุษ ย่อมเห็นคนว่ามีรูปร่าง เห็นรูป
 ธมฺมสฺส อโกวิทฺโธ สปุปริสธมฺเม อวินีโต ในตนบ้าง... เห็นคนว่ามีสังขารบ้าง
 รูปวณฺฺตํ วา อตฺตทานํ, อตฺตนิ วา รูป, เห็นคนว่ามีวิญญาณบ้าง เห็นวิญญาณในตน
 รูปสฺมี วา อตฺตทานํ. เวทनावณฺฺตํ วา บ้าง เห็นตนในวิญญาณบ้าง.
 อตฺตทานํ... สณฺณาวณฺฺตํ วา อตฺตทานํ...
 สงฺขารวณฺฺตํ วา อตฺตทานํ... วิญฺญาณวณฺฺตํ
 วา อตฺตทานํ, อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ,
 วิญฺญาณสฺมี วา อตฺตทานํ.

กถํ รูปวณฺฺตํ อตฺตทานํ สมนุสฺสตี ?

ปุณฺณชฺน ย่อมเห็นคนว่ามีรูปอย่างไร ?

อิเชกจฺโจ เวทนี สณฺณํ สงฺขาราเร วิญฺญาณํ
 อตฺตโต สมนุสฺสตี, ตสฺส เอวํ โหติ "อัย
 โช เม อตฺตา, โส โช ปน เม อัย อตฺตา
 อิมินา รูเปเน รูปวา"ติ รูปวณฺฺตํ อตฺตทานํ
 สมนุสฺสตี. เสยฺยถาปิ รุกฺโข ฉายา-
 สมฺปนฺโน อสฺส, ตเมนํ ปุริโส เอวํ วเทยฺย
 "อัย รุกฺโข, อัย ฉายา. อญฺเญ รุกฺโข,
 อญฺญา ฉายา. โส โช ปนายํ รุกฺโข อิมาย
 ฉายาย ฉายาวา"ติ ฉายาวณฺฺตํ รุกฺโข

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็นเวทนา
 สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยความเป็นตน
 เขามีความเห็นอย่างนี้ว่า "นี้แลเป็นตัวตน
 ของเรา แต่ว่าตัวตนของเรานั้นแล มีรูป
 ด้วยรูปนี้" ดังนี้ ชื่อว่าย่อมเห็นคนว่ามีรูป
 เปรียบเหมือนต้นไม้มีเงา บุรุษพึงพูดถึง
 ต้นไม้นั้นอย่างนี้ว่า "นี้ต้นไม้ นี้เงา ต้นไม้
 เป็นอย่างหนึ่ง เงาเป็นอย่างหนึ่ง แต่ว่า
 ต้นไม้นั้นแล มีเงาค้วยเงานี้" ดังนี้

คุณรัตนา-คุณสมโภชน์ จาวทวิภาส และบุตรธิดา
 สร้างต้นฉับบพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมนุปสฺสตี. เอวเมว อิเธกจฺโจ เวทนี
ฯเปฯ

ชื่อว่ายอมเห็นต้นไม้ว่ามีเงา ฉันทใด บุคคล
บางคนในโลกนี้ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ย่อมเห็น
เวทนา ฯลฯ

อโย ปจมา สกฺกายวตฺตกา สสฺสตีทฺฐิจิ,
สสฺสตีทฺฐิจิ มิจฺฉาทิฐิจิ ฯเปฯ อิมานิ
สญฺโฆชนานิ น จ ทิฐิจิโย. เอวํ รูปวนฺตํ
อตุตฺตานํ สมนุปสฺสตี ฯเปฯ สกฺกายวตฺตกา
สสฺสตีทฺฐิจิยา อิมเหติ ปณฺณรสีทิ อากาเรทิ
อภินิเวโส โหติ.

นี้เป็นสัสสตทิฐิอันมีสักกายทิฐิเป็นวัตถุที่ ๑
สัสสตทิฐิเป็นมิจฉาทิฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็น
สังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิฐิ บุคคลยอมเห็นตนว่า
มีรูปอย่างนี้ ฯลฯ สัสสตทิฐิอันมีสักกายทิฐิ
เป็นวัตถุ มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๑๕
เหล่านี้.

สสฺสตีทฺฐินิทเทศ โปโส ปณฺจโม.

สสฺสตีทฺฐินิทเทศ ที่ ๕ จบ.

๖. อุจเฉททิฐินิทเทศ

๖. อุจเฉททิฐินิทเทศ

๑๓๕. สกฺกายวตฺตกา อุจเฉท-
ทิฐิจิยา กตเมหิ ปณฺจทิ อากาเรทิ
อภินิเวโส โหติ ? อธิ อสฺสุตฺวา ปุณฺชชโน

๑๓๕. อุจเฉททิฐิอันมีสักกายทิฐิเป็น
วัตถุ มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็นไฉน?
บุคคลผู้ไม่ได้สดับในโลกนี้ ไม่ได้เห็นพระ-

คุณรัตนา-คุณสมโภชน์ จาวทวิภาส และบุตรธิดา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อริยานํ อทสฺสาวี อริยธมฺมสฺส อโกวิทฺโห อริยเจ้า... ไม่ได้รับแนะนำในธรรมของ
 อริยธมฺเม อวินีโต สปุริสาณํ อทสฺสาวี สปุรุชฺช ย่อมเห็นรูปโดยความเป็นตน เห็น
 สปุริสธมฺมสฺส อโกวิทฺโห สปุริสธมฺเม เวทนาโดยความเป็นตน เห็นสัญญาโดย
 อวินีโต รูปํ อตฺตโต สมนุสฺสติ. เวทนี ความเป็นตน เห็นสังขารโดยความเป็นตน
 อตฺตโต สมนุสฺสติ. สณฺณํ อตฺตโต เห็นวิญญาณโดยความเป็นตน.
 สมนุสฺสติ. สงฺขาราเร อตฺตโต สมนุสฺสติ.
 วิญฺเณวณํ อตฺตโต สมนุสฺสติ.

กถํ รูปํ อตฺตโต สมนุสฺสติ ? ปุณฺณชฺช ย่อมเห็นรูป โดยความเป็นตน
 อธิเชกฺขจฺโจ ปจฺจวีกสิณํ ฯ เปฯ โอทาทกสิณํ อย่างไร ? บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็น
 อตฺตโต สมนุสฺสติ "ยํ โอทาทกสิณํ, โส ปจฺจวีกสิณํ ฯ โอทาทกสิณโดยความเป็นตน
 อหํ. โย อหํ, ตํ โอทาทกสิณญฺ"ติ ก็ ย่อมเห็นโอทาทกสิณและตนไม่เป็นสอง
 โอทาทกสิณญฺจ อตฺตญฺจ อทฺทวํ สมนุสฺสติ. ว่า "โอทาทกสิณอันใด เราก็อันนั้น เรา
 เสยฺยถาปิ เกลบฺพทีปสฺส ฌายโต ฯ เปฯ อันใด โอทาทกสิณก็อันนั้น" เปรียบเหมือน
 อयํ ปจฺจมา สกฺกายวตฺตฎฺกกา อฺจุเจตฺติฎฺฐิ, เมื่อประทีปน้ำมันลุกโพลงอยู่ ฯฯ นี้เป็น
 อฺจุเจตฺติฎฺฐิ มิจฺฉาติฎฺฐิ ฯ เปฯ อิมานิ อฺจุเจตฺติฎฺฐิ อันมีสักกายติฎฺฐิเป็นวัตถุที่ ๑
 สณฺโณชานานิ น จ ติฎฺฐิโย. เอวํ รูปํ อฺจุเจตฺติฎฺฐิเป็นมิจฺฉาติฎฺฐิ ฯฯ เหล่านี้เป็น
 อตฺตโต สมนุสฺสติ ฯ เปฯ สกฺกายวตฺตฎฺกกาย สङฺกโยชนํ แต่มิใช่ติฎฺฐิ ปุณฺณชฺช ย่อมเห็นรูปโดย
 อฺจุเจตฺติฎฺฐิยา อิมฺเหติ ปณฺจทิ อากาเรติ ความเป็นตนอย่างนี้ ฯฯ อฺจุเจตฺติฎฺฐิอันมี

คุณรัตน-คุณสมโภชน์ จาวทวิภาส และบุตรธิดา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภินิเวโส โทติ.

ลักกายทิสฺฐิเป็นวัตถุ มีความยึดมั่นด้วย
อาการ ๕ เหล่านี้.

อุจฺเจตทิฏฐินิทฺเตโส ฉฺฉุโจ.

อุจฺเจตทิฏฐินิทเทศ ที่ ๖ จบ.

๗. อนตคคาหิกาทิฏฐินิทเทศ

๗. อันตคคาหิกาทิฏฐินิทเทศ

๑๔๐. อนตคคาหิกาย ทิฏฐิยา
กตเมหิ ปณฺณาสาย อากาเรหิ อภินิเวโส
โทติ ? "สสฺสโต โลโก"ติ อนตคคาหิกาย
ทิฏฐิยา กติหากาเรหิ อภินิเวโส โทติ,
"อสฺสฺสโต โลโก"ติ อนตคคาหิกาย ทิฏฐิยา
กติหากาเรหิ อภินิเวโส โทติ, "อนตฺวา
โลโก"ติ อนตคคาหิกาย ทิฏฐิยา.
"อนนตฺวา โลโก"ติ อนตคคาหิกาย
ทิฏฐิยา. "ติ ชีวนฺตํ สรีรณฺ"ติ
อนตคคาหิกาย ทิฏฐิยา. "อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ
สรีรณฺ"ติ อนตคคาหิกาย ทิฏฐิยา. "โทติ

๑๔๐. อันตคคาหิกทิสฺฐิมมีความยึดมั่นด้วย
อาการ ๕๐ เป็นไฉน ? ทิสฺฐิอันถึอเอาที่สุด
ว่า "โลกเที่ยง"... "โลกไม่เที่ยง"...
"โลกมีที่สุด" "โลกไม่มีที่สุด" "ชีพอันนั้น
สรีระก็อันนั้น" "ชีพเป็นอื่น สรีระก็เป็นอื่น"
ฯลฯ "สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมไม่
เป็นอีก" "สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อม
เป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี". "สัตว์
เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็หามิได้"
"ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้" ย่อมยึดมั่นด้วย
อาการเท่าไร.

คุณหญิง เชิญ พิศลยบุตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตถาคโต ปรมุรณา"ติ ฯเปฯ "น โหติ
 ตถาคโต ปรมุรณา"ติ. "โหติ จ น จ
 โหติ ตถาคโต ปรมุรณา"ติ. "เนว โหติ
 น น โหติ ตถาคโต ปรมุรณา"ติ
 อนุตคคาทิกาย ทิฏฐิยา กติหากาเรหิ
 อภินิเวโส โหติ.

"สสฺสโต โลโก"ติ อนุตคคาทิกาย
 ทิฏฐิยา ปณฺจหากาเรหิ. อภินิเวโส โหติ
 ฯเปฯ "เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรมุรณา"ติ อนุตคคาทิกาย ทิฏฐิยา
 ปณฺจหากาเรหิ อภินิเวโส โหติ.

(ก) "สสฺสโต โลโก"ติ. อนุตคคา-
 ทิกาย ทิฏฐิยา กตเมหิ ปณฺจหากาเรหิ
 อภินิเวโส โหติ ? "รูป โลก เจว
 สสฺสตณฺญา"ติ อภินิเวสปรามาโส ทิฏฺฐิ,
 ตาย ทิฏฐิยา โส อนฺโต กติโตติ
 อนุตคคาทิกา ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ
 น ทิฏฺฐิ; อณฺญา ทิฏฺฐิ, อณฺณํ วตฺถุ. ยา
 จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ. อัยํ ปจฺมา "สสฺสโต

ทิสฺสูณฺถือเอาที่สุคฺว่า "โลกเทียง"
 ย่อมยัดมั่นด้วยอาการ ๕ ฯลฯ ทิสฺสูณฺถือเอา
 ที่สุคฺว่า "สฺสฺวํเบองหน้าแต่ตายแล้วย่อมเป็น
 อิกกัทามิได้ ย่อมไม่เป็นอิกกัทามิได้" ย่อม
 ยัดมั่นด้วยอาการ ๕.

(ก) ทิสฺสูณฺถือเอาที่สุคฺว่า "โลก-
 เทียง" ย่อมยัดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็นไฉน?
 ทิสฺสู คือความแต่ต้องด้วยความยัดมั่นว่า
 "รูปเป็นโลกและเป็นของเทียง" ทิสฺสูนฺ
 ถือเอาที่สุคฺเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า
 อันตคาทิกทิสฺสู ทิสฺสูไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่ทิสฺสู
 ทิสฺสูเป็นอย่างหนึ่ง วัตถุเป็นอย่างหนึ่ง ทิสฺสู
 และวัตถุ นี้เป็นทิสฺสูที่ถือเอาที่สุคฺว่า "โลก-

คุณหญิง เขิญ พิศลยบุตร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โลก"ติ อนตคาคาทิกา ทิฐิ. อนตคาคาทิกา เทียง" ที่ ๑ อันตคาคาทิกาทิฐิเป็นมิจฉาทิฐิ
 ทิฐิ มิจฉาทิฐิ ฯเปฯ อิมานิ สณโณชนานิ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิฐิ.
 น จ ทิฐิโย.

"เวทนา โลโก เจว สสฺสตา
 จา"ติ ฯเปฯ "สณฺณา โลโก เจว สสฺสตา
 จา"ติ ฯเปฯ "สังขารา โลโก เจว
 สสฺสตา จา"ติ ฯเปฯ "วิญฺญาณํ โลโก เจว
 สสฺสตา จา"ติ อภินิเวสปรามาโส ทิฐิ,
 ตาย ทิฐิยา โส อนฺโต คหิตฺติ
 อนตคาคาทิกา ทิฐิ, ทิฐิ น วตฺต, วตฺต
 น ทิฐิ; อณฺวา ทิฐิ, อณฺวํ วตฺต. ยา
 จ ทิฐิ ยณฺจ วตฺต. อยํ ปณฺจมี "สสฺสโต
 โลโก"ติ อนตคาคาทิกา ทิฐิ, อนตคาคาทิกา
 ทิฐิ มิจฉาทิฐิ ฯเปฯ อิมานิ สณโณชนานิ
 น จ ทิฐิโย. "สสฺสโต โลโก"ติ
 อนตคาคาทิกาย ทิฐิยา อิมเท
 ปณฺจหากาเรหิ อภินิเวโส โหติ. (๕)

ทิฐิ คือ ความตะตองด้วยความ
 ยึดมั่นว่า "เวทนาเป็นโลกและเป็นของ
 เทียง" ฯฯ "สณฺณาเป็นโลกและเป็นของ
 เทียง" ฯฯ "สังขารเป็นโลกและเป็นของ
 เทียง" ฯฯ "วิญฺญาณเป็นโลกและเป็นของ
 เทียง" ทิฐินั้นถือเอาที่สุดเช่นนั้น เพราะ
 ฉะนั้น จึงชื่อว่า อันตคาคาทิกาทิฐิ ทิฐิไม่ใช่วตฺต
 ... นี้เป็นทิฐิที่ถือเอาที่สุดว่า "โลกเทียง"
 ที่ ๕ อันตคาคาทิกาทิฐิเป็นมิจฉาทิฐิ ฯฯ
 เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิฐิ ทิฐิอัน
 ถือเอาที่สุดว่า "โลกเทียง" ย่อมยึดมั่นด้วย
 อาการ ๕ เหล่านี้. (๕)

(ข) "อสสฺสโต โลโก"ติ อนตค-
 คาทิกาย ทิฐิยา กตเมหิ ปณฺจหากาเรหิ

(ข) ทิฐิอันถือเอาที่สุดว่า "โลก
 ไม่เทียง" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็น

อภินิเวโส โหติ ? "รูป โลโก เจว ไฉน ? ทิฐิ คือ ความตะตองด้วยความ
 อสสฺสตณฺจา"ติ อภินิเวสปรามาสฺส ทิฐฺจ, ยึดมั่นว่า "รูปเป็นโลกและเป็นของไม่
 ตาย ทิฐฺจฺยาสฺส โส อนฺโต กหิโตติ เทียง" ทิฐินั้นถือเอาที่สุดเช่นนั้น เพราะ
 อนฺตคฺคาทิกาทิฐฺจฺจ ๗เปฯ อัยฺ ปจฺมา ฉะนั้นจึงชื่อว่าอันตคาทิกทิฐิ ฯลฯ นี้เป็นทิฐิ
 "อสสฺสโต โลโก"ติ อนฺตคฺคาทิกาทิฐฺจ, ที่ถือเอาที่สุดว่า "โลกไม่เทียง" ที่ ๑
 อนฺตคฺคาทิกาทิฐฺจฺจ มิจฺฉาทิฐฺจฺจ ทิฐฺจฺจวิปตฺติ อันตคาทิกทิฐิเป็นมิจฉาทิฐิ เป็นทิฐิวิปติ ฯลฯ
 ๗เปฯ อิมานิ สยฺโฆชนานิ น จ ทิฐฺจฺจโย. เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิฐิ.

ทิฐิ คือความตะตองด้วยความยึดมั่น
 ว่า "เวทนาเป็นโลกและเป็นของไม่เทียง"
 ฯลฯ "สัญญาเป็นโลกและเป็นของไม่เทียง"
 ฯลฯ "สังขารเป็นโลกและเป็นของไม่
 เทียง" ฯลฯ "วิญญาณเป็นโลกและเป็นของ
 ไม่เทียง" ทิฐินั้นถือเอาที่สุดเช่นนั้น เพราะ
 ฉะนั้นจึงชื่อว่าอันตคาทิกทิฐิ อันตคาทิกทิฐิ
 เป็นมิจฉาทิฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์แต่
 ไม่ใช่ทิฐิ ทิฐิอันถือเอาที่สุดว่า "โลกไม่
 เทียง" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เหล่านี้.

"เวทนา โลโก เจว อสสฺสตา
 จา"ติ ๗เปฯ "สยฺโฆ โลโก เจว อสสฺสตา
 จา"ติ ๗เปฯ "สงฺขารา โลโก เจว
 อสสฺสตา จา"ติ ๗เปฯ "วิญฺญาณํ โลโก
 เจว อสสฺสตณฺจา"ติ อภินิเวสปรามาสฺส
 ทิฐฺจ. ตาย ทิฐฺจฺยาสฺส โส อนฺโต กหิโตติ
 อนฺตคฺคาทิกาทิฐฺจ, อนฺตคฺคาทิกาทิฐฺจ
 มิจฺฉาทิฐฺจ ๗เปฯ อิมานิ สยฺโฆชนานิ น จ
 ทิฐฺจฺจโย. "อสสฺสโต โลโก"ติ อนฺตคฺคา-
 ทิกาย ทิฐฺจฺยาสฺส อิมเทธิ ปณฺจหากาเรหิ
 อภินิเวโส โหติ.

ทิฐิอันถือเอาที่สุดว่า "โลก
 มีที่สุด" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็นไฉน?

(ก) "อนฺตวา โลโก"ติ
 อนฺตคฺคาทิกาย ทิฐฺจฺยาสฺส กตเมหิ ปณฺจ-

(ก) ทิฐิอันถือเอาที่สุดว่า "โลก
 มีที่สุด" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็นไฉน?

คุณหญิงเชิญ พิศลยบุตร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หากาเรหิ อภินิเวโส โหติ ? อีเชกจฺโจ
 ปรีตฺตํ โอกาสํ นีลกโต ผรติ, ตสฺส เอวํ
 โหติ "อนฺตวา อຍံ โลกโก ปรีวภูโม"ติ
 อนฺตสณฺณํ โหติ. "ຍံ ผรติ, ตံ วตฺตณฺณเจว
 โลกโก จ. เยน ผรติ, โส อตฺตวา เจว
 โลกโก จา"ติ อภินิเวสปรามาสโ ส ทิฏฺฐิ,
 ตาย ทิฏฺฐิยา โส อนฺโต คหิตฺตติ
 อนฺตคฺคาทิกาทิฏฺฐิ. ทิฏฺฐิ น วตฺต, วตฺต
 น ทิฏฺฐิ; อณฺณา ทิฏฺฐิ, อณฺณํ วตฺต. ยา จ
 ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺต. อຍံ ปจฺมา "อนฺตวา
 โลกโก"ติ อนฺตคฺคาทิกาทิฏฺฐิ, อนฺตคฺคาทิกาทิ
 ทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ สณฺโณชนานิ
 น จ ทิฏฺฐิโย.

บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำสี่เขี้ยวแผ่ไปสู่
 โอกาสนิกหน้อย เขามีความเห็นอย่างนี้ว่า
 "โลกนี้มีที่สุดกลม" ดังนั้น เขาก็มีความ
 สำคัญว่าโลกมีที่สุด ทิฐิ คือความตะตอง
 ด้วยความยึดมั่นว่า "ที่ที่แผ่ไปนั้นเป็นวัตถุ
 และเป็นโลก เครื่องที่แผ่ไปนั้นเป็นตนและ
 เป็นโลก" ทิฐินั้นถือเอาที่สุดเช่นนั้น เพราะ
 ฉะนั้นจึงชื่อว่า อันตคคาทิกาทิฐิ ทิฐิไม่ใช่วัตถุ
 วัตถุไม่ใช่ทิฐิ ทิฐิเป็นอย่างหนึ่ง วัตถุเป็น
 อย่างหนึ่ง ทิฐิและวัตถุ นี้เป็นทิฐิอันถือเอา
 ที่สุดว่า "โลกมีที่สุด" ที่ ๑ อันตคคาทิกาทิฐิ
 เป็นมิจฉาทิฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่
 ไม่ใช่ทิฐิ.

อีเชกจฺโจ ปรีตฺตํ โอกาสํ ปีตกโต
 ผรติ. โลหิตกโต ผรติ. โอทาทกโต ผรติ.
 โอกาสกโต ผรติ, ตสฺส เอวํ โหติ
 "อนฺตวา อຍံ โลกโก ปรีวภูโม"ติ อนฺตสณฺณํ
 โหติ. "ຍံ ผรติ, ตံ วตฺตณฺณเจว โลกโก จ.
 เยน ผรติ, โส อตฺตวา เจว โลกโก จา"ติ
 อภินิเวสปรามาสโ ส ทิฏฺฐิ, ตาย ทิฏฺฐิยา

บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำสี่เหลี่ยม
 แผ่ไป ทำสี่แฉงแผ่ไป ทำสี่ขาวแผ่ไป ทำ
 แสงสว่างแผ่ไป สู่ออกาสนิกหน้อย เขามี
 ความคิดอย่างนี้ว่า "โลกนี้มีที่สุดกลม" ดังนั้น
 เขาก็มีความสำคัญว่าโลกมีที่สุด ทิฐิ คือ
 ความตะตองด้วยความยึดมั่นว่า "ที่ที่แผ่ไป
 นั้นเป็นวัตถุและเป็นโลก เครื่องที่แผ่ไปนั้น

คุณหญิง เขิญ พิศลยบุตร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส อนุโต กหิโตติ อนุตคคาทิกา ทิฏฺฐิ
 ฯเปฯ "อนนฺตวา โลโก"ติ อนุตคคาทิกาย
 ทิฏฺฐิยา อิมเหติ ปญฺจหากาเรหิ อภินิเวโส
 โหติ. (๕, ๑๕)

(ข) "อนนฺตวา โลโก"ติ อนุตคคา-
 ทิกาย ทิฏฺฐิยา กตเมหิ ปญฺจหากาเรหิ
 อภินิเวโส โหติ : อีเชกจฺโจ วิปุลฺลํ โอกาสํ
 นีลกโต ผรติ, ตสฺส เอวํ โหติ "อนนฺตวา
 อयํ โลโก อปรินฺนโต"ติ อนนฺตสณฺณํ โหติ.
 "ยํ ผรติ, ตํ วัตฺตญฺเจว โลโก จ. เยน
 ผรติ, โส อตฺตา เจว โลโก จา"ติ
 อภินิเวสปรามาโส ทิฏฺฐิ, ตาย ทิฏฺฐิยา
 โส อนุโต กหิโตติ อนุตคคาทิกา ทิฏฺฐิ.
 ทิฏฺฐิ น วัตฺต, วัตฺต น ทิฏฺฐิ; อณฺเฎา ทิฏฺฐิ,
 อณฺเฎ วัตฺต. ยา จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วัตฺต. อยํ
 ปจฺมา "อนนฺตวา โลโก"ติ อนุตคคาทิกา
 ทิฏฺฐิ. อนุตคคาทิกา ทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ
 อิมานิ สณฺโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย.

เป็นตนและเป็นโลก" ทิฐุั้นถือเอาที่สุด
 เช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า อนุตคคาทิกทิฐุ
 ๗๗ ทิฐุั้นถือเอาที่สุดว่า "โลกมีที่สุด"
 ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เหล่านี้. (๕, ๑๕)

(ข) ทิฐุั้นถือเอาที่สุดว่า "โลก
 ไม่มีที่สุด" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็น
 โฉน. บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำสี่เขี้ยว
 แผลไปสู่ออกาสอันกว้าง เขามีความเห็น
 อย่างนี้ว่า "โลกนี้ไม่มีที่สุด หาที่สุดมิได้"
 ดังนี้ เขาจึงมีความสำคัญว่า โลกไม่มีที่สุด.
 ทิฐุคือความแต่ต้องด้วยความยึดมั่นว่า "ที่ที่
 แผลไปนั้นเป็นวัตถุและเป็นโลก เครื่องที่แผล
 ไปนั้นเป็นตนและเป็นโลก" ทิฐุั้นถือเอา
 ที่สุดเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า อนุตคา-
 ทิกทิฐุ ทิฐุไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่ทิฐุ... นี้
 เป็นทิฐุั้นถือเอาที่สุดว่า "โลกไม่มีที่สุด"
 ที่ ๑ อนุตคคาทิกทิฐุเป็นมิจฉาทิฐุ ๗๗
 เหล่านี้เป็นสังโยชน แต่ไม่ใช่ทิฐุ.

คุณหญิง เขียว พิศลยบุตร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิเธกจฺโจ วิปลํ โโอกาสํ ปิตกโต
 ฆรติ. โลหิตกโต ฆรติ. โอทาทกโต ฆรติ.
 โโอกาสกโต ฆรติ, ตสฺส เอวํ โหติ
 "อนนฺตวา อยํ โลโก อปรินฺนโต"ติ
 อนนฺตสณฺณํ โหติ. "ยํ ฆรติ, ตํ วตฺตญฺเจว
 โลโก จ. เยน ฆรติ, โส อตฺตวา เจว
 โลโก. จา"ติ อภินิเวสปรามาโส ทิฏฺฐิ,
 ตาย ทิฏฺฐิยา โส อนฺโต กหิโตติ
 อนตฺตคคาทิกาทิฏฺฐิ ฯเปฯ "อนนฺตวา
 โลโก"ติ อนตฺตคคาทิกาย ทิฏฺฐิยา อิมหิ
 ปณฺจหากาเรหิ อภินิเวโส โหติ. (๕, ๒๐)

(๖) "ตํ ชีวํ ตํ สรฺรณํ"ติ
 อนตฺตคคาทิกาย ทิฏฺฐิยา กตเมหิ ปณฺจ-
 หากาเรหิ อภินิเวโส โหติ ? "รูปํ
 ชีวญฺเจว สรฺรณญฺ, ยํ ชีวํ, ตํ สรฺรณํ. ยํ
 สรฺรณํ, ตํ ชีวณํ"ติ อภินิเวสปรามาโส ทิฏฺฐิ,
 ตาย ทิฏฺฐิยา โส อนฺโต กหิโตติ
 อนตฺตคคาทิกาทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺตญฺ, วตฺตญฺ
 น ทิฏฺฐิ; อณฺญา ทิฏฺฐิ, อณฺญํ วตฺตญฺ. ยา จ

บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำสี่เหลี่ยม
 ทำสี่แฉก ทำสี่ขา ทำแสงสว่างแผ่ไปสู่
 โอกาสอันกว้าง เขามีความเห็นอย่างนี้ว่า
 "โลกนี้ไม่มีที่สุด หาที่สุดมิได้" ดังนี้ เขาจึง
 มีความสำคัญว่า โลกไม่มีที่สุด ทิฐิ คือความ
 แตะต้องด้วยความยึดมั่นว่า "ที่ที่แผ่ไปนั้น
 เป็นวัตถุและเป็นโลก เครื่องที่แผ่ไปนั้น
 เป็นตนและเป็นโลก" ทิฐินั้นถือเอาที่สุด
 เช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า อันตคคาทิกาทิฐิ
 ฯฯ ทิฐิอันถือเอาที่สุดว่า "โลกไม่มีที่สุด"
 ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เหล่านี้. (๕, ๒๐)

(๖) ทิฐิอันถือเอาที่สุดว่า "ชีพอันนั้น
 สรฺรณะก็อันนั้น" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕
 เป็นไฉน ? ทิฐิ คือความแตะต้องด้วยความ
 ยึดมั่นว่า "รูปเป็นชีพและสรฺรณะ ชีพอันใด
 สรฺรณะก็อันนั้น สรฺรณะอันใด ชีพก็อันนั้น" ทิฐิ
 นั้นถือเอาที่สุดเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า
 อันตคคาทิกาทิฐิ ทิฐิไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่ทิฐิ..
 นี้เป็นทิฐิอันถือเอาที่สุดว่า "ชีพอันนั้น สรฺรณะ

ปฏิสัมพันธ์ตามวรรค.ป.๗.๒-๑๐

คุณหญิง เขิญ พิศลยบุตร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ทิจฺฉิ ยถจ วตฺต. อัยฺ ปจฺมา "คํ ชีวํ คํ
 สรฺรณฺ"ติ อนฺตคฺคาทิกา ทิจฺฉิ,
 อนฺตคฺคาทิกา ทิจฺฉิ มิจฺฉาทิจฺฉิ ฯเปฯ
 อิมานิ สณฺโณชนานิ น จ ทิจฺฉิโย.

"เวทนา ชีวา เจว สรฺรณฺจ.
 สณฺณา ชีวา เจว สรฺรณฺจ. สงฺขารธา ชีวา
 เจว สรฺรณฺจ. วิญฺญาณํ ชีวญฺเจว สรฺรณฺจ.
 ยํ ชีวํ คํ สรฺรํ, ยํ สรฺรํ คํ ชีวณฺ"ติ
 อภินิเวสปรามาสฺส ทิจฺฉิ, ตาย ทิจฺฉิยา โส
 อนฺโต กทิตฺติ อนฺตคฺคาทิกา ทิจฺฉิ ฯเปฯ
 "คํ ชีวํ คํ สรฺรณฺ"ติ อนฺตคฺคาทิกาย ทิจฺฉิยา
 อิมเหติ ปณฺจหากาเรหิ อภินิเวโส โหติ.
 (๕, ๒๕)

(จ) "อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรฺรณฺ"ติ
 อนฺตคฺคาทิกาย ทิจฺฉิยา กตเมหิ ปณฺจ-
 หากาเรหิ อภินิเวโส โหติ ? "รูปํ สรฺรํ น
 ชีวํ, ชีวํ น สรฺรํ. อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรฺรณฺ"ติ
 อภินิเวสปรามาสฺส ทิจฺฉิ, ตาย ทิจฺฉิยา โส
 อนฺโต กทิตฺติ อนฺตคฺคาทิกา ทิจฺฉิ, ทิจฺฉิ

ก็อันนั้น" ที่ ๑ อันตคาทิกทิจฺฉิเป็นมิจฉาทิจฺฉิ
 ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิจฺฉิ.

ทิจฺฉิ คือความแต่ต้องด้วยความยึดมั่น
 ว่า "เวทนาเป็นชีพและเป็นสรณะ สันุญา
 เป็นชีพและเป็นสรณะ สงฺขารเป็นชีพและ
 เป็นสรณะ วิญฺญาณเป็นชีพและเป็นสรณะ ชีพ
 อันใด สรณะก็อันนั้น สรณะอันใด ชีพก็
 อันนั้น" ทิจฺฉินั้นถือเอาที่สุด เช่นนั้น เพราะ
 ฉะนั้น จึงชื่อว่า อันตคาทิกทิจฺฉิ ฯลฯ ทิจฺฉิอัน
 ถือเอาที่สุดว่า "ชีพอันนั้น สรณะก็อันนั้น"
 ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เหล่านี้. (๕, ๒๕)

(จ) ทิจฺฉิอันถือเอาที่สุดว่า "ชีพเป็น
 อย่างหนึ่ง สรณะก็เป็นอย่างหนึ่ง" ย่อม
 ยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็นไฉน ? ทิจฺฉิ คือ
 ความแต่ต้องด้วยความยึดมั่นว่า "รูปเป็น
 สรณะไม่ใช่ชีพ ชีพไม่ใช่สรณะ ชีพเป็น
 อย่างหนึ่ง สรณะเป็นอย่างหนึ่ง" ทิจฺฉินั้น

น วตฺตฺ, วตฺตฺ น ทิฏฺฐิ; อณฺเฑ ทิฏฺฐิ,
 อณฺเฑ วตฺตฺ. ยา จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺตฺ. อัย
 ปจฺมา "อณฺเฑ ชีวํ อณฺเฑ สรฺรณฺ"ติ
 อนฺตคฺคาทิกาทิฏฺฐิ, อนฺตคฺคาทิกาทิฏฺฐิ
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ สณฺโณชนานิ น
 จ ทิฏฺฐิโย.

"เวทนา สรฺรํ น ชีวํ. สณฺเฑ สรฺรํ
 น ชีวํ. สงฺขารา สรฺรํ น ชีวํ, วิณฺณณํ
 สรฺรํ น ชีวํ. ชีวํ น สรฺรํ. อณฺเฑ ชีวํ, อณฺเฑ
 สรฺรณฺ"ติ อภินิเวสปรามาโส ทิฏฺฐิ, ตาย
 ทิฏฺฐิยา โส อนฺโต คหิโตติ อนฺตคฺคาทิกาทิ
 ทิฏฺฐิ ฯเปฯ "อณฺเฑ ชีวํ อณฺเฑ สรฺรณฺ"ติ
 อนฺตคฺคาทิกาย ทิฏฺฐิยา อิมเหติ ปณฺจหา-
 กาเรหิ อภินิเวโส โหติ. (๕, ๓๐)

(ฉ) "โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺ"ติ
 อนฺตคฺคาทิกาย ทิฏฺฐิยา กตเมหิ ปณฺจหา-

ถือเอาที่สุดเช่นนั้น เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า
 อัณฑคคาทิกาทิฏฐิ - ทิฏฐิไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่
 ทิฏฐิ... นี้เป็นทิฏฐิอันถือเอาที่สุดว่า "ชีพเป็น
 อย่างหนึ่ง สรรระก็เป็นอย่างหนึ่ง" ที่ ๑
 อัณฑคคาทิกาทิฏฐิเป็นมิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็น
 สังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิฏฐิ.

ทิฏฐิ คือความตะตองด้วยความยึดมั่น
 "เวทนาเป็นสรระไม่ใช่ชีพ สณฺเฑเป็นสรระ
 ไม่ใช่ชีพ สังขารเป็นสรระ ไม่ใช่ชีพ
 วิณฺณณเป็นสรระ ไม่ใช่ชีพ, ชีพไม่ใช่สรระ
 ชีพเป็นอย่างหนึ่ง สรรระก็เป็นอย่างหนึ่ง"
 ทิฏฐินั้นถือเอาที่สุดเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึง
 ชื่อว่าอัณฑคคาทิกาทิฏฐิ ฯลฯ ทิฏฐิอันถือเอาที่สุด
 ว่า "ชีพเป็นอย่างหนึ่ง สรรระก็เป็นอย่าง-
 หนึ่ง" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เหล่านี้.
 (๕, ๓๐)

(ฉ) ทิฏฐิอันถือเอาที่สุดว่า "สัตว์
 เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอีก" ย่อม

๑ ฉ. ปรมมรณา.

ปฏิสัมพันธ์ทางวรรค.ป-ท.๒-๑๐

กาเรหิ อภินิเวโส โหติ ? "รูป อีเชว
 มรณธมมံ, ตถาคโต กายสฺส เกทา โหติปิ
 ติฏฺฐติปิ อุบฺบชฺชติปิ นิพฺพตฺตติปิ"ติ
 อภินิเวสปรามาโส ทิฏฺฐิ, ตาย ทิฏฺฐิยา
 โส อนฺโต กหิโตติ อนฺตคฺคาทิกา ทิฏฺฐิ,
 ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น ทิฏฺฐิ; อณฺเฑ
 ทิฏฺฐิ, อณฺเฑ วตฺถุ. ยถา จ ทิฏฺฐิ ยถา
 วตฺถุ. อयํ ปจฺมา "โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนา"ติ อนฺตคฺคาทิกา ทิฏฺฐิ,
 อนฺตคฺคาทิกา ทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ
 สณฺโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย.

"เวทนา อีเชว มรณธมฺมา. สณฺเฑ
 อีเชว มรณธมฺมา. สงฺขารา อีเชว
 มรณธมฺมา. วิญฺญาณํ อีเชว มรณธมฺมํ.
 ตถาคโต กายสฺส เกทา โหติปิ ติฏฺฐติปิ
 อุบฺบชฺชติปิ นิพฺพตฺตติปิ"ติ อภินิเวสปรามาโส
 ทิฏฺฐิ, ตาย ทิฏฺฐิยา โส อนฺโต กหิโตติ
 อนฺตคฺคาทิกา ทิฏฺฐิ ฯเปฯ "โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนา"ติ อนฺตคฺคาทิกาย ทิฏฺฐิยา

ยํคมันด้วยอาการ ๕ เป็นไฉน ? ทิฐิคือ
 ความแต่ต้องด้วยความยํคมันว่า "รูปต้อง
 ตายเป็นธรรมดาในโลกนี้แหละ สัตว์แต่กาย
 แยกแล้วย่อมเป็นอีกบ้าง คงอยู่บ้าง อุบัติขึ้น
 บ้าง เกิดบ้าง" ทิฐินั้นถือเอาที่สุดเช่นนั้น
 เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า อนฺตคาคาทิกาทิฐิ ทิฐิ
 ไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่ทิฐิ... นี่เป็นทิฐิอัน
 ถือเอาที่สุดว่า "สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว
 ย่อมเป็นอีก" ที่ ๑ อนฺตคาคาทิกาทิฐิเป็นมิจฉา-
 ทิฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิฐิ.

ทิฐิ คือความแต่ต้องด้วยความยํคมัน
 ว่า "เวทนาต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สัญญาต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สังขารต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ วิญญาณต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สัตว์แต่กายแยกแล้วย่อมเป็นอีกบ้าง
 คงอยู่บ้าง อุบัติขึ้นบ้าง เกิดขึ้นบ้าง" ทิฐินั้น
 ถือเอาที่สุดเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า

คุณหญิง เชิญ พิศลยบุตร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อิเมหิ ปณฺจทากาเรหิ อภินิเวโส โหติ.
(๕, ๓๕)

อัณฑคาคาทิกทิสฺสุ ๗๗ ทิสฺสุอันถึอเอาที่สุคฺว่า
"สัตฺว์เบ็องหน้า แต่ตายแล้วย้อมเป็นอีก"
ย้อมยัคมันคัวยอาการ ๕ เหล่านี้.(๕, ๓๕)

(ข) "น โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺหา"ติ อนฺตคฺคาทิกาย ทิฏฺฐิยา
กตเมหิ ปณฺจทากาเรหิ อภินิเวโส โหติ ?
"รูปํ อิเชว มรณธมฺมํ, ตถาคโต กายสุส
ภททา อฺจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ น โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺหา"ติ อภินิเวสปรามาโส ทิฏฺฐิ,
ตาย ทิฏฺฐิยา โส อนฺโต กหิโตติ
อนฺตคฺคาทิกาทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺตุ, วตฺตุ
น ทิฏฺฐิ; อณฺณา ทิฏฺฐิ, อณฺมํ วตฺตุ. ยา
จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺตุ. อຍံ ปจฺมา "น โหติ
ตถาคโต ปรมฺมรณฺหา"ติ อนฺตคฺคาทิกาทิฏฺฐิ,
อนฺตคฺคาทิกาทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ๗เป๗
อิมานิ สณฺโณชานานิ น จ ทิฏฺฐิโย.

(ข) ทิสฺสุอันถึอเอาที่สุคฺว่า "สัตฺว์
เบ็องหน้าแต่ตายแล้วย้อมไม่เป็นอีก" ย้อม
ยัคมันคัวยอาการ ๕ เป็นไฉน ? ทิสฺสุ คือ
ความแตะต้งคัวยความยัคมันคัว่า "รูปต้ง
ตายเป็นธรรมคานในโลกนี้แหละ สัตฺว์แต่กาย
แตกแล้วย้อมขาดสูญ ย้อมพินาศไป สัตฺว์
เบ็องหน้าแต่ตายแล้วย้อมไม่เป็นอีก" ทิสฺสุัน
ถึอเอาที่สุคฺเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงชื้อว่า
อัณฑคาคาทิกทิสฺสุ ทิสฺสุไม่ใช่วตฺตุ วตฺตุไม่ใช่ทิสฺสุ..
นี้เป็นทิสฺสุอันถึอเอาที่สุคฺว่า "สัตฺว์เบ็องหน้า
แต่ตายแล้วย้อมไม่เป็นอีก" ที่ ๑ อัณฑ-
คาคาทิกทิสฺสุเป็นมิจฺฉาทิสฺสุ ๗๗ เหล่านี้เป็น
สังโยชนแต่ไม่ใช่ทิสฺสุ.

"เวทนา อิเชว มรณธมฺมา. สณฺณา
อิเชว มรณธมฺมา. สงฺขารธา อิเชว
มรณธมฺมา. วิณฺณานํ อิเชว มรณธมฺมํ.

ทิสฺสุ คือความแตะต้งคัวยความยัคมัน
คัว่า "เวทนาต้งตายเป็นธรรมคานในโลก
นี้แหละ สณฺญาต้งตายเป็นธรรมคานในโลก

คุณเจริญ วิวัฒนวงศ์ชัย, คุณงามจิต สุวณิชชกุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ตถาคโต กายสุส เกทา อัจฉิขุชติ วินสุสติ
 น โหติ ตถาคโต ปรมมรณา"ติ อภินิเวส-
 ปรามาสโต ทิฏฺฐิ, ตาย ทิฏฺฐิยา โส อนฺโต
 กหิตโตติ อนฺตคฺคาทิกา ทิฏฺฐิ ฯเปฯ "น โหติ
 ตถาคโต ปรมมรณา"ติ อนฺตคฺคาทิกาย
 ทิฏฺฐิยา อิมะหิ ปณฺจหากาเรหิ อภินิเวสโต
 โหติ . (๕, ๔๐)

นี้แหละ สังขารต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ วิญญาณต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สัตว์แต่กายแตกแล้ว ย่อมขาดสูญ
 ย่อมพินาศไป สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว
 ย่อมไม่เป็นอีก" ทิฐุ์นั้นถือเอาที่สุดเช่นนั้น
 เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า อันทคาคทิกทิฐุ์ ฯลฯ
 ทิฐุ์อันถือเอาที่สุดว่า "สัตว์เบื้องหน้าแต่ตาย
 แล้วย่อมไม่เป็นอีก" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ๕
 เหล่านี้. (๕, ๔๐)

(ณ) "โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปรมมรณา"ติ อนฺตคฺคาทิกาย ทิฏฺฐิยา
 กตเมหิ ปณฺจหากาเรหิ อภินิเวสโต โหติ ?
 "รูปํ อีเชว มรณธมฺมํ, ตถาคโต กายสุส
 เกทา โหติ จ น จ โหติ"ติ อภินิเวส-
 ปรามาสโต ทิฏฺฐิ, ตาย ทิฏฺฐิยา โส อนฺโต
 กหิตโตติ อนฺตคฺคาทิกา ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ,
 วตฺถุ น ทิฏฺฐิ; อณฺเฑา ทิฏฺฐิ, อณฺเฑํ วตฺถุ.
 ยา จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ. อຍံ ปจฺจมา "โหติ
 จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมรณา"ติ
 อนฺตคฺคาทิกา ทิฏฺฐิ. อนฺตคฺคาทิกา ทิฏฺฐิ

(ณ) ทิฐุ์อันถือเอาที่สุดว่า "สัตว์
 เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็มี ย่อม
 ไม่เป็นอีกก็มี" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๕
 เป็นไฉน ? ทิฐุ์คือความตะตองด้วยความ
 ยึดมั่นว่า "รูปต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สัตว์แต่กายแตกแล้วย่อมเป็นอีกก็มี
 ย่อมไม่เป็นอีกก็มี" ทิฐุ์นั้นถือเอาที่สุดเช่นนั้น
 เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า อันทคาคทิกทิฐุ์ ทิฐุ์
 ไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่ทิฐุ์... นี้เป็นทิฐุ์อัน
 ถือเอาที่สุดว่า "สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว
 ย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี" ที่ ๑

คุณเจริญ วัฒนวงศ์ชัย, คุณงามจิต สุวาณิชชกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มิจฺฉาทิฏฺฐิ ๗เปฯ อิมานิ สลฺโลชนานิ น อัณฑคคาทิกาทิฏฺฐิ เป็นมิจฉาทิฏฺฐิ ๗ลฯ เหล่านี้
 จ ทิฏฺฐิโย. เป็นสังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิฏฺฐิ.

"เวทนา อีเชว มรณมฺมา. สลฺโล
 อีเชว มรณมฺมา. สงฺขารา อีเชว
 มรณมฺมา. วิญฺญาณํ อีเชว มรณมฺมํ.
 ตถาคโต กายสฺส เกทา โหติ จ น จ
 โหตี"ติ อภินิเวสปรามาโส ทิฏฺฐิ, ตาย
 ทิฏฺฐิยา โส อนุโต คหิตฺโตติ อนุตฺตคฺคาทิกาทิ
 ทิฏฺฐิ ๗เปฯ "โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณา"ติ อนุตฺตคฺคาทิกาย ทิฏฺฐิยา
 อิมเหติ ปณฺจหากาเรหิ อภินิเวโส โหติ.
 (๕, ๔๕)

ทิฏฺฐิ คือความตะตองด้วยความยึดมั่น
 ว่า "เวทนาต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สลฺโลชาต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สงฺขารต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ วิญฺญาณต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สัตว์แต่กายแตกแล้วย่อมเป็นอีกก็มี
 ย่อมไม่เป็นอีกก็มี" ทิฏฺฐินั้นถือเอาที่สุดเช่นนั้น
 เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า อัณฑคคาทิกาทิฏฺฐิ ๗ลฯ
 ทิฏฺฐิอันถือเอาที่สุดว่า "สัตว์เบื้องหน้าแต่ตาย
 แล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี" ย่อม
 ยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เหล่านี้. (๕, ๔๕)

(๗) "เนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณา"ติ อนุตฺตคฺคาทิกาย
 ทิฏฺฐิยา กตเมหิ ปณฺจหากาเรหิ อภินิเวโส
 โหติ ? "รูปํ อีเชว มรณมฺมํ, ตถาคโต
 กายสฺส เกทา ปรี มรณา เนว โหติ น น
 โหตี"ติ อภินิเวสปรามาโส ทิฏฺฐิ, ตาย

(๘) ทิฏฺฐิอันถือเอาที่สุดว่า "สัตว์
 เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็หาไม่ได้
 ย่อมไม่เป็นอีกก็หาไม่ได้" ย่อมยึดมั่นด้วย
 อาการ ๕ เป็นไฉน ? ทิฏฺฐิ คือความตะ-
 ตองด้วยความยึดมั่นว่า "รูปต้องตายเป็น
 ธรรมดาในโลกนี้แหละ สัตว์เบื้องหน้าแต่

คุณเจริญ วิวัฒนวงศ์ชัย, คุณงามจิต สุวาณิชชกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทิวฺจฺยิยา โส อนฺโต คหิตฺตติ อนฺตคฺคคาหิกา
 ทิวฺจฺยิ น วตฺตฺ, วตฺตฺ น ทิวฺจฺยิ; อณฺณา
 ทิวฺจฺยิ, อณฺณํ วตฺตฺ. ยํ จ ทิวฺจฺยิ ยณฺจ วตฺตฺ.
 อຍံ ปจฺจมา "เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณา"ติ อนฺตคฺคคาหิกา ทิวฺจฺยิ,
 อนฺตคฺคคาหิกา ทิวฺจฺยิ มิจฺจาทิวฺจฺยิ ฯเปฯ
 อิมานิ สณฺโณชนานิ น จ ทิวฺจฺยิโย.

กายแตกย่อมเป็นอื่ก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอื่
 ก็หามิได้" ทิวฺจฺยิอันถือเอาที่สุดนั้น เพราะ
 ฉะนั้นจึงชื่อว่า อันตคาหิกทิวฺจฺยิ ทิวฺจฺยิไม่ใช่วัตต
 วัตตไม่ใช่ทิวฺจฺยิ... นี้เป็นทิวฺจฺยิอันถือเอาที่สุดว่า
 "สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอื่ก็หา
 มิได้ ย่อมไม่เป็นอื่ก็หามิได้" ที่ ๑ อันต-
 คาหิกทิวฺจฺยิเป็นมิจฺจาทิวฺจฺยิ ฯลฯ เหล่านี้เป็น
 สังโยชน แต่ไม่ใช่ทิวฺจฺยิ.

"เวทนา อិเชว มรณธฺมมา. สณฺณา
 อិเชว มรณธฺมมา. สงฺขารํ อิเชว
 มรณธฺมมา. วิญฺญาณํ อิเชว มรณธฺมมํ.
 ตถาคโต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา เนว
 โหติ น น โหติ"ติ อภินิเวสปรามาโส
 ทิวฺจฺยิ, ตาย ทิวฺจฺยิยา โส อนฺโต คหิตฺตติ
 อนฺตคฺคคาหิกา ทิวฺจฺยิ, ทิวฺจฺยิ น วตฺตฺ, วตฺตฺ
 น ทิวฺจฺยิ; อณฺณา ทิวฺจฺยิ, อณฺณํ วตฺตฺ.

ทิวฺจฺยิ คือความตะตองด้วยความยึดมั่น
 ว่า "เวทนาต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สัญญาต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สังขารต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ วิญฺญาณต้องตายเป็นธรรมดาในโลก
 นี้แหละ สัตว์เบื้องหน้าแต่กายแตกย่อมเป็น
 อื่ก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอื่ก็หามิได้" ทิวฺจฺยิอัน
 ถือเอาที่สุดเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า
 อันตคาหิกทิวฺจฺยิ ทิวฺจฺยิไม่ใช่วัตต วัตตไม่ใช่ทิวฺจฺยิ
 ทิวฺจฺยิเป็นอย่างหนึ่ง วัตตเป็นอย่างหนึ่ง.

ยํ จ ทิวฺจฺยิ ยณฺจ วตฺตฺ. อຍံ ปจฺจมา "เนว
 โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณา"ติ

ทิวฺจฺยิและวัตตนี้เป็นทิวฺจฺยิอันถือเอาที่สุดว่า "สัตว์
 เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอื่ก็หามิได้

คุณเจริญ วิวัฒน์วงศ์ชัย, คุณงามจิต สุวานิชชกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนตคคาทิกา ทิฏฺฐิ, อนตคคาทิกา ทิฏฺฐิ
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ เปฯ อิมานิ สญฺโฆชนานิ น
 จ ทิฏฺฐิโย. "เนว โทติ น น โทติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณาทิ อนตคคาทิกาย
 ทิฏฺฐิยา อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ อภินิเวโส
 โทติ. อนตคคาทิกาย ทิฏฺฐิยา อิเมหิ
 ปณฺณาสาย อากาเรหิ อภินิเวโส โทติ.
 (๕๐)

ย่อมไม่เป็นอย่างอื่นก็หาไม่ได้" ที่ ๑ อันตคคาทิกาทิฏฐิ
 เป็นมิจฉาทิฏฐิ ฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่
 ไม่ใช่ทริฏฐิ ทิฏฐิอันถือเอาที่สุดว่า "สัตว์
 เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเป็นอย่างอื่น ก็หาไม่ได้
 ย่อมไม่เป็นอย่างอื่นก็หาไม่ได้" ย่อมยึดมั่นด้วย
 อากาเร ๕ เหล่านี้ อันตคคาทิกาทิฏฐิย่อมยึดมั่น
 ด้วยอากาเร ๕๐ เหล่านี้. (๕๐)

อนตคคาทิกาทิฏฺฐินิทฺเทโส สตฺตโม.

อันตคคาทิกาทิฏฺฐินิทฺเทโส ที่ ๑ จป.

๘. ปุพฺพนฺตานุทฺฐินิทฺเทส

๘. ปุพฺพันฺตานุทฺฐินิทฺเทส

๑๕๑. ปุพฺพนฺตานุทฺฐิยา กตเมหิ
 อญฺจารสฺหิ อากาเรหิ อภินิเวโส โทติ ?
 จตฺตารโ สสฺสทฺวาทา, จตฺตารโ เอกจฺจ-
 สสฺสติกา, จตฺตารโ อนฺตานนฺติกา,
 จตฺตารโ อมราวิกฺเขปิกา, เทว อธิจฺจ-
 สมฺปนฺนิกา. ปุพฺพนฺตานุทฺฐิยา อิเมหิ

๑๕๑. ปุพฺพันฺตานุทฺฐิ (ความตามเห็น
 ขั้นส่วนอดีต) ย่อมยึดมั่นด้วยอากาเร ๑๕
 เป็นใจน ? สสฺสทฺวาทา (ทริฏฐิว่าตนและ
 โลกเที่ยง) ๔ เอกจฺจสฺสสติกาทิฏฐิ (ทริฏฐิว่า
 ตนและโลกเที่ยงเป็นบางอย่าง) ๔ อันตา-
 นันติกาทิฏฐิ (ทริฏฐิว่าโลกมีที่สุดและหาที่สุด

คุณเจริญ วิวัฒนวงศ์ชัย, คุณงามจิต สุวาณิชชกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อฏฺฐการสฺหิ อากาเรหิ อภินิเวโส โทติ. มิได้) ๔ อมราวิกเขปิกาหิริ (ทริชฺชสํสาย
 ไม่ตายตัว) ๕ อธิจจสมุပ္ปนิกาหิริ (ทริชฺชวาทะ
 ตนและโลกเกิดขึ้นลอย ๆ) ๖ ปุพฺพันตานุทริชฺช
 ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๑๔ เหล่านี้.

ปุพฺพันตานุทริชฺชนิทฺเทโส อฏฺฐโม.

ปุพฺพันตานุทริชฺชนิทฺเทโส ที่ ๘ จบ.

๙. อปรนฺตานุทริชฺชนิทฺเทโส

๙. อปรันตานุทริชฺชนิทฺเทโส

๑๕๒. อปรนฺตานุทริชฺชยา กตเมหิ
 จตฺตจตฺตาทิสํสาย อากาเรหิ อภินิเวโส โทติ?
 โสฬส สณฺเฑวาทา, อฏฺฐ อสณฺเฑวาทา, อฏฺฐ
 เนวสณฺเฑนาสณฺเฑวาทา, สตฺต อจฺเจทวาทา,
 ปณฺจ ทริชฺชธมฺมนิพฺพานวาทา. อปรนฺตานุ-
 ทริชฺชยา อิมเหิ จตฺตจตฺตาทิสํสาย อากาเรหิ
 อภินิเวโส โทติ.

๑๕๒. อปรันตานุทริชฺช (ความตามเห็น
 ชันธส์ส่วนอนาคต) ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๑๔
 เป็นไฉน ? สณฺเฑวาทะ (ทริชฺชวาทะ เมื่อตาย
 แล้วมีสณฺเฑ) ๑๖ อสณฺเฑวาทะ (ทริชฺชวาทะ
 เมื่อตายแล้วไม่มีสณฺเฑ) ๘ เนวสณฺเฑ-
 นาสณฺเฑวาทะ (ทริชฺชวาทะ เมื่อตายแล้วมีสณฺเฑ
 ก็มีใช่ ไม่มีสณฺเฑก็มีใช่) ๘ อจฺเจทวาทะ
 (ทริชฺชวาทะ สัตว์ตายแล้วขาดสูญ) ๑ ทริชฺชธม-
 นิพฺพานวาทะ (ทริชฺชวาทะ นิพพานเป็นปัจจุบัน

เป็นธรรมอย่างยิ่งของสัตว์) ๕ อปรันตานุ-
ทิจฺฐิ ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๔๔ เหล่านี้.

อปรนตานุทิจฺฐินิทเทศ นวโม.

อปรันตานุทิจฺฐินิทเทศ ที่ ๕ จบ.

๑๐-๑๒. สยโชนิกาทิฏฐินิทเทศ

๑๐-๑๒. สังโยชนิกาทิฏฐินิทเทศ

๑๔๓. สยโชนิกาย ทิฏฐิยา กตเมหิ
อฏฺฐารสฺหิ อากาเรหิ อภินิเวโส โหติ ?
ยา ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคตฺตํ ทิฏฺฐิคทณฺฑํ ฯเปฯ
ทิฏฺฐจาภินิเวโส ทิฏฺฐิปรามาโส. สยโชนิ-
กาย ทิฏฺฐิยา อิมเหติ อฏฺฐารสฺหิ
อากาเรหิ อภินิเวโส โหติ.

๑๔๓. สังโยชนิกาทิจฺฐิ (ทิจฺฐิเป็น
เครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพ) ย่อมยึดมั่น
ด้วยอาการ ๑๔ เป็นไฉน ? ทิจฺฐิ คือทิจฺฐิ
ที่ไป ทิจฺฐิที่รกชัฏ ฯลฯ ทิจฺฐิเป็นเหตุให้ยึดมั่น
ทิจฺฐิเป็นเหตุให้แตกต้อง สังโยชนิกาทิจฺฐิ
ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๑๔ เหล่านี้.

๑๔๔. "อหนุ"ติ มานวินิพนฺธาย
ทิฏฺฐิยา กตเมหิ อฏฺฐารสฺหิ อากาเรหิ
อภินิเวโส โหติ ? "จกฺขุ อหนุ"ติ
อภินิเวสปรามาโส "อหนุ"ติ มานวินิพนฺธา
ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺตฺตุ, วตฺตฺตุ น ทิฏฺฐิ,

๑๔๔. ทิจฺฐิอันกางกั้นด้วยมานะว่า
"เป็นเรา" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๑๔
เป็นไฉน ? ความแตกต้องด้วยความยึดมั่น
ว่า "ตา เป็นเรา" เป็นทิจฺฐิอันกางกั้นด้วย
มานะว่า "เป็นเรา" ทิจฺฐิไม่ใช่วัตถุ วัตถุ

อณฺณา ทิฏฺฐิ, อณฺณํ วัตฺตํ. ยํ จ ทิฏฺฐิ ไม่ใช่ทิสฺสุ... นี้เป็นทิสฺสุอันกางกั้นด้วยมานะ
 ยณฺจ วัตฺตํ. อยํ ปจฺจมา "อหฺนฺ"ติ ว่า "เป็นเรา" ที่ ๑ มานวินิพฺนธาทิสฺสุเป็น
 มานวินิพฺนธา ทิฏฺฐิ. มานวินิพฺนธา ทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิสฺสุ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ สณฺโณชนานิ น จ ไม่ใช่ทิสฺสุ.
 ทิฏฺฐิโย.

"โสคํ อหฺนฺ"ติ ฯเปฯ "ฆานํ อหฺนฺ"ติ
 ฯเปฯ "ชีวหา อหฺนฺ"ติ ฯเปฯ "กาโย
 อหฺนฺ"ติ ฯเปฯ "มโน อหฺนฺ"ติ ฯเปฯ
 "ธมฺมา อหฺนฺ"ติ ฯเปฯ "จกฺขุวิญฺญาณํ
 อหฺนฺ"ติ ฯเปฯ "มโนวิญฺญาณํ อหฺนฺ"ติ
 อภินิเวสปรามาโส "อหฺนฺ"ติ มานวินิพฺนธา
 ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วัตฺตํ วัตฺตํ น ทิฏฺฐิ.
 อณฺณา ทิฏฺฐิ, อณฺณํ วัตฺตํ. ยํ จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ
 วัตฺตํ. อยํ อฏฺฐารสมี "อหฺนฺ"ติ มาน-
 วินิพฺนธา ทิฏฺฐิ, มานวินิพฺนธา ทิฏฺฐิ
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ สณฺโณชนานิ น จ
 ทิฏฺฐิโย. "อหฺนฺ"ติ มานวินิพฺนธาย ทิฏฺฐิยา
 อิมฺเห อฏฺฐารสฺหิ อากาเรหิ อภินิเวโส
 โหติ.

ความแต่จะต้องด้วยความยึดมั่นว่า "หู
 เป็นเรา" ฯลฯ "จมูกเป็นเรา" ฯลฯ
 "ลิ้นเป็นเรา" ฯลฯ "กายเป็นเรา" ฯลฯ
 "ใจเป็นเรา" ฯลฯ "ธรรมารมณ์เป็นเรา"
 ฯลฯ "จักขุวิญฺญาณเป็นเรา" ฯลฯ "มโน-
 วิญฺญาณเป็นเรา" เป็นทิสฺสุอันกางกั้นด้วย
 มานะว่า "เป็นเรา" ทิสฺสุไม่ใช่วัตถุ วัตถุ
 ไม่ใช่ทิสฺสุ... นี้เป็นทิสฺสุอันกางกั้นด้วยมานะ
 ว่า "เป็นเรา" ที่ ๑๘ มานวินิพฺนธาทิสฺสุ
 เป็นมิจฺฉาทิสฺสุ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่
 ไม่ใช่ทิสฺสุ ทิสฺสุอันกางกั้นด้วยมานะว่า "เป็น
 เรา" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๑๘ เหล่านี้.

๑๕๕. "มมฺนุ"ติ มานวินิพนฺธาย
 ทิฏฺฐิยา กตเมหิ อฏฺฐารสฺหิ อากาเรหิ
 อภินิเวโส โหติ ? "จกฺขุ มมฺนุ"ติ
 อภินิเวสปรามาโส "มมฺนุ"ติ มานวินิพนฺธา
 ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น วตฺถุ, วตฺถุ น ทิฏฺฐิ;
 อณฺเฎ ทิฏฺฐิ, อณฺเฎ วตฺถุ. ยถา จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ
 วตฺถุ. อयํ ปจฺมา "มมฺนุ"ติ มานวินิพนฺธา
 ทิฏฺฐิ. มานวินิพนฺธา ทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ
 อิมานิ สยฺโยชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย.

"โสคํ มมฺนุ"ติ ฯเปฯ "ขานํ มมฺนุ"ติ
 ฯเปฯ "ชิวฺหา มมฺนุ"ติ ฯเปฯ "กาโย
 มมฺนุ"ติ ฯเปฯ "มโน มมฺนุ"ติ ฯเปฯ
 "รูปา มมฺนุ"ติ ฯเปฯ "ธมฺมา มมฺนุ"ติ
 ฯเปฯ "จกฺขุวิญฺญาณํ มมฺนุ"ติ ฯเปฯ
 "มโนวิญฺญาณํ มมฺนุ"ติ อภินิเวสปรามาโส
 "มมฺนุ"ติ มานวินิพนฺธา ทิฏฺฐิ, ทิฏฺฐิ น
 วตฺถุ, วตฺถุ น ทิฏฺฐิ. อณฺเฎ ทิฏฺฐิ. อณฺเฎ
 วตฺถุ. ยถา จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺถุ. อयํ
 อฏฺฐารสฺหิ "มมฺนุ"ติ มานวินิพนฺธา ทิฏฺฐิ,
 มานวินิพนฺธา ทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ

๑๕๕. ทิฏฐิอันกางกั้นด้วยมานะว่า
 "ของเรา" ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๑๕ เป็น
 ไฉน ? ความแต่ต้องด้วยความยึดมั่นว่า
 "ตาของเรา" เป็นทิฏฐิอันกางกั้นด้วยมานะ
 ว่า "ของเรา" ทิฏฐิไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่
 ทิฏฐิ... นี้เป็นทิฏฐิอันกางกั้นด้วยมานะว่า
 "ของเรา" ที่ ๑ มานวินิพนฺธาทิฏฐิเป็น
 มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์แต่ไม่ใช่
 ทิฏฐิ.

ความแต่ต้องด้วยความยึดมั่นว่า "หู
 ของเรา" ฯลฯ "จมูกของเรา" ฯลฯ "ลิ้น
 ของเรา" ฯลฯ "กายของเรา" ฯลฯ "ใจ
 ของเรา" ฯลฯ "รูปารมณ์ของเรา" ฯลฯ
 "ธรรมารมณ์ของเรา" ฯลฯ "จักขุวิญญาน
 ของเรา" ฯลฯ "มโนวิญญานของเรา"
 เป็นทิฏฐิอันกางกั้นด้วยมานะว่า "ของเรา"
 ทิฏฐิไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่ทิฏฐิ... นี้เป็นทิฏฐิอัน
 กางกั้นด้วยมานะว่า "ของเรา" ที่ ๑๕
 มานวินิพนฺธาทิฏฐิเป็นมิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ เหล่านี้
 เป็นสังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทิฏฐิ ทิฏฐิอันกางกั้นด้วย

คุณชไมพร รักษา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สณโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. "มมฺ"ติ มานะว่า "ของเรา" ย่อมยึดมั่นด้วย
 มานวินิพฺพธาย ทิฏฺฐิยา อิมฺหิ อฏฺฐารสฺหิ อาการ ๑๘ เหล่านี้.
 อากาเรหิ อภินิเวโส โทติ.

สณโณชนิกาทิทิฏฺฐินิทฺเตโส

ทสโม-ทวาทสโม.

สังโยชนิกาทิทิฏฺฐินิทฺเตโส

ที่ ๑๐-๑๒ จป.

๑๓. อตฺตวาทปฏิสํยุตฺตทิฏฺฐินิทฺเตโส

๑๔๖. อตฺตวาทปฏิสํยุตฺตตาย ทิฏฺฐิยา
 กตเมหิ วีสฺติยา อากาเรหิ อภินิเวโส
 โทติ ? อิตฺ อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน อริยานํ
 อทฺสฺสาวี อริยธมฺมสฺส อโกวิทฺโธ อริยธมฺเม
 อวินีโต สบฺบุริสานํ อทฺสฺสาวี สบฺบุริสธมฺมสฺส
 อโกวิทฺโธ สบฺบุริสธมฺเม อวินีโต รูปํ อตฺตโต
 สมฺนุปสฺสฺติ, รูปวณฺตํ วา อตฺตทานํ, อตฺตนิ
 วา รูปํ, รูปสฺมึ วา อตฺตทานํ ฯเปฯ
 เวทณํ... สณฺณํ... สงฺขารํ... วิญฺญาณํ
 อตฺตโต สมฺนุปสฺสฺติ, วิญฺญาณวณฺตํ วา
 อตฺตทานํ, อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมึ
 วา อตฺตทานํ ฯเปฯ

๑๓. อตฺตวาทปฏิสํยุตฺตทิฏฺฐินิทฺเตโส

๑๔๖. ทิฏฺฐิอํปฏิสํยุตฺตด้วยวาทะ
 ปรรากตฺน ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๒๐ เป็น
 ไฉน ? ปุณฺณชฺชผู้ไม่ได้สดับในโลกนี้ ไม่ได้
 เห็นพระอริยเจ้า... ไม่ได้รับแนะนำใน
 ธรรมของสัพบุรุษ ย่อมเห็นรูปโดยความ
 เป็นคน เห็นคนว่ามีรูปบ้าง เห็นรูปในคน
 บ้าง เห็นคนในรูปบ้าง ฯลฯ เห็นเวทนา...
 สณฺณํ... สงฺขาร... วิญฺญาณ โดยความ
 เป็นคน เห็นคนว่ามีวิญฺญาณบ้าง เห็นวิญฺญาณ
 ในคนบ้าง เห็นคนในวิญฺญาณบ้าง ฯลฯ

คุณชไมพร รักษา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กถิ รูปิ อตฺตโต สมนุสฺสตี ?
 อิเชกฺโขจ ปจฺวีกสิณฺ ๗เปฯ โอิทาทกสิณฺ
 อตฺตโต สมนุสฺสตี. "ยํ โอิทาทกสิณฺ, โส
 อหํ. โย อหํ, ตํ โอิทาทกสิณฺ"ติ โอิทาท-
 กสิณฺจ อตฺตจฺจ อหุวํ สมนุสฺสตี.
 เสยฺยถาปิ เตลปฺปทีปสฺส ฉายโต "ยา
 อจฺจิ, โส วณฺโณ. โย วณฺโณ, สฺวา อจฺจิ"ติ
 อจฺจิจฺจ วณฺณจฺจ อหุวํ สมนุสฺสตี.
 เอวเมวํ อิเชกฺโขจ โอิทาทกสิณฺ อตฺตโต
 สมนุสฺสตี ๗เปฯ

บุุชฺชนมองเห็นรูป โดยความเป็นตน
 อย่างไร ? บุุคคบบางคนในโลกนี้ ย่อมเห็น
 ปฐวีกสิณ ๗ลฯ โอิทาทกสิณ โดยความเป็น
 ตน ก็ย่อมเห็นโอิทาทกสิณ และตนไม่เป็น
 สองว่า "โอิทาทกสิณอันใด เราก็อันนั้น,
 เราก็อันใด โอิทาทกสิณก็อันนั้น" เปรียบ
 เหมือนเมื่อประทีปน้ำมันลุกโพลงอยู่ บุุคคบบ
 เห็นเปลวไฟและแสงสว่าง ไม่เป็นสอง...
 ฉนฺใด บุุคคบบางคนในโลกนี้ก็ฉนฺนั้นเหมือน
 กัน ย่อมเห็นโอิทาทกสิณโดยความเป็นตน
 ๗ลฯ

อัยํ ปจฺมา รูปวตฺตถุกา อตฺตวาทปฏิสฺสยฺตฺตา
 ทิฏฺฐิ. อตฺตวาทปฏิสฺสยฺตฺตา ทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ
 ๗เปฯ อิมานิ สณฺโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย,
 เอวํ รูปิ อตฺตโต สมนุสฺสตี ๗เปฯ
 อตฺตวาทปฏิสฺสยฺตฺตาย ทิฏฺฐิยา อิมเห
 วิสฺตียา อากาเรหิ อภินิเวโส โทติ.

นี้เป็นทริฐอันปฏิสังยุต ด้วยอัคควาทะมีรูปเป็น
 วัตถุที่ ๑ ทริฐอันปฏิสังยุตด้วยอัคควาทะเป็น
 มิจฉาทริฐ ๗ลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่
 ไม่ใช่ทริฐ ทริฐอันปฏิสังยุตด้วยวาทะปรารภตน
 ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๒๐ เหล่านี้.

อตฺตวาทปฏิสฺสยฺตฺตทิฏฺฐินิทฺเทโส
 เตรสโม.

อัคควาทปฏิสังยุตตทิฏฐินิทเทส
 ที่ ๑๓ จบ.

คุณชไมพร รักษา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมภิทามรรค.ป.๗.๒-๑๑

๑๔. โลกวาทปฏิสังยุตตทิกฺขณินิทฺเทส

๑๔๑. โลกวาทปฏิสังยุตตาทิ กุญฺชียา
 กตเมทึ อญฺชทึ อากาเรทึ อภินิเวสเ
 โทติ ? "สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จา"ติ
 อภินิเวสปรามาโส โลกวาทปฏิสังยุตตา
 ทิกฺขณินิ, ทิกฺขณินิ น วตฺต, วตฺต น ทิกฺขณินิ;
 อณฺเณ ทิกฺขณินิ, อณฺเณ วตฺต. ยถา จ ทิกฺขณินิ
 ยถจ วตฺต. อयํ ปจฺมา โลกวาทปฏิสังยุตตา
 ทิกฺขณินิ. โลกวาทปฏิสังยุตตา ทิกฺขณินิ มิจฺฉาทิกฺขณินิ
 ฯเปฯ อิมานิ สณฺโณชนานิ น จ ทิกฺขณินิโย.

"อสฺสโต อตฺตา จ โลโก จา"ติ
 ฯเปฯ "สสฺสโต จ อสฺสโต จ อตฺตา จ
 โลโก จา"ติ ฯเปฯ "เนว สสฺสโต
 นาสสฺสโต อตฺตา จ โลโก จา"ติ.
 "อนฺตวา อตฺตา จ โลโก จา"ติ "อนนฺตวา
 อตฺตา จ โลโก จา"ติ. "อนฺตวา จ
 อนนฺตวา จ อตฺตา จ โลโก จา"ติ.
 "เนว อนฺตวา^๑ น อนนฺตวา อตฺตา จ

๑๕. โลกวาทปฏิสังยุตตทิกฺขณินิทฺเทส

๑๕๑. ทิฐิอันปฏิสังยุตด้วยวาหะ
 ปรารภโลก ย่อมยึดมั่นด้วยอาการ ๘ เป็น
 ไฉน ? ความแต่ต้องด้วยความยึดมั่นว่า
 "ตนและโลกเที่ยง" เป็นทิฐิอันปฏิสังยุตด้วย
 วาหะปรารภโลก ทิฐิไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่
 ทิฐิ... นี่เป็นทิฐิอันปฏิสังยุตด้วยวาหะ
 ปรารภโลกที่ ๑ ทิฐิอันปฏิสังยุตด้วยวาหะ
 ปรารภโลกเป็นมิจฉาทิฐิ ฯฯ เหล่านี้เป็น
 สังโยชน์แต่ไม่ใช่ทิฐิ.

ความแต่ต้อง ด้วยความยึดมั่นว่า
 "ตนและโลกไม่เที่ยง" ฯฯ "ตนและโลก
 เที่ยงก็มี ไม่เที่ยงก็มี" ฯฯ "ตนและ
 โลกเที่ยงก็หามิได้ ไม่เที่ยงก็หามิได้" "ตน
 และโลกมีที่สุด" "ตนและโลกไม่มีที่สุด"
 "ตนและโลกมีที่สุดก็มี ไม่มีที่สุดก็มี" "ตน
 และโลกมีที่สุดก็หามิได้ ไม่มีที่สุดก็หามิได้"
 เป็นทิฐิอันปฏิสังยุตด้วยวาหะปรารภโลก.

^๑ ก. เนวนฺตวานานนฺตวา.

โลกโก จา"ติ อภินิเวสปรามาโส โลกวาท-
ปฏิสัมยุตฺตา ทิฏฺฐิ.

ทิฏฺฐิ น วตฺตฺ, วตฺตฺ น ทิฏฺฐิ; อณฺเฎา ทิฏฺฐิ,
อณฺเฎํ วตฺตฺ. ยา จ ทิฏฺฐิ ยณฺจ วตฺตฺ. อัย
อญฺจมี โลกวาทปฏิสัมยุตฺตา ทิฏฺฐิ. โลกวาท-
ปฏิสัมยุตฺตา ทิฏฺฐิ มิจฺจาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิมานิ
สณฺโณชนานิ น จ ทิฏฺฐิโย. โลกวาท-
ปฏิสัมยุตฺตาย ทิฏฺฐิยา อิมฺเห อญฺจท
อากาเรหิ อภินิเวโส โทติ.

ทริฐิไม่ใช่วัตถุ วัตถุไม่ใช่ทริฐิ... นี่เป็นทริฐิ
อันปฏิสังยุตด้วยวาทะปรารภโลกที่ ๘ ทริฐิ
อันปฏิสังยุตด้วยวาทะปรารภโลกเป็นมิจจา-
ทริฐิ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสังโยชน์ แต่ไม่ใช่ทริฐิ
ทริฐิอันปฏิสังยุตด้วยวาทะปรารภโลก ย่อม
ยึดมั่นด้วยอาการ ๘ เหล่านี้.

โลกวาทปฏิสัมยุตฺตทิฏฺฐินิทฺเตโส จตฺตฺทสโม.

โลกวาทปฏิสัมยุตฺตทิฏฺฐินิทเทศ ที่ ๑๕ จบ.

๑๕-๑๖. ภว-วิภวทิฏฐินิทเทศ

๑๕-๑๖. ภว-วิภวทิฏฐินิทเทศ

๑๕๘. โอลิยน^๑าภินิเวโส ภวทิฏฺฐิ,
อติธาวนาภินิเวโส^๒ วิภวทิฏฺฐิ, อสฺสาท-

๑๕๘. ความยึดมั่นด้วยความย่อหย่อน
เป็นภวทริฐิ ความยึดมั่นด้วยความแน่นเกินไป

^๑ ฉ. โอลิย...

^๒ ฉ. อภิกาวนาภินิเวโส.

คุณวาจา อ่ำไพฬสตร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมภิตามวรรค.บ.พ.ท.๒-๑๑

ทิวัจฉิยา ปณฺจตุตฺตีสาย อากาเรหิ อภินิเวโส เป็นวิภาวทิสฺส อัสสาททิสฺสมีความยึดมั่นด้วย
 กติ ภาวทิวัจฉิโย, กติ วิภาวทิวัจฉิโย. อาการ ๓๕ เป็นภาวทิสฺสเท่าไร เป็นวิภาวทิสฺส
 อตฺตทานุทิวัจฉิยา วิสฺตึยา อากาเรหิ เท่าไร อตฺตทานุทิสฺส มีความยึดมั่นด้วย
 อภินิเวโส กติ ภาวทิวัจฉิโย, กติ วิภาวทิวัจฉิโย อาการ ๒๐ เป็นภาวทิสฺสเท่าไร เป็นวิภาวทิสฺส
 ๆเบา. โลกวาทปฏิสฺสยฺยตฺตคฺคาเย ทิวัจฉิยา อฏฺฐทฺธิ เท่าไร ฯลฯ ทิสฺสอันปฏิสังยุตด้วยวาทะ
 อากาเรหิ อภินิเวโส กติ ภาวทิวัจฉิโย, กติ ปรารภโลก มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๘
 วิภาวทิวัจฉิโย ? เป็นภาวทิสฺสเท่าไร เป็นวิภาวทิสฺสเท่าไร ?

อัสสาททิวัจฉิยา ปณฺจตุตฺตีสาย อัสสาททิสฺสมีความยึดมั่น ด้วย
 อากาเรหิ อภินิเวโส สึยา ภาวทิวัจฉิโย, อาการ ๓๕ เป็นภาวทิสฺสก็มี เป็นวิภาวทิสฺสก็มี
 สึยา วิภาวทิวัจฉิโย. อตฺตทานุทิวัจฉิยา วิสฺตึยา อตฺตทานุทิสฺสมีความยึดมั่นด้วยอาการ ๒๐ เป็น
 อากาเรหิ อภินิเวโส ปณฺณรส^๑ ภาวทิวัจฉิโย, ภาวทิสฺส ๑๕ เป็นวิภาวทิสฺส ๕ มิจฺฉาทิสฺสมีความ
 ปณฺจ วิภาวทิวัจฉิโย. มิจฺฉาทิวัจฉิยา ทสฺสิ ยึดมั่นด้วยอาการ ๑๐ เป็นวิภาวทิสฺสทั้งหมด
 อากาเรหิ อภินิเวโส, สฺพพาว ตา สักกายทิสฺสมีความยึดมั่นด้วยอาการ ๒๐ เป็น
 วิภาวทิวัจฉิโย. สกฺกายทิวัจฉิยา วิสฺตึยา ภาวทิสฺส ๑๕ เป็นวิภาวทิสฺส ๕ สัสฺสททิสฺสอันมี
 อากาเรหิ อภินิเวโส ปณฺณรส ภาวทิวัจฉิโย, สักกายทิสฺส เป็นวัตถุมีความยึดมั่นด้วย
 ปณฺจ วิภาวทิวัจฉิโย สกฺกายวตฺตคฺคาเย อาการ ๑๕ เป็นภาวทิสฺสทั้งหมด อุจฺเจททิสฺสอัน
 สสฺสททิวัจฉิยา ปณฺณรสทฺธิ อากาเรหิ มีสักกายทิสฺสเป็นวัตถุ มีความยึดมั่นด้วย
 อภินิเวโส, สฺพพาว ตา ภาวทิวัจฉิโย. อาการ ๕ เป็นวิภาวทิสฺสทั้งหมด.

^๑ ปณฺนรสาติ วา ปาโล.

คุณเฉลียว แซ่ด่าน คุณอรสา สร้อยระย้า คุณจ่านน สังข์ทรัพย์ ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่
 คุณพ่อ เด็กฮี คุณแม่บัว แซ่ด่าน กงเหม็ง เชียง ยายน้อย แซ่เหลี่ยม

สกุทายวตตุกาย อจุเจตทิฏฐิยา ปณจ-
หากาเรหิ อภินิเวโส, สพฺพาว ตา
วิภวทิฏฐิโย.

"สสฺสโต โลโก"ติ อนตฺตคฺคาหิกาย
ทิฏฐิยา ปณจหากาเรหิ อภินิเวโส, สพฺพาว
ตา ภวทิฏฐิโย, "อสสฺสโต โลโก"ติ
อนตฺตคฺคาหิกาย ทิฏฐิยา ปณจหากาเรหิ
อภินิเวโส, สพฺพาว ตา วิภวทิฏฐิโย.
"อนตฺวา โลโก"ติ อนตฺตคฺคาหิกาย ทิฏฐิยา
ปณจหากาเรหิ อภินิเวโส สียา ภวทิฏฐิโย,
สียา วิภวทิฏฐิโย. "อนนตฺวา โลโก"ติ
อนตฺตคฺคาหิกาย ทิฏฐิยา ปณจหากาเรหิ
อภินิเวโส สียา ภวทิฏฐิโย, สียา
วิภวทิฏฐิโย.

ทริฐันถิอเอาที่สุคว่า "โลกเที่ยง"
มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็นภวทริฐิทั้งหมด
ทริฐันถิอเอาที่สุคว่า "โลกไม่เที่ยง" มี
ความยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็นวิภวทริฐิ
ทั้งหมด ทริฐันถิอเอาที่สุคว่า "โลกมีที่สุด"
มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็นภวทริฐิก็มี
เป็นวิภวทริฐิก็มี ทริฐันถิอเอาที่สุคว่า "โลก
ไม่มีที่สุด" มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็น
ภวทริฐิก็มี เป็นวิภวทริฐิก็มี.

"ตํ ชีวํ ตํ สรฺรณํ"ติ อนตฺตคฺคาหิกาย
ทิฏฐิยา ปณจหากาเรหิ อภินิเวโส, สพฺพาว
ตา วิภวทิฏฐิโย. "อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรฺรณํ"ติ
อนตฺตคฺคาหิกาย ทิฏฐิยา ปณจหากาเรหิ
อภินิเวโส, สพฺพาว ตา ภวทิฏฐิโย. "โทติ

ทริฐันถิอเอาที่สุคว่า "ชีพอันนั้น สรรระ
ก็อันนั้น" มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็น
วิภวทริฐิทั้งหมด ทริฐันถิอเอาที่สุคว่า "ชีพ
เป็นอย่างหนึ่ง สรรระก็เป็นอย่างหนึ่ง" มี
ความยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็นภวทริฐิทั้งหมด

คุณเฉลย แชน่ค่าน คุณอรสา สร้อยระย้า คุณจ่านน สังข์ทรัพย์
ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ นางยุพิน แชน่ค่าน

ปฏิสัมพันธ์ธรรม. ๒-๑๑

ตถาคโต ปรมมรณา"ติ อนุตคคาทิกาย
 ทิฏฐิยา ปณฺหากาเรหิ อภินิเวโส, สพฺพาว
 ตา ภาวทิฏฺฐิโย. "น โหติ ตถาคโต
 ปรมมรณา"ติ อนุตคคาทิกาย ทิฏฺฐิยา
 ปณฺหากาเรหิ อภินิเวโส, สพฺพาว ตา
 วิภวทิฏฺฐิโย.

ทริฐันถิเอเอาที่สุคว่า "สัตว์เบื้องหน้า
 แต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอีก" มีความยึดมั่น
 ด้วยอาการ ๕ เป็นภวทริฐิทั้งหมด ทริฐันถิเอ
 เอาที่สุคว่า "สัตว์เบื้องหน้า แต่ตายแล้ว
 ย่อมไม่เป็นอีก" มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๕
 เป็นวิภวทริฐิทั้งหมด.

"โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมรณา"ติ
 อนุตคคาทิกาย ทิฏฺฐิยา ปณฺหากาเรหิ
 อภินิเวโส สฺยา ภาวทิฏฺฐิโย, สฺยา
 วิภวทิฏฺฐิโย "เนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมมรณา"ติ อนุตคคาทิกาย
 ทิฏฺฐิยา ปณฺหากาเรหิ อภินิเวโส สฺยา
 ภาวทิฏฺฐิโย, สฺยา วิภวทิฏฺฐิโย.

ทริฐันถิเอเอาที่สุคว่า "สัตว์เบื้องหน้าแต่
 ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี"
 มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๕ เป็นภวทริฐิก็มี
 เป็นวิภวทริฐิก็มี ทริฐันถิเอเอาที่สุคว่า "สัตว์
 เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็หาไม่ได้
 ย่อมไม่เป็นอีกก็หาไม่ได้" มีความยึดมั่นด้วย
 อาการ ๕ เป็นภวทริฐิก็มี เป็นวิภวทริฐิก็มี.

บุพฺพนฺตานุทิฏฺฐิยา อฏฺฐารสฺหิ
 อากาเรหิ อภินิเวโส สฺยา ภาวทิฏฺฐิโย,
 สฺยา วิภวทิฏฺฐิโย. อปรนฺตานุทิฏฺฐิยา
 จตฺตจตฺตาสาย อากาเรหิ อภินิเวโส สฺยา
 ภาวทิฏฺฐิโย สฺยา วิภวทิฏฺฐิโย. สยฺโยชนิกาย
 ทิฏฺฐิยา อฏฺฐารสฺหิ อากาเรหิ อภินิเวโส

บุพฺพนฺตานุทริฐิมิความยึดมั่น ด้วย
 อาการ ๑๘ เป็นภวทริฐิก็มี เป็นวิภวทริฐิก็มี.
 อปรนฺตานุทริฐิ มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๔๔
 เป็นภวทริฐิก็มี เป็นวิภวทริฐิก็มี สังโยชนิกาทริฐิ
 มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๑๘ เป็นภวทริฐิก็มี
 เป็นวิภวทริฐิก็มี ทริฐันถิเอกันด้วยมานะว่า

คุณเฉลย แซ่दान คุณอรสา สร้อยระย้า คุณจ่านน สังข์ทรัพย์
 ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ นายเต็ง แซ่เหลี่ยม

สียา ภวทิฐิโย, สียา วิภวทิฐิโย. "เป็นเรา" มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๑๘
 "อนนฺ"ติ มานวินิพฺนุชาย ทิฐุจฺยิยา อฏฺฐารสฺสทฺติ เป็นวิภวทิฐิทั้งหมด ทิฐิอันกางกั้นด้วยมานะ
 อากาเรหิ อภินิเวโส สพฺพาว ตา ว่า "ของเรา" มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๑๘
 วิภวทิฐิโย. "มมฺนฺ"ติ มานวินิพฺนุชาย เป็นภวทิฐิทั้งหมด ทิฐิอันปฏิเสธด้วยวาตะ
 ทิฐุจฺยิยา อฏฺฐารสฺสทฺติ อากาเรหิ อภินิเวโส ปรารภตน มีความยึดมั่นด้วยอาการ ๒๐
 สพฺพาว ตา ภวทิฐิโย. อตฺตวาท- เป็นภวทิฐิ ๑๕ เป็นวิภวทิฐิ ๕ ทิฐิอัน
 ปฏิสํยุตฺตาย ทิฐุจฺยิยา วิสฺตฺติยา อากาเรหิ ปฏิสํยุตด้วยวาตะปรารภโลก มีความยึดมั่น
 อภินิเวโส ปณฺณรส ภวทิฐิโย, ปณฺจ ด้วยอาการ ๘ เป็นภวทิฐิก็มี เป็นวิภวทิฐิ
 วิภวทิฐิโย. โลกวาทปฏิสํยุตฺตาย ทิฐุจฺยิยา ก็มี.
 อฏฺฐทฺติ อากาเรหิ อภินิเวโส สียา
 ภวทิฐิโย, สียา วิภวทิฐิโย.

สพฺพาว ตา ทิฐุจฺยิโย อสฺสสาทฺติทฺธิโย. ทิฐิทั้งหมด เป็นอัสสาทฺติทฺธิ เป็น
 สพฺพาว ตา ทิฐุจฺยิโย อตฺตทานุทฺธิโย. อตฺตทานุทฺธิ เป็นมิจฺฉาทิฐิ เป็นสํกกายทิฐิ
 สพฺพาว ตา ทิฐุจฺยิโย มิจฺฉาทิฐุจฺยิโย. สพฺพาว เป็นอนตฺตคาทิกทิฐิ เป็นสํโยชนิกาทิฐิ เป็น
 ตา ทิฐุจฺยิโย สกฺกกายทิฐุจฺยิโย สพฺพาว ตา ทิฐิอันปฏิเสธด้วยวาตะปรารภตน.
 ทิฐุจฺยิโย อนตฺตคาทิกาทิฐุจฺยิโย. สพฺพาว
 ตา ทิฐุจฺยิโย สยฺโยชนิกาทิฐุจฺยิโย. สพฺพาว
 ตา ทิฐุจฺยิโย อตฺตวาทปฏิสํยุตฺตาทิฐุจฺยิโย.

คุณเฉลียว แซ่ต๋าน คุณอรสา สร้อยระย้า คุณจ๋านน สังข์ทรัพย์
 ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ นางช่วย แซ่เหลี่ยม

ปฏิสัมภิทามรรค.ป-พ. ๒-๑๑

ภวณฺจ ทิฏฺฐิ วิภวณฺจ ทิฏฺฐิ,
 เอตํ ทวํ ตกฺกิกา นิสฺสิตาเส,
 เตสํ นิโรธมฺหิ น อตฺถิ ณาณํ,
 ยตฺถายํ โลกโก วิปริตสณฺฑิตี.

ชนเหล่าใดยึดถือทิฐิ ๒ อย่างนี้ คือ
 ภวทิฐิและวิภวทิฐิ ญาณในนิโรธย่อม
 ไม่มีแก่ชนเหล่านั้น สัตว์โลกนี้ยึดถือ
 ในทิฐิใด ก็เป็นผู้มีสัญญาวิปริตเพราะ
 ทิฐินั้น.

๑๔๘. ทวีหิ ภิกฺขเว ทิฏฺฐิกเตหิ
 ปริยญฺจिता เทวมนุสฺสา โอลิยนฺติ^๑ เอเก,
 อติธาวฺนฺติ เอเก, จกฺขมนฺโต จ ปสฺสนฺติ,
 กถณฺจ ภิกฺขเว โอลิยนฺติ เอเก ?
 ภวารามา ภิกฺขเว เทวมนุสฺสา ภวตฺตา
 ภวสมฺมุทิตา, เตสํ ภวนิโรธาย ธมฺเม
 เทสิยมาเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺตติ น สมฺปสฺสึหติ
 น สนฺติญฺจติ นาธิมุจฺจติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 โอลิยนฺติ เอเก.

๑๔๘. กุกรภิกษุทั้งหลาย เทวดาและ
 มนุษย์ ผู้ถูกทิฐิ ๒ อย่างกลุ่มรวมแล้ว พวก
 หนึ่งย่อมย่อหย่อน พวกหนึ่งย่อมเล่นเกินไป
 ส่วนผู้มีจักขุเห็นอยู่. กุกรภิกษุทั้งหลาย
 ก็เทวดาและมนุษย์พวกหนึ่ง ย่อมย่อหย่อน
 อย่างไร ? กุกรภิกษุทั้งหลาย เทวดาและ
 มนุษย์ผู้ชอบภพ ยินดีในภพ บันเทิงอยู่ในภพ
 จิตของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น ย่อมไม่
 เล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่น้อมไป
 ในธรรมที่เราแสดงเพื่อความดับภพ กุกร
 ภิกษุทั้งหลาย เทวดาและมนุษย์พวกหนึ่ง
 ย่อมย่อหย่อนอย่างนี้แล.

^๑ ฉ. โอลิยนฺติ, เอวมุปริปี.

กถณัจ ภิกขเว อติธาวนฺติ เอเก ?
 ภเวเนว โข ปเนเก อฏฺฐิยมาณา^๑
 ทรายมาณา ชิกฺขจฺจมาณา วิภวํ อภินนฺทนฺติ,
 ยโต กิร โภ อตฺตทา (^๒) กายสฺส เกทา
 อจฺจุชฺชติ วินสฺสติ น โหติ ปรมฺมรณา, เอตํ
 สนฺตํ เอตํ ปณฺตีตํ เอตํ ยถาวนฺติ^๓ เอวํ
 โข ภิกขเว อติธาวนฺติ เอเก.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เทวดาและมนุษย์
 พวกหนึ่ง ย่อมเล่นเกินไปอย่างไร ? ก็
 เทวดาและมนุษย์พวกหนึ่ง ย่อมอึดอัด ระอา
 เกลียตซึ่งภพ ย่อมยินดีความปราศจากภพว่า
 ชาวเราเอ๋ย ได้ยินว่า เมื่อใดตนแต่กาย
 แยกไปแล้วย่อมขาดสูญ ย่อมพินาศ เมื่อนั้น
 ตนเบื่องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมไม่เป็นอีก
 เพราะฉะนั้น ความไม่เกิดขึ้นละเอียดย
 ประณีตตามสภาวะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 เทวดาและมนุษย์พวกหนึ่ง ย่อมเล่นเกินไป
 อย่างนี้แล.

กถณัจ ภิกขเว จกฺขมฺนฺโต จ
 ปสฺสสนฺติ ? อิทฺ ภิกขเว ภิกฺขุ ภูตํ ภูตโต
 ปสฺสตี, ภูตํ ภูตโต ทิสฺวา ภูตสฺส นิพฺพิทาย
 วิรากาย นิโรธาย ปฏฺิปนฺโน โหติ. เอวํ
 โข ภิกขเว จกฺขมฺนฺโต จ ปสฺสสนฺติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ส่วนผู้มีจักษุเห็น
 อยู่อย่างไร ? ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน
 ธรรมวินัยนี้ ย่อมเห็นความทุกข์ตามความ
 เป็นจริง ครั้นแล้วย่อมปฏิบัติเพื่อความ
 เบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ

^๑ ฉ. อฏฺฐิยมาณา.
^๒ ฉ. เอตฺถนฺตเร อยฺสทฺโท อตฺถิ.
^๓ ลี. เอตํ ยถาวนฺติ.

คุณเฉลียว แซ่ด่าน · คุณอรสา สร้อยระย้า คุณจ่านน สังข์ทรัพย์
 ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ นายเต็ง แซ่เตี้ย

ความทุกข์ กุรรมิขุทั้งหลาย ก็ผู้มีจักษุเห็น
อยู่อย่างนี้แล.

"โย ภูคั ภูตโต ทิสฺวา
ภูตสฺส จ อติกกมม
ยถาภูเตชิมุจจติ
ภวตณฺหาปริกฺขยา
ส เว^๑ ภูตปริณฺหาโต
เวิตตโนฺห ภวากเว
ภูตสฺส วิภาวา ภิกฺขุ
นากจฺจติ ปุนพฺพานุ"^๒

"ถ้าภิกษุใด เห็นความทุกข์ตามความ
เป็นจริง และก้าวล่วงความทุกข์แล้ว
ย่อมโน้มใจไปในธรรมตามที่เป็นจริง
เพื่อความหมดสิ้นแห่งภวตณฺหา ภิกษุ
นั้นกำหนดรู้ความทุกข์แล้ว เป็นผู้
ปราศจากตณฺหาในภพน้อยภพใหญ่ย่อม
ไม่มาสู่ภพใหม่ เพราะความไม่มีแห่ง
ความทุกข์" ดังนี้.

๑๕๐. ตโย ปุคฺคลา วิบนฺนทิสฺสุ,
ตโย ปุคฺคลา สมฺบณฺนทิสฺสุ. กตเม ตโย
ปุคฺคลา วิบนฺนทิสฺสุ ? ติตฺถิโย จ ติตฺถีย-
สาวโก จ โย จ มิจฺฉาทิสฺสุโก. อิเม
ตโย ปุคฺคลา วิบนฺนทิสฺสุ.

๑๕๐. บุคคล ๓ จํพวกมิตฺฐิวีบติ
บุคคล ๓ จํพวกมิตฺฐิสมฺบติ. บุคคล ๓ จํ-
พวกเหล่านีหมิตฺฐิวีบติ ? เคียรถีย ๑
สาวกเคียรถีย ๑ บุคคลผู้มีตฺฐิมิต ๑ บุคคล
๓ จํพวกเหล่านีหมิตฺฐิวีบติ.

^๑ ก. สเจ ภูตสฺส ปริณฺหาโต โส,
อิ. สเว ภูตสฺส ปริณฺหา.
^๒ ข. อิติ. ๒๕/๒๖๓.

คุณเฉลียว แซ่ค่าน คุณอรสา สร้อยระย้า คุณจําพน สังกัทรพัย
ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ นายเจ่น แซ่เหลียม

กตเม ตโย บุคฺคฺลา สมฺปนฺนทฺธิฏฺฐี ? บุคฺคฺล ๓ จํพวกฺเหล่าไทนมีทฺธิฏฺฐี-
 ตถาคโต จ ตถาคตสฺส สาวโก จ โย จ สมฺปติ ? พระตถาคต ๑ สาวกพระตถาคต ๑
 สมฺมาทฺธิฏฺฐโก. อีเม ตโย บุคฺคฺลา บุคฺคฺลผู้มีทฺธิฏฺฐชอบ ๑ บุคฺคฺล ๓ จํพวกฺเหล่านี้
 สมฺปนฺนทฺธิฏฺฐี. มีทฺธิฏฺฐสมฺปติ.

โกธโน อุนฺนาทึ จ
 ปาปมกฺขี จ โย นโร
 วิปฺนฺนทฺธิฏฺฐี มายาวี
 ตํ ชณฺณา วสฺโส อิติ.

นรชนใด เป็นคนมักโกรธ มัก
 ผูกโกรธ มีความลบหลู่ลามก มีทฺธิฏฺฐี-
 วิบัติ มีมายา ฟังรู้จักนรชนนั้นว่า
 เป็นคนเลว นรชนใดเป็นคนไม่
 มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ บริสุทธิ์
 ถึงความบริสุทธิ์ มีทฺธิฏฺฐสมฺปติ มีปัญญา
 ฟังรู้จักนรชนนั้นว่า เป็นผู้ประเสริฐ
 ดังนี้.

อกฺโกธโน อุนฺนาทึ
 วิสุทฺโธ สฺทฺธตํ คโต
 สมฺปนฺนทฺธิฏฺฐี เมธาวิ
 ตํ ชณฺณา อริโย อิติติ.

ติสฺโส วิปฺนฺนทฺธิฏฺฐโย, ติสฺโส ทฺธิฏฺฐวิบัติ ๓ ทฺธิฏฺฐสมฺปติ ๓. ทฺธิฏฺฐวิบัติ ๓
 สมฺปนฺนทฺธิฏฺฐโย. กตมา ติสฺโส วิปฺนฺน- เป็นไฉน ? ความเห็นวิบัติว่า "นั่นของ
 ทฺธิฏฺฐโย ? "เอตํ มมนฺ"ติ" วิปฺนฺนทฺธิฏฺฐี, เรา" "นั่นเป็นเรา" "นั่นเป็นตัวตนของ
 "เอโสทมสฺมี"ติ วิปฺนฺนทฺธิฏฺฐี, "เอโส เม เรา" ทฺธิฏฺฐวิบัติ ๓ เหล่านี้.

๑ ฉ. มมาติ, เอวมุปริปี.

คุณเฉลย แซ่ค่าน คุณอรสา สร้อยระย้า คุณจำนน สังข์ทรัพย์
 ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ คุณพ่อคำ-คุณแม่จัน ทรงมะลิ

อตฺตา"ติ วิปฺนฺนทฺธิจฺโช. อีมา ทิสฺโส วิปฺนฺน-
ทฺธิจฺโช.

กตมา ทิสฺโส สมฺปนฺนทฺธิจฺโช ?
"เนตฺติ มมนฺ"ติ สมฺปนฺนทฺธิจฺ,
"เนโสทมฺสมฺ"ติ สมฺปนฺนทฺธิจฺ, "น เมโส
อตฺตา"ติ สมฺปนฺนทฺธิจฺ. อีมา ทิสฺโส
สมฺปนฺนทฺธิจฺโช.

"เอตฺติ มมนฺ"ติ กา ทฺธิจฺ, กติ
ทฺธิจฺโช, กตมฺนฺตานุคฺคหิตา ตา ทฺธิจฺโช.
"เอโสทมฺสมฺ"ติ กา ทฺธิจฺ, กติ ทฺธิจฺโช,
กตมฺนฺตานุคฺคหิตา ตา ทฺธิจฺโช. "เอโส เม
อตฺตา"ติ กา ทฺธิจฺ, กติ ทฺธิจฺโช,
กตมฺนฺตานุคฺคหิตา ตา ทฺธิจฺโช ?

"เอตฺติ มมนฺ"ติ ปุพฺพนฺตานุทฺธิจฺ
อฏฺฐารส ทฺธิจฺโช, ปุพฺพนฺตานุคฺคหิตา ตา
ทฺธิจฺโช. "เอโสทมฺสมฺ"ติ อปรนฺตานุทฺธิจฺ,
จตุจตุตทาฬฺส ทฺธิจฺโช, อปรนฺตานุคฺคหิตา
ตา ทฺธิจฺโช. "เอโส เม อตฺตา"ติ
วีสฺติวตฺตุกา อตฺตานุทฺธิจฺ วีสฺติวตฺตุกา

ทฺธิสมฺปติ ๓ เป็นไฉน ? ความเห็น
อันถูกต้องว่า "นั่นไม่ใช่ของเรา" "นั่นไม่
เป็นเรา" "นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา" ทฺธิ-
สมฺปติ ๓ เหล่านี้.

ทฺธิอะไรว่า "นั่นของเรา" เป็นทฺธิ
เท่าไร ทฺธิเหล่านั้นตามถือส่วนสุดอะไร ทฺธิ
อะไรว่า "นั่นเป็นเรา" เป็นทฺธิเท่าไร ทฺธิ
เหล่านั้น ตามถือส่วนสุดอะไร ทฺธิอะไรว่า
"นั่นเป็นตัวตนของเรา" เป็นทฺธิเท่าไร
ทฺธิเหล่านั้นตามถือส่วนสุดอะไร ?

ความเห็นตามขั้นส่วนอกิตฺว่า "นั่น
ของเรา" เป็นทฺธิ ๑๘ ทฺธิเหล่านั้นตาม
ถือขั้นส่วนอกิตฺ ความเห็นตามขั้นส่วน
อนาคตว่า "นั่นเป็นเรา" เป็นทฺธิ ๔๔ ทฺธิ
เหล่านั้นตามถือขั้นส่วนอนาคต อตฺตานุทฺธิ
มีวตฺตุ ๒๐ ว่า "นั่นเป็นตัวตนของเรา"

สกุทายทิสฺส, สกุทายทิสฺสิปฺมุขานิ ทฺวาสทิสฺส
ทิสฺสคทานิ, ปุพฺพตาปรนฺตานุกฺกหิตา ตา
ทิสฺสโย.

เป็นสกุทายทิสฺส มีวัตถุ ๒๐ ทิสฺส ๖๒ โดยมี
สกุทายทิสฺสเป็นประธาน ทิสฺสเหล่านั้นตามฉือ
ขันธทั้งส่วนอกิตและส่วนอนาคต.

๑๕๑. เย เกจิ ภิกฺขเว มยฺ นิฏฺฐํ
กตา, สฺพเพ เต ทิสฺสิมฺพฺนนา. (๑)
ปณฺจนํ อิตฺ นิฏฺฐา, ปณฺจนํ อิตฺ วิทาย
นิฏฺฐา. กตเมสํ ปณฺจนํ อิตฺ นิฏฺฐา ?
สตัดฺกขตฺตฺปรมฺสฺส, โกลงฺโกลสฺส,
เอกพีชิสฺส สกทาคามิสฺส โย จ ทิสฺสเจว
ธมฺเม อรทา. อิมสํ ปณฺจนํ อิตฺ นิฏฺฐา.

๑๕๑. กุกรภิกฺษุทั้งหลาย ชนเหล่าใด
เหล่าหนึ่งถึงความเชื่อแน้ในเรา ชนเหล่า
นั้นทั้งหมดเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยทิสฺส บุคคล
๕ จำพวกเชื่อแน้ในธรรมนี้ บุคคล ๕ จำพวก
เชื่อแน้ในภพสุทธาวาสในธรรมนี้. บุคคล
๕ จำพวกเหล่าไหน เชื่อแน้ในธรรมนี้ ?
บุคคล ๕ จำพวกนี้ คือ สตัดฺกขตฺตฺปรม-
โสคาบัน ๑ โกลงฺโกละโสคาบัน ๑ เอก-
พีชีโสคาบัน ๑ พระสกทาคามี ๑ พระอรหันต์
ในปัจจุบัน ๑ เชื่อแน้ในธรรมนี้.

กตเมสํ ปณฺจนํ อิตฺ วิทาย นิฏฺฐา ?
อนฺตราราปริณิพฺพายิสฺส, อุพทฺจฺจปริณิพฺพายิสฺส,
อสงฺขารปริณิพฺพายิสฺส, สสงฺขารปริ-
นิพฺพายิสฺส, อุทฺธํโสตฺส อกนิฏฺฐคามินอ.
อิมสํ ปณฺจนํ อิตฺ วิทาย นิฏฺฐา.

บุคคล ๕ จำพวกเหล่าไหน เชื่อแน้
ในภพสุทธาวาสในธรรมนี้ ? บุคคล ๕
จำพวกนี้ คือ อนฺตราราปริณิพฺพายีอนาคามี
บุคคล ๑ อุพทฺจฺจปริณิพฺพายีอนาคามีบุคคล ๑
อสงฺขารปริณิพฺพายีอนาคามีบุคคล ๑ สสงฺ-

๑ ฉ. อ. .เตสํ ทิสฺสิมฺพฺนนานํ.

ชาวปริณิพายีอนาคามีบุคคล ๑ อุทธัง-
โสโตอกนิฏฐคามีอนาคามีบุคคล ๑ เชื่อแน
ในภพสุทธาวาสในธรรมนี้.

เย เกจิ ภิกขเว มยิ นิฏฐัง คตา,
สพฺเพ เต ทิฏฐิสฺส มุปนฺนา, (๑) อิมสฺส
ปณฺจนํ อิตฺถ นิฏฐา, อิมสฺส ปณฺจนํ อิตฺถ
วิทาย นิฏฐา.

คฺุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใด
เหล่าหนึ่ง ถึงความเชื่อแนในเรา บุคคล
เหล่านั้นทั้งหมด ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ บุคคล
๕ จำพวกนี้เชื่อแนในธรรมนี้ บุคคล ๕
จำพวกนี้เชื่อแนในภพสุทธาวาสในธรรมนี้.

เย เกจิ ภิกขเว มยิ อเวจฺจป-
ปสนฺนา, สพฺเพ เต โสตาปนฺนา, เตสฺส
โสตาปนฺนํ อิมสฺส ปณฺจนํ อิตฺถ นิฏฐา,
ปณฺจนํ อิตฺถ วิทาย นิฏฐา. กตเมสฺส ปณฺจนํ
อิตฺถ นิฏฐา? สตฺตกฺกขตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เอกพีชิสฺส สกทากามิสฺส โย จ ทิฏฺฐเว
ธมฺเม อรทา, อิมสฺส ปณฺจนํ อิตฺถ นิฏฐา.

คฺุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใด
เหล่าหนึ่ง เลื่อมใสในเราอย่างแน่นแฟ้น
บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นพระโสดาบัน พระ
โสดาบันเหล่านั้นรวม ๕ จำพวกนี้ เชื่อแน
ในธรรมนี้ บุคคล ๕ จำพวกเชื่อแนในภพ
สุทธาวาสในธรรมนี้. บุคคล ๕ จำพวก
เหล่าไหนเชื่อแนในธรรมนี้ ? บุคคล ๕
จำพวกนี้ คือ สัตตักขัตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
พระอรหันต์ในปัจจุบัน ๑ เชื่อแนในธรรมนี้.

๑ ฉ. อ. เตสฺส ทิฏฐิสฺส มุปนฺนํ.

กตเมสํ ปณฺจนํ อธิ วิหาย นิฏฺจา ?
 อนฺตรปรนินฺพายิสฺส อฺพทจฺจปรนินฺพายิสฺส
 อสงฺขารปรนินฺพายิสฺส สสงฺขารปรนินฺพายิสฺส
 อุตฺถํโสทสฺส อกนิฏฺจคามินอ, อิมสํ ปณฺจนํ
 อธิ วิหาย นิฏฺจา.

บุคคล ๕ จำพวกไหนเชื่อมั่นในภ
 สุตทาวาส ในธรรมนี้ ? บุคคล ๕ จำพวก
 นี้ คืออันตรปรนินพายีอนาคามีบุคคล ๑...
 อุตฺถํโสทอกนิฏฐคามิบุคคล ๑ เชื่อแนใน
 ภสุตทาวาสในธรรมนี้. บุคคล ๕ จำพวกนี้
 เชื่อแนในภสุตทาวาสในธรรมนี้.

เย เกจิ ภิกฺขเว มยฺ อเวจฺจปฺ-
 ปสนฺนา, สพฺเพ เต โสตาปนฺนา, เตสํ
 โสตาปนฺนํ อิมสํ ปณฺจนํ อธิ นิฏฺจา,
 อิมสํ ปณฺจนํ อธิ วิหาย นิฏฺจาติ.

คฤกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใด
 เหล่าหนึ่ง เลื่อมใสในเราอย่างแน่นแฟ้น
 บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นพระโสดาบัน พระ
 โสดาบันเหล่านั้นรวมเป็น ๕ จำพวกนี้ เชื่อ
 แนในธรรมนี้ บุคคล ๕ จำพวกนี้เชื่อแน
 ในภสุตทาวาสในธรรมนี้ ฉะนั้นแล.

ภว-วิภาวทิฏฺฐินิทฺเตโส โสฬสโม.

ภว-วิภาวทิฏฺฐินิทเทศ ที่ ๑๖ จป.

ทิฏฺฐิกถา สมตฺตา.

ทิฏฺฐิกถา จป.

๓. อานาปานสติกถา

๑. คณนวาร

๑๕๒. โสฬสวตฺถกั อานาปานสฺสติ-
สมาธิ ภาวยโต สมธิกานิ เทว ฌาณสถานิ
อุปัชฺชนติ, อฏฺฐ ปริปนฺเถ^๑ ฌาณานิ, อฏฺฐ
จ อุปกาเร ฌาณานิ, อฏฺฐารส อุปกุกิเลส
ฌาณานิ, เทรส โวทาน ฌาณานิ, พคฺคิสี^๒
สโตการิสฺส^๓ ฌาณานิ, จตุวิสฺติ สมาธิวเสน
ฌาณานิ, เทวสฺตตฺติ วิปสฺสนาวเสน
ฌาณานิ, อฏฺฐ นิพฺพิทาฌาณานิ, อฏฺฐ
นิพฺพิทานุโลมฌาณานิ, อฏฺฐ นิพฺพิทาปฏิป-
ปสฺสทุธิฌาณานิ, เอกวิสฺติ วิมุตฺติสุข
ฌาณานิ.

๓. อานาปานสติกถา

๑. คณนวาระ

๑๕๒. เมื่อโยคีบุคคลเจริญอานา-
ปานสติสมาธิ อันมีวัตถุ ๑๖ ฌาณ ๒๐๐ กว่า
ย่อมเกิดขึ้น คือ

ฌาณในธรรมอันเป็นอันตราย	๘
ฌาณในธรรมอันเป็นอุปการะ	๘
ฌาณในอุปกิเลส	๑๘
ฌาณในโวทาน	๑๓
ฌาณของสโตการีบุคคล	๓๒
ฌาณเกี่ยวกับสมาธิ	๒๔
ฌาณเกี่ยวกับวิปัสสนา	๑๒
นิพพิทาฌาณ	๘
นิพพิทานุโลมฌาณ	๘
นิพพิทาปฏิปัสสัทธิฌาณ	๘
ฌาณในวิมุตติสุข	๒๑.

^๑ ฉ. ปริปนฺเถ. ^๒ ฉ. พาคฺคิสี.

^๓ ข. ป. ๓๑/๒๔๔ สโตการิสฺส.

คุณหญิงแสงเดือน ฌ นคร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กตมานิ อฏฺฐ ปริปนฺเถ ฌาณานิ,
 อฏฺฐ จ อุปกาเร ฌาณานิ ? กามจฺจนฺโท
 สฺมาธิสฺส ปริปนฺโถ, เนกขมฺมํ สฺมาธิสฺส
 อุปการํ. พฺยาปาโท สฺมาธิสฺส ปริปนฺโถ,
 อพฺยาปาโท สฺมาธิสฺส อุปการํ. ถีนมิทฺธํ
 สฺมาธิสฺส ปริปนฺโถ, อาโลกสฺสณฺญา สฺมาธิสฺส
 อุปการํ. อุตฺถจฺจํ สฺมาธิสฺส ปริปนฺโถ,
 อวิกฺเขโป สฺมาธิสฺส อุปการํ. วิจิกิจฺฉา
 สฺมาธิสฺส ปริปนฺโถ, ฐมฺมวตฺถุณฺณํ สฺมาธิสฺส
 อุปการํ. อวิชฺชา สฺมาธิสฺส ปริปนฺโถ, ฌาณํ
 สฺมาธิสฺส อุปการํ. อรติ สฺมาธิสฺส
 ปริปนฺโถ, ปามุชฺชํ^๑ สฺมาธิสฺส อุปการํ.
 สพฺเพปิ อกุสลลา ฐมฺมา สฺมาธิสฺส ปริปนฺนา,
 สพฺเพปิ กุสลลา ฐมฺมา สฺมาธิสฺส อุปการา.
 อิมานิ อฏฺฐ ปริปนฺเถ ฌาณานิ, อฏฺฐ จ
 อุปกาเร ฌาณานิ.

ญาณในธรรมอันเป็นอันตราย ๘ และ
 ญาณในธรรมอันเป็นอุปการะ ๘ เป็นไฉน ?
 กามฉันทะเป็นอันตรายแก่สมาธิ เนกขัมมะ
 เป็นอุปการะแก่สมาธิ. พยาบาทเป็น
 อันตรายแก่สมาธิ ความไม่พยาบาทเป็น
 อุปการะแก่สมาธิ. ถีนมิตถะเป็นอันตรายแก่
 สมาธิ, อาโลกสัญญาเป็นอุปการะแก่สมาธิ.
 อุตถัจจะ เป็นอันตรายแก่สมาธิ ความไม่
 พึงช้านเป็นอุปการะแก่สมาธิ. วิจิกิจฉาเป็น
 อันตรายแก่สมาธิ ความกำหนดธรรมเป็น
 อุปการะแก่สมาธิ. อวิชชาเป็นอันตรายแก่
 สมาธิ ญาณเป็นอุปการะแก่สมาธิ. อรติ
 เป็นอันตรายแก่สมาธิ ความปราโมทย์เป็น
 อุปการะแก่สมาธิ. อกุศลธรรมแม้ทั้งปวง
 เป็นอันตรายแก่สมาธิ. กุศลธรรมแม้ทั้งปวง
 เป็นอุปการะแก่สมาธิ. เหล่านี้ ชื่อว่าญาณ
 ในธรรมอันเป็นอันตราย ๘ และญาณใน
 ธรรมอันเป็นอุปการะ ๘.

คณวาโร ปจโม.

คณวาระ ที่ ๑ จบ.

^๑ ฉ. ปาโมชฺชํ, เอวมุปริปี.

คุณหญิงแสงเดือน ฌ นคร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. โสฬสญาณนิตฺเทศ

๑๕๓. อิมฺหิ โสฬสฺหิ อากาเรหิ
 อุกฺกัจจํ จิตฺตํ สมฺมุกฺกัจจํ จิตฺตํ^๑ เอกตฺตเต
 สนฺตฺติญฺจติ, นีวรณฺเหติ วิสุชฺฌติ. กตเม เต
 เอกตฺตตา ? เนกขมฺมํ เอกตฺตํ, อพฺยาปาโท
 เอกตฺตํ, อาโลกสฺสณฺญา เอกตฺตํ, อวิกฺเขโป
 เอกตฺตํ, ฌมฺมวตฺตณฺนํ เอกตฺตํ, ฌณฺฑํ
 เอกตฺตํ, ปามุชฺชํ เอกตฺตํ, สพฺเพ^๒ กุสฺลา
 ฌมฺมา เอกตฺตตา.

นีวรณาติ กตเม เต นีวรณา ?
 กามจฺจนฺโท นีวรณํ พฺยาปาโท นีวรณํ,
 ฌนฺมิตฺทํ นีวรณํ, อุกฺกัจจกุกฺกัจจํ นีวรณํ,
 วิจิกิจฺจนา นีวรณํ, อวิชฺชา นีวรณํ, อรติ
 นีวรณํ, สพฺเพ^๒ อกุสฺลา ฌมฺมา นีวรณา.

๒. โสฬสญาณนิตฺเทศ

๑๕๓. จิตฺตํ สํสมฺมชฺฉนฺตํ จิตฺตํ สํสม
 ชฺฉนฺตํ โดยชอบ ย่อมคํารงอยู่ในเอกกตตะ
 (ในความเป็นธรรมเอก) ย่อมหมดจดจาก
 นีวรณด้วยอาการ ๑๖ เหล่านี้. เอกกตตะ
 เหล่านี้เป็นไฉน ? เนกขัมมะ ความไม่
 พยาบาท อาโลกสัณญา ความไม่ฟุ้งซ่าน
 ความกำหนดธรรม ฌาน ความปราโมทย์,
 กุศลธรรมทั้งปวง (แต่ละอย่าง) เป็น
 เอกกตตะ.

บทว่า นีวรณา ความว่า นีวรณเหล่า-
 นั้นเป็นไฉน ? คือ กามฉันทะ พยาบาท
 ฌนมีทระ อุกกัจจกุกกัจจจะ วิจิกิจจนา อวิชชา
 อรติ อกุศลธรรมทั้งปวง (แต่ละอย่าง)
 เป็นนีสวรณ.

^๑ ส. อุกฺกัจจํ จิตฺตํ สมฺมุกฺกัจจํ จิตฺตํ,

อี. อุกฺกัจจํ จิตฺตํ สมฺมุกฺกัจจํ จิตฺตํ.

^๒ ฉ. สพฺเพปิ.

นั้รณาคี เกณฺฏเจณ นั้รณาคี ? บทว่า นั้รณาคี ความว่า ชั้ว่านั้รณาคี
 นั้รณาคี นั้รณาคี นั้รณาคี. กตเม เต เพราะอรรถว่ากระไร ? ชั้ว่านั้รณาคี
 นั้รณาคี ? เนกขมุ่ อรึยานั้ นั้รณาคี, เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องกั้ธรรมเครื่อง
 เตน จ เนกขมุ่เมน อรึยา นั้รณาคี, นั้รณาคี(จากกั้เลส). ธรรมเครื่องนั้รณาคี
 กามจณฺโท นั้รณาคี, เตน จ เถล่านั้เป็นจัน ? คั้ เนกขมุ่ (การ
 กามจณฺเทน นั้รณาคี เนกขมุ่ อรึยานั้ ออกจากกาม) เป็นธรรมเครื่องนั้รณาคี
 นั้รณาคี นปฺชานาคั้ตี กามจณฺโท ของพระอรึยเจ้าทั้งหลาย และพระอรึยเจ้า
 นั้รณาคี. ทั้งหลายย้อมออกด้วยเนกขมุ่เมน กาม-
 จันตะเป็นเครื่องกั้ธรรมเครื่องนั้รณาคีและ
 บุคคลไม่รึจกั้เนกขมุ่เมน อันเป็นธรรมเครื่อง
 นั้รณาคีของพระอรึยเจ้าทั้งหลาย เพราะ
 เป็นผู้ถูกกามจันตะนั้นกั้ไว้ เพราะเหตุนั้น
 กามจันตะจึ้ชั้ว่า เป็นเครื่องกั้ธรรม
 เครื่องนั้รณาคี.

อพฺยาปาโท อรึยานั้ นั้รณาคี, เตน จ ความไม่พยาบาท เป็นธรรมเครื่องนั้รณาคี
 อพฺยาปาเทน อรึยา นั้รณาคี, พยาปาโท ของพระอรึยเจ้าทั้งหลาย และพระอรึยเจ้า
 นั้รณาคี, เตน จ พยาปาเทน ทั้งหลาย ย้อมออกด้วยความไม่พยาบาทนั้น,
 นั้รณาคี อพฺยาปาโท อรึยานั้ นั้รณาคี ความพยาบาท เป็นเครื่องกั้ธรรมเครื่อง

๑ จ. นั้รณาคี, เอวมุ่ปรีปี.

ปฏิสัมพันธ์ทางธรรม. ป. ๒. ๒-๑๕

นบุปชานาตีติ พุยาปาโท นียฺยานาวรณฺ. นำออก, และบุคคลไม่รู้จักความไม่พยาบาท
 อาโลกสณฺญา อริยานํ นียฺยานํ, ตาย จ อันเป็นธรรมเครื่องนำออกของพระอริยเจ้า
 อาโลกสณฺญา อริยา นียฺนติ, ถีนมิทฺธํ ทั้งหลาย เพราะเป็นผู้ถูกความพยาบาทนั้น
 นียฺยานาวรณฺ, เตน จ ถีนมิทฺธํ กั้นไว้ เพราะเหตุนี้ ความพยาบาทจึง
 นิวุตฺตฺตา อาโลกสณฺญํ อริยานํ นียฺยานํ ชื่อว่า เป็นเครื่องกั้นธรรมเครื่องนำออก.
 นบุปชานาตีติ ถีนมิทฺธํ นียฺยานาวรณฺ. อาโลกสณฺญาเป็นธรรมเครื่องนำออก ของ

พระอริยเจ้าทั้งหลาย, และพระอริยเจ้า
 ทั้งหลาย ย่อมออกด้วยอาโลกสณฺญานํ,
 ถีนมิทฺธํเป็นเครื่องกั้นธรรมเครื่องนำออก,
 และบุคคลไม่รู้จักอาโลกสณฺญา อันเป็นธรรม
 เครื่องนำออก ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย
 เพราะเป็นผู้ถูกถีนมิทฺธํนั้นกั้นไว้ เพราะ
 เหตุนี้ ถีนมิทฺธํจึงชื่อว่า เป็นเครื่องกั้น
 ธรรมเครื่องนำออก.

อวิกฺเขโป อริยานํ นียฺยานํ เตน จ ความไม่ฟุ้งซ่านเป็นธรรมเครื่องนำออกของ
 อวิกฺเขเปน อริยา นียฺนติ, อุตฺตจฺจํ พระอริยเจ้าทั้งหลาย และพระอริยเจ้า
 นียฺยานาวรณฺ, เตน จ อุตฺตจฺเจน นิวุตฺตฺตา ทั้งหลาย ย่อมออกด้วยความไม่ฟุ้งซ่านนั้น,
 อวิกฺเขปํ อริยานํ นียฺยานํ นบุปชานาตีติ อุตฺตจฺจํจะเป็นเครื่องกั้นธรรม เครื่องนำออก
 อุตฺตจฺจํ นียฺยานาวรณฺ. ฌมฺมวตฺถานํ และบุคคลไม่รู้จักความไม่ฟุ้งซ่าน อันเป็น
 อริยานํ นียฺยานํ เตน จ ฌมฺมวตฺถาเนน ธรรมเครื่องนำออก ของพระอริยเจ้า

คุณัลลิกา ปัทมานุช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อริยา นียนฺติ, วิจิกิจฺฉา นียฺยานาวรณฺ, ตาย จ วิจิกิจฺฉาย นินฺตตฺตา ฐมฺมววตฺถานํ อริยานํ นียฺยานํ นปฺปชานาตีติ วิจิกิจฺฉา นียฺยานาวรณฺ.

ทั้งหลาย เพราะเป็นผู้ถูกอุทัจจะนั้นกันไว้ เพราะเหตุนั้น อุทัจจะชื่อว่า เป็นเครื่อง กั้นธรรมเครื่องนำออก. การกำหนดธรรม ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย และพระอริยเจ้า ทั้งหลาย ย่อมออกด้วยการกำหนดธรรมนั้น วิจิกิจฉา เป็นเครื่องกั้นธรรมเครื่องนำออก และบุคคลไม่รู้จักการกำหนดธรรม ของ พระอริยเจ้าทั้งหลาย เพราะเป็นผู้ถูก วิจิกิจฉานั้นกันไว้ เพราะเหตุนั้น วิจิกิจฉา ชื่อว่าเป็นเครื่องกั้นธรรมเครื่องนำออก.

ฌาณํ อริยานํ นียฺยานํ เตน จ ฌาณณ อริยา นียนฺติ, อวิชฺชา นียฺยานาวรณฺ, ตาย จ อวิชฺชาย นินฺตตฺตา ฌาณํ อริยานํ นียฺยานํ นปฺปชานาตีติ อวิชฺชา นียฺยานา- วรณฺ. ปามุชฺชํ อริยานํ นียฺยานํ เตน จ^๑ ปามุชฺเชน อริยา นียนฺติ, อรติ นียฺยา- นาวรณฺ, ตาย จ อรติยา นินฺตตฺตา ปามุชฺชํ

ญาณเป็นธรรมเครื่องนำออก ของพระ- อริยเจ้าทั้งหลาย และพระอริยเจ้า ทั้งหลายย่อมออกด้วยญาณนั้น, อวิชชาเป็น เครื่องกั้นธรรมเครื่องนำออก และบุคคล ไม่รู้จักญาณอันเป็นธรรมเครื่องนำออก ของ พระอริยเจ้าทั้งหลาย เพราะเป็นผู้ถูก อวิชชานั้นกันไว้ เพราะเหตุนั้น อวิชชาจึง

^๑ ก. จสทโท น ทิสฺสติ.

คุณัลลิกา ปัทมานุช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์ตามวรรค.ป-๓.๒-๑๘

อริยาน์ นียุยาน์ นบุปชานาตีติ อรติ ชื่อว่า เป็นเครื่องกันธรรมเครื่องนำออก, นียุยานาวรรณ. ความปราโมทย์เป็นธรรมเครื่องนำออกของ พระอริยเจ้าทั้งหลาย และพระอริยเจ้า ทั้งหลาย ย่อมออกด้วยความปราโมทย์นั้น, อรติเป็นเครื่องกันธรรมเครื่องนำออก และ บุคคลไม่รู้จักความปราโมทย์ อันเป็นธรรม เครื่องนำออก ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย เพราะเป็นผู้ถูกอรตินั้นกันไว้ เพราะเหตุนี้ อรติชื่อว่า เป็นเครื่องกันธรรมเครื่อง นำออก.

สพฺเพปิ กุสลลา ฐมฺมา อริยาน์ นียุยาน์ กุศลธรรมแม้ทั้งปวง เป็นธรรมเครื่อง นำออกของพระอริยเจ้าทั้งหลาย และ อกุสลลา ฐมฺมา นียุยานาวรรณา, เทหิ จ พระอริยเจ้าทั้งหลาย ย่อมออกด้วยธรรม เหล่านั้น อกุศลธรรมแม้ทั้งปวงเป็น เครื่องกันธรรมเครื่องนำออก และบุคคล ไม่รู้จักกุศลธรรมอันเป็นธรรมเครื่องนำออก ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย เพราะเป็นผู้ถูก อกุศลธรรมเหล่านั้นกันไว้ เพราะเหตุนี้

๑ ก. จสทโท น ทิสสติ.

อกุศลธรรมแม้ทั้งปวง ชื่อว่าเป็นเครื่อง
กั้นธรรมเครื่องนำออก.

โสฬสญาณนิตเทศ ทุติโย.

โสฬสญาณนิตเทศ ที่ ๒ จบ.

๓. อุปกิเลสญาณนิตเทศ

๓. อุปกิเลสญาณนิตเทศ

ปจิมจุกก

ปจิมฉกกะ

๑๕๔. อิมเหติ จ ปน นีวรณเหติ
วิสุทฺธจิตฺตสฺส โสฬสวตฺตถกั อานาปานสฺสตี-
สมาธิ ภาวยโต ชณิกสโมธานา.

๑๕๔. ก็แล เมื่อโยคีบุคคลผู้มีจิต
หมดจดจากนิวรรณ์เหล่านี้ เจริญอานาปาน-
สติสมาธิ อันมีวัตถุ ๑๖ การประชุมแห่ง
อุปกิเลสซึ่งมีชั่วขณะก็จะมีได้.

กตเม อฏฺฐารส อุปกิเลสสา
อุปฺปชฺชนฺติ ? อสฺสาสาทิมชฺฌปริโยสานั
สตียา อนุกฺจฺจโต อชฺฌตฺตวิกฺเขปคตํ จิตฺตํ
สมาธิสฺส ปรีปนฺโน, ปสฺสาสาทิมชฺฌ-

อุปกิเลส ๑๘ เป็นไฉน ย่อมเกิดขึ้น?
เมื่อโยคีบุคคลมีสติไปตามต้นลม กลางลม
และปลายลมแห่งลมหายใจเข้า จิตที่ฟุ้งซ่าน
ไปในภายใน ย่อมเป็นอันตรายแก่สมาธิ.

๑ คำว่าวัตถุ หมายถึงที่ตั้งคืออารมณ์.

คุณมัลลิกา ปัทมานุช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปริโยสานิ สติยา อนุคจฺจโต พหิทฺธา-
 วิกุเขปคตํ จิตฺตํ สมာธิสฺสํ ปริปนฺโน,
 อสฺสสาสปฏิกฺขนนา นิกฺกนฺติตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 สมာธิสฺสํ ปริปนฺโน, ปสฺสสาสปฏิกฺขนนา
 นิกฺกนฺติตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต สมာธิสฺสํ ปริปนฺโน,
 อสฺสสาเสนาภิกฺขุณฺณสฺสํ ปสฺสสาสปฏิลาภ
 มุจฺจนา^๑ สมာธิสฺสํ ปริปนฺโน, ปสฺสสาเสนา-
 ภิกฺขุณฺณสฺสํ อสฺสสาสปฏิลาภ มุจฺจนา^๑
 สมာธิสฺสํ ปริปนฺโน.

เมื่อโยคีบุคคลมีสติไปตามต้นลมกลางลมและ
 ปลายลมแห่งลมหายใจออก จิตที่พุ่งชานไป
 ในภายนอก ย่อมเป็นอันตรรายแก่สมาธิ
 ความเป็นไปด้วยคตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตคือความพอใจ หวัง
 เฉพาะซึ่งลมหายใจเข้า ย่อมเป็นอันตรราย
 แก่สมาธิ ความเป็นไปแห่งคตฺตฺตฺตฺตฺตคือความ
 พพอใจ หวังเฉพาะซึ่งลมหายใจออก ย่อม
 เป็นอันตรรายแก่สมาธิ ความยินดีในการ
 ได้เฉพาะลมหายใจออก แห่งบุคคลผู้ถูก
 ลมหายใจเข้าเสียดแทง ย่อมเป็นอันตรราย
 แก่สมาธิ ความยินดีในการได้เฉพาะลม-
 หายใจเข้า แห่งบุคคลผู้ถูกลมหายใจออก
 เสียดแทง ย่อมเป็นอันตรรายแก่สมาธิ.

อนุคจฺจนา จ อสฺสสาสํ
 ปสฺสสาสํ อนุคจฺจนา
 สติ อชฺชตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กฺขนนา พหิทฺธาวิกุเขปคตฺตฺต

สติที่ไปตามลมหายใจเข้า ๑ ที่ไป
 ตามลมหายใจออก ๑ ความหวัง
 ลมหายใจเข้าที่มีความพุ่งชานไปใน
 ภายใน ๑ ความปรารถนาลมหายใจ
 ออกที่มีความพุ่งชานไปในภายนอก ๑

^๑ ส. สมุจฺจินฺนา.
^๒ ก. ปนฺธนา.

อสฺสาเสนาภิกฺขุณฺณสฺส
 ปสฺสาสปฏิลาภ มุจฺจนา
 ปสฺสาเสนาภิกฺขุณฺณสฺส
 อสฺสาสปฏิลาภ มุจฺจนา

ความยินดีในการได้เฉพาะ ซึ่งลม-
 หายใจออก ของผู้ที่ถูกลมหายใจเข้า
 เสียคแทงแล้ว ๑ ความยินดีในการ
 ได้เฉพาะซึ่งลมหายใจเข้าของผู้ที่ถูก
 ลมหายใจออกเสียคแทงแล้ว ๑

ฉ เอเต อุปกิเลสา
 อานาปานสฺสตีสมาริสฺส
 เยหิ วิกุชิปปมานสฺส^๑
 โน เจ^๒ จิตฺตํ วิมุจฺจติ
 วิโมกฺขํ อปฺปชานนฺตา
 เต โทหนฺติ ปรปตฺติยาติ.

ถ้าจิตของผู้ที่ถูกอาการทั้ง ๖ เหล่านี้
 ซึ่งเป็นอุปกิเลสแก่อานาปานสติสมาธิ
 ให้พึงชานอยู่ ย่อมไม่พ้น (จากธรรม
 เป็นข้าศึก) บุคคลเหล่านั้น ผู้ไม่รู้
 ความหลุดพ้น (วิโมกข์) ย่อมจะเชื่อ
 ผู้อื่นแล.

ทุติยจฺจนกฺก

ทุติยฉกฺก

๑๕๕. นิमितฺตํ อาวชฺชโต อสฺสาเส
 จิตฺตํ วิกฺกมฺปติ, สมาริสฺส ปริปฺนฺโต. อสฺสาสํ

๑๕๕. เมื่อโยคีบุคคลกํานึงถึงนิमित^๑
 จิตย่อมกวัดแกว่งไปในลมหายใจเข้า น

^๑ อ. วิกุเขปิยมานสฺส, ก. วิกมฺปมานสฺส,
 เหวมฺปรีปิ. ^๒ ฉ. จ.

^๑ คำว่า นิमित ได้แก่ที่ที่ลมหายใจเข้า
 ลมหายใจออกกระทบ.

อวชฺชโต นิมิตฺเต จิตฺตํ วิกมฺปติ, สมฺมาธึสฺส เป็นอันตรายแก่สมาธิ. เมื่อคำนึงถึงลม
 ปริปนฺโน. นิมิตฺตํ อวชฺชโต ปสฺสาเส จิตฺตํ หายใจเข้า จิตย่อมหักแว้งไปในนิमित,
 วิกมฺปติ, สมฺมาธึสฺส ปริปนฺโน. ปสฺสาสํ นี้เป็นอันตรายแก่สมาธิ. เมื่อคำนึงถึงนิमित
 อวชฺชโต นิมิตฺเต จิตฺตํ วิกมฺปติ, สมฺมาธึสฺส จิตย่อมหักแว้งไปในลมหายใจออก นี้
 ปริปนฺโน. อสฺสาสํ อวชฺชโต ปสฺสาเส เป็นอันตรายแก่สมาธิ. เมื่อคำนึงถึงลม
 จิตฺตํ วิกมฺปติ, สมฺมาธึสฺส ปริปนฺโน. ปสฺสาสํ หายใจออก จิตย่อมหักแว้งไปในนิमित
 อวชฺชโต อสฺสาเส จิตฺตํ วิกมฺปติ, นี้เป็นอันตรายแก่สมาธิ. เมื่อคำนึงถึงลม
 สมฺมาธึสฺส ปริปนฺโน. หายใจเข้า จิตย่อมหักแว้งไปในลม
 หายใจออก นี้เป็นอันตรายแก่สมาธิ. เมื่อ
 คำนึงถึงลมหายใจออก จิตย่อมหักแว้ง
 ไปในลมหายใจเข้า นี้เป็นอันตรายแก่
 สมาธิ.

นิมิตฺตํ อวชฺชมานสฺส

อสฺสาเส วิกฺขิปฺเต^๑ มโน

อสฺสาสํ อวชฺชมานสฺส

นิมิตฺเต จิตฺตํ วิกมฺปติ.

เมื่อคำนึงถึงนิमित จิตย่อมหักแว้ง
 ไปในลมหายใจเข้า เมื่อคำนึงถึง
 ลมหายใจเข้า จิตย่อมหักแว้งไป
 ในนิमित.

^๑ ฉ. ก. วิกฺขิปฺเต, เอวมฺปริปิ.

นิมิตต์ อวชฺชมานสฺส

ปสฺสาเส วิกฺขิปเต มโน

ปสฺสาสิ อวชฺชมานสฺส

นิมิตฺเต จิตฺตํ วิกมฺปติ.

เมื่อคำนึงถึงนิมิต จิตย่อมกวัดแกว่ง

ไปในลมหายใจออก เมื่อคำนึงถึง

ลมหายใจออก จิตย่อมกวัดแกว่งไป

ในนิมิต.

อสฺสาสิ อวชฺชมานสฺส

ปสฺสาเส วิกฺขิปเต มโน

ปสฺสาสิ อวชฺชมานสฺส

อสฺสาเส จิตฺตํ วิกมฺปติ.

เมื่อคำนึงถึงลมหายใจเข้า จิตย่อม

กวัดแกว่งไปในลมหายใจออก เมื่อ

คำนึงถึง ลมหายใจออก จิตย่อม

กวัดแกว่งไปในลมหายใจเข้า.

ฉ เอเต อุปกิเลสํ

อานาปานสฺสตีสมานิสฺส

เยหิ วิกมฺปมานสฺส^๑

โน เจ^๒ จิตฺตํ วิมฺจฺจติ

วิโมกฺข์ อปฺปชานนฺตา

เต โทหนฺติ ปฺรปตฺติยาติ.

ถ้าจิตของผู้ที่ถูกอาการทั้ง ๖ เหล่านี้

ซึ่งเป็นอุปกิเลสแก่อานาปานสติสมาธิ

ให้ฟุ้งซ่านอยู่ ย่อมไม่พ้น(จากธรรม

เป็นข้าศึก) บุคคลเหล่านั้น ผู้ไม่รู้

ความหลุดพ้น(วิโมกข์) ย่อมจะเชื่อ

ผู้นั้นแล.

^๑ ฉ. วิกฺขิปฺปมานสฺส.

^๒ ฉ. จ.

ตติยอุณกุล

ตติยฉักกะ

๑๕๖. อตีตานุธาวนํ จิตฺตํ วิก-
 เขปานุปัตติํ สมာธิสฺส ปริปนฺโน. อนาคต-
 ปฏิกฺกขณํ จิตฺตํ วิกมฺปิํ สมာธิสฺส ปริปนฺโน.
 ลีนํ จิตฺตํ โกสขุชานุปัตติํ สมာธิสฺส
 ปริปนฺโน. อติปกฺกหิตํ จิตฺตํ อุตฺถจฺจานุปัตติํ
 สมာธิสฺส ปริปนฺโน. อภินตํ^๑ จิตฺตํ
 รากานุปัตติํ สมာธิสฺส ปริปนฺโน. อปนตํ^๒
 จิตฺตํ พฺยาปาทานุปัตติํ สมာธิสฺส ปริปนฺโน.

๑๕๖. จิตที่เล่นไปตามอตีตารมณ์
 ตกไปตามความฟุ้งซ่าน ย่อมเป็นอันตรายแก่
 สมาธิ. จิตที่หวังเฉพาะอนาคตารมณ์ที่
 ฟุ้งซ่าน ย่อมเป็นอันตรายแก่สมาธิ. จิตที่
 หดหู่ ตกไปตามความเกียจคร้าน ย่อมเป็น
 อันตรายแก่สมาธิ. จิตที่ระคองเกินไป
 ตกไปตามความฟุ้งซ่าน ย่อมเป็นอันตรายแก่
 สมาธิ. จิตที่น้อมไปอย่างยิ่ง ตกไปตาม
 ความกำหนัด ย่อมเป็นอันตรายแก่สมาธิ.
 จิตที่ถูกกระทบตกไปตามพยาบาท ย่อมเป็น
 อันตรายแก่สมาธิ.

อตีตานุธาวนํ จิตฺตํ
 อนาคตปาฏิกฺกขณํ^๓ ลีนํ
 อติปกฺกหิตํ อภินตํ
 อปนตํ จิตฺตํ น สมာธียติ.

จิตที่เล่นไปตามอตีตารมณ์ ๑ ที่หวัง
 เฉพาะอนาคตารมณ์ ๑ ที่หดหู่ ๑
 ที่ระคองเกินไป ๑ ที่น้อมไปอย่าง
 ยิ่ง ๑ ที่ถูกกระทบ ๑ ย่อมไม่ตั้งมั่น.

^๑ ก. อภินุธาวนํ.
^๒ ก. อปฺนุธาวนํ.
^๓ ฉ. ...ปฏิกฺกขณํ.

ฉ เอเต อุปกิเลส
 อานาปานสติสมาธิส
 เยหิ อุปกิเลสสงกบโป
 อธิจิตต์ นปชานาตีติ.

อาการทั้ง ๖ เหล่านี้ เป็นอุปกิเลส
 แก่อานาปานสติสมาธิ ซึ่งเป็นเหตุให้
 ผู้มีความดำริเห็นราหมอง ไม่รู้จัก
 อธิจิตแล.

๑๕๖. อสสาสาทิมชฺฌปริโยสานํ สติยา
 อนุจฺจโต อชฺฌตฺตํ วิกฺเขปกเตน จิตฺเตน
 กาโยปิ จิตฺตมฺปิ สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา
 จ ผนฺทิตา จ, ปสฺสาสาทิมชฺฌปริโยสานํ
 สติยา อนุจฺจโต พหิทฺธา วิกฺเขปกเตน
 จิตฺเตน กาโยปิ จิตฺตมฺปิ สารทฺธา จ โหนฺติ
 อธิชิตา จ ผนฺทิตา จ, อสฺสาสปฏิกฺขนาย
 นิกนฺตียา ตณฺหาจริยาย กาโยปิ จิตฺตมฺปิ
 สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา จ ผนฺทิตา จ,
 ปสฺสาสปฏิกฺขนาย นิกนฺตียา ตณฺหาจริยาย
 กาโยปิ จิตฺตมฺปิ สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา
 จ ผนฺทิตา จ, อสฺสาเสนาภิกฺขนสฺส
 ปสฺสาสปฏิลาภ มุจฺฉิตตฺตา^๑ กาโยปิ
 จิตฺตมฺปิ สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา จ

๑๕๖. เมื่อโยคีบุคคลมีสติไปตาม
 ต้นลม กลางลม และปลายลม แห่งลม
 หายใจเข้า ทั้งกาย ทั้งจิต ย่อมมีความ
 กระวนกระวาย หวั่นไหวและตื่นรน เพราะ
 จิตถึงความฟุ้งซ่าน ณ ภายใน เมื่อมีสติ
 ไปตามต้นลมกลางลม และปลายลมแห่ง
 ลมหายใจออก ทั้งกายทั้งจิตย่อมมีความ
 กระวนกระวาย หวั่นไหวและตื่นรน เพราะ
 จิตถึงความฟุ้งซ่าน ณ ภายนอก ทั้งกาย
 ทั้งจิตย่อมมีความกระวนกระวาย หวั่นไหว
 และตื่นรน เพราะความเป็นไปแห่งตัณหาคือ
 ความพอใจ อันหวังเฉพาะซึ่งลมหายใจเข้า
 ทั้งกายทั้งจิต ย่อมมีความกระวนกระวาย
 หวั่นไหวและตื่นรน เพราะความเป็นไปแห่ง

^๑ ส. มุจฉนตฺตา.

คุณนงเยาว์ พงษ์ภักดิ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ผนุทิตา จ, ปัสสาเสนาภิกุณฺณสฺส อสฺสาส-
ปฏิลาเภ มุจฺฉิตฺต๑ กาโยปิ จิตฺตมฺปิ
สํารทฺธา จ โหนฺติ อธิชฺชิตา จ ผนุทิตา จ.

ตัดทาก็ความพอใจ อันหวังเฉพาะซึ่งลม
หายใจออก ทั้งกายทั้งจิตย่อมมีความ
กระวนกระวาย ห้วนไหวและคั่นรน เพราะ
ความที่โยคีบุคคล ผู้ถูกลมหายใจเข้าเสียด-
แทง เป็นผู้ปรารถนาในการได้เฉพาะซึ่ง
ลมหายใจออก ทั้งกายทั้งจิตย่อมมีความ
กระวนกระวาย ห้วนไหวและคั่นรน เพราะ
ความที่โยคีบุคคล ผู้ถูกลมหายใจออกเสียด-
แทง เป็นผู้ปรารถนาในการได้เฉพาะซึ่งลม
หายใจเข้า.

นิมิตฺตํ อวชฺชโต อสฺสาเส จิตฺตํ
วิกุมฺบิตฺต๑ กาโยปิ จิตฺตมฺปิ สํารทฺธา จ
โหนฺติ อธิชฺชิตา จ ผนุทิตา จ, อสฺสาสํ
อวชฺชโต นิมิตฺเต จิตฺตํ วิกุมฺบิตฺต๑
กาโยปิ จิตฺตมฺปิ สํารทฺธา จ โหนฺติ
อธิชฺชิตา จ ผนุทิตา จ. นิมิตฺตํ อวชฺชโต
ปัสสาเส จิตฺตํ วิกุมฺบิตฺต๒ กาโยปิ

เมื่อโยคีบุคคลคำนึงถึงนิมิต ทั้งกาย
ทั้งจิต ย่อมมีความกระวนกระวาย ห้วนไหว
และคั่นรน เพราะความที่จิตกวัดแกว่งไปใน
ลมหายใจเข้า เมื่อคำนึงถึงลมหายใจเข้า
ทั้งกายทั้งจิต ย่อมมีความกระวนกระวาย
ห้วนไหวและคั่นรน เพราะความที่จิตกวัด-
แกว่งไปในนิมิต. เมื่อคำนึงถึงนิมิต ทั้งกาย

๑ ส. มุจฉนตฺต๑.

๒ ส. วิกุขมฺภิตฺต๑.

คุณนงเยาว์ พงษ์ภักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จิตฺตมฺปิ สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา จ ทั้งจิต ย่อมมีความกระวนกระวาย หวั่นไหว
 ผนฺทิตา จ ปสฺสสาสํ อาวชฺชโต นิมิตฺเต และคั่นรณ เพราะความที่จิตกวัดแกว่งไปใน
 จิตฺตํ วิกรมฺปิ ตตฺตา^๑ กาโยปิ จิตฺตมฺปิ ลมหายใจออก เมื่อคำนึงถึงลมหายใจออก
 สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา จ ผนฺทิตา จ. ทั้งกายทั้งจิต ย่อมมีความกระวนกระวาย
 หวั่นไหวและคั่นรณ เพราะความที่จิตกวัด-
 แกว่งไปในนิमित.

อสฺสสาสํ อาวชฺชโต ปสฺสสาเส จิตฺตํ เมื่อคำนึงถึงลมหายใจเข้า ทั้งกายทั้งจิต
 วิกรมฺปิ ตตฺตา^๑ กาโยปิ จิตฺตมฺปิ สารทฺธา จ ย่อมมีความกระวนกระวาย หวั่นไหวและ
 โหนฺติ อธิชิตา จ ผนฺทิตา จ, ปสฺสสาสํ คั่นรณ เพราะความที่จิตกวัดแกว่งไปในลม
 อาวชฺชโต อสฺสสาเส จิตฺตํ วิกรมฺปิ ตตฺตา หายใจออก เมื่อคำนึงถึงลมหายใจออก
 กาโยปิ จิตฺตมฺปิ สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา ทั้งกายทั้งจิต ย่อมมีความกระวนกระวาย
 จ ผนฺทิตา จ. หวั่นไหวและคั่นรณ เพราะความที่จิต
 กวาดแกว่งไปในลมหายใจเข้า.

อตีตานุชาวเนน จิตฺเตน วิกุเขปานุ- ทั้งกายทั้งจิตย่อมมีความกระวนกระ-
 ปติเตน กาโยปิ จิตฺตมฺปิ สารทฺธา จ โหนฺติ วาย หวั่นไหวและคั่นรณ เพราะจิตแล่นไป
 อธิชิตา จ ผนฺทิตา จ, อนาคตปาฎิกงฺขเน^๒ ตามอตีตารมณ์ ตกไปตามความฟุ้งซ่าน

^๑ ส. วิกรมฺปิ ตตฺตา.

^๒ ฉ. ...ปาฎิกงฺขเนน.

จิตฺเตน วิกมฺปิเตน^๑ กาโยปิ จิตฺตมฺปิ
 สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา จ ผนฺทิตา จ.
 ลีเนน จิตฺเตน โภสชฺชานุปติเตน กาโยปิ
 จิตฺตมฺปิ สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา จ
 ผนฺทิตา จ, อติปกฺกหิตเตน จิตฺเตน
 อุตฺตจฺจานุปติเตน กาโยปิ จิตฺตมฺปิ สารทฺธา
 จ โหนฺติ อธิชิตา จ ผนฺทิตา จ. อภินเตน^๒
 จิตฺเตน ราคานุปติเตน กาโยปิ จิตฺตมฺปิ
 สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา จ ผนฺทิตา จ,
 อปนเตน^๓ จิตฺเตน พยาบาทานุปติเตน
 กาโยปิ จิตฺตมฺปิ สารทฺธา จ โหนฺติ อธิชิตา
 จ ผนฺทิตา จ.

ทั้งกายทั้งจิต ย่อมมีความกระวนกระวาย
 หวั่นไหวและคั่นรน เพราะจิตหวังเฉพาะซึ่ง
 อนาคตารมณ์ทำให้ฟุ้งซ่าน. ทั้งกายทั้งจิต
 ย่อมมีความกระวนกระวาย หวั่นไหวและ
 คั่นรน เพราะจิตห่อหุ้ม ตกไปตามความ
 เกี่ยวจรรร้น ทั้งกายทั้งจิตย่อมมีความ
 กระวนกระวาย หวั่นไหวและคั่นรน เพราะ
 จิตประคองเกินไป ตกไปตามความฟุ้งซ่าน.
 ทั้งกายทั้งจิต ย่อมมีความกระวนกระวาย
 หวั่นไหวและคั่นรน เพราะจิตโน้มไปอย่าง
 ยิ่ง ตกไปตามความกำหนัด ทั้งกายทั้งจิต
 ย่อมมีความกระวนกระวาย หวั่นไหวและ
 คั่นรน เพราะจิตถูกกระทบ ตกไปตามความ
 พยาบาท.

อานาปานสฺสตี ยสฺส
 ปริปัญฺณา อภาวิตา
 กาโยปิ อธิชิตโต โหตี

ผู้ใดไม่เจริญอานาปานสติ ให้บริบูรณ์
 ทั้งกายทั้งจิตของผู้นั้น ย่อมหวั่นไหว
 คั่นรน.

^๑ ส. อ. วิกขมฺภิตเตน.
^๒ ส. อภินเตน, ก. อภินฺณาเตน.
^๓ ส. อปนเตน, ก. อปนฺณาเตน.

จิตฺตมฺปิ โหติ อิญฺชิตํ

กาโยปิ ผนฺทิตฺโต โหติ

จิตฺตมฺปิ โหติ ผนฺทิตํ.

อานาปานสฺสตี ยสฺส

ปริปุณฺณา สุภาวิตา

กาโยปิ อนิญฺชิตฺโต โหติ

จิตฺตมฺปิ โหติ อนิญฺชิตํ

กาโยปิ อผนฺทิตฺโต โหติ

จิตฺตมฺปิ โหติ อผนฺทิตฺตํ.

ผู้ใดเจริญอานาปานสติ ให้บริบูรณ์คือ
ทั้งกายทั้งจิตของผู้นั้น ย่อมไม่ทวน-
ไหว ไม่คั่นรน ฉะนั้นแล.

อิมฺเห จ ปน นีวรณฺเห วิสฺสทฺตจิตฺตสฺส
โสฬสวตฺตํ อานาปานสฺสตีสมาริ ภาวยฺโต
ขณิกสโมธานา อิมฺ อฏฺฐารส อุกฺกิลฺเลสา
อุปฺปชฺชนฺติ.

ก็แลเมื่อโยคีบุคคล ผู้มีจิตหมดจดจาก
นิวรรณ์เหล่านี้ เจริญอานาปานสติสมาธิ มี
วัตถุ ๑๖ เพราะประชุมแห่งอุปกิเลสซึ่งมี
ชั่วขณะ อุปกิเลส ๑๘ เหล่านี้ย่อมเกิดขึ้น.

อุปกฺกิลฺเลสญาณนิตฺเตโส ตติโย.

อุปกฺกิลฺเลสญาณนิตฺเตสํ ที่ ๓ จบ.

คุณหญิงเทพิน วงศ์วิทยา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. โวทานญาณนิตเทศ

๑๕๘. กตมานิ เทรส โวทาน
 ญาณานิ ? อตีตานุชาวัน จิตตํ วิกุเขปานุ-
 ปตติตํ, ตํ วิวชชยิตฺวา เอกภูจฺจาเน
 สฺมาทหติ, เอวมฺปิ จิตฺตํ น วิกุเขปํ กจฺจติ.
 อนาคตปฏิกกฺขนํ จิตฺตํ วิกมฺปิตํ,^๑ ตํ
 วิวชชยิตฺวา ตตฺถ เอว อธิโมกฺเขติ,^๒ เอวมฺปิ
 จิตฺตํ น วิกุเขปํ กจฺจติ. ลีนํ จิตฺตํ
 โกสชฺชานุปตติตํ, ตํ ปคฺคณฺหิตฺวา โกสชฺชํ
 ปชหติ, เอวมฺปิ จิตฺตํ น วิกุเขปํ กจฺจติ.

อติปคฺคหิตํ จิตฺตํ อุตฺถจฺจฺจานุปตติตํ, ตํ
 วินิคฺคณฺหิตฺวา อุตฺถจฺจํ ปชหติ, เอวมฺปิ จิตฺตํ
 น วิกุเขปํ กจฺจติ. อภินตํ จิตฺตํ

๕. โวทานญาณนิตเทศ

๑๕๘. โวทานญาณ ๑๓ เป็นไฉน ?
 จิตแล่นไปตามอตีตารมณ์ ตกไปตามความ
 พุ้งซ่าน โยคิบุคคลวันจิตนั้นเสีย ตั้งจิตไว้
 ในฐานะอันหนึ่ง จิตย่อมนำไม่ถึงความพุ้งซ่าน
 แม้ด้วยอาการอย่างนี้. จิตที่หวังเฉพาะ
 อนาคตารมณ์ ย่อมถึงความกว้างขวาง โยคิ
 บุคคลวันจิตนั้นเสีย ย่อมโน้มจิตไปในฐานะ
 อันหนึ่งนั้นนั่นแหละ จิตย่อมนำไม่ถึงความ
 พุ้งซ่านแม้ด้วยอาการอย่างนี้. จิตหลุด ตก
 ไปตามความเกียจคร้าน โยคิบุคคล
 ประคองจิตนั้นไว้แล้ว ละความเกียจคร้าน
 จิตย่อมนำไม่ถึงความพุ้งซ่าน แม้ด้วยอาการ
 อย่างนี้.

จิตที่ประคองเกินไป ย่อมตกไปตามความ
 พุ้งซ่าน โยคิบุคคลข่มจิตนั้นเสียแล้ว ละ
 ความพุ้งซ่าน จิตย่อมนำไม่ถึงความพุ้งซ่านแม้

^๑ ส. อ. วิกขมฺภิตํ, เอวมฺปรีปี.

^๒ ฉ. อ. อธิโมเจติ.

ราคานุปัตติ, ตั สมุชาโน หุตฺวา รากั
 ปชหติ, เอวมฺปิ จิตฺตํ น วิกุเขปํ คจฺจติ.
 อปนตํ จิตฺตํ พยาปาทานุปัตติ, ตั สมุชาโน
 หุตฺวา พยาปาทํ ปชหติ, เอวมฺปิ จิตฺตํ น
 วิกุเขปํ คจฺจติ. อิเมหิ ฉหิ จาเนหิ ปริสุทฺธํ
 จิตฺตํ ปรีโยทาทํ เอกตฺตคตํ โหติ.

ด้วยอาการอย่างนี้. จิตที่นุ่มไปยิ่ง ตกไป
 ตามความกำหนัด โยคีบุคคลรู้ทันจิตนั้น
 ละความกำหนัดเสีย จิตย่อมไม่ถึงความ
 ฟุ้งซ่านแม้ด้วยอาการอย่างนี้. จิตที่ถูก
 กระทบตกไปตามความพยายาบาท โยคีบุคคล
 รู้ทันจิตนั้น ละความพยายาบาทเสีย จิตย่อม
 ไม่ถึงความฟุ้งซ่าน แม้ด้วยอาการอย่างนี้.
 จิตบริสุทธิ์ด้วยฐานะ ๖ ประการนี้ ย่อม
 ผ่องแผ้วถึงความเป็นอย่างหนึ่ง.

กตเม เต เอกตฺตา ? ทานุป-
 สคฺคฺกุญฺจาเนกตฺตํ, สมณนิมิตฺตฺกุญฺจาเนกตฺตํ,
 วยลกฺขณฺกุญฺจาเนกตฺตํ, นิโรธฺกุญฺจาเนกตฺตํ.
 ทานุปสคฺคฺกุญฺจาเนกตฺตํ^๑ จาคาธิมุตฺตานํ.
 สมณนิมิตฺตฺกุญฺจาเนกตฺตณฺจ อธิจิตฺตมฺนุ-
 ยุตฺตานํ. วยลกฺขณฺกุญฺจาเนกตฺตณฺจ
 วิปสฺสกาณํ. นิโรธฺกุญฺจาเนกตฺตณฺจ อริย-
 ปุคฺคฺกาณํ. อิเมหิ จตุหิ จาเนหิ เอกตฺตคตํ

ความเป็นหนึ่งเหล่านั้น เป็นไฉน ?
 ความเป็นหนึ่งในความปรากฏ แห่งการ
 บริจาคทาน ความเป็นหนึ่งในความปรากฏ
 แห่งสมณนิมิต ความเป็นหนึ่งในความ
 ปรากฏแห่งลักษณะความเสื่อม ความเป็น
 หนึ่งในความปรากฏแห่งนิโรธ. ความเป็น
 หนึ่งในความปรากฏ แห่งการบริจาทาน
 ของบุคคลผู้น้อมใจไปในจาคะทั้งหลาย ๑

^{๑-๑} ก. ทานโวสคฺคฺกุญฺจาเนกตฺตํ,
 ฉ. ทานโวสคฺคฺกุญฺจาเนกตฺตํ.

ปฏิสัมพันธ์มารรค.ป.ค. ๒-๑๓

จิตต์ ปฏิปทาวิสุทธิปกฺขณฺทญฺเจว โทติ,
อุเปกฺขานุพฺรุทิตถจ ฉาณณ จ สมฺปหฺลิตฺ.

ความเป็นหนึ่งในความปรากฏ แห่งสมณนิมิต
ของบุคคลผู้ประกอบเนื่อง ๆ ในอธิจิต
ทั้งหลาย ๑ ความเป็นหนึ่งในความปรากฏ
แห่งลักษณะความเสื่อม ของบุคคลผู้เจริญ
วิปัสสนาทั้งหลาย ๑ ความเป็นหนึ่งในความ
ปรากฏแห่งนิโรธ ของพระอริยบุคคลทั้ง-
หลาย ๑. จิตที่ถึงความเป็นหนึ่ง โดย
ฐานะ ๔ นี้ ย่อมเป็นจิตแล่นไปสู่ความ
หมดจดแห่งปฏิปทา อันอุเบกขาเพิ่มพูนแล้ว
และอันญาณให้รำเริงแล้ว.

ปจฺมชฺฌานสฺส โโก อาทิ, กิ มชฺเฌ,
กิ ปริโยสานํ ? ปจฺมชฺฌานสฺส ปฏิปทาวิสุทธิ
อาทิ, อุเปกฺขานุพฺรุทิตถา มชฺเฌ, สมฺปหฺลิตนา
ปริโยสานํ. ปจฺมชฺฌานสฺส ปฏิปทาวิสุทธิ
อาทิ. อาทิสฺส กติ ลกฺขณานิ ? อาทิสฺส ตีณิ
ลกฺขณานิ, โย ตสฺส ปริปนฺโน, ตโต จิตฺตํ
วิสุตฺตติ, วิสุตฺตคฺคา จิตฺตํ มชฺฌิมํ สมณนิมิตฺตํ
ปฏิปชฺชติ, ปฏิปนฺนคฺคา ตคฺค จิตฺตํ
ปกฺขณฺทติ, ยถจ ปริปนฺนโต จิตฺตํ วิสุตฺตติ,

อะไรเป็นเบื้องต้น, เป็นท่ามกลาง
เป็นที่สุดแห่งปฐมฌาน ? ความหมดจดแห่ง
ปฏิปทาเป็นเบื้องต้น ความพอกพูนอุเบกขา
เป็นท่ามกลาง ความรำเริงเป็นที่สุดแห่ง
ปฐมฌาน. ความหมดจดแห่งปฏิปทาเป็น
เบื้องต้นแห่งปฐมฌาน. ลักษณะแห่งเบื้องต้น
มีเท่าไร ? ลักษณะแห่งเบื้องต้น ๓ คือ จิต
หมดจดจากอันตรายแห่งปฐมฌานนั้น เพราะ
เป็นจิตหมดจด จิตก็จะดำเนินไปสู่สมณนิมิต

คุณปิยดา นาราคุลย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยถา วิสฺสุทฺตตา จิตฺตํ มชฺฌิมํ สมณนิมิตฺตํ
 ปฏิปชฺชติ, ยถา ปฏิปนฺนคฺตา ตคฺค จิตฺตํ
 ปกฺขนฺนทติ, ปจฺมชฺฌานสฺส ปฏิปทาวิสฺสุทฺติ
 อาที, อาทีสฺส อิมานี ตีณิ ลกฺขณานี, เตน
 วุจฺจติ ปจฺมชฺฌานํ อาทีกลฺยาณญฺเจว โหติ
 ลกฺขณสฺมปฺนฺนณฺจ .

อันเป็นท่ามกลาง เพราะจิตดำเนินไปแล้ว
 จิตก็จะแล่นไปในสมณนิมิตนั้น จิตหมดจดจาก
 อันตราย ๑ จิตดำเนินไปสู่สมณนิมิตอันเป็น
 ท่ามกลางเพราะเป็นจิตหมดจด ๑ จิต
 แล่นไปในสมณนิมิต เพราะเป็นจิตดำเนิน
 ไปแล้ว ๑ ความหมดจดแห่งปฏิบัติเป็น
 เบื้องต้นแห่งปฐมฌาน ลักษณะแห่งเบื้องต้น
 ๓ ประการนี้ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าว
 ว่า ปฐมฌานเป็นฌานมีความงามในเบื้องต้น
 นั้นเอง และถึงพร้อมด้วยลักษณะ (๓) .

ปจฺมชฺฌานสฺส อุกฺเขขานุปฺรุทฺทนา
 มชฺเฌ. มชฺฌสฺส กติ ลกฺขณานี ? มชฺฌสฺส
 ตีณิ ลกฺขณานี, วิสฺสุทฺติ จิตฺตํ อชฺฌุเปกฺขติ,
 สมณปฏิปนฺนํ อชฺฌุเปกฺขติ, เอกตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อชฺฌุเปกฺขติ, ยถา วิสฺสุทฺติ จิตฺตํ
 อชฺฌุเปกฺขติ, ยถา สมณปฏิปนฺนํ
 อชฺฌุเปกฺขติ, ยถา เอกตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อชฺฌุเปกฺขติ, ปจฺมชฺฌานสฺส อุกฺเขขานุ-
 ปฺรุทฺทนา มชฺเฌ, มชฺฌสฺส อิมานี ตีณิ

ความพอกพูนอุเบกขา เป็นท่ามกลาง
 แห่งปฐมฌาน. ลักษณะแห่งท่ามกลางมี
 เท่าไร ? ลักษณะแห่งท่ามกลาง ๓ คือ
 โยคีบุคคล ย่อมวางเฉยจิตที่บริสุทธิ์แล้ว ๑
 ย่อมวางเฉย จิตที่ดำเนินไปสู่สมณะ ๑ ย่อม
 วางเฉย ความปรากฏโดยความเป็น
 อันเดียวกัน ๑ ข้อที่โยคีบุคคลวางเฉยจิตที่
 บริสุทธิ์ ๑ วางเฉยจิตที่ดำเนินไปสู่สมณะ ๑
 วางเฉยความปรากฏโดยความเป็นหนึ่ง ๑

คุณปิยดา นาราคุลย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์วรรค.ป.๒.๒-๑๓

ลกฺขณานิ, เตน วุจฺจติ ปจฺมชฺฌานํ มชฺเฌ-
กฺลฺยาณญฺเจว โทติ ลกฺขณสมฺปนฺนญฺจ.

ความพอกพูนอุเบกขาเป็นท่ามกลาง แห่ง
ปฐมฌาน, ลักษณะแห่งท่ามกลาง ๓ ประการ
นี้, เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า ปฐมฌาน
เป็นฌานมีความงามในท่ามกลาง และถึง
พร้อมด้วยลักษณะ (๓).

ปจฺมชฺฌานสุสฺส สมฺปหฺสันนา ปรีโยสานํ.
ปรีโยสานสุสฺส กติ ลกฺขณานิ ? ปรีโยสานสุสฺส
จตุตฺตาริ ลกฺขณานิ, ตตฺถ ชาตานิ ฌมฺมานํ
อนทิวตฺตณฺเฏเจน สมฺปหฺสันนา, อินฺทริยานํ
เอกรสฺสุเจน สมฺปหฺสันนา, ตทฺหฺปคฺวีริย-
วาหนฺเฏเจน สมฺปหฺสันนา, อาเสวนฺเฏเจน
สมฺปหฺสันนา, ปจฺมชฺฌานสุสฺส สมฺปหฺสันนา
ปรีโยสานํ, ปรีโยสานสุสฺส อิมานิ จตุตฺตาริ
ลกฺขณานิ,

ความร่าเริงเป็นที่สุด แห่งปฐมฌาน.
ลักษณะแห่งที่สุคมีเท่าไร ? ลักษณะแห่งที่สุค
มี ๔, คือความร่าเริงด้วยอรรถว่าธรรม
ทั้งหลายที่เกิดในปฐมฌานนั้น ไม่ล่วงเลย
กัน ๑ ความร่าเริงด้วยอรรถว่าอินทรีย์ทั้ง
หลายมีกิจเป็นอันเดียวกัน ๑ ความร่าเริง
ด้วยอรรถว่านำไปซึ่งความเพียร สมควรแก่
ความที่ธรรมทั้งหลาย ไม่ล่วงเลยกัน และ
ความที่อินทรีย์ทั้งหลายมีกิจเป็นอันเดียวกัน ๑
ความร่าเริงด้วยอรรถว่าเป็นที่เสพ ๑ ความ
ร่าเริงเป็นที่สุคแห่งปฐมฌาน ลักษณะแห่ง
ที่สุค ๔ ประการนี้,

เตน วุจฺจติ ปจฺมชฺฌานํ ปรีโยสาน-
กฺลฺยาณญฺเจว โทติ ลกฺขณสมฺปนฺนญฺจ, เอวํ

เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า ปฐมฌานมี
ความงามในที่สุค และถึงพร้อมด้วยลักษณะ

คุณปิยดา นาราดุลย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทิวตตคตํ จิตตํ ทิวชกฺขยาณกํ ทสฺสกฺขณ-
 สมฺปนฺนํ วิตกฺกสมฺปนฺนญฺเจว โทติ
 วิจารณ์สมฺปนฺนญฺ ปิตฺติสมฺปนฺนญฺ สุขสมฺปนฺนญฺ
 จิตฺตสฺส อธิญฺจานสมฺปนฺนญฺ สทฺธาสมฺปนฺนญฺ
 วิจารณ์สมฺปนฺนญฺ สติสมฺปนฺนญฺ สมาธิ-
 สมฺปนฺนญฺ ปณฺณาสมฺปนฺนญฺ .

(๔) จิตอันถึงความเป็นไป ๓ ประการ
 มีความงาม ๓ อย่าง ถึงพร้อมด้วยลักษณะ
 ๑๐ ประการ อย่างนี้ ย่อมเป็นจิตถึงพร้อม
 ด้วยวิตก... วิจารณ์... ปิติ... สุข...
 การอธิษฐานจิต... ศรัทธา... วิจารณ์...
 สติ... สมาธิ และถึงพร้อมด้วยปัญญา .

หุติยชฺฌานสฺส โก อาทิ, กิ มชฺเฌ,
 กิ ปรีโยสานํ ? หุติยชฺฌานสฺส ปฏิทาวิสุทฺธิ
 อาทิ, อุเปกฺขานุพฺรุหนา มชฺเฌ, สมฺปหํสนา
 ปรีโยสานํ ฯเปฯ เอวํ ทิวตตคตํ จิตตํ
 ทิวชกฺขยาณกํ ทสฺสกฺขณสมฺปนฺนํ (๑) ปิตฺติ-
 สมฺปนฺนญฺเจว โทติ สุขสมฺปนฺนญฺ จิตฺตสฺส
 อธิญฺจานสมฺปนฺนญฺ สทฺธาสมฺปนฺนญฺ วิจารณ์-
 สมฺปนฺนญฺ สติสมฺปนฺนญฺ สมาธิสมฺปนฺนญฺ
 ปณฺณาสมฺปนฺนญฺ .

อะไรเป็นเบื้องต้น เป็นท่ามกลาง
 เป็นที่สุดแห่งหุติยฌาน ? ความหมดจดแห่ง
 ปฏิทาเป็นเบื้องต้น ความพอกพูนอุเบกขา
 เป็นท่ามกลาง ความร่าเริงเป็นที่สุดแห่ง
 หุติยฌาน ฯลฯ จิตอันถึงความเป็นไป
 ๓ ประการ มีความงาม ๓ อย่าง ถึงพร้อม
 ด้วยลักษณะ ๑๐ ประการ อย่างนี้ ย่อมเป็น
 จิตถึงพร้อมด้วยปิติ... สุข... การ
 อธิษฐานจิต... ศรัทธา... วิจารณ์...
 สติ... สมาธิ... และถึงพร้อมด้วยปัญญา .

หุติยชฺฌานสฺส โก อาทิ, กิ มชฺเฌ,
 กิ ปรีโยสานํ ฯเปฯ เอวํ ทิวตตคตํ จิตตํ

อะไรเป็นเบื้องต้น เป็นท่ามกลาง
 เป็นที่สุดแห่งหุติยฌาน ฯลฯ จิตอันถึงความ

ปฏิสัมพันธ์ทางมรรค.ป.ท. ๒-๑๓

๑ ก. () เอตฺถนฺตเร "วิจารณ์-
 สมฺปนฺนญฺจา"ติ อัยํ ปาโล ทิสฺสติ .

คุณปิยดา นาราคุลย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตีวิธกลุยาณกั ทสฺสกุขณสมฺปนฺนั^(๑) สุข-
 สมฺปนฺนญฺเจว โทติ จิตฺตสฺส อธิฏฺฐาน-
 สมฺปนฺนญฺจ สทฺธาสมฺปนฺนญฺจ วิริยสมฺปนฺนญฺจ
 สติสมฺปนฺนญฺจ สมာธิสมฺปนฺนญฺจ ปณฺญา-
 สมฺปนฺนญฺจ .

เป็นไป ๓ ประการ มีความงาม ๓ อย่าง
 ถึงพร้อมด้วยลักษณะ ๑๐ ประการ อย่างนี้
 ย่อมเป็นจิตถึงพร้อมด้วย สุข... การ
 อธิษฐานจิต... ศรัทธา... วิริยะ...
 สติ... สมาธิ... และถึงพร้อมด้วยปัญญา.

จตุตฺตชฺฌานสฺส โโก อาทิ, กิ มชฺเฌ,
 กิ ปรีโยสานั ๗เปฯ เหวํ ติวตฺตคคตํ จิตฺตํ
 ตีวิธกลุยาณกั ทสฺสกุขณสมฺปนฺนั^๒ อุเปกฺขา-
 สมฺปนฺนญฺเจว โทติ จิตฺตสฺส อธิฏฺฐาน-
 สมฺปนฺนญฺจ สทฺธาสมฺปนฺนญฺจ วิริยสมฺปนฺนญฺจ
 สติสมฺปนฺนญฺจ สมာธิสมฺปนฺนญฺจ ปณฺญา-
 สมฺปนฺนญฺจ .

อะไรเป็นเบื้องต้น เป็นท่ามกลาง
 เป็นที่สุดแห่งจตุตถฌาน ฯลฯ จิตอันถึงความ
 เป็นไป ๓ ประการ มีความงาม ๓ อย่าง
 ถึงพร้อมด้วยลักษณะ ๑๐ ประการ อย่างนี้
 ย่อมเป็นจิตถึงพร้อมด้วยอุเบกขา... การ
 อธิษฐานจิต... ศรัทธา... วิริยะ...
 สติ... สมาธิ... และถึงพร้อมด้วยปัญญา.

อากาसानญฺจายตนสมฺมาปตฺติยา ๗เปฯ
 วิญฺญาณญฺจายตนสมฺมาปตฺติยา... อากิณฺจญฺญา-
 ยตนสมฺมาปตฺติยา... เนวสัณฺณานาสณฺญา-
 ยตนสมฺมาปตฺติยา โโก อาทิ, กิ มชฺเฌ, กิ

อะไรเป็นเบื้องต้น เป็นท่ามกลาง
 เป็นที่สุดแห่งอากาसानัญจายตนสมาบัติ ฯลฯ
 วิญญาณัญจายตนสมาบัติ... อากิณัจญฺญา-
 ยตนสมาบัติ... เนวสัณฺณานาสัณฺญา ยตน-

^๑ ก. () เอตฺถนฺตเร "ปีติสมฺปนฺนญฺจา"ติ
 อัย ปาโล ทิสฺสติ.
^๒ ฉ. ...สมฺปนฺนญฺจ.

ปริโยสานํ ฯเปฯ เหวํ ทิวตฺตคตํ จิตฺตํ
ทิวชกฺขยาณกํ ทสฺสกฺขณสมฺปนฺนํ อุเบกฺขา-
สมฺปนฺนญฺเจว โทติ จิตฺตสฺส อธิจฺ्ञาน-
สมฺปนฺนญฺจ ฯเปฯ ปณฺณาสมฺปนฺนญฺจ .

สมาบัติ ฯลฯ จิตอันถึงความเป็นไป
๓ ประการ มีความงาม ๓ อย่าง ถึงพร้อม
ด้วยลักษณะ ๑๐ ประการ อย่างนี้ ย่อม
เป็นจิตถึงพร้อมด้วยอุเบกขา การอธิษฐาน-
จิต ฯลฯ และถึงพร้อมด้วยปัญญา .

อนิจฺจานุปัสสนาย โโก อาทิ, ก็
มชฺเณ, ก็ ปริโยสานํ ฯเปฯ เหวํ ทิวตฺตคตํ
จิตฺตํ ทิวชกฺขยาณกํ ทสฺสกฺขณสมฺปนฺนํ
วิตกฺกสมฺปนฺนญฺเจว โทติ วิจารสมฺปนฺนญฺจ
ปีติสมฺปนฺนญฺจ สุขสมฺปนฺนญฺจ จิตฺตสฺส
อธิจฺ्ञานสมฺปนฺนญฺจ สทฺธาสมฺปนฺนญฺจ วิริย-
สมฺปนฺนญฺจ สติสมฺปนฺนญฺจ สมาธิสมฺปนฺนญฺจ
ปณฺณาสมฺปนฺนญฺจ .

อะไรเป็นเบื้องต้น เป็นท่ามกลาง
เป็นที่สุดแห่งอนิจจानุปัสสนา ฯลฯ จิตอันถึง
ความเป็นไป ๓ ประการ มีความงาม
๓ อย่าง อย่างนี้ ย่อมเป็นจิตถึงพร้อมด้วย
ลักษณะ ๑๐ ประการ ถึงพร้อมด้วยวิตก...
วิจาร... ปีติ... สุข... การอธิษฐานจิต
... ศรัทธา... วิริยะ... สติ...
สมาธิ... และถึงพร้อมด้วยปัญญา .

ทุกฺขานุปัสสนาย ฯเปฯ อนตฺตานุปัสสนาย...
นิพฺพิทานุปัสสนาย... วิราคานุปัสสนาย...
นิโรธานุปัสสนาย... ปฏินิสฺสคฺคานุปัสสนาย
... ขยานุปัสสนาย... วยานุปัสสนาย...
วิปริณามานุปัสสนาย... อนิมิตฺตานุปัสสนาย
... อปฺปณฺธิตานุปัสสนาย... สุตฺตมฺตานุ-

อะไรเป็นเบื้องต้น เป็นท่ามกลาง เป็น
ที่สุดแห่งทุกขานุปัสสนา ฯฯ อนัตตานุ-
ปัสสนา... นิพพิทานุปัสสนา... วิราคานุ-
ปัสสนา... นิโรธานุปัสสนา... ปฏินิ-
สัสคคานุปัสสนา... ขยานุปัสสนา...
วยานุปัสสนา... วิปริณามานุปัสสนา...

คุณอุ้น เรือน แพร์ตกุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปัสสนาย... อธิปณณามมวิปัสสนาย... อนิมิตตานุปัสสนา... อัมปณิหิตานุปัสสนา
 ยถาภูตญาณทัสสนาย... อาทีนวานุปัสสนาย... สุธมฺมุตตานุปัสสนา... อธิปัญญาธรรม-
 ... ปฏิสังขานุปัสสนาย... วิวัฏฏณานุป- วิปัสสนา... ยถาภูตญาณทัสสนะ...
 ปัสสนาย... อาทีนวานุปัสสนา... ปฏิสังขานุปัสสนา...
 วิวัฏฏณานุปัสสนา...

โสคาปตฺติมกฺกสฺส... สกทาคามิ- โสคาปตฺติมรรค... สกทาคามิมรรค
 มกฺกสฺส... อนาคามิมกฺกสฺส. ... อนาคามิมรรค.

อรหตฺตมกฺกสฺส โโก อาที, กิ มชฺเฌ, อะไรเป็นเบื้องต้น เป็นท่ามกลาง เป็น
 กิ ปรีโยसानิ ? อรหตฺตมกฺกสฺส ปฏิปทา- ที่สุดแห่งอรรถมรรค ? ความหมกจกแห่ง
 วิสฺสุทฺธิ อาที, อุเปกฺขานุปุรฺรหฺนา มชฺเฌ, ปฏิปทาเป็นเบื้องต้น ความพอกพูนอุเบกขา
 สมฺปหังสนา ปรีโยसानิ. อรหตฺตมกฺกสฺส เป็นท่ามกลาง ความร่าเริงเป็นที่สุดแห่ง
 ปฏิปทาวิสฺสุทฺธิ อาที. อาทีสฺส กติ ลกฺขณานิ? อรรถมรรค. ความหมกจกแห่งปฏิปทา เป็น
 อาทีสฺส ติณิ ลกฺขณานิ : โย ตสฺส เบื้องต้นแห่งอรรถมรรค. ลักษณะแห่ง
 ปรีปนฺนโต, ตโต จิตฺตํ วิสฺสุชฺฉติ, วิสฺสุทฺตฺตา เบื้องต้นมีเท่าไร ? ลักษณะแห่งเบื้องต้น
 จิตฺตํ มชฺเฌมฺมิ สมณนิมิตฺตํ ปฏิปชฺชติ. ๓ ประการ คือ จิตหมกจกจากอันตรรายแห่ง
 ปฏิปนฺนตฺตา ตตฺถ จิตฺตํ ปกฺขนฺนหฺติ, ยถฺจ อรรถมรรคนั้น เพราะจิตหมกจก จิตก็จะ
 ปรีปนฺนโต จิตฺตํ วิสฺสุชฺฉติ, ยถฺจ วิสฺสุทฺตฺตา ดำเนินไปสู่สมณนิมิต อันเป็นท่ามกลาง.
 จิตฺตํ มชฺเฌมฺมิ สมณนิมิตฺตํ ปฏิปชฺชติ, ยถฺจ เพราะจิตดำเนินไปแล้ว จิตก็จะแล่นไปใน
 ปฏิปนฺนตฺตา ตตฺถ จิตฺตํ ปกฺขนฺนหฺติ, สมณนิมิตนั้น จิตหมกจกจากอันตรราย ๑ จิต

คุณอ่อน เรือน แพร์ตกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรหตุตมคฺคสุส ปฏิปทาวิสุทฺธิ อาที, อาทีสุส
อิมานี ธีณิ ลกฺขณานี, เตน วุจฺจติ
อรหตุตมคฺโค อาทีกลฺยาโณ เจว โทติ
ลกฺขณสมฺปนฺโน จ.

ดำเนินไปสู่สมณนิมิตอันเป็นท่ามกลางเพราะ
เป็นจิตหมดจด ๑ จิตแล่นไปในสมณนิมิตนั้น
เพราะเป็นจิตดำเนินไปแล้ว ๑ ความหมดจด
แห่งปฏิบัติ เป็นเบื้องต้นแห่งอรหัตมรรค
ลักษณะแห่งเบื้องต้น ๓ ประการนี้ เพราะ
เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า อรหัตมรรคเป็น
ธรรมมีความงามในเบื้องต้น และถึงพร้อม
ด้วยลักษณะ (๓).

อรหตุตมคฺคสุส อุกฺเขขานุพฺรุหนา
มชฺเฌ. มชฺเฌสุส กติ ลกฺขณานี ? มชฺเฌสุส
ธีณิ ลกฺขณานี : วิสุทฺธจิตฺต^๑ อชฺฌเปกฺขติ.
สมถปฏิปนฺนํ อชฺฌเปกฺขติ, เอกตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อชฺฌเปกฺขติ, ยถา วิสุทฺธํ จิตฺตํ
อชฺฌเปกฺขติ, ยถา สมถปฏิปนฺนํ อชฺฌเปกฺขติ,
ยถา เอกตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต อชฺฌเปกฺขติ, เตน
วุจฺจติ อรหตุตมคฺโค มชฺเฌกลฺยาโณ เจว
โทติ ลกฺขณสมฺปนฺโน จ.

ความพอกพูนอุเบกขา เป็นท่ามกลาง
แห่งอรหัตมรรค. ลักษณะแห่งท่ามกลางมี
เท่าไร ? ลักษณะแห่งท่ามกลาง ๓ คือโยคี-
บุคคลย่ออมวางเฉยจิตที่บริสุทธิ์แล้ว ๑ ย่อม
วางเฉยจิตที่ดำเนินไปสู่สมณะ ๑ ย่อม
วางเฉยความปรากฏโดยความเป็นหนึ่ง ๑
ข้อที่โยคีบุคคลวางเฉย จิตบริสุทธิ์ ๑ วาง-
เฉยจิตที่ดำเนินไปสู่สมณะ ๑ วางเฉยความ
ปรากฏโดยความเป็นอันเดียวกัน ๑ เพราะ
เหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า อรหัตมรรคเป็น

^๑ ฉ. วิสุทฺธํ จิตฺตํ.

ธรรมมีความงามในท่ามกลาง และถึงพร้อมด้วยลักษณะ (๓).

อรหัตตมคฺคสุสฺส สมฺปหังสนา ปรีโยसानันฺ.
ปรีโยसानสุสฺส กตฺติ ลกฺขณานิ ? ปรีโยसानสุสฺส
จตุตตาริ. ลกฺขณานิ : ตตฺถ ชาตานิ ธมฺมานัน
อนตฺวิคฺคตฺตญฺเฐน สมฺปหังสนา, อินฺทฺริยานัน
เอกรสฺสุญฺเฐน สมฺปหังสนา, ตตฺถปคฺวีริย-
วาหนฺญฺเฐน สมฺปหังสนา, อาเสวนฺญฺเฐน
สมฺปหังสนา.

ความร่าเริงเป็นที่สุดแห่งอรหัตมรรค.
ลักษณะแห่งที่สุคมีเท่าไร ? ลักษณะแห่งที่สุค
มี ๔ คือความร่าเริง ด้วยอรรถว่าธรรม
ทั้งหลายที่เกิดในอรหัตมรรคนั้น ไม่ล่วงเลย
กัน ๑ ความร่าเริงด้วยอรรถว่าอินทรีย์
ทั้งหลายมีกิจเป็นอันเดียวกัน ๑ ความ
ร่าเริงด้วยอรรถว่า นำไปซึ่งความเพียร
สมควรแก่ความที่ธรรมทั้งหลาย ไม่ล่วงเลย
กัน และความที่อินทรีย์ทั้งหลายมีกิจเป็น
อันเดียวกันนั้น ๑ ความร่าเริงด้วยอรรถว่า
เป็นที่เสพ ๑.

อรหัตตมคฺคสุสฺส สมฺปหังสนา ปรีโยसानันฺ,
ปรีโยसानสุสฺส อิมานิ จตุตตาริ ลกฺขณานิ,
เตน วุจฺจติ อรหัตตมคฺโค ปรีโยसान-
กฺลฺยาโณ เจว โหติ ลกฺขณสมฺปนฺโน จ.
เอวํ ติวคฺคคตฺตํ จิตฺตํ ติวิธกฺลฺยาณกํ
ทสฺสลกฺขณสมฺปนฺนํ วิตฺถกฺกสมฺปนฺนญฺเจว โหติ

ความร่าเริงเป็นที่สุด แห่งอรหัตมรรค
ลักษณะแห่งที่สุค ๔ ประการนี้ เพราะ
เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า อรหัตมรรคเป็น
ธรรมมีความงามในที่สุค และถึงพร้อมด้วย
ลักษณะ. จิตอันถึงความเป็นไป ๓ ประการ
มีความงาม ๓ อย่าง ถึงพร้อมด้วยลักษณะ

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (ส่วนส่งเสริมเงินฝาก)
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิจารณ์สมุปนฺนญจ ปิตีสมุปนฺนญจ สุขสมุปนฺนญจ
จิตฺตสฺส อธิฏฺฐานสมุปนฺนญจ สทฺธาสมุปนฺนญจ
วิริยสมุปนฺนญจ สติสมุปนฺนญจ สมาธิ-
สมุปนฺนญจ ปณฺญาสมุปนฺนญจ .

๑๐ ประการ อย่างนี้ ย่อมเป็นจิตถึงพร้อม
ด้วยวิตก... วิจารณ์... ปิติ... สุข...
การอธิษฐานจิต... ศรัทธา... วิริยะ...
สติ... สมาธิ... และถึงพร้อมด้วยปัญญา .

๑๕๗. นิมิต्तํ อสฺสสาสปฺสฺสาสา
อนารมฺมณเมกจิตฺตสฺส
อชานโต จ ตโย ฌมฺเม
ภาวนา นุปลพฺภตฺติ .
นิมิต्तํ อสฺสสาสปฺสฺสาสา
อนารมฺมณเมกจิตฺตสฺส
ชานโต จ ตโย ฌมฺเม
ภาวนา อฺปลพฺภตฺตี .

๑๕๗. นิมิต ลมหายใจเข้าลมหายใจออก
ไม่เป็นอารมณ์ แห่งจิตดวงเดียวกัน
เมื่อไม่รู้ธรรม ๓ ประการ ย่อม
ไม่ได้ภาวนา. นิมิต ลมหายใจเข้า
ลมหายใจออก ไม่เป็นอารมณ์แห่งจิต
ดวงเดียวกัน เมื่อรู้ธรรม ๓ ประการ
ย่อมจะได้ภาวนาจะนั่นแล.

กถิ อิมํ ตโย ฌมฺมา เอกจิตฺตสฺส
อารมฺมณา น โหนฺติ, น จิเม ตโย ฌมฺมา
อวิทฺตา โหนฺติ, น จ จิตฺตํ วิกฺเขปํ กจฺจติ,
ปชานญจ ปณฺญายติ, ปโยคญจ สาเชติ,
วิเสสมฺมธิกจฺจติ ? เสยฺยถาปิ รุกฺโข สเม
ภูมิกาคะ นิกฺขิตฺโต, ตเมณํ ปุริโส กกเจเน
ฉินฺนํเหยฺย, รุกฺเข ผุฏฺจกกจฺจนฺตานิ วเสน

ธรรม ๓ ประการนี้ ไม่เป็นอารมณ์
แห่งจิตดวงเดียวกัน และธรรมทั้ง ๓ นี้จะ
เป็นธรรมไม่ปรากฏก็หาไม่ได้ จิตถึงความ
พุ่งชานก็หาไม่ได้ ความเพียรย่อมปรากฏ
และโยคีบุคคลก็ยังไม่ประโยค(ฉาน)ให้สำเร็จ
และบรรลุผลวิเศษอย่างไร? เปรียบเหมือน
ท่อนไม้ที่เขาวางไว้ ณ ภาคพื้นที่เรียบ

บริสุทธิ์ สติ อุပ္ภุจिता โหติ, น อากเต
 วา คเต วา กกจหนเต มนสิ กโรติ, น
 อากตา วา คตา วา กกจหนตา อวิทิตา
 โหนติ, ปธานญจ ปณฺณายติ, ปโยคญจ
 สาเชติ. วิเสสมธิกจฺจติ?

บุรุษเอาเลื่อยเลื่อยท่อนไม้ขึ้น สติของบุรุษ
 ย่อมเข้าไปจับอยู่ที่พื้นเลื่อยที่กระทบไม้ บุรุษ
 นั้นไม่ได้ใส่ใจถึงพื้นเลื่อยที่ผ่านมาหรือที่ผ่าน
 ไป พื้นเลื่อยที่ผ่านมาหรือที่ผ่านไปจะไม่
 ปรากฏก็หาไม่ได้ ความเพียร (คือความ
 เพียรเลื่อยไม้) เล่าก็ปรากฏอยู่ และเขา
 ก็ยังประโยค (คือกิริยาเลื่อยไม้) ให้สำเร็จ
 ย่อมบรรลुकุณฺวิเสส ฉันทิกกิตี.

ยถา รุกฺโข สเม ภูมิกายะ นิกฺขิตฺโต,
 เอวํ อุปนินฺนุชานานิคมิตฺตํ. ยถา กกจหนตา,
 เอวํ อสฺสสาสฺสสาสา. ยถา รุกฺเข
 ญฺจกกจหนตานิ วเสนํ บริสฺสุสฺส สติ
 อุပ္ภุจिता โหติ, น อากเต วา คเต วา
 กกจหนเต มนสิ กโรติ, น อากตา วา
 คตา วา กกจหนตา อวิทิตา โหนติ,
 ปธานญจ ปณฺณายติ, ปโยคญจ สาเชติ,
 วิเสสมธิกจฺจติ? เอวเมว ภิกฺขุ
 นาสิกฺกเก วา มุขนิมิตฺเต วา สติ

นิมิตแห่ง(สติ) อันเป็นเครื่องเข้าไปผูกไว้
 เหมือนท่อนไม้ที่เขาวางไว้ ณ ภาคนั้นที่
 เรียบ. ลมหายใจเข้าลมหายใจออกเปรียบ
 เหมือนพื้นเลื่อย. โยคี่บุคคลตั้งสติไว้มันที่
 ปลายจุมุกหรือที่ริมฝีปาก. ไม่ได้ใส่ใจถึง
 ลมหายใจเข้าหรือออก ลมหายใจเข้าหรือ
 ออกจะไม่ปรากฏก็หาไม่ได้ ความเพียรย่อม
 ปรากฏ และโยคี่บุคคลก็ยังประโยคให้
 สำเร็จและบรรลุถึงผลวิเศษ. เหมือนสติ
 ของบุรุษที่เข้าไปจับอยู่ที่พื้นเลื่อย อันกระทบ

^๑ ฉ. อิม ปาจา นตฺถิ.

อุปกฺขเปตฺวา นิสินฺโน โหติ. น อากเต วา
 กเต วา อสฺสาสปฺสฺสาเส มนสิ กโรติ, น
 อากตา วา กตา วา อสฺสาสปฺสฺสา
 อวิตฺตา โหนฺติ, ปธานญฺจ ปณฺณายติ,
 ปโยคญฺจ สาเชติ, วิเสสมธิคจฺจติ. (๑)

ไม้ เขาไม้ได้ใส่ใจถึงพื้นเลื่อยที่ผ่านมาหรือ
 ที่ผ่านไป พื้นเลื่อยที่ผ่านมาหรือที่ผ่านไปจะ
 ไม่ปรากฏก็หาไม่ได้ ความเพียรย่อมปรากฏ
 และโยคีบุคคลก็ยิ่งประโยคให้สำเร็จ ย่อม
 บรรลุคุณวิเศษ ฉะนั้น.

กตมํ ปธานํ ? อารทฺธวิริยสฺส
 กาโยปิ จิตฺตมฺปิ กมฺมณียํ โหติ. อิทํ ปธานํ.
 กตโม ปโยโค ? อารทฺธวิริยสฺส
 อุปกฺกิลเสสา ปหฺยณฺติ, วิตกฺกา วุปสมฺมณฺติ.
 อयํ ปโยโค. กตโม วิเสโส ? อารทฺธ-
 วิริยสฺส สญฺโฆชนา^๒ ปหฺยณฺติ, อนุสฺยา
 พฺยณฺตีโหนฺติ.^๓ อयํ วิเสโส. เอวํ อิเม
 ตโย ธมฺมา เอกจิตฺตสฺส อารมฺมณา น
 โหนฺติ, น จิเม ตโย ธมฺมา อวิตฺตา
 โหนฺติ, น จ จิตฺตํ วิกฺเขปํ กจฺจติ,
 ปธานญฺจ ปณฺณายติ, ปโยคญฺจ สาเชติ,
 วิเสสมธิคจฺจติ.

ความเพียรเป็นไฉน ? ทั้งกาย ทั้งจิต
 ของภิกษุผู้ปรารถนาคความเพียร ย่อมควรแก่
 การงาน. นี้เป็นความเพียร. ประโยคเป็น
 ไฉน ? ภิกษุผู้ปรารถนาคความเพียรย่อมละ
 อุปกิเลสได้ วิตกยอมสงบไป. นี้เป็น
 ประโยค. คุณวิเศษเป็นไฉน ? ภิกษุผู้
 ปรารถนาคความเพียร ย่อมละสังโยชน์ได้อนุสัย
 ย่อมถึงความพินาศไป. นี้เป็นคุณวิเศษ.
 ธรรม ๓ ประการนี้ ย่อมไม่เป็นอารมณ์แห่ง
 จิตดวงเดียวกันอย่างนี้ และธรรม
 ๓ ประการนี้จะไม่ปรากฏ ก็หาไม่ได้ จิตไม่
 ถึงความฟุ้งซ่าน ความเพียรก็ปรากฏ และ

^๑ ฉ. ปธานญจ.

^๒ ก. สญโฆชนานิ.

^๓ ก. พยาสนุตี.

โยคีบุคคลก็ย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จ และ
บรรลुकุณวิเศษ.

๑๖๐. อานาปานัสสติ ยสฺส
 ปริบุญฺณา สุภาวิตา
 อนุพุพฺพํ ปริจิตา
 ยถา พุทฺเธน เทสิตา
 โส อิมํ โลกํ^๑ ปภาเสติ
 อพฺภา มุคฺโตว จนฺทิมาทิ.

๑๖๐. โยคีบุคคลผู้ใด เจริญอานาปานสติ
 ดีแล้ว สั่งสมแล้วโดยลำดับให้บริบูรณ์
 ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้วผู้นั้น
 ย่อมทำให้โลกนี้ให้สว่างไสว เหมือน
 พระจันทร์พ้นแล้วจากหมอก ส่องแสง
 อยู่ ฉะนั้น.

อานนฺติ อสฺสาโส, โน ปสฺสาโส.

ลมหายใจเข้า ชื่อว่า อานะ ไม่ใช่

อานนฺติ ปสฺสาโส, โน อสฺสาโส.

ลมหายใจออก... ลมหายใจออก ... ชื่อว่า ...

อสฺสาสฺปสฺสาสวเสน อฺปฺภุจันํ สติ^๒

อานะ ไม่ใช่ลมหายใจเข้า. การเข้า
 ไปตั้งอยู่ด้วยสามารถลมหายใจเข้าลมหายใจ-
 ออก ชื่อว่า สติ.

โย อสฺสสฺสติ, ตสฺสฺปฺภุจาทิ. โย
 ปสฺสสฺสติ,^๓ ตสฺสฺปฺภุจาทิ. ปริบุญฺณา

สตินั้น ย่อมปรากฏแก่บุคคลผู้หายใจ
 ออกและผู้หายใจเข้า. บทว่า ปริบุญฺณา

^๑ ส. อิม โลก.

^๒ จ. ส. อสฺสาสวเสน อฺปฺภุจันํ สติ,
 ปสฺสาสวเสน อฺปฺภุจันํ สติ.

^{๓-๓} ก. อสฺสาสฺสติ...ปสฺสาสฺสติ.

ปริกุกกุญฺเณ ปริปัญฺณา, ปริวารญฺเณ
ปริปัญฺณา, ปริปุรญฺเณ ปริปัญฺณา.

ความว่า ชื่อว่าปริบูรณ์ ด้วยอรรถว่า
กำหนดถือเอา ด้วยอรรถว่าเป็นปริวาร
ด้วยอรรถว่าเต็มรอบ.

สุภาวิตาติ จตฺสฺโส ภาวนา. ตตฺถ ชาตานิ
ธมฺมานิ อนตฺวิคฺคตญฺเณ ภาวนา,
อินฺทฺริยานิ เอกฺรสมฺมญฺเณ ภาวนา, ตตฺถปก-
วีริยวาหนญฺเณ ภาวนา. อาเสวนญฺเณ
ภาวนา. ตสฺสึเม จตฺตาโร ภาวนญฺจา
ยานิกฺคา โหนฺติ วตฺตูกฺคา อนฺนุจฺจิกา
ปริจฺจิกา สฺสสมารทฺธา.

ภาวนา ในคำว่า สุภาวิตา มี ๔ คือ
ภาวนา เพราะอรรถว่า ธรรมทั้งหลาย
ที่เกิดในอานาปานสตินั้นไม่ล่องเลยกัน ๑
เพราะอรรถว่า อินทรีย์ทั้งหลายมีกิจเป็น
อันเดียวกัน ๑ เพราะอรรถว่านำไปซึ่ง
ความเพียร อันสมควรแก่ความที่ธรรมทั้ง-
หลายไม่ล่องเลยกัน และความที่อินทรีย์
ทั้งหลายมีกิจเป็นอันเดียวกัน ๑ เพราะ
อรรถว่าเป็นที่เสพ ๑ อรรถแห่งภาวนา
๔ ประการนี้ เป็นอรรถอันโยคีบุคคลนั้น
กระทำให้เป็นคังยาน ทำให้เป็นคังที่ตั้ง
ปรากฏแล้ว อบรมแล้ว ปรารภดีแล้ว.

ยานิกฺคาติ ยตฺถ ยตฺถ อากฺกชฺติ,
ตตฺถ ตตฺถ วสิปฺปคฺโค โหติ พลปฺปคฺโค
เวสฺสารชฺชปฺปคฺโค. ตสฺส (๑) เต ธมฺมา

บทว่า ยานิกฺคา ความว่า โยคีบุคคล
นั้นจางหวังในธรรมใด ๆ ย่อมเป็นผู้ถึง
ความชำนาญ ถึงกำลัง ถึงความแก่กล้า

๑ ฉ. เม.

อวชฺชนปฏิพฺพธา โทหนฺติ อากงฺชนปฏิพฺพธา^๑
 มนสิการปฏิพฺพธา จิตฺตฺบุปฺบาทปฏิพฺพธา. เตน
 วุจฺจติ "ยานิกฺตา"^๒ติ.

ในธรรมนั้น ๆ. ธรรมเหล่านั้นของโยคี-
 บุคคลนั้น เป็นธรรมเนื่องด้วยความคำนึง
 เนื่องด้วยความหวัง เนื่องด้วยมนสิการ
 เนื่องด้วยจิตตฺบุปฺบาท. เพราะเหตุนี้ ท่าน
 จึงกล่าวว่ "ทำให้เป็นดังยาน".

วตฺตฺกตฺวาติ ยสฺมี ยสฺมี วตฺตฺสฺมี จิตฺตํ
 สุวาทฺธิจฺจํ โทติ, ตสฺมี ตสฺมี วตฺตฺสฺมี สติ
 สฺปฺภูจฺจิตฺตา^๒ โทติ. ยสฺมี ยสฺมี วา ปน
 วตฺตฺสฺมี สติ สฺปฺภูจฺจิตฺตา โทติ, ตสฺมี ตสฺมี
 วตฺตฺสฺมี จิตฺตํ สุวาทฺธิจฺจํ โทติ. เตน
 วุจฺจติ "วตฺตฺกตฺวา"^๓ติ.

บทว่า วตฺตฺกตฺวา ความว่า จิตย่อมมั่นคงดี
 ในวัตถุใด ๆ สติย่อมปรากฏดีในวัตถุ
 นั้น ๆ. ก็หรือว่าสติย่อมปรากฏดีในวัตถุ
 ใด ๆ จิตย่อมมั่นคงดีในวัตถุนั้น ๆ. เพราะ
 เหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่ "ทำให้เป็นดัง
 ที่ตั้ง".

อนฺภูจฺจิตฺตาติ^(๓) เยน เยน จิตฺตํ อภินิหฺรติ,
 เตน เตน สติ อนฺปริวตฺตติ. เยน เยน
 วา ปน สติ อนฺปริวตฺตติ, เตน เตน จิตฺตํ
 อภินิหฺรติ. เตน วุจฺจติ "อนฺภูจฺจิตฺตา"^๓ติ.

บทว่า อนฺภูจฺจิตฺตา ความว่า น้อมจิตไปตาม
 ภาวนาวิเศษใด ๆ สติก็ห่มไปตามภาวนา
 วิเศษนั้น ๆ. ก็หรือว่าสติห่มไปตามภาวนา
 วิเศษใด ๆ จิตก็จะน้อมไปตามภาวนา

^๑ ฉ. อากงฺชนปฏิพฺพธา.

^๒ ฉ. ส. สฺปฺภูจฺจิตฺตา, ก. สฺปฺติจฺจิตฺตา,
 เหวมฺปฺริปี.

^๓ ฉ. วตฺตฺสฺมี.

วิเศษนั้น ๆ. เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าว
ว่า "ปรากฏแล้ว".

ปริจิตาติ ปริกุกกุเจณ ปริจิตา,
ปริวารเจณ ปริจิตา, ปริปุรเจณ
ปริจิตา, สตียา ปริกุกกุโท ชินาติ
ปาเป อกุสเส ชฺเม. เตน วจฺจติ
"ปริจิตา"ติ.

บทว่า ปริจิตา ความว่า ชื่อว่า อบรมแล้ว
เพราะอรรถว่ากำหนดถือเอา เพราะอรรถ
ว่าเป็นปริวาร เพราะอรรถว่าได้ครอบ
โยคิบุคคลกำหนดถือเอาด้วยสติ ย่อมชำระ
อกุศลธรรมอันลามกได้. เพราะเหตุนี้
ท่านจึงกล่าวว่ "อบรมแล้ว".

สุสมารทฺธาติ จตุตาโร สุสมารทฺธา. ตตฺถ
ชาตานํ ชฺมานํ อนติวตฺตณฺเณ
สุสมารทฺธา, อินทฺริยานํ เอกรสฺสุเจณ
สุสมารทฺธา, ตตฺถ วริยวาทนฺเณ
สุสมารทฺธา, ตปฺปจฺจนิกานํ กิเลสานํ
สุสมกฺขมาตฺตตฺตา^๑ สุสมารทฺธา.

บทว่า สุสมารทฺธา ความว่า ธรรม ๔ อย่าง
อันโยคิบุคคลปรารภดีแล้ว. ชื่อว่า ปรารภ
ดีแล้ว เพราะอรรถว่าธรรมทั้งหลายที่เกิด
ในอานาปานสตินั้นไม่ล่วงเลยกัน ๑ เพราะ
อรรถว่าอินทรีย์ทั้งหลาย มีกิจเป็นอันเกี่ยว
กัน ๑ เพราะอรรถว่านำไปซึ่งความเพียร
อันสมควรแก่ความที่ธรรมทั้งหลาย ไม่ล่วง-
เลยกัน และความที่อินทรีย์ทั้งหลายมีกิจ

^๑ ฉ. สุสมทตฺตตฺตา. อญฺจกถามติ.
โปตฺถ เกสุ ปน "สุสมกฺขมาตฺตตฺตา"ติ ลิขณฺติ,
ต น สุนฺทรณฺติ.

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (ส่วนส่งเสริมเงินฝาก)
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์ทางวรรค.ป-ท.๒-๑๔

เป็นอันเดียวกันนั้น ๑ เพราะเพิกถอนกิเลส
ทั้งหลายซึ่งเป็นข้าศึกแก่ธรรมนั้น ๑.

๑๖๑. สุสมฺมติ อตฺถิ สมฺม อตฺถิ
สุสมฺม. กตมฺม สมฺม ? เย ทตฺถ ชาตา
อนวชฺชา กุสลา โภธิปกฺขิยา, อิหํ สมฺม.
กตมฺม สุสมฺม ? ยํ เตสฺส^๑ ธมฺมานํ อารมฺมณฺ
นิโรโธ นิพฺพานํ, อิหํ สุสมฺม. อิติ อิทฺถจ
สมฺม^(๒) สุสมฺม ฅาตํ โหติ ทิฏฺฐํ วิหิตํ สจฺฉิกตํ
ผลฺลิตํ ปณฺณาย, อารหุํ โหติ วิริยํ
อสลฺลีนํ, อปฺภุจฺจิตา สติ อสมฺมุจฺจา,^๓
ปสฺสทฺโธ กาโย อสารถฺโธ, สมหิตํ จิตฺตํ
เอกกตํ. เตน วุจฺจติ "สุสมฺมารทฺธา"ติ.

๑๖๑. บทว่า สุสมฺม ความว่า ความ
สงบก็มี ความสงบดีก็มี. ความสงบเป็น
ไฉน ? กุศลทั้งหลาย อันไม่มีโทษ เกิดใน
ภาวนาวิเศษที่ถึงยอดนั้น เป็นฝักฝ่ายแห่ง
ความตรัสรู้ นี้ชื่อว่าความสงบ. ความ
สงบดีเป็นไฉน ? ความดับอารมณ์แห่ง
ธรรมเหล่านั้น คือนิพพาน นี้ชื่อว่า ความ
สงบดี. ด้วยประการดังกล่าวมานี้ ความ
สงบและความสงบดีนี้ ย่อมเป็นอันโยกยุดคล
นั้นรู้แล้ว เห็นแล้ว ทราบแล้ว ทำให้แจ้ง
แล้ว ถูกต้องแล้วด้วยปัญญา ความเพียรที่
โยกยุดคลนั้นปรารภแล้ว ไม่ย่อหย่อน สติ
ตั้งมั่น ไม่หลงลืม ภายที่สงบแล้วไม่กระสับ
กระส่าย จิตเป็นสมาธิมีอารมณ์เดียว.

^๑ ฉ. เตสฺส เตสฺส.
^๒ ฉ. เอกตฺถนฺตเร "อิทฺถจา"ติ ปาโล ทิสฺสติ.
^๓ ก. อปฺภุจฺจิตปิ ปาโล.

เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า "อันท่าน
ปรารภดีแล้ว".

อนุพุพฺพํ ปริจิตาติ ทิฆิ อสุสาสวเสน ขั้วว่า อนุพุพฺพํ ปริจิตา ความว่า
 ปุริมา ปุริมา ปริจิตา, ปจฺจิมมา ปจฺจิมมา โยคิบุคคลนั้น อบรมอานาปานสติตอนต้น ๆ
 อนุปริจิตา. ทิฆิ ปสุสาสวเสน ปุริมา ด้วยสามารถลมหายใจเข้ายาว อบรม
 ปุริมา ปริจิตา, ปจฺจิมมา ปจฺจิมมา อานาปานสติตอนหลัง ๆ ด้วยสามารถลม
 อนุปริจิตา. รสุสิ อสุสาสวเสน ปุริมา หายใจเข้ายาวตามลำดับ. อบรมอานา-
 ปุริมา ปริจิตา, ปจฺจิมมา ปจฺจิมมา ปานสติตอนต้น ๆ ด้วยสามารถลมหายใจ
 อนุปริจิตา. รสุสิ ปสุสาสวเสน ปุริมา ออกยาว อบรมอานาปานสติตอนหลัง ๆ
 ปุริมา ปริจิตา, ปจฺจิมมา ปจฺจิมมา อนุปริจิตา ด้วยสามารถลมหายใจออกยาว ตามลำดับ.
 ๆเปฯ ปฏินิสฺสกุคานุปสุสิ อสุสาสวเสน อบรมอานาปานสติตอนต้น ๆ ด้วยสามารถ
 ปุริมา ปุริมา ปริจิตา, ปจฺจิมมา ปจฺจิมมา ลมหายใจเข้าสั้น อบรมอานาปานสติตอน
 อนุปริจิตา. ปฏินิสฺสกุคานุปสุสิ ปสุสาสวเสน หลัง ๆ ด้วยสามารถลมหายใจเข้าสั้นตาม
 ปุริมา ปุริมา ปริจิตา, ปจฺจิมมา ปจฺจิมมา ลำดับ อบรมอานาปานสติตอนต้น ๆ ด้วย
 อนุปริจิตา. สพุหาปิ โสฬสวตุฎกา สามารถลมหายใจออกสั้น อบรมอานา-
 อานาปานสติโย อณฺณมณฺณํ ปริจิตา เจว ปานสติตอนหลัง ๆ ด้วยสามารถลมหายใจ-
 โหนฺติ อนุปริจิตา จ. เตน วุจฺจติ ออกสั้น ตามลำดับ ฯลฯ อบรมอานาปานสติ
 "อนุพุพฺพํ ปริจิตา"ติ? ตอนต้น ๆ ด้วยสามารถความเป็นผู้พิจารณา

๑ ฉ. "อนุพุพพปริจิตา"ติ.

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (ส่วนส่งเสริมเงินฝาก)
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏฺสมภทามรรค.ป-ท.๒-๑๕

เห็นความสละคืน หายใจเข้า อบรมอานา-
 ปานสติตอนหลัง ๆ ด้วยสามารถความเป็น
 ผู้พิจารณาเห็นความสละคืน หายใจเข้า
 ตามลำดับ. อบรมอานาปานสติตอนต้น ๆ
 ด้วยสามารถความเป็นผู้พิจารณา เห็นความ
 สละคืนหายใจออก อบรมอานาปานสติตอน
 หลัง ๆ ด้วยสามารถความเป็นผู้พิจารณา
 เห็นความสละคืนหายใจออก ตามลำดับ.
 อานาปานสติอันมีวัตถุประสงค์ ๑๖ แม้ทั้งปวงอาศัย
 กันและกันย่อมเป็นอันโยกคลอนนั้นอบรมแล้ว
 และอบรมตามลำดับแล้ว. เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่า "อบรมแล้วตามลำดับ".

ยถาคี ทส ยถตุตา : อตุตทมถตุโถ
 ยถตุโถ, อตุตทสมถตุโถ ยถตุโถ, อตุต-
 ปรีนิพพาปนตุโถ ยถตุโถ, อภิณฺณตุโถ
 ยถตุโถ, ปรีณฺณตุโถ ยถตุโถ, ปทานตุโถ
 ยถตุโถ, ภาวนตุโถ ยถตุโถ, สจฺฉิกรียตุโถ
 ยถตุโถ, สจฺจามิสสมยตุโถ ยถตุโถ, นิโรธ
 ปตฺติฏฺฐาปกตุโถ ยถตุโถ.

บทว่า ยถา ความว่า อรรถตาม
 สมควรแก่สภาวะมี ๑๐ ก็อรรถว่าฝึกตน ๑
 อรรถว่าสงบตน ๑ อรรถว่ายังตนให้
 ปรีนิพพาน ๑ อรรถว่ารู้ยิ่ง ๑ อรรถว่า
 กำหนดรู้ ๑ อรรถว่าละ ๑ อรรถว่า
 เจริญ ๑ อรรถว่าทำให้แจ้ง ๑ อรรถว่า
 ตรัสรู้สัจจะ ๑ อรรถว่ายังตนให้ประคิษฐาน
 อยู่ในนิโรธ ๑.

คุณเสงี่ยม แก้วแดง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พุทฺโธติ โย โส ภควา สยมฺภู
 อนาจริยโก ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺ ฐมฺเมสฺ
 สามํ สจฺจานิ อภิสมฺพุชฺฌิ ตตฺถ จ สพฺพณฺณตํ
 ปตฺโต, พฺลេสฺ จ วสีภาวํ.

พระผู้มีพระภาคพระองค์ใดเป็นสยัมภู
 ไม่มีอาจารย์ ตรัสรู้สัจจะทั้งหลายด้วย
 พระองค์เอง ในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยได้
 สักบมาในกาลก่อน ทรงบรรลุความเป็น
 พระสัมพัตถุในธรรมนั้น และทรงถึงความ
 เป็นผู้มีอำนาจในพลธรรมทั้งหลาย
 พระผู้มีพระภาคองค์นั้น พระนามว่า
 พุทฺธะ.

๑๖๒. พุทฺโธติ เกณฺฐเจเน พุทฺโธ ?
 พุชฺฌิตา สจฺจานีติ พุทฺโธ. โโพเชนฺโต^๑
 ปชายาติ พุทฺโธ. สพฺพณฺณตาย พุทฺโธ.
 สพฺพทสฺสาวิตาย พุทฺโธ. อนนฺณเนยฺยตาย
 พุทฺโธ. วิสวิตาย^๒ พุทฺโธ. ชีณาสว-
 สงฺขาเตน พุทฺโธ. นีรฺูปเลปสงฺขาเตน^๓
 พุทฺโธ. เอกนฺตวীตฺราโคติ พุทฺโธ. เอกนฺต-

๑๖๒. บทว่า พุทฺโธ ความว่า พระ-
 ผู้มีพระภาค ทรงพระนามว่าพุทฺธะ เพราะ
 อรรถว่ากระไร ? พระผู้มีพระภาคทรง
 พระนามว่า พุทฺธะ เพราะอรรถว่า ตรัสรู้
 สัจจะทั้งหลาย เพราะอรรถว่า ทรงสอนให้
 หมู่สัตว์ตรัสรู้ เพราะความเป็นพระสัมพัตถุ
 เพราะความที่พระองค์ทรงเห็นธรรมทั้งปวง

^๑ ฉ. ปาปฺพิ.
^๒ ฉ. อี. โโพเชตา.
^๓ ก. วิสตีตาย.
^๔ ก. นีรฺูปกฺกิเลสสงฺขาเตน,
 อี. นีรฺูปธิสงฺขาเตน.

คุณเสงี่ยม แก้วแดง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๕ ปฏิสัมภิตามจรก.ป-พ.๒-๑๕

วิตโทโสติ พุทฺโธ. เอกนุตฺตวิโมหิตี เพราะความที่พระองค์ไม่ต้องให้ผู้อื่นแนะนำ
 พุทฺโธ. เอกนุตฺตนิกกิเลโสติ พุทฺโธ. เพราะความที่พระองค์เป็นผู้เบิกบานเพราะ
 เอกายนมนกฺกํ คโตติ พุทฺโธ. เอโก นับว่าพระองค์สิ้นอาสวะ เพราะนับว่า
 อนุตฺตรํ สมนฺตสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธติ พระองค์ไม่มีกิเลสเครื่องฉาบทา เพราะ
 พุทฺโธ. อพุทฺธิวิทตฺตตา พุทฺธิปฏิลาภา อรรถว่าทรงปราศจากราคะ โดยส่วนเดียว
 พุทฺโธ. เพราะอรรถว่าทรงปราศจากโทสะ โดย
 ส่วนเดียว เพราะอรรถว่าทรงปราศจาก
 โมหะโดยส่วนเดียว เพราะอรรถว่า
 พระองค์ไม่มีกิเลสโดยส่วนเดียว เพราะ
 อรรถว่าพระองค์เสด็จไปแล้ว สู่หนทางที่ไป
 แห่งบุคคลผู้เดียว เพราะอรรถว่าตรัสรู้
 อนุตฺตรสมฺตสมฺโพธิญาณ พระองค์เดียว
 เพราะทรงกำจัดเสีย ซึ่งความไม่มีปัญญา
 เพราะทรงได้ซึ่งพระปัญญาเครื่องตรัสรู้.

"พุทฺโธ"ติ เนตํ นามํ มาตรา กตํ, น พระนามว่า "พุทฺโธ" นี้ พระมารดาพระ-
 บิตรา กตํ, น ภাত্রา กตํ, น ภคินิยา บิดา พระภาดา พระภคินี มิตร อำมาตย์
 กตํ, น มิตฺตตามจฺเจหิ กตํ, น ญาติ- พระญาติสาโลหิต สมณะ พราหมณ์ เทวดา
 สาโลหิตฺเตหิ กตํ, น สมนฺตพฺรหฺมณฺเหหิ กตํ, มิได้แต่งตั้งให้เลย พระนามว่า "พุทฺโธ" นี้
 น เทวตาหิ กตํ, วิโมกฺขนฺตฺกเมตํ พุทฺธานํ เป็นวิโมกข์นตฺกนาม (พระนามที่เกิดในที่สุด
 ภควนฺตฺนํ โภธิยา มุเล สห สพฺพณฺณ- แห่งอรหัตผล) เป็นสังฆิกาบัญญัติ เกิดขึ้น

คุณเสงี่ยม แก้วแดง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คณฺหาณสฺส ปฏฺฐาภา สจฺฉิกา ปณฺตฺตฺติ,
ยทฺธิ พุทฺโธติ.

พร้อมกับการได้สัพพัญญุตญาณ ณ กวางไม้
โพธิพฤกษ์แห่งพระผู้มีพระภาค พระพุทธเจ้า
ทั้งหลาย.

เทสิตาติ อตฺตมมตฺตฺโต ยตฺตฺโต ยถา
พุทฺธเณ เทสิโต. อตฺตสมมตฺตฺโต ยตฺตฺโต
ยถา พุทฺธเณ เทสิโต. อตฺตปรีนิพฺพาปนตฺตฺโต
ยตฺตฺโต ยถา พุทฺธเณ เทสิโต ฯเปฯ
นิโรธ ปตฺติฏฺฐาปกตฺตฺโต ยตฺตฺโต ยถา
พุทฺธเณ เทสิโต.

คำว่า ทรงแสดงแล้ว ความว่า
อรรถว่าฝึกตน มีมยถาคัพฺพเป็นอรรถ เหมือน
บุคคลเป็นกฤหัสถิกก็ตาม เป็นบรพชิกก็ตาม
ฝึกตนแล้ว พระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว
ฉะนั้น อรรถว่าสงบตน... อรรถว่ายังตน
ให้ปรีนิพพาน ฯลฯ อรรถว่ายังตนให้
ประคิษฐานอยู่ในนิโรธ มีมยถาคัพฺพเป็นอรรถ
เหมือนบุคคลเป็นกฤหัสถิกก็ตาม เป็นบรพชิก
ก็ตาม ยังตนให้ประคิษฐานอยู่ในนิโรธแล้ว
พระพุทฺธเจ้าก็ทรงแสดงแล้วฉะนั้น.

โลเกติ กทฺทฺโวจ วา โทติ ปพฺพชิตฺโต
วา. โลโกติ ชนฺธโลโก ธาตุโลโก
อายตนโลโก วิปตฺติภวโลโก วิปตฺติ-
สมฺภวโลโก สมฺปตฺติภวโลโก สมฺปตฺติ-
สมฺภวโลโก. เอโก โลโก, สพุเพ สตฺตา
อาหารฏฺฐิติกา ฯเปฯ อฏฺฐารส โลกา,

คำว่า โยคีบุคคลนั้น ได้แก่ โยคี-
บุคคลจะเป็นกฤหัสถิกก็ตาม เป็นบรพชิก
ก็ตาม. บทว่า โลโก ได้แก่ชนฺธโลก
ธาตุโลก อายตนโลก วิปตฺติภวโลก
วิปตฺติสมฺภวโลก สมฺปตฺติภวโลก สมฺปตฺติ-
สมฺภวโลก. โลก ๑ คือสัตว์ทั้งปวง คำรง

คุณเสงี่ยม แก้วแดง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อฏฐารส ธาตุโย.

อยู่ได้ด้วยอาหาร ฯลฯ โลก ๑๘ คือ
ธาตุ ๑๘.

ปภาเสตี อตฺตมตฺตตฺถิ ยถตฺถิ อภิ-
สมฺพุทฺธตฺตา โส อิมิ โลกิ โอบาเสตี
ภาเสตี ปภาเสตี. อตฺตสมตฺตตฺถิ ยถตฺถิ
อภิสมฺพุทฺธตฺตา โส อิมิ โลกิ โอบาเสตี
ภาเสตี ปภาเสตี. อตฺตปรินิพฺพาปนตฺถิ
ยถตฺถิ อภิสมฺพุทฺธตฺตา โส อิมิ โลกิ
โอบาเสตี ฯเปฯ นิโรเช ปตฺติฏฺฐापกตฺถิ
ยถตฺถิ อภิสมฺพุทฺธตฺตา โส อิมิ โลกิ
โอบาเสตี ปภาเสตี.

คำว่า ย่อมให้สว่างไสว ความว่า โยคี
บุคคลนั้นย่อมยังโลกนี้ให้สว่างไสว แจ่มใส
เพราะเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งอรรถว่าฝึกตน
อรรถว่าสงบตน อรรถว่ายังตนให้ปรินิพพาน
ฯลฯ อรรถว่ายังตนให้ประคิษฐานอยู่ใน
นิโรธ ซึ่งมีอรรถศัพท์เป็นอรรถทุกประการ.

อพฺภา มุตฺโตว จฺนฺทิมาทิ ยถา
อพฺภา, เอวํ กิเลสํ. ยถา จฺนฺโท เอวํ
อริยญาณํ. ยถา จฺนฺทิมํ เทวปฺตฺโต, เอวํ
ภิกฺขุ. ยถา จฺนฺโท อพฺภา มุตฺโต มหิกกา^๑
มุตฺโต ฐุมรชา มุตฺโต ราหุคฺคณา^๒

คำว่า เหมือนพระจันทร์พ้นแล้วจาก
หมอก ความว่า กิเลสเหมือนหมอก อริยญาณ
เหมือนดวงจันทร์ ภิกษุเหมือนจันทิมา-
เทพบุตร ภิกษุพ้นจากกิเลสทั้งปวงแล้ว ย่อม
ยังโลกนี้ ให้สว่างไสว เปล่งปลั่ง และ

^๑ ก. มหิยา.
^๒ ก. ราหุปาณา.

วิปสมุตโต ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต^๑
จ. เอวเมว^๒ ภิกขุ สหฺพกิเลเสหิ วิมุตโต^๓
ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ, เตน
วุจฺจติ "อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมมา"ติ. อิมานิ
เตรส โวทานे ญาณานิ.

ไฟโรจน์เหมือนดวงจันทร์พ้นจากหมอก พ้น
จากควันและธุลีในแผ่นดิน พ้นจากการจับ
ของราหู ยังโอกาสโลกให้สว่างไสว
เปล่งปลั่ง และไฟโรจน์ฉะนั้น, เพราะ
เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า "เหมือนพระจันทร์
พ้นจากหมอก". โวทานญาณ ๑๓ ประการนี้.

โวทานญาณนิตเทศ จตฺตฺถ.

โวทานญาณนิตเทศ ที่ ๕ จบ.

ภาณวาโร.

ภาณวาร จบ.

๕. สโตการญาณนิตเทศ

๕. สโตการญาณนิตเทศ

๑๖๓. กตมานิ พตฺตีสํ สโตการิสฺสุ^๔
ญาณานิ ? อิทฺ ภิกขุ อรณฺณคโต วา รุกฺข-

๑๖๓. ญาณของบุคคลผู้มีสติกระทำ
อยู่ ๓๒ เป็นไฉน ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไป

^๑ ก. วิโรจติ, เอวมุปริปี.
^๒ ฉ. เอวเมว.
^๓ ฉ. อ. วิปสมุตโต.
^๔ ฉ. พตฺตีสํ สโตการิสฺสุ, เอวมุปริปี.

มุลกโต วา สุธมฺมาการคโต วา นิสิตฺติ สู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี
 ปลุลงฺกั อากุชิตฺวา อุชฺชึ กายํ ปณิธาย นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง คำรงสติไว้
 ปริมุขํ สตี อุกฺกุจฺเปตฺวา, โส สโตว เฉพาะหน้า ภิกษุณั้มีสติหายใจเข้า มีสติ
 อสฺสสฺสตี, สโต ปสฺสสฺสตี : ที่ข้ ภา หายใจออก :

อสฺสสนฺโต "ที่ข้ อสฺสสามี"ติ ปชานาติ, (จตุกกะที่ ๑)
 ที่ข้ ภา ปสฺสสนฺโต "ที่ข้ ปสฺสสามี"ติ ๑. เมื่อหายใจเข้ายาว ย่อมรู้ชัด
 ปชานาติ. รสฺสํ ภา อสฺสสนฺโต "รสฺสํ ภา ว่า "หายใจเข้ายาว" (๑) เมื่อหายใจ
 อสฺสสามี"ติ ปชานาติ, รสฺสํ ภา ปสฺสสนฺโต ออกยาว ย่อมรู้ชัดว่า "หายใจออกยาว".
 "รสฺสํ ปสฺสสามี"ติ ปชานาติ. "สพฺพกาย- (๒)
 ปฏิสฺสเวตี อสฺสสิสฺสามี"ติ ลิกฺขติ, "สพฺพ- ๒. เมื่อหายใจเข้าสั้น ย่อมรู้ชัดว่า
 ภาปฏิสฺสเวตี ปสฺสสิสฺสามี"ติ ลิกฺขติ. "หายใจเข้าสั้น" (๓) เมื่อหายใจออกสั้น
 "ปสฺสสมฺภยํ ภาสฺสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามี"ติ ย่อมรู้ชัดว่า "หายใจออกสั้น". (๔)
 ลิกฺขติ, "ปสฺสสมฺภยํ ภาสฺสงฺขารํ ๓. ย่อมสำเหนียกว่า "จักเป็นผู้
 ปสฺสสิสฺสามี"ติ ลิกฺขติ. "ปิตฺติปฏิสฺสเวตี รู้แจ้งกองลมทั้งปวงหายใจเข้า" (๕)
 ๑เปฯ สุขปฏิสฺสเวตี... จิตฺตฺสงฺขาร- ย่อมสำเหนียกว่า "จักเป็นผู้รู้แจ้งกองลม
 ปฏิสฺสเวตี... ปสฺสสมฺภยํ จิตฺตฺสงฺขารํ... ทั้งปวงหายใจออก". (๖)
 จิตฺตฺปฏิสฺสเวตี... อภิปฺปโมทญํ จิตฺตํ... ๔. ย่อมสำเหนียกว่า "จักระงับกาย
 สฺมาทหํ จิตฺตํ... วิโมจยํ จิตฺตํ... สั้ขารหายใจเข้า" (๗) ย่อมสำเหนียก
 อนิจฺจานุปสฺสึ... วิราคานุปสฺสึ... ว่า "จักระงับกายสั้ขารหายใจออก".
 นิโรธานุปสฺสึ... ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสึ (๘)

คุณอ่ำไพ-คุณสุคนธ์ คารารัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อสุสสิสสามี"ติ ลิกขติ, "ปฏินิสฺสกฺกานุปสฺสี
ปสฺสสิสสามี"ติ ลิกขติ.

(จตุกกะที่ ๒)

๑. ย่อมสำเหนียกว่า "จักฺรู้แจ้งปีติ
หายใจเข้า" (๙) ย่อมสำเหนียกว่า
"จักฺรู้แจ้งปีติหายใจออก". (๑๐)

๒. ย่อมสำเหนียกว่า "จักฺรู้แจ้ง
สุขหายใจเข้า" (๑๑) ย่อมสำเหนียกว่า
"จักฺรู้แจ้งสุขหายใจออก". (๑๒)

๓. ย่อมสำเหนียกว่า "จักฺรู้แจ้ง
จิตสังขารหายใจเข้า" (๑๓) ย่อม
สำเหนียกว่า "จักฺรู้แจ้งจิตสังขารหายใจ
ออก". (๑๔)

๔. ย่อมสำเหนียกว่า "จักระงับ
จิตสังขารหายใจเข้า" (๑๕) ย่อม
สำเหนียกว่า "จักระงับจิตสังขารหายใจ
ออก". (๑๖)

(จตุกกะที่ ๓)

๑. ย่อมสำเหนียกว่า "จักฺรู้แจ้ง
จิตหายใจเข้า" (๑๗) ย่อมสำเหนียกว่า
"จักฺรู้แจ้งจิตหายใจออก". (๑๘)

๒. ย่อมสำเหนียกว่า "จักทำจิตให้
 บันเทิงหายใจเข้า" (๑๙) ย่อมสำเหนียก
 ว่า "จักทำจิตให้บันเทิงหายใจออก". (๒๐)

๓. ย่อมสำเหนียกว่า "จักตั้งจิต
 ไว้มั่นหายใจเข้า" (๒๑) ย่อมสำเหนียก
 ว่า "จักตั้งจิตไว้มั่น หายใจออก". (๒๒)

๔. ย่อมสำเหนียกว่า "จักเปลื้องจิต
 หายใจเข้า" (๒๓) ย่อมสำเหนียกว่า
 "จักเปลื้องจิตหายใจออก". (๒๔)

(จตุกกะที่ ๔)

๑. ย่อมสำเหนียกว่า "จักพิจารณา
 เห็นความเป็นของไม่เที่ยง. หายใจเข้า"
 (๒๕) ย่อมสำเหนียกว่า "จักพิจารณาเห็น
 ความเป็นของไม่เที่ยง หายใจออก". (๒๖)

๒. ย่อมสำเหนียกว่า "จักพิจารณา
 เห็นความคลายกำหนดหายใจเข้า" (๒๗)
 ย่อมสำเหนียกว่า "จักพิจารณาเห็นความ
 คลายกำหนดหายใจออก". (๒๘)

๓. ย่อมสำเหนียกว่า "จักพิจารณา
 เห็นความดับ หายใจเข้า" (๒๙) ย่อม

สำเนียงกว่า "จักพิจารณาเห็นความคับ
หายใจออก". (๓๐)

๔. ย่อมสำเนียงกว่า "จักพิจารณา
เห็นความสละคืน หายใจเข้า" (๓๑)

ย่อมสำเนียงกว่า "จักพิจารณาเห็นความ
สละคืน หายใจออก". (๓๒)

๑๖๔. อิธาติ อิมิสฺสา ทิฏฺฐิยา
อิมิสฺสา ขนฺติยา อิมิสฺสา รุจฺจยา อิมฺสฺมี
อาทาเย อิมฺสฺมี ฌมฺเม อิมฺสฺมี วินเย
อิมฺสฺมี ฌมฺมวินเย อิมฺสฺมี ปาวจเน อิมฺสฺมี
พฺรหฺมจรีเย อิมฺสฺมี สตฺตฺตฺตฺสเน, เตน
วฺจฺจติ "อิธา"ติ. ภิฺกฺขุติ ปุณฺณชฺชนกฺลฺยาณโก
วา โหติ ภิฺกฺขุ เสกฺโข वा อรทา वा
อฺกฺกฺปฺปชฺชโม. อฺรณฺณฺนฺติ นิกฺขมิตฺวา พหิ
อินฺทชฺชีลา, สพฺพเมตฺตํ อฺรณฺณํ.

๑๖๔. บทว่า อิธ ความว่า ในที่นี้
ในความพอใจนี้ ในความชอบใจนี้ ในเขตนี้
ในธรรมนี้ ในวินัยนี้ ในธรรมวินัยนี้ ใน
ปาพจน์นี้ ในพรหมจรรย์นี้ ในสัตตสุตฺตสนัน
เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่ "ในธรรม-
วินัยนี้". บทว่า ภิฺกฺขุ ความว่า ภิกษุเป็น
กัลยาณปุณฺณชฺชนกัตาม เป็นพระเสกชะก็ตาม
เป็นพระอรหันต์ ผู้มีธรรมไม่กำเริบก็ตาม.
คำว่า ปฺปา ได้แก่ สถานที่ทุกแห่งนอก
เสาเขื่อนไบนี ชื่อว่า ป่า.

รฺกฺขมฺมฺลนฺติ ยตฺถ ภิฺกฺขุโน อาสนํ ปณฺณคฺคํ
โหติ มนฺโญ वा ปิณฺโณ वा ภิสฺสิ वा ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
วา จมฺมชฺชนฺโต वा ตินฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน

คำว่า โคณไม้ ได้แก่ อาสนะของภิกษุ ซึ่ง
จักไว้ที่โคนไม้ใด คือ เตี้ยง ตั้ง พูก เสื่อ
ท่อนหนึ่ง เครื่องลาดทำด้วยหญ้า เครื่อง

ร.อ.โยธิน-คุณนุชรี-คุณศรีฉวี คำริกาญจน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปณฺณสนฺนโร^๑ วา ปลาสนฺนโร^๒ วา,
 ตตฺถ ภิกฺขุ จงฺกมฺติ วา ติฏฺฐติ วา นิสีหติ
 วา เสยฺยํ วา กปฺเปติ. สฺสณฺณติ เกณฺจิ
 อนากิณฺณํ โหติ กทฺถุเจฺหิ วา ปพฺพชิตฺเทหิ
 วา. อการณฺติ^๓ วิหารโร อทฺตโยโค
 ปาสาโท หมมฺมียํ กุหา.

ลาคทำด้วยใบไม้ หรือเครื่องลาคทำด้วย
 ฟาง ภิกษุ เคนจงกรม ยืน นั่ง หรือนอน
 ที่อาสนะนั้น. คำว่า ว่าง ได้แก่ เป็น
 สถานที่ไม่พลุกพล่านด้วยหมู่ชนใด ๆ จะเป็น
 คฤหัสถ์ก็ตาม บรรพชิตก็ตาม. คำว่า เรือน
 ได้แก่ วิหาร โรงมีหลังคาครึ่งหนึ่ง
 ปราสาท เรือนโล้น ถ้า.

นิสฺสีหติ ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวาติ นิสฺสินฺโน โหติ
 ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวา. อฺมุขํ กายํ ปณฺธิยาติ
 อฺมุโข โหติ กายโย จิตฺโต สฺสณฺนิหิตฺโต. ปริมุขํ
สฺตี อฺปฺภุจฺเปตฺวาติ ปริตี ปริคฺคทฺทฺทฺโส.
มุขฺนฺติ นียฺยานฺทฺโส. สฺตีตี อฺปฺภุจฺจานฺทฺโส,
 เตน วุจฺจติ "ปริมุขํ สฺตี อฺปฺภุจฺเปตฺวา"ติ.

คำว่า นั่งคู้บัลลังก์ ได้แก่ ภิกษุนั้นเป็นผู้
 นั่งคู้บัลลังก์. คำว่า ตั้งกายตรง คือกาย
 เป็นกายอันภิกษุนั้นตั้งวางไว้ตรง. ศัพท์ว่า
ปริ ในบทว่า ปริมุขํ สฺตี อฺปฺภุจฺเปตฺวา
 มีความกำหนดถือเอาเป็นอรรถ. ศัพท์ว่า
มุขํ มีความนำออกเป็นอรรถ. ศัพท์ว่า สฺตี
 มีความเข้าไปตั้งไว้เป็นอรรถ เพราะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าววว่า "เข้าไปตั้งสติไว้
 เฉพาะหน้า".

^๑ ก. ปณฺณสนฺนโร.

^๒ ก. ปลาสนฺนโร.

^๓ ฉ. อการณฺติ.

๑๖๕. สโตว อสุสสติ, สโต
ปสุสสติ^๑ พคฺคีสาย อากาเรหิ สโตการี
 โหติ. ทีฆํ อสุสาสวเสน จิตฺตสุเสกฺกคฺคํ
 อวิกฺเขปํ ปชานโต สติ^๒ อပ္ภุจฺจิตา โหติ,
 ตาย สติยา เตน ณาณน สโตการี โหติ.
 ทีฆํ ปสุสาสวเสน จิตฺตสุส เอกกคฺคํ
 อวิกฺเขปํ ปชานโต สติ^๒ อပ္ภุจฺจิตา โหติ,
 ตาย สติยา เตน ณาณน สโตการี โหติ.

๑๖๕. คำว่า เป็นผู้มีสติหายใจเข้า
เป็นผู้มีสติหายใจออก ความว่า โยคีบุคคล
 อบรมสติโดยอาการ ๓๒ คือ เมื่อโยคีบุคคล
 รู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วย
 สามารถลมหายใจเข้ายาว สติย่อมตั้งมั่น
 ชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติ ด้วยสตินั้น ด้วยญาณ
 นั้น. เมื่อรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียวไม่
 ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถลมหายใจออกยาว
 สติย่อมตั้งมั่น เธอชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติ
 ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น.

รสฺสํ อสุสาสวเสน จิตฺตสุส เอกกคฺคํ
 อวิกฺเขปํ ปชานโต สติ อပ္ภุจฺจิตา โหติ,
 ตาย สติยา เตน ณาณน สโตการี โหติ.
 รสฺสํ ปสุสาสวเสน จิตฺตสุส เอกกคฺคํ
 อวิกฺเขปํ ปชานโต สติ อပ္ภุจฺจิตา โหติ,
 ตาย สติยา เตน ณาณน สโตการี โหติ
 ฯเปฯ ปฏินีสฺสคฺกานุปสฺสึ อสุสาสวเสน.
 ปฏินีสฺสคฺกานุปสฺสึ ปสุสาสวเสน จิตฺตสุส

เมื่อรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน
 ด้วยสามารถลมหายใจเข้าสั้น สติย่อม
 ตั้งมั่น เธอชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติ ด้วยสตินั้น
 ด้วยญาณนั้น. เมื่อรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว
 ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถลมหายใจออกสั้น
 สติย่อมตั้งมั่น เธอชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติด้วย
 สตินั้น ด้วยญาณนั้น ฯลฯ เมื่อรู้ความที่จิตมี
 อารมณ์เดียวไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถความ

^๑ ก. สโตว อสุสสติติ.
^๒ ก. สติ, เอวมุปริปี.

ร.อ.โยธิน-คุณนุชรี-คุณศรีณย์ ดำริกาญจน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์มารก.ป-ท.๒-๑๕

เอกกัคคั อวิกุเขป ปชานโต สติ อฏฐจิตา
โทติ, ตาย สติยา เตน ณาณน สโตการี
โทติ.

เป็นผู้พิจารณาเห็นความสละกิน หายใจเข้า
... ชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติด้วยสตินั้น ด้วย
ญาณนั้น. เมื่อรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียวไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถความเป็นผู้พิจารณา
เห็นความสละกินหายใจออก สติย่อมตั้งมั่น
เธอชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติด้วยสตินั้น ด้วย
ญาณนั้น.

ปฐมจตุกกนินทุเทศ

๑๖๖. กถิ ทิมฺ อสฺสสนฺโต "ทิมฺ
อสฺสสามีมฺ"ติ ปชานาติ, ทิมฺ ปสฺสสนฺโต "ทิมฺ
ปสฺสสามีมฺ"ติ ปชานาติ ? ทิมฺ อสฺสสาส์
อหฺรานสงฺขาเต อสฺสสติ, ทิมฺ ปสฺสสาส์
อหฺรานสงฺขาเต ปสฺสสติ, ทิมฺ อสฺสสาส-
ปสฺสสาส์ อหฺรานสงฺขาเต อสฺสสติปิ
ปสฺสสติปิ, ทิมฺ อสฺสสาสปสฺสสาส์ อหฺราน-
สงฺขาเต อสฺสสโตปิ ปสฺสสโตปิ ฉนฺโท
อุปฺปชฺชติ.

นินทุเทศแห่งจตุกกะที่ ๑

๑๖๖. โยคีบุคคลเมื่อหายใจเข้ายาว
ก็รู้ว่า "หายใจเข้ายาว" เมื่อหายใจออก
ยาว ก็รู้ว่า "หายใจออกยาว" อย่างไร ?
โยคีบุคคลเมื่อหายใจเข้ายาว ย่อมหายใจ
เข้าในกาลที่นับว่ายาว เมื่อหายใจออก
ยาว ย่อมหายใจออกในกาลที่นับว่ายาว
เมื่อหายใจเข้า หายใจออกยาว ย่อม
หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในกาลที่
นับว่ายาว ฉันทะ ย่อมเกิดแก่โยคีบุคคล

พ.ต.ดร.นาริน-คุณปิยมาลา ดำริกาญจน์ ร.ท.หญิงรุจิราภรณ์ จุณณานนท์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ผู้เมื่อหายใจเข้าหายใจออกยาว หายใจ
เข้าบ้าง หายใจออกบ้างในกาลที่นับว่า
ยาว.

จนทวเสณ ตโต สุขุมตรํ ที่มํ อสุสาส์
อหุธานสงฺขาเต อสุสฺสติ. จนทวเสณ ตโต
สุขุมตรํ ที่มํ ปสุสาส์ อหุธานสงฺขาเต
ปสุสฺสติ. จนทวเสณ ตโต สุขุมตรํ ที่มํ
อสุสาสปสุสาส์ อหุธานสงฺขาเต อสุสฺสติปิ
ปสุสฺสติปิ. จนทวเสณ ตโต สุขุมตรํ ที่มํ
อสุสาสปสุสาส์ อหุธานสงฺขาเต อสุสฺสโตปิ
ปสุสฺสโตปิ ปามุชฺชํ อูปฺปชฺชติ.

เมื่อหายใจเข้ายาวละเอียดกว่านั้น ด้วย
สามารถฉันทะ ย่อมหายใจเข้า ในกาลที่
นับว่ายาว. เมื่อหายใจออกยาวละเอียด
กว่านั้นด้วยสามารถฉันทะ ย่อมหายใจออก
ในกาลที่นับว่ายาว. เมื่อหายใจเข้าหายใจ
ออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยสามารถฉันทะ
ย่อมหายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ใน
กาลที่นับว่ายาว. ความปราโมทย์ย่อม
เกิดขึ้นแก่โยคีบุคคล ผู้เมื่อหายใจเข้า
หายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วย
สามารถฉันทะ หายใจเข้าบ้าง หายใจออก
บ้าง ในกาลที่นับว่ายาว.

ปามุชฺชวเสณ ตโต สุขุมตรํ ที่มํ อสุสาส์
อหุธานสงฺขาเต อสุสฺสติ. ปามุชฺชวเสณ
ตโต สุขุมตรํ ที่มํ ปสุสาส์ อหุธานสงฺขาเต

เมื่อหายใจเข้ายาวละเอียดกว่านั้น ด้วย
สามารถความปราโมทย์ ย่อมหายใจเข้า
ในกาลที่นับว่ายาว. เมื่อหายใจออกยาว

^๑ ฉ. ปาโมชฺช.

ปัสสสติ. ปามุชฺชวเสน ตโต สุขุมตรํ ที่มํ
 อสฺสาสปฺสฺสาสํ อหุธานสงฺขาเต อสฺสสติปิ
 ปสฺสสติปิ. ปามุชฺชวเสน ตโต สุขุมตรํ ที่มํ
 อสฺสาสปฺสฺสาสํ อหุธานสงฺขาเต อสฺสสโตปิ
 ปสฺสสโตปิ ที่มํ อสฺสาสปฺสฺสาสาปิ จิตฺตํ
 วิวญฺญติ^๑ อุเปกฺขา สญฺจาติ.

ละเอียดยกเวลานั้น ด้วยสามารถความ
 ปราโมทย์ ย่อมหายใจออกในกาลที่นับว่า
 ยาว. เมื่อหายใจเข้าหายใจออกยาว
 ละเอียดยกเวลานั้น ด้วยสามารถความ
 ปราโมทย์ ย่อมหายใจเข้าบ้าง หายใจออก
 บ้าง ในกาลที่นับว่ายาว. จิตของโยคีบุคคล
 ผู้เมื่อหายใจเข้าหายใจออกยาว ละเอียด
 กวานั้น ด้วยสามารถความปราโมทย์
 หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในกาล
 ที่นับว่ายาว ย่อมหลีกเลี่ยงจากการหายใจ
 เข้าหายใจออกยาว อุเบกขาย่อมตั้งอยู่.

อิเมหิ นวทากาเรหิ ที่มํ อสฺสาสปฺสฺสาสา
 กาโย, อุပ္ปญฺจันํ สติ, อนุปฺสฺสนา ฌาณํ.
 กาโย อุပ္ปญฺจันํ, โน สติ. สติ อุပ္ปญฺจันํ
 เจว สติ จ. ตาย สติยา เตน ฌาเณน
 ตํ กายํ อนุปฺสฺสติ, เตน วุจฺจติ "กาเย
 กายาอนุปฺสฺสนาสติปฺปญฺจานภาวนา"ติ.

ลมหายใจเข้าลมหายใจออกยาว ด้วย
 อาการ ๘ เหล่านี้ ชื่อว่า กาย^๑ ความ
 เข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่าสติ ความพิจารณาเห็น
 ชื่อว่าญาณ. กายเป็นที่เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่
 สติ สติเป็นความเข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัว
 สติด้วย. โยคีบุคคลพิจารณาเห็นกายนั้นด้วย
 สตินั้น ด้วยญาณนั้น เพราะเหตุนั้น ท่าน

^๑ ฉ. วิวตตติ.

^๑ คำว่า กาย โดยอรรถว่า เป็นกองลม หายใจเข้า หายใจออก.

จึงกล่าวว่า "สติปัฏฐานภาวนาคือการพิจารณาเห็นกายในกาย".

๑๖๗. อนุปัสสตี กถิ ตัง กายัง
อนุปัสสตี ? อนิจฺจโต อนุปัสสตี, โน
นิจฺจโต. ทุกฺขโต อนุปัสสตี, โน สุขโต.
อนตฺตโต อนุปัสสตี, โน อตฺตโต.
นิพฺพินฺนํ, โน นนฺนํ. วิรชฺชตี, โน
รชฺชตี. นิโรธตี, โน สมฺมตตี.
ปฏินิสฺสชฺชตี, โน อาทียตี. อนิจฺจโต
อนุปัสฺสนฺโต นิจฺจสณฺณํ ปชหตี. ทุกฺขโต
อนุปัสฺสนฺโต สุขสณฺณํ ปชหตี. อนตฺตโต
อนุปัสฺสนฺโต อตฺตสณฺณํ ปชหตี. นิพฺพินฺนํ
นนฺนํ ปชหตี. วิรชฺชนฺโต รากํ ปชหตี.
นิโรธนฺโต สมุทฺถํ ปชหตี. ปฏินิสฺสชฺชนฺโต
อาทานํ ปชหตี. เอวณฺตํ กายัง อนุปัสสตี.

๑๖๗. บทว่า อนุปัสสตี ความว่า
ถามว่า ย่อมพิจารณาเห็นกายนั้นอย่างไร ?
ตอบว่า ย่อมพิจารณาเห็นโดยความไม่เที่ยง
ไม่พิจารณาเห็นโดยความเที่ยง. ย่อม
พิจารณาเห็นโดยความเป็นทุกข์, ไม่พิจารณา
เห็นโดยความเป็นสุข. ย่อมพิจารณาเห็น
โดยความเป็นอนัตตา ไม่พิจารณาเห็นโดย
ความเป็นอัตตา. ย่อมเบื่อหน่าย ไม่ยินดี.
ย่อมคลายกำหนด ไม่กำหนด. ย่อมให้
ราคะดับไป ไม่ให้เกิดขึ้น. ย่อมสลละกิน
ไม่ยึดถือ. เมื่อพิจารณาโดยความไม่เที่ยง
ย่อมละนิจฺสณฺญาได้. เมื่อพิจารณาโดยความ
เป็นทุกข์ ย่อมละสุขสณฺญาได้ เมื่อพิจารณา
เห็นโดยความเป็นอนัตตา ย่อมละอัตสณฺญา
ได้. เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมละความยินดีได้.
เมื่อคลายกำหนด ย่อมละราคะได้. เมื่อ
ให้ราคะดับ ย่อมละสมุทฺถยได้. เมื่อสลละกิน

ปฏิสัมภิทามรรค.ป-ท.๒-๑๕

ย่อมละความยึดถือได้. โยคีบุคคลย่อมพิจารณาเห็นกายนั้นอย่างนี้.

ภาวนาติ จตฺสฺโส ภาวนา. ตตฺถ ชาตานํ ฐมฺมานํ อนตฺตวตฺตณฺเณ ภาวนา, อินฺทฺรียานํ เอกฺรสฺสฺเณ ภาวนา, ตตฺถปคฺวีรียวาหนฺเณ ภาวนา, อาเสว- นฺเณ ภาวนา, ทีฆํ อสฺสํสาสฺปสฺสาสวเสน จิตฺตสฺสเสกคฺคํ อวิกฺเขปํ ปชานโต วิทิตา เวทนา อฺปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อฺปฺปญฺจนฺติ, วิทิตา อพฺภคฺคํ กจฺจนฺติ, วิทิตา สณฺเณ อฺปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อฺปฺปญฺจนฺติ, วิทิตา อพฺภคฺคํ กจฺจนฺติ, วิทิตา วิตกฺกา อฺปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อฺปฺปญฺจนฺติ, วิทิตา อพฺภคฺคํ กจฺจนฺติ.

คำว่า ภาวนา ได้แก่ ภาวนา ๔ อย่างคือ ภาวนาด้วยอรรถว่า ธรรมทั้งหลายที่เกิดในภาวนานั้นไม่ล่วงเลยกัน ๑ ด้วยอรรถว่า อินทรีย์ทั้งหลายมีกิจเป็นอันเดียวกัน ๑ ด้วยอรรถว่านำไปซึ่งความเพียร อันสมควรแก่ความที่ธรรมทั้งหลายไม่ล่วงเลยกัน และความที่อินทรีย์ทั้งหลายมีกิจเป็นอันเดียวกัน ๑ ด้วยอรรถว่าเป็นเครื่องเสพ ๑ เมื่อรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถลมหายใจเข้า ลมหายใจออกยาว เวทนาย่อมปรากฏเกิดขึ้น ย่อมปรากฏเข้าไปตั้งอยู่ ย่อมปรากฏถึงความดับไป สัญญา ย่อมปรากฏเกิดขึ้น ย่อมปรากฏเข้าไปตั้งอยู่ ย่อมปรากฏถึงความดับไป วิตกย่อมปรากฏเกิดขึ้น ย่อมปรากฏเข้าไปตั้งอยู่ ย่อมปรากฏถึงความดับไป.

คุณลักษณะศรี อุปพงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

กถิ วิทิตา เวทนา อุပ္ปชฺชนฺติ,
 วิทิตา อุပ္ภูจฺจนฺติ, วิทิตา อพฺภคฺถิ
 กจฺจนฺติ ? กถิ เวทนาย อุပ္ปาโท วิทิตो
 โหติ ? "อวิชฺชาสมุทฺทยา เวทนาสมุทโย"ติ
 ปจฺจยสมุทฺทยญฺเฐน เวทนาย อุပ္ปาโท วิทิตो
 โหติ. "ตณฺหาสมุทฺทยา เวทนาสมุทโย"ติ...
 "กมฺมสมุทฺทยา เวทนาสมุทโย"ติ...
 "ผัสฺสสมุทฺทยา เวทนาสมุทโย"ติ ปจฺจย-
 สมุทฺทยญฺเฐน เวทนาย อุပ္ปาโท วิทิตो
 โหติ. นิพฺพตฺติลกฺขณํ ปสฺสโตปิ เวทนาย
 อุပ္ปาโท วิทิตो โหติ. เอวํ เวทนาย
 อุပ္ปาโท วิทิตो โหติ.

เวทนาย่อมปรากฏเกิดขึ้น ย่อม
 ปรากฏเข้าไปตั้งอยู่ ย่อมปรากฏถึงความ
 ดับ อย่างไร ? ความเกิดขึ้นแห่งเวทนา
 ย่อมปรากฏอย่างไร ? ความเกิดขึ้นแห่ง
 เวทนาย่อมปรากฏ ด้วยอรรถว่าเพราะ
 ปัจจัยเกิดว่า "เพราะอวิชาเกิด เวทนา
 จึงเกิด". ... "เพราะตัณหาเกิด เวทนา
 จึงเกิด" ... "เพราะกรรมเกิด เวทนา
 จึงเกิด". ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาย่อม
 ปรากฏด้วยอรรถว่า เพราะปัจจัยเกิดว่า
 "เพราะผัสสะเกิด เวทนาจึงเกิด". แม้
 เมื่อเห็นลักษณะแห่งความเกิด ความเกิดขึ้น
 แห่งเวทนาย่อมปรากฏ. ความเกิดขึ้น
 แห่งเวทนาย่อมปรากฏอย่างนี้.

กถิ เวทนาย อุပ္ภูจฺจํ วิทิตํ โหติ ?
 อนิจฺจโต มนสิโกโรโต ขยตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โหติ, ทฺกฺขโต มนสิโกโรโต ภยตฺตฺตฺตฺต
 วิทิตํ โหติ, อนตฺตโต มนสิโกโรโต
 สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส วิทิตํ โหติ. เอวํ เวทนาย
 อุပ္ภูจฺจํ วิทิตํ โหติ.

ความปรากฏแห่งเวทนา ย่อมปรากฏ
 อย่างไร ? เมื่อมนสิการโดยความไม่เที่ยง
 ความปรากฏโดยความสิ้นไป ย่อมปรากฏ
 เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ ความ
 ปรากฏโดยความเป็นของน่ากลัว ย่อม
 ปรากฏ เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา

คุณประดับศรี-คุณประกอบจิต ปรินแทน
 สร้างคณฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์มารค.ป-ท.๒-๑๕

ความปรากฏโดยความว่างเปล่า ย่อมปรากฏ. ความปรากฏแห่งเวทนาย่อมปรากฏอย่างนี้.

กถิ เวทนาย อตฺถงฺกโม วิทิตฺ ความดับไปแห่งเวทนา ย่อมปรากฏ
 โทติ ? "อวิชฺชานิโรธา เวทนานิโรโธ"ติ อย่างไร ? ความดับไปแห่งเวทนาย่อม
 ปจฺจยนิโรธฺฏฺเฐน เวทนาย อตฺถงฺกโม ปรากฏ ด้วยอรรถว่าเพราะปัจจัยดับคือ
 วิทิตฺ โทติ. "ตณฺหานิโรธา เวทนา- "เพราะอวิชชาดับ เวทนาจึงดับ". ฯลฯ
 นิโรโธ"ติ ฯเปฯ "กมฺมนิโรธา เวทนา- "เพราะตัณหาดับ เวทนาจึงดับ" ฯลฯ
 นิโรโธ"ติ ฯเปฯ "ผลฺสฺสนิโรธา เวทนา- "เพราะกรรมดับ เวทนาจึงดับ" ความ
 นิโรโธ"ติ ปจฺจยนิโรธฺฏฺเฐน เวทนาย ดับไปแห่งเวทนาย่อมปรากฏ เพราะปัจจัย
 อตฺถงฺกโม วิทิตฺ โทติ, วิปริณามลกฺขณํ ดับคือ "เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ"
 ปสฺสฺสโตปิ เวทนาย อตฺถงฺกโม วิทิตฺ แม้เมื่อพิจารณาเห็นลักษณะ ความแปรปรวน
 โทติ. เอว เวทนาย อตฺถงฺกโม วิทิตฺ ความดับไปแห่งเวทนา ก็ย่อมปรากฏ.
 โทติ. เอว วิทิตา เวทนา อุปฺปชฺชนฺติ, ความดับไปแห่งเวทนา ย่อมปรากฏอย่างนี้.
 วิทิตา อุกฺกุจฺจนฺติ, วิทิตา อพฺภทฺถํ กจฺจนฺติ. เวทนาย่อมปรากฏเกิดขึ้น ย่อมปรากฏเข้าไป
 ไปตั้งอยู่ ย่อมปรากฏถึงความดับไป
 อย่างนี้.

กถิ วิทิตา สณฺเฆอ อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา สัญญา ย่อมปรากฏเกิดขึ้น ย่อม
 อุกฺกุจฺจนฺติ, วิทิตา อพฺภทฺถํ กจฺจนฺติ ? กถิ ปรากฏเข้าไปตั้งอยู่ ย่อมปรากฏถึงความ

คุณประดับศรี-คุณประกอบจิต ปริณแทน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สณฺหา ยอุปาโท วิทิตฺโต โหติ ? "อวิชชา-
 สมฺมทยา สณฺหาสมฺมทโย"ติ ปจฺจยสมฺมทญฺเฐ
 สณฺหา ยอุปาโท วิทิตฺโต โหติ, "ตณฺหา-
 สมฺมทยา สณฺหาสมฺมทโย"ติ ฯเปฯ
 "กมฺมสมฺมทยา สณฺหาสมฺมทโย"ติ ฯเปฯ
 "ผสฺสสมฺมทยา สณฺหาสมฺมทโย"ติ ปจฺจย-
 สมฺมทญฺเฐ สณฺหา ยอุปาโท วิทิตฺโต
 โหติ, นินฺพทฺตลฺกขณฺมฺ ปสฺสโตปิ สณฺหา
 ยอุปาโท วิทิตฺโต โหติ. เอวํ สณฺหา
 ยอุปาโท วิทิตฺโต โหติ.

ตัปฺ ยํวํ ? ความเกิดขึ้นแห่งสัญญาย่อม
 ปราบกฏอย่างไร ? ความเกิดขึ้นแห่งสัญญา
 ย่อมปราบกฏ ด้วยอรรถว่า เพราะปัจจัยเกิด
 คือ "เพราะอวิชชาเกิด สัญญาจึงเกิด"
 ฯลฯ "เพราะตณฺหาเกิด สัญญาจึงเกิด"
 ฯลฯ "เพราะกรรมเกิด สัญญาจึงเกิด"
 ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งสัญญาย่อมปราบกฏ
 ด้วยอรรถว่า เพราะปัจจัยเกิดคือ "เพราะ
 ผัสสะเกิด สัญญาจึงเกิด" แม้เมื่อภิกษุ
 เห็นลักษณะแห่งความบังเกิด ความเกิดขึ้น
 แห่งสัญญาย่อมปราบกฏ. ความเกิดขึ้นแห่ง
 สัญญาย่อมปราบกฏอย่างนี้.

กถํ สณฺหา ยอุปฺปจฺจํ วิทิตฺโต โหติ ?
 อนิจฺจโต มนสิการโต ขยคฺคฺปจฺจํ วิทิตฺโต
 โหติ, ทฺกฺขโต มนสิการโต ภยคฺคฺปจฺจํ
 วิทิตฺโต โหติ, อนตฺตโต มนสิการโต
 สฺสคฺคฺปจฺจํ วิทิตฺโต โหติ. เอวํ สณฺหา
 ยอุปฺปจฺจํ วิทิตฺโต โหติ.

ความปรากฏแห่งสัญญา ย่อมปราบกฏ
 อย่างไร ? เมื่อมนสิการโดยความไม่เที่ยง
 ความปรากฏโดยความสิ้นไป ย่อมปราบกฏ.
 เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ ความ
 ปรากฏโดยความเป็นของน่ากลัว ย่อม
 ปราบกฏ เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา
 ความปรากฏ โดยความเป็นของว่างเปล่า

ย่อมปรากฏ. ความปรากฏแห่งสัญญาย่อมปรากฏอย่างนี้.

กถิ สณฺณาย อตฺตงฺกโม วิทิตฺโต
 โทติ ? "อวิชฺชานิโรธา สณฺณานิโรโธ"ติ
 ปจฺจยนิโรธญฺเฐน สณฺณาย อตฺตงฺกโม วิทิตฺโต
 โทติ, "ตณฺหานิโรธา สณฺณานิโรโธ"ติ
 ฯเปฯ "กมฺมนิโรธา สณฺณานิโรโธ"ติ ฯเปฯ
 "ผสฺสนิโรธา สณฺณานิโรโธ"ติ ปจฺจย-
 นิโรธญฺเฐน สณฺณาย อตฺตงฺกโม วิทิตฺโต
 โทติ, วิปริณามลฺกฺขณํ ปสฺสโตปิ สณฺณาย
 อตฺตงฺกโม วิทิตฺโต โทติ. เอวํ สณฺณาย
 อตฺตงฺกโม วิทิตฺโต โทติ. เอวํ วิทิตฺตา
 สณฺณา อูปฺปชฺชนฺติ, วิทิตฺตา อูปฺปชฺชนฺติ,
 วิทิตฺตา อพฺภคฺถํ กจฺจนฺติ.

ความดับไปแห่งสัญญา ย่อมปรากฏ
 อย่างไร ? ความดับไปแห่งสัญญาย่อม
 ปรากฏ ด้วยอรรถว่าเพราะปัจจัยดับคือ
 "เพราะอวิชชาดับ สัญญาจึงดับ" ฯลฯ
 "เพราะตัดหาดับ สัญญาจึงดับ" ฯลฯ
 "เพราะกรรมดับ สัญญาจึงดับ" ความ
 สิ้นไปแห่งสัญญา ย่อมปรากฏ ด้วยอรรถว่า
 เพราะปัจจัยดับคือ "เพราะผัสสะดับ สัญญา
 จึงดับ" แม้เมื่อพิจารณาเห็นลักษณะแห่ง
 ความเปลี่ยนแปลง ความดับไปแห่งสัญญา
 ย่อมปรากฏ. ความดับไปแห่งสัญญาย่อม
 ปรากฏอย่างนี้. สัญญาย่อมปรากฏเกิดขึ้น
 ย่อมปรากฏเข้าไปตั้งอยู่ ย่อมปรากฏถึง
 ความดับไปอย่างนี้.

กถิ วิทิตฺตา วิตทฺกกา อูปฺปชฺชนฺติ,
 วิทิตฺตา อูปฺปชฺชนฺติ, วิทิตฺตา อพฺภคฺถํ
 กจฺจนฺติ, กถิ วิตทฺกานํ อูปฺปาโท วิทิตฺโต

วิตกย่อมปรากฏเกิดขึ้น ย่อมปรากฏ
 เข้าไปตั้งอยู่ ย่อมปรากฏถึงความดับไป
 อย่างไร ความเกิดขึ้นแห่งวิตกย่อมปรากฏ

คุณสุวิมล ชัยประสิทธิ์กุล

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โหติ ? "อวิชชาสมุทฺยา วิตกฺกสมุทโย"ติ
 ปจฺจยสมุทฺยญฺเฐน วิตกฺกานํ อุปฺปาโท วิทิตฺ
 โหติ, "คณฺหาสมุทฺยา วิตกฺกสมุทโย"ติ
 ฯเปฯ "กมฺมสมุทฺยา วิตกฺกสมุทโย"ติ ฯเปฯ
 "สณฺญาสมุทฺยา วิตกฺกสมุทโย"ติ ปจฺจย-
 สมุทฺยญฺเฐน วิตกฺกานํ อุปฺปาโท วิทิตฺ
 โหติ, นิพฺพตฺติลฺกฺขณํ ปสฺสโตปิ วิตกฺกานํ
 อุปฺปาโท วิทิตฺ โหติ. เอวํ วิตกฺกานํ
 อุปฺปาโท วิทิตฺ โหติ.

อย่างไร ? ความเกิดขึ้นแห่งวิตกย่อม
 ปราภว คัวยอรรถว่า เพราะปัจจัยเกิดคือ
 "เพราะอวิชชาเกิด วิตกจึงเกิด" ฯลฯ
 "เพราะคณหาเกิด วิตกจึงเกิด" ฯลฯ
 "เพราะกรรมเกิด วิตกจึงเกิด" ความ
 เกิดขึ้นแห่งวิตก ย่อมปราภว คัวยอรรถว่า
 ปัจจัยเกิดคือ "เพราะสัญญาเกิด วิตกจึง
 เกิด" แม้เมื่อพิจารณาเห็นลักษณะความ
 บังเกิด ความเกิดขึ้นแห่งวิตกก็ย่อมปราภว.
 ความเกิดขึ้นแห่งวิตกย่อมปราภวอย่างนี้ :

กถํ วิตกฺกานํ อุปฺปจฺจานํ วิทิตํ โหติ ?
 อนิจฺจโต มนสิกโรโต ขยตฺตฺปจฺจานํ วิทิตํ
 โหติ, ทุกฺขโต มนสิกโรโต ภยตฺตฺปจฺจานํ
 วิทิตํ โหติ, อนตฺตโต มนสิกโรโต
 สฺยตฺตฺปจฺจานํ วิทิตํ โหติ. เอวํ วิตกฺกานํ
 อุปฺปจฺจานํ วิทิตํ โหติ.

ความปราภวแห่งวิตก ย่อมปราภว
 อย่างไร ? เมื่อมนสิการโดยความไม่เที่ยง
 ความปราภวโดยความสิ้นไป ย่อมปราภว
 เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ ความ
 ปราภวโดยความเป็นของน่ากลัว ย่อม
 ปราภว เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา
 ความปราภว โดยความเป็นของว่างเปล่า
 ย่อมปราภว. ความปราภวแห่งวิตกย่อม
 ปราภวอย่างนี้.

ม.ร.ว.ชิษณุสรร และ ม.ร.ว.พร้อมฉัตร สวัสดิวัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กถิ วิตักกานํ อตฺตงฺกโม วิทิตฺโต
 โทติ ? "อวิชฺชานโรธา วิตักฺกนิโรธโร"ติ
 ปจฺจยนิโรธญฺเฐน วิตักฺกานํ อตฺตงฺกโม
 วิทิตฺโต โทติ, "ตณฺหานโรธา วิตักฺก-
 นิโรธโร"ติ ฯเปฯ "กมฺมนิโรธา วิตักฺก-
 นิโรธโร"ติ ฯเปฯ "สณฺณานิโรธา
 วิตักฺกนิโรธโร"ติ ปจฺจยนิโรธญฺเฐน วิตักฺกานํ
 อตฺตงฺกโม วิทิตฺโต โทติ, วิปริณามลฺกขณํ
 ปสฺสโตปิ วิตักฺกานํ อตฺตงฺกโม วิทิตฺโต
 โทติ. เอวํ วิตักฺกานํ อตฺตงฺกโม วิทิตฺโต
 โทติ. เอวํ วิทิตฺตา วิตักฺกา อปฺปชฺชนฺติ,
 วิทิตฺตา อปฺปญฺหนฺติ, วิทิตฺตา อพฺภทฺถํ
 กจฺจนฺติ.

ความคับไปแห่งวิตก ย่อมปรากฏ
 อย่างไร ? ความคับไปแห่งวิตกย่อมปรากฏ
 ด้วยอรรถว่าเพราะปัจจัยค้ำคือ "เพราะ
 อวิชชาค้ำ วิตกจึงค้ำ" ฯลฯ "เพราะ
 ตณฺหาค้ำ วิตกจึงค้ำ" ฯลฯ "เพราะกรรม
 ค้ำ วิตกจึงค้ำ" ความคับไปแห่งวิตกย่อม
 ปรากฏ ด้วยอรรถว่าปัจจัยค้ำคือ "เพราะ
 สันฺญาค้ำ วิตกจึงค้ำ" แม้เมื่อพิจารณาเห็น
 ลักษณะความแปรปรวน ความคับไปแห่งวิตก
 ย่อมปรากฏ. ความคับไปแห่งวิตก ย่อม
 ปรากฏอย่างนี้. วิตก ย่อมปรากฏเกิดขึ้น
 ย่อมปรากฏเข้าไปตั้งอยู่ ย่อมปรากฏถึง
 ความคับไป อย่างนี้.

๑๖๘. ทีฆิ อสฺสสาสฺสปสฺสสาสฺสวเสณ
 จิตฺตสฺส อเอกฺกคฺคํ อวิกฺกเขปํ ปชานนฺโต
 อินฺทฺริยานิ สโมธาเนติ, โทจฺจรณฺจ
 ปชานาติ, สมตฺตณฺจ ปฏฺวิชฺเณติ ฯเปฯ มคฺคํ
 สโมธาเนติ, ฐมฺเม สโมธาเนติ, โทจฺจรณฺจ
 ปชานาติ, สมตฺตณฺจ ปฏฺวิชฺเณติ.

๑๖๘. โยก็บุคฺคผลรู้ความที่จิตมีอารมณ์
 เดียว ไม่พุ้งซ่าน ด้วยสามารถลมหายใจ-
 เข้าและลมหายใจออกยาว ย่อมให้อินทรีย์
 ทั้งหลายประชุมลง ย่อมรู้ชัดโทจฺจร และ
 แทงตลอดสภาวะ ก็คือความสงบ ฯลฯ ย่อม
 ให้มรรคประชุมลง ย่อมให้ธรรมทั้งหลาย

ประชุมลง ย่อมรู้จักโคจร และแทงตลอด
สภาวะคือความสงบ .

อินทริยานิ สโมธานะตีติ กถิ กัว่า ย่อมยังอินทริยทั้งหลายให้
อินทริยานิ สโมธานะตีติ ? อธิโมกฺขญฺเฐน ประชุมลง ความว่า โยก็บุคคลย่อมยัง
สทฺธินฺทฺริยํ สโมธานะตีติ, ปกฺกหญฺเฐน อินทริยทั้งหลายให้ประชุมลงอย่างไร? ย่อม
วีริยินฺทฺริยํ สโมธานะตีติ, อุပ္ปญฺจานญฺเฐน ยังสทฺธินฺทฺริยให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่า
สตินฺทฺริยํ สโมธานะตีติ, อวิกฺเขปนญฺเฐน น้อมใจเชื่อ ยังวีริยินฺทฺริยให้ประชุมลงด้วย
สมาธิทฺริยํ สโมธานะตีติ, ทสฺสนญฺเฐน อรรถว่าระคองไว้ ยังสตินฺทฺริยให้ประชุม
ปณฺณินฺทฺริยํ สโมธานะตีติ. อัยํ ปุคฺคโล ลงด้วยอรรถว่าปราภุ ยังสมาธิทฺริยให้
อิมานิ อินฺทฺริยานิ อิมสฺมี อารมฺมณเ ประชุมลง ด้วยอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน. ยัง
สโมธานะตีติ^๑ เตน วุจฺจติ "อินฺทฺริยานิ ปณฺณินฺทฺริยให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่าเห็น.
สโมธานะตีติ"ติ. บุคคลนี้ย่อมยังอินทริยเหล่านี้ให้ประชุมลงใน
อารมณนี้ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่
"ย่อมยังอินทริยทั้งหลายให้ประชุมลง".

โคจรณจ ปชานาตีติ ยํ คสฺส กัว่า ย่อมรู้จักโคจร ความว่า
อารมฺมณํ, ตํ คสฺส โจรํ. ยํ คสฺส โจรํ, สิ่งใดเป็นอารมณของบุคคลนั้น สิ่งนั้นก็
คํ คสฺส อารมฺมณํ, ปชานาตีติ ปุคฺคโล โจรของเข. สิ่งใดเป็นโคจรของเขา

^๑ ฉ. สโมธานะตีติ.

ปชานนา ปณณา.

สิ่งนั้นก็^๑เป็นอารมณ์ของเขาด้วย. คำว่า ย่อมรู้ชัด ได้แก่ บุคคล ความรู้ชัด ปัญญา.

สมนฺติ อารมฺมณฺสฺส อูปฺภูจฺานํ สมํ,
จิตฺตฺสฺส อวิกฺเขโป สมํ, จิตฺตฺสฺส อธิญฺจฺานํ
สมํ, จิตฺตฺสฺส โวทานํ สมํ. อตุโถติ
อนวชฺชฺญโ จ นิกฺกิลฺลฺสฺญโ^๑ โวทานฺญโ จ
ปรมฺญโ จ. ปฏฺิวិชฺฌตีติ อารมฺมณฺสฺส
อูปฺภูจฺานฺญํ ปฏฺิวิชฺฌตี, จิตฺตฺสฺส อวิกฺเขปฺญํ
ปฏฺิวิชฺฌตี, จิตฺตฺสฺส อธิญฺจฺานฺญํ ปฏฺิวิชฺฌตี,
จิตฺตฺสฺส โวทานฺญํ ปฏฺิวิชฺฌตี, เตน วุจฺจตี
"สมตฺถณฺจ ปฏฺิวิชฺฌตี"ติ.

คำว่า สงบ ความว่า อารมณฺ์ปรากฏ
เป็นความสงบ จิตไม่ฟุ้งซ่านเป็นความ
สงบ จิตตั้งมั่นเป็นความสงบ จิตผ่องแผ้ว
เป็นความสงบ. คำว่า อັถะ ความว่า
สภาวะไม่มีโทษ สภาวะไม่มีกิเลส สภาวะ
ความผ่องแผ้ว สภาวะประเสริฐ. คำว่า
แห่งตลอด ความว่า แห่งตลอด สภาวะแห่ง
อารมณฺ์ปรากฏ แห่งตลอด สภาวะแห่งจิต
ไม่ฟุ้งซ่าน แห่งตลอด สภาวะแห่งจิตตั้งมั่น
แห่งตลอด สภาวะแห่งจิตผ่องแผ้ว เพราะ
เหตุ^๑นั้นท่านจึงกล่าวว่า "และแห่งตลอด
สภาวะคือความสงบ".

พฺลานิ สโมธาเนตีติ กถํ พฺลานิ
สโมธาเนตี ? อสฺสทฺธิเย อกมฺปิยญฺเณ
สทฺธาพลํ สโมธาเนตี, โกสชฺเช
อกมฺปิยญฺเณ วิริยพลํ สโมธาเนตี, ปมาเท

คำว่า ย่อมให้ผล ทั้งหลาย ประชุมลง
ความว่า ย่อมให้ผล ทั้งหลาย ประชุมลง
อย่างไร ? โยก็บุคคลย่อมยังสัทธาผลให้
ประชุมลง ด้วยอรรถว่าไม่หวั่นไหวไปใน

^๑ ฉ. นิกฺกิลฺลฺสฺญโ.

อกมปิยภูเจณ สติพลํ สโมธานติ, อุทฺถจฺเจ
 อกมปิยภูเจณ สสมาธิพลํ สโมธานติ,
 อวิชฺชาย อกมปิยภูเจณ ปณฺญาพลํ
 สโมธานติ. อโย ปุคฺคโล อิมานิ พฺลานิ
 อิมสฺมี อารมฺมณฺเ สโมธานติ. เตน
 วุจฺจติ "พฺลานิ สโมธานตี"ติ. โคจรณฺจ
 ปชานาตีติ ฯเปฯ เตน วุจฺจติ "สมฺตถฺตณฺจ
 ปฏิวิชฺฌตี"ติ.

ความไม่มีศรัทธา ยังวิริยผละให้ประชุมลง
 ด้วยอรรถว่า ไม่หวั่นไหวไปในความเกียจ-
 คร้าน ยังสติผละให้ประชุมลงด้วยอรรถว่า
 ไม่หวั่นไหวไปในความประมาท ยังสมาธิ-
 ผละให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่าไม่หวั่นไหว
 ไปในอุทฺถจจะ ยังปัญญาผละให้ประชุมลง
 ด้วยอรรถว่าไม่หวั่นไหวไป ในอวิชชา.
 บุคคลนี้ ย่อมยังผละเหล่านี้ให้ประชุมลงใน
 อารมณฺนี้. เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่
 "ย่อมยังผละทั้งหลายให้ประชุมลง". ...
 และว่าย่อมรู้ชัดโคจร ฯลฯ เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่ "และแทงตลอด สภาวะคือ
 ความสงบ".

โพชฌงฺเก สโมธานตีติ กถํ
 โพชฌงฺเก สโมธานติ ? อุกฺกุจฺจานุกฺกุเจณ
 สติสฺมฺโพชฌงฺกํ สโมธานติ, ปวิจยภูเจณ
 ฌมฺมวิจยสฺมฺโพชฌงฺกํ สโมธานติ,
 ปกุกฺกภูเจณ วิริยสฺมฺโพชฌงฺกํ สโมธานติ,
 ผรณฺภูเจณ ปิติสฺมฺโพชฌงฺกํ สโมธานติ,
 อุปสฺมภูเจณ ปสฺสทฺทิสฺมฺโพชฌงฺกํ สโมธานติ,

คำว่ ย่อมยังโพชฌงค์ทั้งหลายให้
ประชุมลง ความว่ ย่อมยังโพชฌงค์ทั้ง-
 หลายให้ประชุมลงอย่างไร ? โยคิบุคคล
 ย่อมยังสติสฺมฺโพชฌงค์ให้ประชุมลงด้วยอรรถ
 ว่ปราภุ ยังฌมฺมวิจยสฺมฺโพชฌงค์ให้
 ประชุมลงด้วยอรรถว่เลือกเฟ้น ยังวิริย-
 สฺมฺโพชฌงค์ให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่

คุณวิโรจน์-คุณสุมาลี รัตนศิริวิไล และครอบครัว
 ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เจ้ากรรมนายเวรทั้งปวง และผู้ร่วมเกิดแก่เจ็บตาย

อวิกฺเขปฺภูเจณ สมานิสฺมโฆชฺฌงฺกํ ประคองไว้ ยังปิติสฺมโฆชฺฌงฺกํให้ประชุมลง
 สโมธานเต, ปฏิสฺสงฺขานฺภูเจณ อุเปกฺขา- คัวยอรรถว่าแผ่ชานไป ยังปัสสัทธิ-
 สมฺโฆชฺฌงฺกํ สโมธานเต. สฺมโฆชฺฌงฺกํ ให้ประชุมลงคัวยอรรถว่าสงบ
 ยังสมานิสฺมโฆชฺฌงฺกํให้ประชุมลง คัวยอรรถ
 ว่าไม่พั้งชาน ยังอุเปกฺขาสฺมโฆชฺฌงฺกํให้
 ประชุมลงคัวยอรรถว่าพิจารณา.

อํยํ ปุคฺคโล อิมํ โฆชฺฌงฺเก อิมสฺมิ บุคฺคณํ ย่อมยังโฆชฺฌงฺกํทั้งหลายเหล่านี้ให้
 อารมฺมณํ สโมธานเต. เตน วุจฺจติ ประชุมลงในอารมณ์นี้. เพราะเหตุนี้ ท่าน
 "โฆชฺฌงฺเก สโมธานเต"ติ. โคจรณฺจ จึงกล่าวว่า "ย่อมยังโฆชฺฌงฺกํทั้งหลายให้
 ปชานาตีติ ฯ เปฯ เตน วุจฺจติ "สมตฺถณฺจ ประชุมลง". ...และว่า ย่อมรู้ชัดโคจร
 ปฏิวิชฺฌตี"ติ. ฯลฯ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า "และ
 แทงตลอด สภาวะคือความสงบ".

มกฺกํ สโมธานเตตี กถํ มกฺกํ คำว่า ย่อมยังมรรคให้ประชุมลง
 สโมธานเต ? ทสฺสณฺภูเจณ สมฺมาทิฏฺฐิ ความว่า ย่อมยังมรรคให้ประชุมลง
 สโมธานเต, อภินิโรปนฺภูเจณ สมฺมาสงฺกปฺปํ อย่างไร ? ย่อมยังสัมมาทิฐิให้ประชุมลง
 สโมธานเต, ปริกฺกทฺภูเจณ สมฺมาวาจํ คัวยอรรถว่าเห็น ยังสัมมาสังกัปปะให้
 สโมธานเต, สมฺภูจฺจานฺภูเจณ สมฺมากมฺมณฺตํ ประชุมลงคัวยอรรถว่าคำริ ยังสัมมาวาจา
 สโมธานเต, โวทานฺภูเจณ สมฺมาอาชีวิ ให้ประชุมลง คัวยอรรถว่ากำหนดถือเอา
 สโมธานเต, ปคฺคทฺภูเจณ สมฺมาวายามํ ยังสัมมากัมมันตะให้ประชุมลง คัวยอรรถว่า

คุณวิโรจน์-คุณสุมาลี รัตนศิริวิไล และครอบครัว
 ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เจ้ากรรมนายเวรทั้งปวง และผู้ร่วมเกิดแก่เจ็บตาย

สโมธานะติ, อุกกุจจานุกุเจณ สมมาสติ
 สโมธานะติ, อวิกุเชปนุกุเจณ สมมาสมาธิ
 สโมธานะติ. อัยมํ ปุคฺคโล อิมํ มคฺคํ อิมสฺสํ
 อารมฺมเณ สโมธานะติ. เตน วุจฺจติ
 "มคฺคํ สโมธานะตี"ติ. โภจฺรณจ ปชานาตีติ
 ฯเปฯ เตน วุจฺจติ "สมคฺคณฺจ ปฏิวิชฺฌตี"ติ.

เป็นสมุฏฐาน ยังสัมมาอาชีวะให้ประชุมลง
 ด้วยอรรถว่าผ่องแผ้ว ยังสัมมาวายามะให้
 ประชุมลงด้วยอรรถว่าประคองไว้ ยัง
 สัมมาสติให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่าปราภว,
 ยังสัมมาสมาธิให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่าไม่
 ฟุ้งซ่าน. บุคคลนี้ย่อมยังมรรคนี้ให้ประชุมลง
 ในอารมณ์นี้. เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกล่าว
 ว่า "ย่อมยังมรรคให้ประชุมลง". . . และ
 ว่า ย่อมรู้ชัดโภจร ฯลฯ เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่า "และแห่งตลอด สภาวะคือ
 ความสงบ".

ฅมฺเม สโมธานะตีติ กถํ ฅมฺเม
 สโมธานะติ ? อาธิปเตยฺยญฺเจณ อินฺทฺริยานิ
 สโมธานะติ, อกมฺปิยญฺเจณ พลาณี
 สโมธานะติ, นิยฺยานญฺเจณ โโพชฺฌญฺเค
 สโมธานะติ, เหตุญฺเจณ^๑ มคฺคํ สโมธานะติ,
 อุกกุจจานุกุเจณ สติปญฺจานํ สโมธานะติ,
 ปทหนฺญฺเจณ สมฺมปฺปธานํ สโมธานะติ,

คำว่า ย่อมยังธรรมทั้งหลายให้
ประชุมลง ความว่า ย่อมยังธรรมทั้งหลาย
 ให้ประชุมลงอย่างไร ? ย่อมยังอินทรีย์
 ทั้งหลาย ให้ประชุมลงด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่
 ยังผลทั้งหลายให้ประชุมลงด้วยอรรถว่าไม่
 หวั่นไหว ยังโพชฌงค์ทั้งหลายให้ประชุมลง
 ด้วยอรรถว่าเป็นธรรมเครื่องนำออก ยัง

^๑ ฉ. เหตุญฺเจณ.

คุณวิโรจน์-คุณสุมาลี รัตนศิริวิไล และครอบครัว
 ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เจ้ากรรมนายเวรทั้งปวง และผู้ร่วมเกิดแก่เจ็บตาย

ปฏิสัมภิทามรรค.ป-ท.๒-๑๖

อิชฺฌณญฺเณ	อิทธิปาทำ	สโมธานติ,	มรรคให้ประชุมลงด้วยอรรถว่าเป็นเหตุ ยัง
คณฺเณ	สจฺจํ	สโมธานติ,	สติปัญญาให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่าปรากฏ
			ยังสัมมปธานให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่า
			เริ่มตั้ง ยังอิทธิปาทำให้ประชุมลงด้วยอรรถ
			ว่าให้สำเร็จ ยังสัจจะให้ประชุมลงด้วย
			อรรถว่าต้องแท้,
อวิกฺเขปญฺเณ	สมถํ	สโมธานติ,	ยังสมถะให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่าไม่ฟัง-
อนุปสฺสนญฺเณ	วิปสฺสนํ	สโมธานติ,	ชาน ยังวิปัสสนาให้ประชุมลงด้วยอรรถว่า
เอกรสญฺเณ	สมถวิปสฺสนํ	สโมธานติ,	พิจารณาเห็น ยังสมถะและวิปัสสนาให้
อนตฺวิตฺตณญฺเณ	ยฺคนทฺธํ	สโมธานติ,	ประชุมลง ด้วยอรรถว่ามีกิจเป็นอันเดียวกัน
สํวรญฺเณ	สีลวิสุทฺธิ	สโมธานติ,	ยังธรรมเป็นคู่กันให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่า
อวิกฺเขปญฺเณ	จิตฺตวิสุทฺธิ	สโมธานติ,	ไม่ล่วงเลยกัน ยังสีลวิสุทฺธิให้ประชุมลง
ทสฺสนญฺเณ	ทิกฺขุจฺวิสุทฺธิ	สโมธานติ,	ด้วยอรรถว่าสังวร ยังจิตวิสุทฺธิให้ประชุม
มุตฺตญฺเณ ^๑	วิโมกฺขํ	สโมธานติ,	ลงด้วยอรรถว่าไม่ฟังชาน ยังทิกฺขุจฺวิสุทฺธิให้
ปฏฺิวเธญฺเณ	วิชฺขํ	สโมธานติ,	ประชุมลงด้วยอรรถว่าเห็น ยังวิโมกฺขให้
ปริจฺจจากญฺเณ	วิมุตฺติ	สโมธานติ,	ประชุมลงด้วยอรรถว่าหลุดพ้น ยังวิชชาให้
สมฺมุจฺเจทญฺเณ	ขเย ฅาณํ	สโมธานติ,	ประชุมลงด้วยอรรถว่าแทงตลอด ยังวิมุตฺติ
ปฏฺิปปสฺสญฺเณ ^๒	อนุปฺปาเท ฅาณํ		ให้ประชุมลงด้วยอรรถว่าสละรอบ ยังฅาณ

^๑ ฉ. วิมุตฺตญฺเณ.

^๒ ฉ. ปฏฺิปปสฺสทฺธญฺเณ.

คุณวิโรจน์-คุณสุมาลี รัตนศิริวิไล และครอบครัว

ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เจ้ากรรมนายเวรทั้งปวง และผู้ร่วมเกิดแก่เจ็บตาย

สโมธานะติ, ฉนฺทํ มุลกุเจณ สโมธานะติ, ในความสิ้นไปให้ประชุมลงด้วยอรรถว่าตัด-
 มนสิการํ สมุฏฺจจฺญฺเจณ สโมธานะติ, ผสฺสึ ชาติ ยังญาณในความไม่เกิดขึ้นให้ประชุม
 สโมธานุเจณ สโมธานะติ, เวทนํ ลงด้วยอรรถว่าเห็นเฉพาะ ยังฉันทะให้
 สโมสรณุเจณ สโมธานะติ, สมาริํ ประชุมลงด้วยอรรถว่าเป็นมูลเหตุ ยัง
 ปมุขุเจณ สโมธานะติ, สตี อาธิปเตยฺ- มนสิการให้ประชุมลง ด้วยอรรถว่าเป็น
 ยกุเจณ สโมธานะติ, สติสมุชฺชณฺโณ^๑ สมุฏฺฐาน ยังผัสสะให้ประชุมลงด้วยอรรถ
 ตตฺตตฺตรกุเจณ^๒ สโมธานะติ, วิมุตฺตี ว่าจะรวมกัน ยังเวทนาให้ประชุมลงด้วย
 สารกุเจณ สโมธานะติ, อมโตะคธํ นิพพานํ อรรถว่าประมวลมา ยังสมาธิให้ประชุมลง
 ปรีโยसानุเจณ สโมธานะติ. อัยํ บุคฺคโล ด้วยอรรถว่าเป็นประธาน ยังสติให้ประชุม
 อิเม ฐมฺเม อิมสฺมี อารมฺมณเ สโมธานะติ, ลงด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ ยังสติสัมปชัญญะ
 เตน วุจฺจติ "ฐมฺเม สโมธานะติ"ติ. ให้ประชุมลงด้วยอรรถว่าเป็นธรรมที่ยิ่งกว่า
 นั้น ยังวิมุตติให้ประชุมลงด้วยอรรถว่าเป็น
 สาระ ยังนิพพานอันหยั่งลงในอมตะให้
 ประชุมลงด้วยอรรถว่าเป็นที่สุด. บุคคลนี้
 ย่อมยังธรรมเหล่านี้ ให้ประชุมลงในอารมณ์
 นี้ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า "ย่อม
 ยังธรรมทั้งหลายให้ประชุมลง".

^๑ ฉ. อี. ปณฺณํ.

^๒ ฉ. ตตฺตตฺตรกุเจณ.

โคจรณ ปชานาตีติ ยํ ตสฺส
 อารมฺมณํ, ตํ ตสฺส โคจโร. ยํ ตสฺส โคจโร,
 ตํ ตสฺส อารมฺมณํ. ปชานาตีติ ปุคฺคโล
 ปชานนา ปณฺณา. สมฺนติ อารมฺมณสฺส
 อุกฺกุจํ สมฺ, จิตฺตสฺส อวิกฺเขโป สมฺ,
 จิตฺตสฺส อธิกฺกุจํ สมฺ, จิตฺตสฺส โวทานํ
 สมฺ.

คำว่า ย่อมรู้ชัดโคจร ความว่า
 สิ่งใดเป็นอารมณ์ของบุคคลนั้น สิ่งนั้นก็
 เป็นโคจรของเขา. สิ่งใดเป็นโคจรของเขา
 สิ่งนั้นก็
 เป็นอารมณ์ของเขาด้วย. คำว่า
ย่อมรู้ชัด ได้แก่บุคคล ความรู้ชัดปัญญา.
 คำว่า สงบ ความว่า อารมณ์ปรากฏเป็น
 ความสงบ จิตไม่ฟุ้งซ่านเป็นความสงบ
 จิตตั้งมั่นเป็นความสงบ จิตผ่องแผ้วเป็น
 ความสงบ.

อุตฺโตติ อนวชฺชภูโจ นิกฺกิลีสภูโจ
โวทานภูโจ ปรมฺภูโจ. ปฏฺวิชฺฌตีติ
 อารมฺมณสฺส อุกฺกุจํ ปฏฺวิชฺฌตี,
 จิตฺตสฺส อวิกฺเขปภูจํ ปฏฺวิชฺฌตี, จิตฺตสฺส
 อธิกฺกุจํ ปฏฺวิชฺฌตี, จิตฺตสฺส โวทานภูจํ
ปฏฺวิชฺฌตี, เตน วุจฺจตี "สมฺตถฺย
ปฏฺวิชฺฌตี"ติ. (๑)

คำว่า สภาพ ความว่า วิปัสสนาไม่มีโทษ
 เป็นสภาพ มรรคไม่มีกิเลสเป็นสภาพ ผลมี
 ความผ่องแผ้วเป็นสภาพ นิพพานมีความ
 ประเสริฐเป็นสภาพ. คำว่า แทงตลอด
 ความว่า แทงตลอดสภาพที่อารมณ์ปรากฏ
แทงตลอดสภาพที่จิตไม่ฟุ้งซ่าน แทงตลอด
สภาพที่จิตตั้งมั่น แทงตลอดสภาพที่จิต
ผ่องแผ้ว เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่
 "และแทงตลอดสภาพะคือความสงบ". (๑)

คุณวิโรจน์-คุณสุมาลี รัตนศิริวิไล และครอบครัว

ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เจ้ากรรมนายเวรทั้งปวง และผู้ร่วม เกิดแก่ เจ็บตาย

๑๖๘. กถิ รสฺสึ อสฺสสนฺโต "รสฺสึ
 อสฺสสามิ"ติ ปชานาติ, รสฺสึ ปสฺสสนฺโต
 "รสฺสึ ปสฺสสามิ"ติ ปชานาติ ? รสฺสึ
 อสฺสาสึ อิตฺตรสงฺขาเต อสฺสสฺติ, รสฺสึ
 ปสฺสาสึ อิตฺตรสงฺขาเต ปสฺสสฺติ, รสฺสึ
 อสฺสาสฺปสฺสาสึ อิตฺตรสงฺขาเต อสฺสสฺติปิ
 ปสฺสสฺติปิ. รสฺสึ อสฺสาสฺปสฺสาสึ อิตฺตร-
 สงฺขาเต อสฺสสฺโตปิ ปสฺสสฺโตปิ ฉนฺโท
 อุปฺปชฺชติ. ฉนฺทวเสน ตโต สุขุมตรํ รสฺสึ
 อสฺสาสึ อิตฺตรสงฺขาเต อสฺสสฺติ, ฉนฺทวเสน
 ตโต สุขุมตรํ รสฺสึ ปสฺสาสึ อิตฺตรสงฺขาเต
 ปสฺสสฺติ, ฉนฺทวเสน ตโต สุขุมตรํ รสฺสึ
 อสฺสาสฺปสฺสาสึ อิตฺตรสงฺขาเต อสฺสสฺติปิ
 ปสฺสสฺติปิ. ฉนฺทวเสน ตโต สุขุมตรํ รสฺสึ
 อสฺสาสฺปสฺสาสึ อิตฺตรสงฺขาเต อสฺสสฺโตปิ
 ปสฺสสฺโตปิ ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, ปามุชฺชวเสน
 ตโต สุขุมตรํ รสฺสึ อสฺสาสึ อิตฺตรสงฺขาเต
 อสฺสสฺติ, ปามุชฺชวเสน ตโต สุขุมตรํ รสฺสึ
 ปสฺสาสึ อิตฺตรสงฺขาเต ปสฺสสฺติ, ปามุชฺช-

๑๖๘. โยคีบุคคลเมือหายใจเข้าสั้น
 ก็รู้ซ้กว่า "หายใจเข้าสั้น" เมือหายใจ
 ออกสั้น ก็รู้ซ้กว่า "หายใจออกสั้น"
 อย่างไร ? โยคีบุคคลเมือหายใจเข้าสั้น
 ย่อมหายใจเข้า ในกาลที่กล่าวว่านิดหน่อย
 เมือหายใจออกสั้น ย่อมหายใจออก ในกาล
 ที่กล่าวว่านิดหน่อย เมือหายใจเข้าและ
 หายใจออกสั้น ย่อมหายใจเข้าบ้าง หายใจ
 ออกบ้าง ในกาลที่กล่าวว่านิดหน่อย. ฉันทะ
 ย่อมเกิดแก่ผู้เมือหายใจเข้า และหายใจ
 ออกสั้น หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง
 ในกาลที่กล่าวว่านิดหน่อย เมือหายใจเข้า
 สั้น ละเอียดยกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ ย่อม
 หายใจเข้า ในกาลที่กล่าวว่านิดหน่อย
 เมือหายใจออกสั้น ละเอียดยกว่านั้น ด้วย
 อำนาจฉันทะ ย่อมหายใจออก ในกาลที่กล่าว
 ว่านิดหน่อย เมือหายใจเข้าและหายใจออก
 สั้น ละเอียดยกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ ย่อม
 หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในกาลที่
 กล่าวว่านิดหน่อย. ความปราโมทย์ย่อมเกิด

ปฏิสัมภิทามรรค.ป-ที่.๒-๑๖

คุณวิโรจน์-คุณสุมาลี รัตนศิริวิไล และครอบครัว
 ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เจ้ากรรมนายเวรทั้งปวง และผู้ร่วมเกิดแก่เจ็บตาย

วเสน ตโต สุขุมตรี รสฺสํ อสฺสาสปฺสฺสาสํ แกโยคิบุคคลุทหายใจเข้า และหายใจออก
 อิตฺตฺรสงฺขาเต อสฺสสฺสตีปิ ปสฺสสฺสตีปิ. สัน ละเอียคกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ
 ปามุขฺชวเสน ตโต สุขุมตรี รสฺสํ หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในกาลที่
 อสฺสาสปฺสฺสาสํ อิตฺตฺรสงฺขาเต อสฺสสฺสโตปิ กล่าวว่านิดหน่อย เมื่อหายใจเข้าสัน
 ปสฺสสฺสโตปิ, รสฺสา อสฺสาสปฺสฺสาสา จิตฺตํ ละเอียคกว่านั้น ด้วยอำนาจความปราโมทย์
 วิวญฺญติ, อุเปกฺขา สณฺจติ. อิมฺหิ ย่อมหายใจเข้า ในกาลที่กล่าวว่านิดหน่อย
 นวหากาเรหิ รสฺสา อสฺสาสปฺสฺสาสา เมื่อหายใจออกสัน ละเอียคกว่านั้น ด้วย
 กาโย, อุปฺภุจันํ สติ, อนุปฺสฺสนา ฅาณฺ. อำนาจความปราโมทย์ ย่อมหายใจออก
 กาโย อุปฺภุจันํ, โน สติ, สติ อุปฺภุจันํ ในกาลที่กล่าวว่านิดหน่อย เมื่อหายใจเข้า
 เจว สติ จ. ตาย สติยา เตน ฅาณฺ และหายใจออกสัน ละเอียคกว่านั้น ด้วย
 ตํ กายํ อนุปฺสฺสตี, เตน วุจฺจติ "กาเย อำนาจความปราโมทย์ ย่อมหายใจเข้าบ้าง
 กายานุปฺสฺสนาสตีปฺภุจันภาวนา"ติ. หายใจออกบ้าง ในกาลที่กล่าวว่านิดหน่อย.
 จิตของโยคิบุคคลุทหายใจเข้า และหายใจ
 ออกสัน ละเอียคกว่านั้น ด้วยอำนาจความ
 ปราโมทย์ หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง
 ในกาลที่กล่าวว่านิดหน่อย ย่อมหลีกออก
 จากลมหายใจเข้า และหายใจออกสัน.
 อุเปกขาย่อมตั้งอยู่. ลมหายใจเข้าและ
 ลมหายใจออกสัน ด้วยอาการ ๘ เหล่านี้
 ชื่อว่า กาย ความเข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่าสติ.

คุณวิโรจน์-คุณสุมาลี รัตนศิริวิไล และครอบครัว

ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เจ้ากรรมนายเวรทั้งปวง และผู้ร่วม เกิดแก่ เจ็บตาย

ความพิจารณาเห็น ชื่อว่าญาณ. กายเป็นที่
เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่สติ สติเป็นความ
เข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติด้วย. โยคี-
บุคคลพิจารณาเห็นกายนั้น ด้วยสตินั้น ด้วย
ญาณนั้น เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า
"สติปัฏฐานภาวนา คือการพิจารณาเห็นกาย
ในกาย";

อนุปัสสตีติ กถิ ตัง กายัง อนุปัสสตี
ฯเปฯ เอวตัง^๑ กายัง อนุปัสสตี. ภาวนาติ
จิตฺตสฺส ภาวนา ฯเปฯ อาสเวนนฺฺญเจน
ภาวนา. รสฺสํ อสฺสาสปฺสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส
เอกกุกฺกตํ อวิกฺกเขปํ ปชานโต วิทิตา เวทนา
อุปฺปชฺชนฺติ ฯเปฯ รสฺสํ อสฺสาสปฺสฺสาสวเสน
จิตฺตสฺส เอกกุกฺกตํ อวิกฺกเขปํ ปชานนฺฺโต
อินฺทฺริยานิ สโมธาเนติ ฯเปฯ เตน วุจฺจติ
"สมตฺตถฺยจฺ ปฏฺวิชฺเณตี"ติ. (๒)

คำว่า พิจารณาเห็น ถาว่า
พิจารณาเห็นกายนั้นอย่างไร ฯลฯ พิจารณา
เห็นกายนั้นอย่างนี้. คำว่า ภาวนา ได้แก่
ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่าภาวนา ด้วยอรรถว่า
เสพจนกัน. เมื่อรู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์
เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจเข้า
และลมหายใจออกสิ้น เวทนาที่ปรากฏแล้ว
ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ โยคีบุคคลรู้ชัดความที่จิต
มีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลม-
หายใจเข้า และลมหายใจออกสิ้น ย่อมยัง
อินทรีย์ทั้งหลายให้ประชุมลง ฯลฯ เพราะ

^๑ ฉ. เอวํ ตัง.

คุณสุวิมล รุ่งแสง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมภิตามวรรค.ป-ท. ๒-๑๖

เหตุ^๕นั้น ท่านจึงกล่าวว่า "และแห่งตลอด
สภาวะคือความสงบ". (๒)

๑๗๐. กถิ "สพฺพกายปฏิสํเวที
อสุสสิสํสามี"ติ ลิกฺขติ, "สพฺพกายปฏิสํเวที
ปสุสสิสํสามี"ติ ลิกฺขติ ? กาโยติ เทว
กายา นามกาโย จ รูปกาโย จ. กตโม
นามกาโย ? เวทนา สณฺญา เจตนา ผสฺโส
มนสิกาโร นามนฺจ นามกาโย จ, เย จ
วฺจฺจนฺติ จิตฺตสงฺขารา, อมฺยํ นามกาโย.
กตโม รูปกาโย ? จตฺตารो จ มหาภูตา
จตฺตุนนฺจ มหาภูตานํ อุปาทายรูปํ อสุสาโส
จ ปสุสาโส จ นิมิตฺตนฺจ อุปนิพฺพณฺนา, เย
จ วฺจฺจนฺติ กายสงฺขารา, อมฺยํ รูปกาโย.

๑๗๐. โยก็บุคคloy่อมสำเหนียกว่า
"จักเป็นผู้รู้แจ้งกองลมทั้งปวง หายใจเข้า"
ย่อมสำเหนียกว่า "จักเป็นผู้รู้แจ้งกองลม
ทั้งปวง หายใจออก" อย่างไร ? คำว่า
กาย ได้แก่กาย ๒ อย่าง คือ นามกาย ๑
รูปกาย ๑ นามกายเป็นไฉน ? เวทนา
สณฺญา เจตนา ผัสสะ มนสิการเป็นนามและ
เป็นนามกายด้วย และธรรมที่ท่านกล่าวว่า
จิตสังขาร นี้เป็นนามกาย. รูปกายเป็น
ไฉน ? มหาภูตรูป ๔ รูปที่อาศัยมหาภูต-
รูป ๔ ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก
และนิมิตที่เข้าไปผูกไว้ และที่ท่านกล่าวว่า
กายสังขาร นี้เป็นรูปกาย.

กถนฺเต กายา ปฏิวิทิตา โหนฺติ ?
ทีฆํ อสุสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกคฺคํ
อวิกฺเขปํ ปชานโต สติ อฺปภูจिता โหติ,
ตาย สติยา เตน ณาณฺน เต กายา

กายเหล่านั้น ย่อมปรากฏอย่างไร ?
เมื่อรู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน
ด้วยอำนาจลมหายใจเข้ายาว สติย่อม
ตั้งมั่น กายเหล่านั้น ย่อมปรากฏ ด้วยสติ

คุณสุวิมล รุ่งแสง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิบัติภา โหนติ. ที่มึ ปัสสาสวเสน
 จิตตัสส เอกกัคคํ อวิกุเขปํ ปชานโต สติ
 อุပ္ภูจिता โหติ, ตาย สติยา เตน ฌาณณ
 เต กายา ปฏิบัติภา โหนติ. รสฺสํ
 อสฺสาสวเสน จิตตัสส เอกกัคคํ อวิกุเขปํ
 ปชานโต สติ อุပ္ภูจिता โหติ, ตาย สติยา
 เตน ฌาณณ เต กายา ปฏิบัติภา โหนติ.
 รสฺสํ ปัสสาสวเสน จิตตัสส เอกกัคคํ
 อวิกุเขปํ ปชานโต สติ อุပ္ภูจिता โหติ,
 ตาย สติยา เตน ฌาณณ เต กายา
 ปฏิบัติภา โหนติ.

นั้น ด้วยญาณนั้น. เมื่อรู้ชัดความที่จิตมี
 อารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลม-
 หายใจออกยาว สติย่อมตั้งมั่น กายเหล่านั้น
 ย่อมปรากฏ ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น. เมื่อ
 รู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน
 ด้วยอำนาจลมหายใจเข้าสั้น... เมื่อรู้ชัด
 ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วย
 อำนาจลมหายใจออกสั้น สติย่อมตั้งมั่น
 กายเหล่านั้นย่อมปรากฏ ด้วยสตินั้น ด้วย
 ญาณนั้น.

อาวชฺชโต เต กายา ปฏิบัติภา
 โหนติ, ปชานโต เต กายา ปฏิบัติภา
 โหนติ, ปสฺสโต เต กายา ปฏิบัติภา
 โหนติ, ปจฺจเวกฺขโต เต กายา ปฏิบัติภา
 โหนติ, จิตฺตํ อธิญฺสฺสโต เต กายา
 ปฏิบัติภา โหนติ, สทฺธาย อธิมุจฺจโต เต
 กายา ปฏิบัติภา โหนติ, วีริยํ ปกฺกณฺ्हโต
 เต กายา ปฏิบัติภา โหนติ, สติ

เมื่อคำนึงถึง กายเหล่านั้น ย่อม
 ปรากฏ,
 เมื่อรู้ชัด...
 เมื่อเห็น...
 เมื่อพิจารณา...
 เมื่ออธิษฐานจิต...
 เมื่อตัดสิ้นใจด้วยศรัทธา...
 เมื่อระคองความเพียร...

อุปัฏฐาปยโต เต กายา ปฏิวิตตา โหนติ,
 จิตฺตํ สมาทหโต เต กายา ปฏิวิตตา
 โหนติ, ปณฺณาย ปชานโต เต กายา
 ปฏิวิตตา โหนติ, อภิญฺเญยฺยํ อภิชานโต เต
 กายา ปฏิวิตตา โหนติ, ปริณฺเญยฺยํ
 ปริชานโต เต กายา ปฏิวิตตา โหนติ,
 ปหาตพฺพํ ปชหโต เต กายา ปฏิวิตตา
 โหนติ, ภาเวตพฺพํ ภาวยโต เต กายา
 ปฏิวิตตา โหนติ, สจฺฉิกาทพฺพํ สจฺฉิกโรโต
 เต กายา ปฏิวิตตา โหนติ. เอวฺนฺเต
 กายา ปฏิวิตตา โหนติ, สพฺพกายปฏิสํเวที
 อสฺสสาสปสฺสสาสา กาโย, อุปฺภูจฺจํ สติ,
 อนุปสฺสสนา ฅาณํ. กาโย อุปฺภูจฺจํ, โน
 สติ, สติ อุปฺภูจฺจํ เจว สติ จ. ตาย
 สติยา เตน ฅาณณํ ตํ กายํ อนุปสฺสสติ,
 เตน วุจฺจติ "กาเย กายานุปสฺสสนาสติ-
 ปฺภูจฺจานภาวนา"ติ.

เมื่อตั้งสติไว้มัน...
 เมื่อตั้งจิตไว้มัน...
 เมื่อรู้ชัดด้วยปัญญา...
 เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อย่างยิ่ง...
 เมื่อกำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้...
 เมื่อละธรรมที่ควรละ...
 เมื่อเจริญธรรมที่ควรเจริญ...
 เมื่อทำให้แจ้งธรรมที่ควรทำให้แจ้ง กาย
 เหล่านี้ย่อมปรากฏอย่างนี้. ความเป็นผู้
 รู้แจ้งกองลมทั้งปวง หายใจเข้าและหายใจ
 ออก ชื่อว่า กาย ความเข้าไปตั้งไว้
 ชื่อว่า สติ ความพิจารณาเห็น ชื่อว่า
 ฅาณ. กายเป็นที่เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่สติ
 สติเป็นความเข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติ
 ด้วย. โยคีบุคคลย่อมพิจารณาเห็น กายนั้น
 ด้วยสตินั้น ด้วยฅาณนั้น, เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่า "สติปัฏฐานภาวนา คือ
 การพิจารณาเห็นกายในกาย".

อนุปสฺสสติ กถํ ตํ กายํ อนุปสฺสสติ
 ฯเปฯ เอวํ ตํ กายํ อนุปสฺสสติ. ภาวนาติ

คำว่า พิจารณาเห็น ถ้ามว่า ย่อม
 พิจารณาเห็นกายนั้นอย่างไร ? ฯลฯ ย่อม

คุณสุวิมล รุ่งแสง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จตสุโส ภาวนา ฯเปฯ อาเสวนญฺเจน
ภาวนา.

พิจารณาเห็นกายนั้นอย่างนี้. คำว่าภาวนา
ได้แก่ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่าภาวนา ด้วย
อรรถว่าเสพจนกัน.

สพฺพกายปฏิสัเวที อสฺสาสปสฺสาसानิ^๑
สัวรญฺเจน สึลวิสุทฺธิ, อวิกฺเขปญฺเจน
จิตฺตวิสุทฺธิ, ทสฺสนญฺเจน ทิฏฺฐิวิสุทฺธิ. โย
ตตฺถ สัวรญฺโจ, อโย อธิสึลสิกฺขา. โย
ตตฺถ อวิกฺเขปญฺโจ, อโย อธิจิตฺตสิกฺขา.
โย ตตฺถ ทสฺสนญฺโจ, อโย อธิปณฺณาสิกฺขา.
อิมา ติสฺสุโส สิกฺขาโย อวชฺชนฺโต สิกฺขติ,
ชานนฺโต สิกฺขติ, ปสฺสนฺโต สิกฺขติ,
ปจฺจเวกฺขนฺโต สิกฺขติ, จิตฺตํ อธิญฺจนฺโต
สิกฺขติ, สทฺธาย อธิมุจฺจนฺโต สิกฺขติ,
วึริยํ ปกฺกณฺหนฺโต สิกฺขติ, สติ
อุปฺนฺจฺจาเปนฺโต สิกฺขติ, จิตฺตํ สฺมาทฺหนฺโต
สิกฺขติ, ปณฺณาย ปชานนฺโต สิกฺขติ,
อภินฺเฉยฺยํ อภิชานนฺโต สิกฺขติ, ปริณฺเฉยฺยํ
ปรีชานนฺโต สิกฺขติ, ปหาตพฺพํ ปชหนฺโต

ความเป็นผู้รู้แจ้ง . กองลมทั้งปวง
ชื่อว่า สึลวิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่าสังวร ลม-
หายใจเข้าและลมหายใจออก ชื่อว่า
จิตตวิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ชื่อว่า
ทิฐิวินิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่าเห็น. สภาวะสังวร
ในสึลวิสุทฺธินั้นใด นี้ชื่อว่า อธิสึลสิกฺขา.
สภาวะไม่ฟุ้งซ่าน . ในจิตตวิสุทฺธินั้นใด
นี้ชื่อว่า อธิจิตตสิกฺขา. สภาวะเห็นในทิฐิ-
วิสุทฺธินั้นใด นี้ชื่อว่า อธิปัญญาสิกฺขา.
โยคึบุคคลเมื่อคำนึงถึงสิกฺขา ๓ ประการนี้
ศึกษาอยู่ รู้จักศึกษา เห็นอยู่ศึกษา พิจารณา
อยู่ศึกษา ตั้งจิตมั่นอยู่ศึกษา ตัดสินใจด้วย
ศรัทธาศึกษา ประคองความเพียรศึกษา
ดำรงสติไว้มั่นศึกษา ตั้งจิตมั่นศึกษา รู้ชัด
ด้วยปัญญาศึกษา รู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อย่างศึกษา

^๑ ก. อสฺสาสปสฺสาสา.

สิกฺขติ, ภาเวตพฺพํ ภาเวนุโต สิกฺขติ,
สจฺจนิกาทพฺพํ สจฺจนิกโรนุโต สิกฺขติ.

กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ศึกษา ละธรรม
ที่ควรละศึกษา เจริญธรรมที่ควรเจริญศึกษา
ทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้งศึกษา.

สพฺพกายปฏิสฺสเวทึ อสฺสสาสปฺสสาส-
วเสณ จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ อวิกฺกเขปํ ปชานโต
วิทิตา เวทนา อุปฺปชฺชนฺติ ฯเปฯ สพฺพกาย-
ปฏิสฺสเวทึ อสฺสสาสปฺสสาสวเสณ จิตฺตสฺส
เอกคฺคตํ อวิกฺกเขปํ ปชานนุโต อินฺทฺริยานิ
สโมธาเนติ ฯเปฯ เตน วุจฺจติ "สมตฺถณฺจ
ปฏิวิชฺฌตี"ติ. (๓)

เมื่อรู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจความเป็นผู้รู้แจ้งกองลม
ทั้งปวง หายใจเข้าและหายใจออก เวทนา
ที่ปรากฏย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ เมื่อรู้ชัดความที่
จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจ
ความเป็นผู้รู้แจ้งกองลมทั้งปวง หายใจเข้า
และหายใจออก ย่อมยังอินทรีย์ทั้งหลายให้
ประชุมลง ฯลฯ เพราะเหตุนี้ ท่านจึง
กล่าวว่า "และแห่งตลอด สภาวะคือความ
สงบ". (๓)

๑๗๑. กถิ "ปฺสฺสมฺภยํ กายสงฺขารํ
อสฺสสิสฺสามิ"ติ สิกฺขติ, "ปฺสฺสมฺภยํ กาย-
สงฺขารํ ปฺสฺสสิสฺสามิ"ติ สิกฺขติ ? กตโม
กายสงฺขารो ? ทิฆิ อสฺสสาสา กายิกา
เอเต ธมฺมา กายปฏិพฺพธา กายสงฺขาร่า,

๑๗๑. โยคิบุคคลย่อมศึกษาว่า "จัก
ระงับกายสังขารหายใจเข้า" ย่อมศึกษา
ว่า "จักระงับกายสังขารหายใจออก"
อย่างไร ? กายสังขารเป็นไฉน ? ลม
หายใจเข้ายาวมีอยู่ในกาย ธรรมเหล่านี้

เต กายสงฺขารเ ปสฺสเมฺหนุโต นิโรฺเชฺนุโต
 รูปสเมฺหนุโต ลิกฺขติ. ทีฆํ ปสฺสสาสา กายิกา
 เอเต ฌมฺมา กายปฏิพทุธา กายสงฺขารเ,
 เต กายสงฺขารเ ปสฺสเมฺหนุโต นิโรฺเชฺนุโต
 รูปสเมฺหนุโต ลิกฺขติ. รสฺสํ อสฺสสาสา.
 รสฺสํ ปสฺสสาสา. สพฺพกายปฏิสฺสเวที
 อสฺสสาสา. สพฺพกายปฏิสฺสเวที ปสฺสสาสา
 กายิกา เอเต ฌมฺมา กายปฏิพทุธา
 กายสงฺขารเ, เต กายสงฺขารเ
 ปสฺสเมฺหนุโต นิโรฺเชฺนุโต รูปสเมฺหนุโต
 ลิกฺขติ.

ยถารูเปหิ กายสงฺขารเหิ ยา
 กายสฺส อานมฺนา วินมฺนา สนฺนมฺนา ปณฺมฺนา
 อธิชฺนา ผนฺทนา จลฺนา กมฺปนา,^๑ "ปสฺสเมฺภยํ
 กายสงฺขารํ อสฺสสิสฺสสามี"ติ ลิกฺขติ,
 "ปสฺสเมฺภยํ กายสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสสามี"ติ
 ลิกฺขติ. ยถารูเปหิ กายสงฺขารเหิ ยา

เนือองอาศัยกายเป็นกายสังขาร โยคิบุคคล
 ระวังคือดับสงบ กายสังขารเหล่านั้นศึกษา
 อยู่. ลมหายใจออกยาว มีอยู่ในกาย ธรรม
 เหล่านี้ เนือองอาศัยกายเป็นกายสังขาร
 โยคิบุคคลระวังคือดับสงบ กายสังขาร
 เหล่านั้น ศึกษาอยู่. ลมหายใจเข้าสั้น
 ลมหายใจออกสั้น โยคิบุคคลรู้แจ้งกองลม
 ทั้งปวง หายใจเข้า รู้แจ้งกองลมทั้งปวง
 หายใจออก มีในกาย ธรรมเหล่านั้นเนืออง
 อาศัยกายเป็นกายสังขาร โยคิบุคคลระวัง
 คือดับสงบ กายสังขารเหล่านั้นศึกษาอยู่.

ความเอนไป ความเอียงไป ความ
 หมุนไป ความโน้มไป ความสะเทือน ความ
 หวั่น ความโยค ความไหวแห่งกายมีอยู่
 เพราะกายสังขารเห็นปานใด โยคิบุคคล
 ศึกษาอยู่ว่า "จักระวังกายสังขาร หายใจ
 เข้า" ศึกษาอยู่ว่า "จักระวังกายสังขาร

^๑ ฉ. ปกมฺปนา.

กายสัส นอานมนา นวินมนา นสนฺนมนา หายใจออก". ความไม่เอนไป ความไม่
 นปฺปณมนา อนินฺชนา นผนฺทนา^๑ อจลนา เอียงไป ความไม่หมุนไป ความไม่น้อมไป
 อกฺมฺปนา, "สนฺตํ สุขมํ ปสฺสสมฺภยํ ความไม่สะเทือน ความไม่หวั่น ความ
 กายสงฺขารํ อสฺสสึสสามี"ติ ลิกฺขติ, ไม่โยค ความไม่ไหวแห่งกายมีอยู่ เพราะ
 "ปสฺสสมฺภยํ กายสงฺขารํ ปสฺสสึสสามี"ติ กายสังขารเห็นปานใด โยคีบุคคลศึกษาอยู่
 ลิกฺขติ. ว่า "จักระงับกายสังขารที่ละเอียค สุขุม
 หายใจเข้า" ศึกษาอยู่ว่า "จักระงับกาย-
 สังขารที่ละเอียค สุขุมหายใจออก".

อิติ กิร "ปสฺสสมฺภยํ กายสงฺขารํ ผิว่า เป็นอย่างนี้ โยคีบุคคลจะศึกษา
 อสฺสสึสสามี"ติ ลิกฺขติ, "ปสฺสสมฺภยํ กาย- อยู่ว่า "จักระงับกายสังขารหายใจเข้า"
 สงฺขารํ ปสฺสสึสสามี"ติ ลิกฺขติ. เอวํ สนฺเต จะศึกษาอยู่ว่า "จักระงับกายสังขาร
 วาตุปฺลทฺธิยา จ ปภาวนา น โหติ, หายใจออก". เมื่อเป็นอย่างนี้ ความรู้แจ้ง
 อสฺสสาสฺปสฺสาसानนฺจ ปภาวนา น โหติ, ลมก็ไม่ปรากฏ ลมหายใจเข้าและลม-
 อานาปานสฺสตียา จ ปภาวนา น โหติ, หายใจออกก็ไม่ปรากฏ อานาปานสติก็ไม่
 อานาปานสฺสตีสมานฺตีสฺส จ ปภาวนา น เป็นไป อานาปานสติสมาธิก็ไม่เป็นไปและ
 โหติ, น จ นํ ตํ สมานฺตตี ปณฺธิตา บัณฑิตทั้งหลาย จะไม่เข้าสมาบัตินั้นบ้าง
 สมานฺตชฺชนฺตปิ วุฏฺฐนฺตปิ. จะไม่ออกจากสมาบัตินั้นบ้าง.

^๑ ฉ. อผนฺทนา.

อิติ กิร "ปัสสัมภยํ กายสงฺขารํ
 อสฺสสิสฺสามี"ติ ลิกฺขติ, "ปัสสัมภยํ กาย-
 สงฺขารํ ปัสสสิสฺสามี"ติ ลิกฺขติ. เอวํ
 สนฺเต วาตุพลทฺธิยา จ ปภาวนา โทติ,
 อสฺสาสปสฺสาสนนฺจ ปภาวนา โทติ,
 อานาปานสฺสติยา จ ปภาวนา โทติ,
 อานาปานสฺสติสมาธิสฺส จ ปภาวนา โทติ,
 ตณฺจ นํ สมาปตฺตี ปณฺหิตา สมาปชฺชนฺตปิ
 วุฏฺฐหนฺตปิ. ยถา กถํ วิย เสยฺยถาปิ กํเส
 อาโกฏฺเฑ ปจฺมํ โอฟาริกา สทฺทา
 ปวตฺตณฺติ, โอฟาริกานํ สทฺทานํ นิमितฺตํ
 สุกฺกหิตตฺตา สุมฺนสิกตตฺตา สฺฐปถาริตตฺตา
 นิริทฺเชปิ โอฟาริกเก สทฺเท อถ ปจฺฉา
 สุขุมกา สทฺทา ปวตฺตณฺติ. สุขุมกานํ สทฺทานํ
 นิमितฺตํ สุกฺกหิตตฺตา สุมฺนสิกตตฺตา
 สฺฐปถาริตตฺตา นิริทฺเชปิ สุขุมเก สทฺเท
 อถ ปจฺฉา สุขุมนิมนฺตตารมฺมณตฺตาปิ^๑ จิตฺตํ
 ปวตฺตติ. เอวเมว ปจฺมํ โอฟาริกา
 อสฺสาสปสฺสาสา ปวตฺตณฺติ, โอฟาริกานํ

พินฺวา เป็นอย่างนี้ โยคีบุคคลจะศึกษา
 อยู่ว่า "จักระงับกายสังขารหายใจเข้า"
 จะศึกษาอยู่ว่า "จักระงับกายสังขารหายใจ-
 ใจออก". เมื่อเป็นอย่างนี้ ความรู้แจ้งลม
 ก็ปรากฏ ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก
 ก็เป็นไป อานาปานสติก็เป็นไป อานาปาน-
 สติสมาธิก็เป็นไป และบัณฑิตทั้งหลาย จะ
 เข้าสมาบัติขั้นบ้าง จะออกจากสมาบัติขั้น
 บ้าง. ข้อนั้นเหมือนอะไร เหมือนเมื่อบุคคล
 ตีกังสดาล เสียงตั้งย่อมเป็นไปก่อน เพราะ
 ความที่นิมิตแห่งเสียงตั้ง บุคคลจำได้นึกได้
 ทรงจำไว้ได้ด้วยดี แม้เมื่อเสียงตั้งค่อยลง
 ต่อมาเสียงค่อยก็ย่อมเป็นไป ในภายหลัง.
 เพราะความที่นิมิตแห่งเสียงค่อย บุคคล
 จำได้ นึกได้ ทรงจำไว้ได้ด้วยดี แม้เมื่อ
 เสียงค่อยหายไป ต่อมาภายหลัง จิตย่อม
 เป็นไปได้ แม้เพราะมีอาการแห่งเสียงค่อย
 เป็นอารมณ์. ข้อนี้ แม้จันใด ข้ออุปไมย
 ก็จันนั้นเหมือนกัน ลมหายใจเข้าและลม

^๑ ฉ. สุขุมนิมนฺตตารมฺมณตฺตาปิ.

อสฺสาสปสฺสาसानํ นิमितฺตํ สุกฺกหิตฺตฺตา หายใจออกที่หยาบย่อมนั้นไปก่อน เพราะ
 สุมฺนสิกฺกตฺตฺตา สฺฐปฺชาริตฺตฺตา นิรุทฺเฑปิ ความที่นิमितลมหายใจเข้าและลมหายใจออก
 โอฟาริเก อสฺสาสปสฺสาเส อถ ปจฺฉา ที่หยาบ บุคคลจำได้ นึกได้ ทรงจำไว้ได้
 สุขุมกา อสฺสาสปสฺสาสา ปวตฺตฺนฺติ, ทั่วก็ แม้เมื่อลมหายใจเข้าและลมหายใจ
 สุขุมกานํ อสฺสาสปสฺสาसानํ นิमितฺตํ ออกที่หยาบเบาลง ต่อมาภายหลังลมหายใจ
 สุกฺกหิตฺตฺตา สุมฺนสิกฺกตฺตฺตา สฺฐปฺชาริตฺตฺตา เข้าและลมหายใจออกที่ละเอียด ย่อมเป็น
 นิรุทฺเฑปิ สุขุมเก อสฺสาสปสฺสาเส อถ ไปได้ เพราะความที่นิमितแห่งลมหายใจเข้า
 ปจฺฉา สุขุมกานํ^๑ อสฺสาสปสฺสาसानํ และลมหายใจออกที่ละเอียด บุคคลจำได้
 นิमितฺตารมฺมณฺตาปิ จิตฺตํ น วิกฺเขเป คจฺฉติ. นึกได้ ทรงจำไว้ได้ทั่วก็ แม้เมื่อลมหายใจ
 เข้าและลมหายใจออกเบาลงอีก ต่อมา
 ภายหลัง จิตแม้มีนิमितแห่งลมหายใจเข้าและ
 ลมหายใจออกที่ละเอียดเป็นอารมณ์ ย่อมไม่
 ถึงความฟุ้งซ่าน.

เอวิ สนฺเต วาตฺตฺพลฺหุธิยา จ เมื่อเป็นอย่างนี้ ความรู้แจ้งลมก็
 ปภาวนา โหติ, อสฺสาสปสฺสาसानนฺจ ปราภฺว ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก
 ปภาวนา โหติ, อานาปานสฺสติยา จ ก็เกิดขึ้น อานาปานสติก็เป็นไป อานา-
 ปภาวนา โหติ, อานาปานสฺสติสมาธิสฺส จ ปานสติสมาธิก็เป็นไป และบัณฑิตทั้งหลาย
 ปภาวนา โหติ, ตณฺจ นํ สฺมาปตฺติ ปณฺธิตา ย่อมเข้าสมาบัตินั้นบ้าง ย่อมออกจากสมาบัติ
 สฺมาปชฺชนฺติปิ วุฏฺฐนฺติปิ. นั้นบ้าง.

^๑ ฉ. สุขุมกอสฺสาสปสฺสาसानํ.

ปัสสุมภยํ กายสงฺขารํ อสฺสาส-
 ปสฺสาสา กาโย, อุပ္ภูจฺจํ สติ, อนุปสฺสนา
 ณาณํ. กาโย อุပ္ภูจฺจํ, โน สติ, สติ
 อุပ္ภูจฺจํ^๑ เจว สติ จ. ตาย สติยา เตน
 ณาณณํ ตํ กายํ อนุปสฺสติ, เตน วุจฺจติ
 "กาเย กายาอนุปสฺสนาสติပ္ภูจฺจนาภาวนา"ติ.

ความที่โยคีบุคคล ระวังกายสังขาร
 หายใจเข้าและหายใจออก ชื่อว่ากาย
 ความเข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่าสติ ความ
 พิจารณาเห็น ชื่อว่าญาณ. กายเป็นที่เข้าไป
 ตั้งไว้ ไม่ใช่สติ สติเป็นความเข้าไป
 ตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติด้วย. โยคีบุคคลย่อม
 พิจารณาเห็นกายนั้น ด้วยสตินั้น ด้วยญาณ
 นั้น เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า
 "สติปัฏฐานภาวนา คือการพิจารณาเห็นกาย
 ในกาย".

อนุปสฺสตีติ กถํ ตํ กายํ อนุปสฺสติ
 ฯเปฯ เอวตํ กายํ อนุปสฺสติ. ภาวนาติ
 จตฺสโส ภาวนา ฯเปฯ อาเสวนญฺเจน
 ภาวนา. ปัสสุมภยํ กายสงฺขารํ อสฺสาส-
 ปสฺสาसानํ สํวรญฺเจน สึลวิสุทฺธิ,
 อวิกฺเขปญฺเจน จิตฺตวิสุทฺธิ, ทสฺสนญฺเจน
 ทิฏฺฐิวิสุทฺธิ. โย ตตฺถ สํวรญฺโจะ, อยํ
 อธิสึลสิกฺขา. โย ตตฺถ อวิกฺเขปญฺโจะ,
 อยํ อธิจิตฺตสิกฺขา. โย ตตฺถ ทสฺสนญฺโจะ,

คำว่า ย่อมพิจารณาเห็น ตามว่า
 ย่อมพิจารณาเห็นกายนั้นอย่างไร ฯฯ ย่อม
 พิจารณาเห็นกายนั้นอย่างนี้. คำว่า ภาวนา
 ได้แก่ ภาวนา ๔ ฯฯ ชื่อว่า ภาวนา ด้วย
 อรรถว่าเสพจนกัน. เมื่อระวังกายสังขาร
 ชื่อว่าสึลวิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่าสังวร ลม
 หายใจเข้าและลมหายใจออก ชื่อว่า
 จิตตวิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ชื่อว่า
 ทิฏฺฐิวิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่าเห็น. สภาวสังวร

^๑ ฉ. อุပ္ภูจฺจานญฺเจว.

คุณเปรี๊ยะ-คุณแจ่ม บัวน่วม
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์ทางธรรม. ป-ท. ๒-๑๗

อภัย อธิปณฺณาสิกฺขา. อีมา ทิสฺโส สิกฺขาโย ในสี่วิสุทธินั้นใด นี้ชื่อว่า อธิสี่ลสิกฺขา.
 อวชฺชนฺโต สิกฺขติ ฯเปฯ สจฺฉิกาตพฺพ สภาวะไม่ฟุ้งซ่าน ในจิตตวิสุทธินั้นใด
 สจฺฉิกโรนฺโต สิกฺขติ, ปสฺสมุภยํ กายสงฺขารํ นี้ชื่อว่า อธิจิตตสิกฺขา. สภาวะเห็นในทริ-
 อสฺสาสปสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกคฺต วิสุทธินั้นใด นี้ชื่อว่า อธิปณฺณาสิกฺขา.
 อวิกฺเขปํ ปชานฺโต วิทิตา เวทนา โยก็บุคคลเมื่อกำนั่งถึงสิกฺขา ๓ ประการนี้
 อูปชฺชนฺติ ฯเปฯ ปสฺสมุภยํ กายสงฺขารํ ศึกษา ฯลฯ ทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ควรทำให้
 อสฺสาสปสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกคฺต แจ้งศึกษา เมื่อรู้ ความที่จิตมีอารมณ์เดียว
 อวิกฺเขปํ ปชานฺโต อินฺทฺริยานิ สโมธาเนติ ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจความเป็นผู้ระงับ
 ฯเปฯ เตน วุจฺจติ "สมฺมตฺถนฺจ ปฏิวิชฺฌตี"ติ. กายสังขาร หายใจเข้าและหายใจออก
 (๔) เวทนาที่ปรากฏแล้ว ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ เมื่อ
 รู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วย
 อำนาจความเป็นผู้ระงับกายสังขาร หายใจ
 เข้าและหายใจออก ย่อมยังอินทรีย์ทั้งหลาย
 ให้ประชุมลง ฯลฯ เพราะเหตุนี้ ท่านจึง
 กล่าวว่า "และแห่งตลอด สภาวะคือ
 ความสงบ". (๔)

อฏฺฐ อณฺุปสฺสเน^๑ ฌานานิ, อฏฺฐ อณฺุปสฺสนาญาณ (ญาณในการพิจารณา
 จ อฏฺฐจฺานานุสฺสติโย จตฺตาริ สุตฺตุนฺติก- เห็น) ๘ อฏฺฐฐานานุสฺติ (อนุสฺติที่ปรากฏ) ๘

^๑ ฉ. อณฺุปสฺสนาญาณานิ.

วตฺถุณี กาเย กายานุปัสสนาย.

และสุตตันติกวัตถุ (วัตถุอันมีมาในพระ-
สูตร) ๔ ในการพิจารณาเห็นกายในกาย.

ภาณวาโร.

ภาณวาร จบ.

หุติยจตุกกนินิตเทศ

นิตเทศแห่งจตุกกะที่ ๒

๑๑๒. กถิ "ปีติปฐิสฺสเวที อสฺส-
สิสฺสามี"ติ ลิกฺขติ, "ปีติปฐิสฺสเวที
ปสฺสสิสฺสามี"ติ ลิกฺขติ ? กตมา ปีติ ? ทิฆิ
อสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกฺคตํ อวิกฺกเขป
ปชานโต อุปฺปชฺชติ ปีติ ปามุชฺชํ, ยา ปีติ
ปามุชฺชํ อาโมทนา ปโมทนา ทาโส ปทาโส
วิตฺติ โอทกฺยํ อตฺตมฺนตา จิตฺตสฺส. ทิฆิ
ปสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกฺคตํ อวิกฺกเขป
ปชานโต อุปฺปชฺชติ ปีติ ปามุชฺชํ ฯเปฯ รสฺสํ
อสฺสาสวเสน... รสฺสํ ปสฺสาสวเสน...
สพฺพกายปฐิสฺสเวที อสฺสาสวเสน... สพฺพ-

๑๑๒. โยคิบุคฺคลยํอมคิีกษาว่า "จัก
รู้แจ้งปีติหายใจเข้า" ย่อมคิีกษาว่า "จัก
รู้แจ้งปีติหายใจออก" อย่างไร ? ปีติเป็น
ไฉน ? เมื่อรู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์เดียว
ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจเข้ายาว
ปีติคือความปราโมทย์ ย่อมเกิดขึ้น ปีติคือ
ความปราโมทย์ ความเบิกบาน ความ
บันเทิง ความทรรษา ความรื่นเริงแห่งจิต
ความปลื้มใจ ความพอใจ ความมีใจเป็น
ของตน. เมื่อรู้ชัด ความที่จิตมีอารมณ์เดียว
ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจออกยาว

ปฐิสฺสามิทามวรรค.ป-ท. ๒-๑๑๒

คุณเป็รื่อง-คุณแฉล้บ บั่วน่วม
สร้างคัณฉบับพระคัมภีร์ เพ็ร่ถวายเป็นพุทธรูชา

ภายปฏิสัเวที ปสฺสสาสวเสน... ปสฺสสมุภยํ ปีติปราโมทย์ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ เมื่อรู้ชัด
 ภายสงฺขารํ อสฺสสาสวเสน... ปสฺสสมุภยํ ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วย
 ภายสงฺขารํ ปสฺสสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกคฺคํ อํนาจลมหายใจเข้าสั้น ... ด้วยอํนาจ
 อวิกฺเขปํ ปชานโต อุပ္ปชฺชติ ปีติ ปามุชฺชํ. ลมหายใจออกสั้น ... ด้วยอํนาจความ
 ฌา ปีติ ปามุชฺชํ อามอทนา ปโมทนา เป็นผู้รู้แจ้งกองลมทั้งปวง หายใจเข้า
 ทาโส ปทาโส วิตฺติ โอทกฺขยํ อตฺตมนตา ... ด้วยอํนาจความเป็นผู้รู้แจ้งกองลมทั้ง-
 จิตฺตสฺส, อโย ปีติ. ปวงหายใจออก ... ด้วยอํนาจความเป็น
 ผู้ระงับกายสังขารหายใจเข้า... เมื่อรู้ชัด
 ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วย
 อํนาจความเป็นผู้ระงับกายสังขาร หายใจ
 ออก ปีติปราโมทย์ย่อมเกิดขึ้น. ปีติ
 ปราโมทย์ คือความเบิกบาน ความบันเทิง
 ความทรรษา ความรื่นเริงแห่งจิต ความ
 ปลื้มใจ ความพอใจ ความมีใจเป็นของตน
 นี้คือปীติ.

กถํ สา ปีติ ปฏิวิทิตา โทติ ? ทิมํ ปีตินั้นย่อมปรากฏอย่างไร ? เมื่อ
 อสฺสสาสฺปสฺสสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกคฺคํ รู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์เดียวไม่ฟุ้งซ่าน ด้วย
 อวิกฺเขปํ ปชานโต สติ อุပ္ภูจิตา โทติ, อํนาจลมหายใจเข้าและลมหายใจออกยาว
 คาย สติยา เตน ฌาเณน สา ปีติ ปฏิวิทิตา สติย่อมตั้งมั่น ปีตินั้นย่อมปรากฏด้วยสตินั้น
 โทติ. ทิมํ ปสฺสสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกคฺคํ ด้วยญาณนั้น. เมื่อรู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์

คุณเปรี๊อง-คุณแจลย์ บัวน้อย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อวิกุเขปํ ปชานโต สติ อุปฺภูจฺจิตฺตา โทติ,
 ตาย สติยา เตน ฌาณณ ส่า ปิตฺติ
 ปฏิวิทิตา โทติ. รสฺสํ อสฺสํสาสวเสน ฯเปฯ
 รสฺสํ ปสฺสํสาสวเสน... สพฺพกายปฏิสฺสํเวทึ
 อสฺสํสาสวเสน... สพฺพกายปฏิสฺสํเวทึ
 ปสฺสํสาสวเสน... ปสฺสํสมุภยํ กายสงฺขารํ
 อสฺสํสาสวเสน... ปสฺสํสมุภยํ กายสงฺขารํ
 ปสฺสํสาสวเสน จิตฺตสฺสํ เอกกุกคฺตํ อวิกุเขปํ
 ปชานโต สติ อุปฺภูจฺจิตฺตา โทติ, ตาย สติยา
 เตน ฌาณณ ส่า ปิตฺติ ปฏิวิทิตา โทติ.

เดียว ไม่ฟังชาน ด้วยอำนาจลมหายใจออก
 ยาว สติย่อมตั้งมั่น ปิตินั้นย่อมปรากฏ ด้วย
 สตินั้น ด้วยญาณนั้น. ด้วยอำนาจลมหายใจ
 เข้าสั้น ๆลฯ ด้วยอำนาจลมหายใจออก
 สั้น ... ด้วยอำนาจความเป็นผู้รู้แจ้งกองลม
 ทั้งปวงหายใจเข้า ... ด้วยอำนาจความ
 เป็นผู้รู้แจ้งกองลมทั้งปวง หายใจออก...
 ด้วยอำนาจความเป็นผู้ระงับ กายสังขาร
 หายใจเข้า... เมื่อรู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์
 เดียว ไม่ฟังชาน ด้วยอำนาจความเป็นผู้
 ระงับกายสังขารหายใจออก สติย่อมตั้งมั่น
 ปิตินั้น ย่อมปรากฏด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น.

อาวชฺชโต ส่า ปิตฺติ ปฏิวิทิตา โทติ,
 ชานโต... ปสฺสํโต... ปจฺจเวกฺขโต...
 จิตฺตํ อธิภฺจฺจโต... สทฺธาย อธิมุจฺจโต...
 วีริยํ ปคฺคณฺโหโต... สติ อุปฺภูจฺจาปยโต...
 จิตฺตํ สฺมาทฺโต... ปณฺณาย ปชานโต...
 อภินฺเฉยฺยํ อภิชานโต... ปริณฺเฉยฺยํ
 ปริชานโต... ปหาตพฺพํ ปชฺชโต...
 ภาเวตพฺพํ ภาวยโต... สจฺจฉิกาทพฺพํ

เมื่อกำนั่งถึง ปิตินั้นย่อมปรากฏ เมื่อรู้
 ...เมื่อเห็น ...เมื่อพิจารณา ...เมื่อ
 อธิษฐานจิต ...เมื่อตัดสั่นใจด้วยศรัทธา
 ...เมื่อระคองความเพียร ...เมื่อ
 เข้าไปตั้งสติไว้ ...เมื่อตั้งจิตไว้มั่น
 ...เมื่อรู้ชัดด้วยปัญญา ...เมื่อรู้ยิ่งซึ่ง
 ธรรมที่ควรรู้อย่าง ...เมื่อกำหนดรู้ธรรมที่
 ควรกำหนดรู้ ...เมื่อละธรรมที่ควรละ

คุณเปรี๊อง-คุณแจ่ม บัวน่วม

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์มารค.ป-ท.๒-๑๗

สจฺฉิกโรโต สา ปิตี ปฏิวีทิตา โทติ. เอวํ
สา ปิตี ปฏิวีทิตา โทติ.

...เมื่อเจริญธรรมที่ควรเจริญ ... เมื่อ
ทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ปิตินั้น
ย่อมปรากฏ. ปิตินั้นย่อมปรากฏอย่างนี้.

ปิตีปฏิสํเวที อสฺสาสปสฺสาสวเสน
เวทนา, อุกฺกุจํ สติ, อนุปสฺสนา ฌาณํ.
เวทนา อุกฺกุจํ, โน สติ, สติ อุกฺกุจํ
เจว สติ จ. ตาย สติยา เตน ฌาณนํ ตํ
เวทนํ อนุปสฺสติ, เตน วุจฺจติ "เวทนาสุ
เวทนานุปสฺสนาสติปกฺกจฺจานภาวนา"ติ?

ชื่อว่า เวทนา ด้วยอำนาจความเป็น
ผู้รู้แจ้งปิตี หายใจเข้าและหายใจออก
ความเข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่าสติ ความ
พิจารณาเห็น ชื่อว่าญาณ. เวทนาเป็นความ
เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่สติ สติเป็นความ
เข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติด้วย. โยคี-
บุคคลย่อมพิจารณาเห็นเวทนานั้น ด้วยสติ
ด้วยญาณนั้น เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่
"สติปฏิฐานภาวนา คือการพิจารณาเห็น
เวทนาในเวทนาทั้งหลาย".

อนุปสฺสติติ ถถํ ทํ เวทนํ อนุปสฺสติ,
อนิจฺจโต อนุปสฺสติ ฯเปฯ เอวํทํ เวทนํ
อนุปสฺสติ. ภาวนาติ จตฺสโส ภาวนา ฯเปฯ
อาเสวนญฺเฐน ภาวนา. ปิตีปฏิสํเวที
อสฺสาสปสฺสาसानํ สํวรญฺเฐน สึลวิสุทฺธิ

คำว่า ย่อมพิจารณาเห็น ถาว่า
พิจารณาเห็นเวทนานั้นอย่างไร พิจารณา
เห็นโดยความไม่เที่ยง ฯลฯ พิจารณาเห็น
เวทนานั้นอย่างนี้. ถาว่า ภาวนา ได้แก่
ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่าภาวนา ด้วยอรรถว่

๑ ม. อ... ภาวนาติ, เอวมุปริปี.

ฯเปฯ ปิติปฏิสัเวที อสุสาสปสุสาสวเสน
 จิตตสุส เอกกคตัง อวิกุเขป ปชานโต
 ๗เปฯ ปชานนโต อินทริยานิ สโมธาเนติ,
 เตน วุจจติ "สมตถณฺจ ปฏิวิชุณฺตี"ติ. (๑)

เสพจนกัณ. ความเป็นผู้รู้แจ้งปิติ ชื่อว่า
 สิวสุทธี ด้วยอรรถว่าสังวร ลมหายใจเข้า
 และลมหายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัดความที่จิต
 มีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจความ
 เป็นผู้รู้แจ้งปิติ หายใจเข้าหายใจออก ฯลฯ
 เมื่อรู้ชัด ย่อมยังอินทรีย์ทั้งหลายให้ประชุม
 ลง เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่ "และ
 แห่งตลอดสภาวะคือความสงบ". (๑)

๑๑๓. กถิ "สุขปฏิสัเวที อสุสสิส-
 สามิ"ติ สิกุขติ, "สุขปฏิสัเวที
 ปสุสสิสสามิ"ติ สิกุขติ ? สุขนฺติ เทว
 สุขานิ : กายิกณฺจ สุขัง, เจตสิกณฺจ สุขัง.
 กตมํ กายิกํ สุขัง ? ยํ กายิกํ สาคํ กายิกํ
 สุขัง กายสมฺพสุสขี สาคํ สุขัง เวทยิตํ
 กายสมฺพสุสชา สาคา สุขา เวทนา, อิหํ
 กายิกํ สุขัง. กตมํ เจตสิกํ สุขัง ? ยํ เจตสิกํ
 สาคํ เจตสิกํ สุขัง เจโตสมฺพสุสขี สาคํ
 สุขัง เวทยิตํ เจโตสมฺพสุสชา สาคา สุขา
 เวทนา, อิหํ เจตสิกํ สุขัง.

๑๑๓. โยคิบุคคloy่อมศึกษาว่า "จัก
 รู้แจ้งสุขหายใจเข้า" ย่อมศึกษาว่า "จัก
 รู้แจ้งสุขหายใจออก" อย่างไร ? คำว่า
 สุข ได้แก่ สุข ๒ อย่าง คือ กายิกสุข ๑
 เจตสิกสุข ๑. กายิกสุขเป็นไฉน ? ความ
 สำราญทางกาย ความสุขทางกาย ความ
 เสวยอารมณ์ที่เป็นสุข อันเป็นความสำราญ
 เกิดแต่กายสัมผัส สุขเวทนาอันเป็นความ
 สำราญเกิดแต่กายสัมผัส นี้เป็นกายิกสุข.
 เจตสิกสุขเป็นไฉน ? ความสำราญทางจิต
 ความสุขทางจิต ความเสวยอารมณ์ที่เป็นสุข
 อันเป็นความสำราญเกิดแต่จิตสัมผัส สุข-

ปฏีสัมภิทามรรค.ป-ท. ๒-๑๓

คุณเป็รื่อง-คุณแลลัม บั่วน่วย

สร้างคัณฉบัปพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เวทนาอันเป็นความสำราญเกิดแต่จิตสัมผัส
นี้เป็นเจตสิกสุข.

กถิ เต สุขา ปฏิวิตตา โหนติ ?
ทีฆิ อสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกฺกํ
อวิกฺเขปํ ปชานโต สติ อฺปฺภูจฺจิตา โหติ,
ตาย สติยา เตน ณาณน เต สุขา
ปฏิวิตตา โหนติ. ทีฆิ ปสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส
เอกกุกฺกํ อวิกฺเขปํ ปชานโต สติ อฺปฺภูจฺจิตา
โหติ, ตาย สติยา เตน ณาณน เต สุขา
ปฏิวิตตา โหนติ ฯเปฯ สจฺฉิกาทพฺพ
สจฺฉิกโรโต เต สุขา ปฏิวิตตา โหนติ.
เอวฺนเต สุขา ปฏิวิตตา โหนติ. สุข-
ปฏิสฺสเวที อสฺสาสปสฺสาสวเสน เวทนา,
อฺปฺภูจฺจันํ สติ, อนฺุปสฺสนา ณาณํ. เวทนา
อฺปฺภูจฺจันํ, โน สติ, สติ อฺปฺภูจฺจันํ เจว
สติ จ. ตาย สติยา เตน ณาณน ตํ เวทณํ
อนฺุปสฺสสติ, เตน วุจฺจติ "เวทนาสุ
เวทนานฺุปสฺสนาสติปฺภูจฺจานภาวนา"ติ.

สุขเหล่านั้น ย่อมปรากฏอย่างไร ?
เมื่อรู้ชัด ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจเข้ายาว
สติย่อมตั้งมั่น สุขเหล่านั้นย่อมปรากฏด้วย
สตินั้น ด้วยญาณนั้น. เมื่อรู้ชัด ความที่จิต
มีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจ
ลมหายใจออกยาว สติย่อมตั้งมั่น สุข
เหล่านั้นย่อมปรากฏ ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น
ฯลฯ เมื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้ง
สุขเหล่านั้น ย่อมปรากฏ. สุขเหล่านั้น ย่อม
ปรากฏอย่างนี้. ชื่อว่าเวทนา ด้วยอำนาจ
ความเป็นผู้รู้แจ้งสุข หายใจเข้าหายใจออก
ความเข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่าสติ ความ
พิจารณาเห็น ชื่อว่าญาณ. เวทนาเป็นที่
เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่สติ สติเป็นความ
เข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติด้วย. โยคี-
บุคคลพิจารณาเห็นเวทนานั้นด้วยสตินั้น ด้วย
ญาณนั้น เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า

คุณเป็เรื่อง-คุณแลลัษ บั่วน่วย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"สติปัฏฐานภาวนา คือการพิจารณาเห็น
เวทนาในเวทนาทั้งหลาย".

อนุปัสสตี กถิ ตี เวทนี อนุปัสสตี,
อนิจฺจโต อนุปัสสตี ฯเปฯ เอวฺนฺตํ เวทนี
อนุปัสสตี. ภาวนาติ จตฺสฺโส ภาวนา ฯเปฯ
อาเสวนญฺเณ ภาวนา. สุขปฏิสํเวที
อสุสาสปฺสฺสาสนํ สํวรญฺเณ สึลวิสุทฺธิ
 ฯเปฯ สุขปฏิสํเวที อสุสาสปฺสฺสาสวเสณ
จิตฺตสฺส เอกกฺคตํ อวิกฺเขปํ ปชานโต ฯเปฯ
ปชานนฺโต อินฺทฺริยานิ สโมธาเนติ, เตน
วฺจฺจติ "สมฺมตฺถณฺจ ปฏิวิชฺฌตี"ติ. (๒)

คำว่า พิจารณาเห็น ถาว่า
พิจารณาเห็นเวทนานั้นอย่างไร ? พิจารณา
เห็นโดยความไม่เที่ยง ฯลฯ พิจารณาเห็น
เวทนานั้นอย่างนี้. คำว่า ภาวนา ได้แก่
ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่าภาวนา ด้วยอรรถว่า
เสพจนฺกึณ. ความเป็นผู้รู้แจ้งสุข ชื่อว่า
สึลวิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่า สังวรลมหายใจเข้า
และลมหายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัด ความ
ที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจ
ความเป็นผู้รู้แจ้งสุข หายใจเข้าและหายใจ
ออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัด ย่อมยังอินทรีย์ทั้งหลาย
ให้ประชุมลง เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าว
ว่า "และแห่งตลอดสภาวะคือความสงบ".

(๒)

๑๑๔. กถิ "จิตฺตสงฺขารปฏิสํเวที
อสุสสิสฺสามี"ติ สิกฺขติ, "จิตฺตสงฺขาร-
ปฏิสํเวที ปสฺสสิสฺสามี"ติ สิกฺขติ ? กตโม

๑๑๔. โยทึบฺกคฺลยํมศึกษาว่า "จัก
รู้แจ้งจิตสังขาร หายใจเข้า" ย่อมศึกษา
ว่า "จักรู้แจ้งจิตสังขารหายใจออก"

จิตตสงฺขารโร ? ที่หฺม อสฺสาสวเสน สณฺหา
 จ เวทนา จ เจตสิกกา, เอเต ฌมฺมา
 จิตฺตปฏิพฺพธา จิตฺตสงฺขารโร. ที่หฺม ปสฺสาส-
 วเสน สณฺหา จ เวทนา จ เจตสิกกา,
 เอเต ฌมฺมา จิตฺตปฏิพฺพธา จิตฺตสงฺขารโร
 ฯเปฯ สุขปฏิสฺสเวทึ อสฺสาสวเสน ...สุข-
 ปฏิสฺสเวทึ ปสฺสาสวเสน สณฺหา จ เวทนา จ
 เจตสิกกา, เอเต ฌมฺมา. จิตฺตปฏิพฺพธา
 จิตฺตสงฺขารโร, อหฺม จิตฺตสงฺขารโร.

อย่างไร ? จิตสังขารเป็นไฉน ? สัญญา
 และเวทนา ด้วยอำนาจลมหายใจเข้ายาว
 เป็นเจตสิก ธรรมเหล่านี้เนื่องอาศัยจิต
 เป็นจิตสังขาร. สัญญาและเวทนาด้วย
 อำนาจลมหายใจออกยาวเป็นเจตสิก ธรรม
 เหล่านี้ เนื่องอาศัยจิต เป็นจิตสังขาร ฯลฯ
 สัญญาและเวทนา ด้วยอำนาจความเป็นผู้
 รู้แจ้งสุข หายใจเข้า ... สัญญาและเวทนา
 ด้วยอำนาจความเป็นผู้รู้แจ้งสุข หายใจออก
 เป็นเจตสิก ธรรมเหล่านี้ เนื่องด้วยจิต
 เป็นจิตสังขาร นี้เป็นจิตสังขาร.

กถึ เต จิตฺตสงฺขารโร ปฏิวิทิตา
 โทหนฺติ ? ที่หฺม อสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส
 เอกกุกคฺตํ อวิกฺกเขปํ ปชานโต สติ อฺปฺภุจฺจิตา
 โทติ, ตาย สติยา เตน ฌาณนฺ เต
 จิตฺตสงฺขารโร ปฏิวิทิตา โทหนฺติ. ที่หฺม
 ปสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกคฺตํ อวิกฺกเขปํ
 ปชานโต สติ อฺปฺภุจฺจิตา โทติ, ตาย สติยา
 เตน ฌาณนฺ เต จิตฺตสงฺขารโร ปฏิวิทิตา
 โทหนฺติ ฯเปฯ สจฺฉิกาทพฺพํ สจฺฉิกโรโต

จิตสังขารเหล่านั้น ย่อมปรากฏ
 อย่างไร ? เมื่อรู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์
 เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจเข้า
 ยาว สติย่อมตั้งมั่น จิตสังขารเหล่านั้น
 ย่อมปรากฏด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น เมื่อรู้ชัด
 ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วย
 อำนาจลมหายใจออกยาว สติย่อมตั้งมั่น
 จิตสังขารเหล่านั้นย่อมปรากฏ ด้วยสตินั้น
 ด้วยญาณนั้น ฯลฯ เมื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่

คุณเปรี๊อง-คุณแจ่ม บ้วนวม
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

เต จิตฺตสงฺขารธา ปฏิวิทิตา โหนฺติ. เวนฺเต จิตฺตสงฺขารธา ปฏิวิทิตา โหนฺติ. จิตฺตสงฺขารปฏิสํเวที อสฺสาสปฺสฺสาสวเสน เวทนา, อุပ္ภูจฺจํ สติ, อนุปฺสฺสนา ณาณํ. เวทนา อุပ္ภูจฺจํ, โน สติ, สติ อุပ္ภูจฺจํ เจว สติ จ. ตาย สติยา เตน ณาณนํ ตํ เวทนํ อนุปฺสฺสติ, เตน วุจฺจติ "เวทนาสุ เวทนานุปฺสฺสนาสติปฺภูจฺจานภาวนา"ติ.

ควรทำให้แจ้ง จิตสังขารเหล่านั้นย่อมปรากฏ. จิตสังขารเหล่านั้น ย่อมปรากฏอย่างนี้. ชื่อว่า เวทนา ด้วยอำนาจความเป็นผู้รู้แจ้งจิตสังขารหายใจเข้าและหายใจออก ความเข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่าสติ ความพิจารณาเห็น ชื่อว่าญาณ. เวทนาเป็นที่เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่สติ สติเป็นความเข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติด้วย. ย่อมพิจารณาเห็นเวทนานั้น ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น เพราะเหตุฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า "สติ-ปัฏฐานภาวนา คือ การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย".

อนุปฺสฺสตีติ กถํ ตํ เวทนํ อนุปฺสฺสติ, อนิจฺจโต อนุปฺสฺสติ ฯเปฯ เวนฺตํ เวทนํ อนุปฺสฺสติ. ภาวนาติ จตฺสฺโส ภาวนา ฯเปฯ อาเสวนญฺเชน ภาวนา. จิตฺต-สงฺขารปฏิสํเวที อสฺสาสปฺสฺสาสานํ สํวรญฺเชน สึลวิสุทฺธิ ฯเปฯ จิตฺตสงฺขาร-ปฏิสํเวที อสฺสาสปฺสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส-เอกกฺกตํ อวิกฺกเขปํ ปชานโต ฯเปฯ

คำว่า ย่อมพิจารณาเห็น ถาว่า พิจารณาเห็นเวทนานั้นอย่างไร พิจารณาเห็นโดยความไม่เที่ยง ฯลฯ พิจารณาเห็นเวทนานั้นอย่างนี้. คำว่า ภาวนา ได้แก่ ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่าภาวนา ด้วยอรรถว่า เสนพจนกัน. ความเป็นผู้รู้แจ้งจิตสังขาร ชื่อว่าสึลวิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่าสังวร ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัด

คุณเป็เรื่อง-คุณแลล้ยม บั่วน่วม
สร้างคณบัพพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปชานนุโต อินฺทฺริยานิ สโมธาเนติ, เตน
วฺจฺจติ "สมตฺถณฺจ ปฏิวิชฺฌตี"ติ. (๓)

ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วย
อำนาจความเป็นผู้รู้แจ้งจิตสังขาร หายใจ
เข้า หายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัด ย่อมยัง
อินทรีย์ทั้งหลายให้ประชุมลง เพราะ
เหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า "และแห่งตลอด
สภาวะคือความสงบ". (๓)

๑๑๕. กถิ "ปสฺสสมฺภยํ จิตฺตสงฺขารํ
อสุสฺสิสฺสามิ"ติ ลิกฺขติ, "ปสฺสสมฺภยํ จิตฺต-
สงฺขารํ ปสฺสฺสิสฺสามิ"ติ ลิกฺขติ ? กตโม
จิตฺตสงฺขารो ? ทิสมิ อสุสฺสาสวเสณ สณฺญา จ
เวทนา จ เจตสิกกา, เอเต ธมฺมา
จิตฺตปฏิพฺพธา จิตฺตสงฺขารา, เต จิตฺต-
สงฺขารา ปสฺสสมฺภนุโต นิโรธฺนุโต
รูปสเมฺนุโต ลิกฺขติ. ทิสมิ ปสฺสฺสาสวเสณ
สณฺญา จ เวทนา จ เจตสิกกา เอเต
ธมฺมา จิตฺตปฏิพฺพธา จิตฺตสงฺขารา, เต
จิตฺตสงฺขารา ปสฺสสมฺภนุโต นิโรธฺนุโต
รูปสเมฺนุโต ลิกฺขติ. จิตฺตสงฺขารปฏิสฺสเวทึ
อสุสฺสาสวเสณ... จิตฺตสงฺขารปฏิสฺสเวทึ
ปสฺสฺสาสวเสณ สณฺญา จ เวทนา จ

๑๑๕. โยคิบุคฺคผลยํมคฺคิภาวํ "จก
ระงับจิตสังขารหายใจเข้า" ย่อมศึกษาว่า
"จก ระงับจิตสังขารหายใจออก" อย่างไร?
จิตสังขารเป็นไฉน ? สันญาและเวทนา
ด้วยอำนาจลมหายใจเข้ายาว เป็นเจตสิก
ธรรมเหล่านี้ เนื่องอาศัยจิต เป็นจิตสังขาร
โยคิบุคฺคผลระงับ คือดับสงบจิตสังขารเหล่านี้
นั้น ศึกษาอยู่. สันญาและเวทนา ด้วย
อำนาจลมหายใจออกยาวเป็นเจตสิก ธรรม
เหล่านี้เนื่องอาศัยจิตเป็นจิตสังขาร โยคิ-
บุคฺคผลระงับ คือดับสงบ จิตสังขารเหล่านี้
ศึกษาอยู่. สันญาและเวทนาด้วยอำนาจ
ความเป็นผู้รู้แจ้งจิตสังขาร หายใจเข้า
...สันญาและเวทนา ด้วยอำนาจความเป็น

คุณเปรี๊อง-คุณแจ่ม บัวน่วม
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

เจตสิกกา, เอเต ฌมมา จิตฺตปฏิพฺพธา
 จิตฺตสงฺขารา, เต จิตฺตสงฺขารे
 ปสฺสสมุเพนฺโต นิโรธเณฺโต รูปสเมเนฺโต
 สิกฺขติ. ปสฺสสมุภยํ จิตฺตสงฺขารํ อสฺสสาส-
 ปสฺสสาสวเสน เวทนา, อุปฺภูจฺจํ สติ,
 อนุปสฺสนา ฌานํ. เวทนา อุปฺภูจฺจํ, โน
 สติ, สติ อุปฺภูจฺจํ เจว สติ จ. ตาย
 สติยา เตน ฌาเณน ตํ เวทนํ อนุปสฺสติ,
 เตน วุจฺจติ "เวทนาสุ เวทนานุปสฺสนา-
 สติปฺภูจฺจานภาวนา"ติ.

ผู้รู้แจ้งจิตสังขาร หายใจออกเป็นเจตสิก
 ธรรมเหล่านี้ เนื่องอาศัยจิตเป็นจิตสังขาร
 โยก็บุคคลระงับ คือดับสงบ จิตสังขาร
 เหล่านี้ศึกษาอยู่. ชื่อว่า เวทนา ด้วย
 อานาจความเป็นผู้ระงับ จิตสังขารหายใจ
 เข้าหายใจออก ความเข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่า
 สติ ความพิจารณาเห็นชื่อว่าญาณ. เวทนา
 เป็นที่เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่สติ สติเป็น
 ความเข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติด้วย.
 โยก็บุคคล ย่อมพิจารณาเห็นเวทนานั้น ด้วย
 สตินั้น ด้วยญาณนั้น เพราะเหตุนี้ ท่าน
 จึงกล่าวว่า "สติปฏฺฐานภาวนา คือการ
 พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย".

อนุปสฺสตีติ กถิ ตํ เวทนํ อนุปสฺสติ
 ฯเปฯ เวนฺตํ เวทนํ อนุปสฺสติ. ภาวนาติ
 จตฺสฺโส ภาวนา ฯเปฯ อาเสวนญฺเณ
 ภาวนา. ปสฺสสมุภยํ จิตฺตสงฺขารํ อสฺสสาส-
 ปสฺสสาสนํ สํวรญฺเณ สึลวิสุทฺธิ ฯเปฯ
 ปสฺสสมุภยํ จิตฺตสงฺขารํ อสฺสสาสปสฺสสาสวเสน
 จิตฺตสฺส เอกกุกคํ อวิกฺเขปํ ปชานโต ฯเปฯ

คำว่า พิจารณาเห็น หมายความว่า
 พิจารณาเห็นเวทนานั้นอย่างไร ฯลฯ
 พิจารณาเห็นเวทนานั้นอย่างนี้. คำว่า
ภาวนา ได้แก่ ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่า
 ภาวนา ด้วยอรรถว่าเสพจนกั้น. ความเป็น
 ผู้ระงับจิตสังขาร ชื่อว่าสึลวิสุทฺธิ ด้วย
 อรรถว่าสังวรลมหายใจเข้า และลมหายใจ

คุณสุดา จาตรงกกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปชานนโต อินฺทริยานิ สโมธานะติ, เตน ออก ฯลฯ โยคีบุคคลเมื่อรู้ชัดความที่จิต
วุจฺจติ "สมตฺถณฺจ ปฏิวิชฺฌตี"ติ. (๔)

มีอารมณ์เดียว ไม่ฟังชาน ทั่วอำนาจความ
เป็นผู้ระงับจิตสังขาร หายใจเข้าและหาย-
ใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัดย่อมยังอินทรีย์
ทั้งหลายให้ประชุมลง เพราะเหตุนี้
ท่านจึงกล่าวว่า "และแห่งตลอดสภาวะ คือ
ความสงบ". (๔)

อฏฺฐ อณฺุปสฺสเน ฌานานิ, อฏฺฐ จ
อุปฏฺฐจฺานานุสฺสตีโย, จตฺตารี สุตฺตุนฺติกวตฺตุนิ
เวทนาสุ เวทนานุปสฺสนาย.

อนุปัสสนาญาณ ๘ อภิภูฐานานุสติ ๘
และสุตตันติกวัตถุ (วัตถุอันมีมาในพระ-
สูตร) ๘ ในการพิจารณาเห็นเวทนาใน
เวทนาทั้งหลาย.

ภาณวาโร.

ภาณวาร จป.

ตติยจตุกกนินทุเทศ

นินทุเทศแห่งจตุกกะที่ ๓

๑๗๖. กถํ "จิตฺตปฏฺิสังเวที อสฺส-
สิสฺสามี"ติ ลิกฺขติ, "จิตฺตปฏฺิสังเวที
ปสฺสสิสฺสามี"ติ ลิกฺขติ ? กถมํ ตํ จิตฺตํ ?

๑๗๖. โยคีบุคคลย่อมศึกษาว่า "จัก
รู้แจ้งจิตหายใจเข้า" ย่อมศึกษาว่า "จัก
รู้แจ้งจิตหายใจออก" อย่างไร ? จิตนั้น

คุณสุตา จาตุรงคกุล
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ที่หมี อสุสาสวเสน วิณฺณาณํ จิตฺตํ. ยํ จิตฺตํ
 มโน มานสิํ ททํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนิํ
 มนินฺทริยํ วิณฺณาณํ วิณฺณาณกฺขนฺโธ ตชฺชา
 มโนวิณฺณาณธาตุ. ที่หมี ปสฺสาสวเสน ฯเปฯ
 ปสฺสมุภยํ จิตฺตสงฺขารํ อสุสาสวเสน^๑
 วิณฺณาณํ จิตฺตํ. ยํ จิตฺตํ มโน มานสิํ ททํ
 ปณฺฑรํ มโน มนายตนิํ มนินฺทริยํ วิณฺณาณํ
 วิณฺณาณกฺขนฺโธ ตชฺชา มโนวิณฺณาณธาตุ,
 อิทํ จิตฺตํ.

เป็นไฉน ? จิตที่รู้แจ้งด้วยอำนาจลมหายใจ
 เข้ายาว ที่ชื่อจิต คือ มนะ มานสิํ ททํ
 ปณฺฑระ มโน มนายตนะ มนินฺทริยํ วิณฺญาณ
 วิณฺญาณขันธํ มโนวิณฺญาณธาตุอันเกิดแต่จิต
 นั้น. จิตคือความรู้แจ้ง ด้วยอำนาจลมหายใจ
 ออกยาว ฯลฯ ด้วยอำนาจความเป็นผู้
 ระงับจิตสังขาร หายใจเข้า จิต มนะ
 มานสิํ ททํ ปณฺฑระ มโน มนายตนะ
 มนินฺทริยํ วิณฺญาณ วิณฺญาณขันธํ มโนวิณฺญาณ-
 ธาตุอันเกิดแต่จิตนั้นใด นี้เป็นจิต.

กถํ ตํ จิตฺตํ ปฏิวิทิตํ โทติ ? ที่หมี
 อสุสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกคฺตํ อวิกฺกฺเขป
 ปชานโต สติ อฺปฏฺจิตา โทติ, ตาย สติยา
 เตน ณาณนํ ตํ จิตฺตํ ปฏิวิทิตํ โทติ. ที่หมี
 ปสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกคฺตํ อวิกฺกฺเขป
 ปชานโต สติ อฺปฏฺจิตา โทติ, ตาย สติยา
 เตน ณาณนํ ตํ จิตฺตํ ปฏิวิทิตํ โทติ ฯเปฯ
 สจฺฉิกาทพฺพํ สจฺฉิกโรโต ตํ จิตฺตํ ปฏิวิทิตํ

จิตนั้นย่อมปรากฏอย่างไร ? เมื่อ
 รู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน
 ด้วยอำนาจลมหายใจเข้ายาว สติย่อม
 ตั้งมั่น จิตนั้นย่อมปรากฏด้วยสตินั้น ด้วย
 ญาณนั้น. เมื่อรู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์เดียว
 ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจออกยาว
 สติย่อมตั้งมั่น จิตนั้นย่อมปรากฏ ด้วยสตินั้น
 ด้วยญาณนั้น ฯลฯ โยก็บุคคลเมื่อทำให้แจ้ง

^๑ ฉ. ปสฺสมุภยํ จิตฺตสงฺขารํ ปสฺสาสวเสน.

โหติ. เอวนุตฺตํ จิตฺตํ ปฏิวิทิตฺตํ โหติ. จิตฺตปฏิสํเวทึ อสฺสํสาสปฺสํสาสวเสน วิณฺณณํ จิตฺตํ, อฺปฺภุจฺจํ สติ, อฺนุสฺสํสนา ณาณํ. จิตฺตํ อฺปฺภุจฺจํ, โน สติ, สติ อฺปฺภุจฺจํ เจว สติ จ. ตาย สติยา เตน ณาณณํ ตํ จิตฺตํ อฺนุสฺสํสติ, เตน วุจฺจติ "จิตฺเต จิตฺตานุสฺสํสนาสติปฺภุจฺจํภาวนา"ติ.

ซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้ง จิตนั้นย่อมปรากฏ. จิตนั้นย่อมปรากฏอย่างนี้. ชื่อว่าจิต คือ ความรู้แจ้ง ด้วยอำนาจความเป็นผู้รู้แจ้งจิต หายใจเข้าหายใจออก ความเข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่า สติ ความพิจารณาเห็น ชื่อว่าญาณ. จิตเป็นที่เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่สติ สติเป็น ความเข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติด้วย. โยคิบุคคลย่อมพิจารณาเห็นจิตนั้น ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกล่าว ว่า "สติปัฏฐานภาวนา คือการพิจารณาเห็น จิตในจิต".

อนุสฺสํสติ ภาณํ ตํ จิตฺตํ อฺนุสฺสํสติ ฯเปฯ เอวนุตฺตํ จิตฺตํ อฺนุสฺสํสติ. ภาวนาติ จตฺสํโส ภาวนา ฯเปฯ อาเสวนญฺเจน ภาวนา. จิตฺตปฏิสํเวทึ อสฺสํสาสปฺสํสาสนํ สํวรญฺเจน สึลวิสุทฺธิ ฯเปฯ จิตฺตปฏิสํเวทึ อสฺสํสาสปฺสํสาสวเสน จิตฺตสฺส อเอกกฺคตํ อวิกฺเขปํ ปชานโต ฯเปฯ ปชานนฺโต อิทฺตุริยานิ สโมธาเนติ, เตน วุจฺจติ "สมตฺถณฺจ ปฏิวิชฺฌตี"ติ. (๑)

คำว่า พิจารณาเห็น ถ้ามว่า พิจารณาเห็นจิตนั้นอย่างไร ฯลฯ พิจารณา เห็นจิตนั้นอย่างนี้. คำว่า ภาวนา ได้แก่ ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่าภาวนา ด้วยอรรถว่า เสด็จงกั้น. ความเป็นผู้รู้แจ้งจิต ชื่อว่า สึลวิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่าสังวรลมหายใจเข้า และลมหายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัด ความที่ จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจ ความเป็นผู้รู้แจ้งจิตหายใจเข้า และหายใจ

คุณสุคา จาตุรงคกุล
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ออก ฯลฯ โยก็บุคคลเมื่อรู้ ย่อมยังอินทรีย์
ทั้งหลายให้ประชุมลง. เพราะเหตุนี้ ท่าน
จึงกล่าวว่ "และแห่งตลอดสภาวะคือความ
สงบ". (๑)

๑๑๖. กถิ "อภิปโปมโหยัง จิตฺตํ
อสุสฺสิสฺสามิ"ติ ลิกฺขติ, "อภิปโปมโหยัง จิตฺตํ
ปสุสฺสิสฺสามิ"ติ ลิกฺขติ ? กตโม จิตฺตสุส
อภิปโปมโห ? ทิมฺ อสุสฺสาสวเสน จิตฺตสุส
เอกกุกฺคํ อวิกฺกเขปํ ปชานโต อุပ္ปชฺชติ
จิตฺตสุส อภิปโปมโห, ยา จิตฺตสุส
อาโมทนา ปโมทนา หาสฺโส ปหาสฺโส วิตฺติ
โอทกฺยํ อตฺตมมตา จิตฺตสุส. ทิมฺ
ปสุสฺสาสวเสน^๑ จิตฺตสุส เอกกุกฺคํ อวิกฺกเขปํ
ปชานโต อุပ္ปชฺชติ จิตฺตสุส อภิปโปมโห,
ยา จิตฺตสุส อาโมทนา ปโมทนา หาสฺโส
ปหาสฺโส วิตฺติ โอทกฺยํ อตฺตมมตา จิตฺตสุส
ฯเปฯ จิตฺตปฏิสฺสเวทึ อสุสฺสาสวเสน...
จิตฺตปฏิสฺสเวทึ ปสุสฺสาสวเสน จิตฺตสุส
เอกกุกฺคํ อวิกฺกเขปํ ปชานโต อุပ္ปชฺชติ

๑๑๖. โยก็บุคคลย่อมศึกษาว่า "จัก
ให้จิตเบิกบานหายใจเข้า" ย่อมศึกษาว่า
"จักให้จิตเบิกบานหายใจออก" อย่างไร ?
ความเบิกบานแห่งจิตเป็นไฉน ? เมื่อรู้ชัด
ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วย
อำนาจลมหายใจเข้ายาว ย่อมเกิดความ
เบิกบานแห่งจิต คือความชื่นชม ความ
บันเทิง ความทรรษา ความร่าเริงแห่งจิต
ความปลื้มใจ ความพอใจ ความมีใจเป็นของ
ตน. เมื่อรู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจออกยาว ย่อม
เกิดความเบิกบานแห่งจิต คือความชื่นชม
ความบันเทิง ความทรรษา ความร่าเริง
แห่งจิต ความปลื้มใจ ความพอใจ ความมีใจ
เป็นของตน ฯลฯ เมื่อรู้ชัด ความที่จิตมี

^๑ ฉ. อสุสสาสปสุสสาสวเสน.

คุณะลี ลิมจิตติ และบุตร-ธิดา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิสัมพันธ์มารค.ป-ท.๒-๑๘

จิตตัสส อภิปโปโมโห, ยา จิตตัสส อารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจความ
 อาโมทนา ปโมทนา ทาโส ปทาโส วิคฺติ เป็นผู้รู้แจ้งจิตหายใจเข้า ... ด้วยอำนาจ
 โอทกฺขํ อตฺตมฺนตา จิตตัสส, อโย จิตตัสส ความเป็นผู้รู้แจ้งจิตหายใจออก ย่อมเกิด
 อภิปโปโมโห. อภิปโปโมหํ จิตฺตํ อสฺสาส- ความเบิกบานแห่งจิต คือความชื่นชม ความ
 ปสฺสาสวเสน วิณฺณานิ จิตฺตํ, อุပ္ปฏฺฐานํ บันเทิง ความทรรษา ความร่าเริงแห่งจิต
 สติ, อนุปสฺสนา ญาณิ. จิตฺตํ อุပ္ปฏฺฐานํ, ความปลื้มใจ ความพอใจ ความมีใจเป็น
 โน สติ, สติ อุပ္ปฏฺฐานํ เจว สติ จ. ของตน นี้เป็นความเบิกบานแห่งจิต. จิต
 ตาย สติยา เตน ญาณเณ ตํ จิตฺตํ คือความรู้แจ้ง ด้วยอำนาจความเป็นผู้ยังจิต
 อนุปสฺสตี, เตน วุจฺจตี "จิตฺเต จิตฺตานุ- ให้เบิกบาน หายใจเข้าและหายใจออก
 ปสฺสนาสติปฏฺฐานภาวนา"ติ.

จิตตัสส อารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจความ
 เป็นผู้รู้แจ้งจิตหายใจเข้า ... ด้วยอำนาจ
 ความเป็นผู้รู้แจ้งจิตหายใจออก ย่อมเกิด
 ความเบิกบานแห่งจิต คือความชื่นชม ความ
 บันเทิง ความทรรษา ความร่าเริงแห่งจิต
 ความปลื้มใจ ความพอใจ ความมีใจเป็น
 ของตน นี้เป็นความเบิกบานแห่งจิต. จิต
 คือความรู้แจ้ง ด้วยอำนาจความเป็นผู้ยังจิต
 ให้เบิกบาน หายใจเข้าและหายใจออก
 ความเข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่าสติ ความ
 พิจารณาเห็น ชื่อว่าญาณ. จิตเป็นที่เข้าไป
 ตั้งไว้ ไม่ใช่สติ สติเป็นความเข้าไป
 ตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติด้วย. พิจารณาเห็น
 จิตนั้น ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น เพราะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า "สติปัฏฐานภาวนา
 คือการพิจารณาเห็นจิตในจิต".

อนุปสฺสตีติ กถํ ตํ จิตฺตํ อนุปสฺสตี
 ฯเปฯ เวนฺตํ จิตฺตํ อนุปสฺสตี? ภาวนาติ
 จตฺสฺโส ภาวนา ฯเปฯ อาเสวนญฺเณ

คำว่า พิจารณาเห็น ถามว่า
 พิจารณาเห็นจิตนั้น อย่างไร ? ฯลฯ
 พิจารณาเห็นจิตนั้นอย่างนี้. คำว่า ภาวนา

๑ ฉ. อนุปสฺสตีติ.

ภาวนา. อภิปโปมโหยัง จิตฺตํ อสุสสาส-
 ปสุสสาสนํ สํวรญฺเจณ สีลวิสุทฺธิ ฯเปฯ
 อภิปโปมโหยัง จิตฺตํ อสุสสาสปสุสสาสวเสน
 จิตฺตสฺส เอกกุกฺกตํ อวิกฺกเขปํ ปชานโต ฯเปฯ
 ปชานนโต อินฺทฺริยานิ สโมธานนติ, เตน
 วุจฺจติ "สมตฺถณฺจ ปฏฺวิชฺฌนตี"ติ. (๒)

ได้แก่ ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่า ภาวนา
 ทั่วยอรรถว่าเสพจนฺคฺน. ความเป็นผู้ยังจิต
 ให้เบิกบาน ชื่อว่า สีลวิสุทฺธิ ทั่วยอรรถว่า
 สํวรลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ฯลฯ
 เมื่อรู้ชัดความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน
 ทั่วยอรรถว่าความเป็นผู้ยังจิต ให้เบิกบาน
 หายใจเข้าและหายใจออก ฯลฯ โยคีบุคคล
 เมื่อรู้อยู่ ย่อมยังอินทรีย์ทั้งหลายให้ประชุม
 ลง เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า "และ
 แห่งตลอดสภาวะคือความสงบ". (๒)

๑๗๘. กถํ "สมาทํ จิตฺตํ
 อสุสสิสุสามี"ติ ลิกฺขติ, "สมาทํ จิตฺตํ
 ปสุสสิสุสามี"ติ ลิกฺขติ ? กตโม สมาริ^๑ ?
 ที่มํ อสุสสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกฺกตา
 อวิกฺกเขโป สมาริ, ยา^๒ จิตฺตสฺส จิตฺ
 สณฺจิติ อวฺภูจิติ อวิสาหาโร อวิกฺกเขโป
 อวิสาทญฺฆมานสตา สมโถ สมารินฺทฺริยํ
 สมาริพลํ สมฺมาสมาริ^๒, อยํ สมาริ. ที่มํ

๑๗๘. โยคีบุคคลย่อมศึกษาว่า "จัก
 ตั้งจิตมั่นหายใจเข้า" ย่อมศึกษาว่า "จัก
 ตั้งจิตมั่นหายใจออก" อย่างไร ? สมาริ
 เป็นไฉน ? ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 ฟุ้งซ่าน ทั่วยอรรถว่าลมหายใจเข้ายาวเป็น
 สมาริ คือความตั้งอยู่ ความตั้งอยู่คือ ความ
 ตั้งมั่น ความไม่กวัดแกว่ง ความไม่ฟุ้งซ่าน
 แห่งจิต ความมีใจไม่กวัดแกว่ง ความสงบ

^๑ ก. กตมญฺจ สมารินฺทฺริยํ.
^{๒-๒} ก. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนนฺติ.

คุณะสิ ลิมจิตติ และบุตร-ธิดา
 สร้างคณับบพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปฐมัมภิมรรค.ป-ท.๒-๑๘

ปัสสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกตา อวิกฺเขโป สมาธิทริยํ สมาธิผละ สัมมาสมาธิ
 สมาธิ ฯเปฯ สมาทํ จิตฺตํ อสฺสาสวเสน นีสมาธิ. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 ฯเปฯ สมาทํ จิตฺตํ ปัสสาสวเสน จิตฺตสฺส ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจออกยาว
 เอกกุกตา อวิกฺเขโป สมาธิ, ยา จิตฺตสฺส เป็นสมาธิ ฯลฯ ด้วยอำนาจความตั้งจิตมั่น
 จิตฺติ สณฺจิติ อวฺภูจิติ^๑ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป หายใจเข้า ฯฯ ความที่จิตมีอารมณ์เดียว
 จ^๒ อวิสาหฺมานสฺตา สมโถ สมาธิทริยํ ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจความตั้งจิตมั่น
 สมาธิผลํ สัมมาสมาธิ อยํ สมาธิ. หายใจออกเป็นสมาธิ คือความตั้งอยู่
 สมาทํ จิตฺตํ อสฺสาสปัสสาสวเสน^๓ ความตั้งอยู่ดี ความตั้งมั่น ความไม่
 วิณฺณานิ จิตฺตํ, อฺปฺภฺจํ สติ, อนุปฺสฺสนา กวัดแกว่ง ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ความ
 ญาณิ. จิตฺตํ อฺปฺภฺจํ โน สติ, สติ มีใจไม่กวัดแกว่ง ความสงบ สมาธิทริยํ
 อฺปฺภฺจํ เจว สติ จ. ตาย สติยา เตน สมาธิผละ สัมมาสมาธิ นีสมาธิ. จิต
 ญาณเณ ทํ จิตฺตํ อนุปฺสฺสติ, เตน วุจฺจติ ก็คือความรู้อย่าง ด้วยอำนาจความเป็นผู้ตั้งจิต
 "จิตฺเต จิตฺตานุปฺสฺสนาสติปฺภฺจํภาวนา"ติ. มั่นหายใจเข้าและหายใจออก ความ
 เข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่า สติ ความพิจารณา
 เห็น ชื่อว่า ญาณ. จิตเป็นที่เข้าไปตั้งไว้
 ไม่ใช่สติ สติเป็นความเข้าไปตั้งไว้ด้วย
 เป็นตัวสติด้วย. โยก็บุคคลพิจารณาเห็นจิต

^๑ ก. อธิภูจิติ.

^๒ ฉ. อ. จสทโท นตฺถิ.

^๓ ก. อสฺสาสวเสน.

คุณะลี สิมจิตติ และบุตร-ธิดา

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นั้น ด้วยสติ นั้น ด้วยญาณ นั้น เพราะเหตุ นั้น
ท่านจึงกล่าวว่า "สติปัฏฐานภาวนา คือการ
พิจารณาเห็นจิตในจิต".

อนุปัสสตีติ กถิ ตัง จิตตัง อนุปัสสตี
ฯเปฯ เวนตัง จิตตัง อนุปัสสตี. ภาวนา
จิตฺตสฺส ภาวนา ฯเปฯ อาเสวนญฺเณ
ภาวนา. สมหาทัง จิตตัง อสฺสาสปสฺสาसानัง
สํวรญฺเณ สึลวิสุทฺธิ ฯเปฯ สมหาทัง จิตตัง
อสฺสาสวเสณ^๑ จิตฺตสฺส เอกกุกฺกตัง อวิกฺกเขป
ปชานโต ฯเปฯ ปชานนฺโต อินฺทริยานิ
สโมธาเนติ, เตน วุจฺจติ "สมตฺถณฺจ
ปฏิวิชฺฌตี"ติ. (๓)

คำว่า พิจารณาเห็น ถาว่า
พิจารณาเห็นจิตนั้นอย่างไร? ฯลฯ พิจารณา
เห็นจิตนั้น อย่างนี้. คำว่า ภาวนา ได้แก่
ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่าภาวนา ด้วยอรรถว่า
เสพจนกัน. ความเป็นผู้ตั้งจิตมั่น ชื่อว่า
สึลวิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่าสังวรลมหายใจเข้า
และลมหายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัด ความที่
จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจ
ความเป็นผู้ตั้งจิตมั่นหายใจเข้า ฯลฯ โยคี-
บุคคลเมื่อรู้ชัด ย่อมยังอินทรีย์ทั้งหลายให้
ประชุมลง เพราะเหตุ นั้น ท่านจึงกล่าวว่า
"และแทงตลอดสภาวะคือความสงบ". (๓)

๑๖๕. กถิ "วิโมจยํ จิตตัง
อสฺสสิสฺสามิ"ติ ลิกฺขติ, "วิโมจยํ จิตตัง

๑๖๕. โยคีบุคคลย่อมศึกษาว่า "จัก
เปลื้องจิตหายใจเข้า" ย่อมศึกษาว่า "จัก

^๑ ฉ. อสฺสาสปสฺสาสวเสณ.

ปัสสัสสีสามี"ติ สิกฺขติ ? "ราคโต วิโมจยฺ เปลฺ้องจิตหายใจออก" อยางไร ? โยคี-
จิตฺตํ อสฺสัสสีสามี"ติ สิกฺขติ, "ราคโต บุคคลย้อมศึกษาว่า "จักเปลื้องจิตจาก
วิโมจยฺ จิตฺตํ ปัสสัสสีสามี"ติ สิกฺขติ. รากะหายใจเข้า" ย้อมศึกษาว่า "จัก
"โทสโต วิโมจยฺ จิตฺตํ อสฺสัสสีสามี"ติ เปลฺ้องจิตจากรากะหายใจออก". ย้อม
สิกฺขติ, "โทสโต วิโมจยฺ จิตฺตํ ศึกษาว่า "จักเปลื้องจิตจากโทสะหายใจเข้า
ปัสสัสสีสามี"ติ สิกฺขติ. "โมหโต วิโมจยฺ "ย้อมศึกษาว่า "จักเปลื้องจิตจากโทสะหาย-
จิตฺตํ อสฺสัสสีสามี"ติ สิกฺขติ, "โมหโต ใจออก". ย้อมศึกษาว่า "จักเปลื้องจิตจาก
วิโมจยฺ จิตฺตํ ปัสสัสสีสามี"ติ สิกฺขติ ฯเปฯ โมหะหายใจเข้า" ย้อมศึกษาว่า "จัก
"มานโต วิโมจยฺ จิตฺตํ... ทิฏฺฐิจยา เปลฺ้องจิตจากโมหะหายใจออก". ฯลฯ
วิโมจยฺ จิตฺตํ... วิจิกิจฺฉาย วิโมจยฺ ย้อมศึกษาว่า "จักเปลื้องจิตจากมานะ
จิตฺตํ... ถีนโต วิโมจยฺ จิตฺตํ... ...จักเปลื้องจิตจากทิลฺฐิ ...จักเปลื้องจิต
อุทฺทจฺจโต วิโมจยฺ จิตฺตํ... อหิริกโต จากวิจิกิจฉา ... จักเปลื้องจิตจากถีนะ
วิโมจยฺ จิตฺตํ... อโนตฺตปฺปโต วิโมจยฺ ...จักเปลื้องจิตจากอุทฺทจฺจจะ ...จัก
จิตฺตํ อสฺสัสสีสามี"ติ สิกฺขติ, "อโนตฺตปฺปโต เปลฺ้องจิตจากความไม่มีอหิริกะ ...จัก
วิโมจยฺ จิตฺตํ ปัสสัสสีสามี"ติ สิกฺขติ. เปลฺ้องจิตจากอโนตฺตปฺปะหายใจเข้า" ย้อม
วิโมจยฺ จิตฺตํ อสฺสาสปฺสสาสวเสน วิณฺณานํ ศึกษาว่า "จักเปลื้องจิตจากอโนตฺตปฺปะ
จิตฺตํ, อุပ္ปฏฺจานํ สติ ฯเปฯ หายใจออก". จิตคือความรู้แจ้ง ทั่วย
อำนาจความเป็นผู้เปลื้องจิต หายใจเข้า
หายใจออก ความเข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่าสติ
ฯลฯ

คุณณะลี ลิมจิตติ และบุตร-ธิดา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนุปัสสตีติ กถิ ตัง จิตตัง อนุปัสสตี
 ฯเปฯ เอวนตัง จิตตัง อนุปัสสตี. ภาวนาติ
 จตสฺโส ภาวนา ฯเปฯ อาเสวนญฺเณ
 ภาวนา. วิโมจยํ จิตตัง อสฺสาสปฺสฺสาสนํ
 สํวรญฺเณ สึลวิสุทฺธิ ฯเปฯ วิโมจยํ จิตตัง
 อสฺสาสปฺสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกฺกตํ
 อวิกฺเขปํ ปชานโต ฯเปฯ ปชานนฺโต
 อินฺทริยานิ สโมธาเนติ, เตน วุจฺจติ
 "สมตฺถณฺจ ปฏฺวิชฺฌตี"ติ. (๔)

คำว่า พิจารณาเห็น ถ้ามว่า
 พิจารณาเห็นจิตนั้น อย่างไร ฯลฯ พิจารณา
 เห็นจิตนั้นอย่างนี้. คำว่า ภาวนา ได้แก่
 ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่าภาวนา ด้วยอรรถว่า
 เสพจนกั้น. ความเป็นผู้เปลื้องจิต ชื่อว่า
 สึลวิสุทฺธิ ด้วยอรรถว่าสังวรลมหายใจเข้า
 และลมหายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ซัดความที่
 จิตมีอารมณ์เดียว ไม่พุ้งซ่าน ด้วยอำนาจ
 ความเป็นผู้เปลื้องจิตหายใจเข้าและหายใจ
 ออก ฯลฯ โยคิบุคคลเมื่อรู้ซัด ย่อมยัง
 อินทรีย์ทั้งหลายให้ประชุมลง เพราะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าววว่า "และแห่งตลอด
 สภาวะคือความสงบ". (๔)

อญฺจ อนุปัสฺสเน ฅาณานิ, อญฺจ จ
 อฺปญฺจานานุสฺสตีโย, จตฺตาริ สุตฺตนฺติก-
 วตฺถุณี จิตฺเต จิตฺตานุปัสฺสนาย.

อนุปัสสนาญาณ ๔ อฺปฺญฺจานานุสฺติ ๔
 สุตตันทิกวัตถุ ๔ ในการพิจารณาเห็นจิต
 ในจิต.

ปฏิสัมภิทามรรค.ป-ท. ๒-๑๘

จตุตถจตุกกนิทเทศ

๑๘๐. กถิ "อนิจฺจานุปัสสี อสฺส-
 สีสฺสามี"ติ ลิกฺขติ, "อนิจฺจานุปัสสี
 ปัสสฺสามี"ติ ลิกฺขติ ? อนิจฺจนฺติ ก็
 อนิจฺจํ ? ปณฺจกฺขนฺธา อนิจฺจา. เกณฺฏฺเจน
 อนิจฺจา ? อุปาทวญฺเฏเจน อนิจฺจา.
 ปณฺจนฺนํ ขนฺธานํ อุทฺยํ ปัสฺสนฺโต กติ
 ลกฺขณานิ ปัสฺสติ, วยํ ปัสฺสนฺโต กติ
 ลกฺขณานิ ปัสฺสติ, อุทฺยพฺพยํ ปัสฺสนฺโต กติ
 ลกฺขณานิ ปัสฺสติ ? ปณฺจนฺนํ ขนฺธานํ อุทฺยํ
 ปัสฺสนฺโต ปณฺจวิสฺติ ลกฺขณานิ ปัสฺสติ, วยํ
 ปัสฺสนฺโต ปณฺจวิสฺติ ลกฺขณานิ ปัสฺสติ,
 ปณฺจนฺนํ ขนฺธานํ อุทฺยพฺพยํ ปัสฺสนฺโต อิมานิ
 ปณฺณาสี^๑ ลกฺขณานิ ปัสฺสติ.

นิทเทศแห่งจตุกกะที่ ๔

๑๘๐. โยคีบุคคลย่อมศึกษาว่า "จัก
 พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง หายใจเข้า"
 ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็นความ
 ไม่เที่ยง หายใจออก" อย่างไร ? คำว่า
ไม่เที่ยง ความว่า อะไรไม่เที่ยง ?
 เบญจขันธ์ไม่เที่ยง. ไม่เที่ยงด้วยธรรมดาว่า
 ภาวะไร ? ไม่เที่ยงด้วยธรรมดาที่เกิดขึ้นและ
 เสื่อมไป. โยคีบุคคลเมื่อเห็นความเกิดขึ้น
 แห่งเบญจขันธ์ ย่อมเห็นลักษณะเท่าไร
 เมื่อเห็นความเสื่อมไปแห่งเบญจขันธ์ ย่อม
 เห็นลักษณะเท่าไร เมื่อเห็นความเกิดขึ้น
 และความเสื่อมไปแห่งเบญจขันธ์ ย่อมเห็น
 ลักษณะเท่าไร ? โยคีบุคคลเมื่อเห็นความ
 เกิดขึ้นแห่งเบญจขันธ์ ย่อมเห็นลักษณะ ๒๕
 เมื่อเห็นความเสื่อมไปแห่งเบญจขันธ์ ย่อม
 เห็นลักษณะ ๒๕ เมื่อเห็นความเกิดขึ้นและ
 ความเสื่อมไปแห่งเบญจขันธ์ ย่อมเห็น
 ลักษณะ ๕๐ เหล่านี้.

^๑ ฉ. ปณฺณาส.

"รูปะ อนิจฺจานุปฺสฺสึ อสฺสสิสฺสํ"ติ
 สิกฺขติ, "รูปะ อนิจฺจานุปฺสฺสึ ปฺสฺสสิสฺสํ"ติ
 สิกฺขติ, "เวทนาย ๆเปฯ สณฺณาย...
 สงฺขาระสุ... วิญญาณะ... จกฺขุสมิ
 ๆเปฯ ชรามรณะ อนิจฺจานุปฺสฺสึ อสฺส-
 สิสฺสํ"ติ สิกฺขติ, "ชรามรณะ
 อนิจฺจานุปฺสฺสึ ปฺสฺสสิสฺสํ"ติ สิกฺขติ.
 อนิจฺจานุปฺสฺสึ อสฺสาสฺปฺสฺสาสฺวเสณ ฌมฺมา,
 อุกฺกุจฺจํ สติ, อนุปฺสฺสนา ฌานํ. ฌมฺมา
 อุกฺกุจฺจํ, โน สติ, สติ อุกฺกุจฺจํ เจว
 สติ จ. ตาย สติยา เตน ฌาณะ เต
 ฌมฺเม อนุปฺสฺสติ, เตน วุจฺจติ "ฌมฺเมสุ
 ฌมฺมานุปฺสฺสนาสติปฺกุจฺจานภาวนา"ติ.

โยคิบุคคลย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณา
 เห็นความไม่เที่ยงในรูป หายใจเข้า"
 ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็นความ
 ไม่เที่ยงในรูปหายใจออก" ย่อมศึกษาว่า
 "จักพิจารณาเห็น ความไม่เที่ยงในเวทนา
 ฯลฯ ในสัญญา ...ในสังขาร ...ใน
 วิญญาณ ...ในจักขุ ฯลฯ ในชราและมรณะ
 หายใจออก". ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
 ความเป็นผู้พิจารณาเห็น ความไม่เที่ยง
 หายใจเข้าและหายใจออก ความเข้าไป
 ตั้งไว้ชื่อว่าสติ ความพิจารณาเห็น ชื่อว่า
 ญาณ. ธรรมเป็นที่เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่สติ
 สติเป็นความเข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติ
 ด้วย. โยคิบุคคลย่อมพิจารณาเห็นธรรม
 เหล่านั้น ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น เพราะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่ "สติปฏฺฐานภาวนา
 คือการพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย".

อนุปฺสฺสติ กถิ เต ฌมฺเม อนุปฺสฺสติ
 ๆเปฯ เอวนฺเต ฌมฺเม อนุปฺสฺสติ. ภาวนาติ
 จตฺสฺโส ภาวนา ๆเปฯ อาเสวนฺกุเจน

คำว่า พิจารณาเห็น ถาว่า
 พิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้นอย่างไร ฯลฯ
 พิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้นอย่างนี้. คำว่า

คุณะลี ลิมจิตติ และบุตร-ธิดา
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ภาวนา, อนิจฺจานุปสฺสี อสฺสาสปสฺสาसानํ
 สํวรฺภูเจณ สึลวิสุทฺธิ ฯเปฯ อนิจฺจานุปสฺสี
 อสฺสาสปสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกคฺคํ
 อวิกฺกเขปํ ปชานโต ฯเปฯ ปชานนฺโต
 อินฺทฺริยานิ สโมธาเนติ, เตน วุจฺจติ
 "สมฺตถฺยจ ปฏฺวิชฺเณตี"ติ. (๑)

ภาวนา ได้แก่ ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่า
 ภาวนา ด้วยอรรถว่าเสพจนกัน ความเป็น
 ผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ชื่อว่าสึลวิสุทฺธิ
 ด้วยอรรถว่าสังวรลมหายใจเข้า และลม-
 หายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัดความที่จิตมี
 อารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจความ
 เป็นผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงหายใจเข้า
 และหายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัดย่อมยัง
 อินทรีย์ทั้งหลายให้ประชุมลง เพราะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่ "และแทงตลอด
 สภาวะคือความสงบ". (๑)

กถํ "วิรคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสามี"ติ
 สิฏฺขติ, "วิรคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามี"ติ
 สิฏฺขติ ? รูปे อาทิณํ วิสุวา รูปวิราเค
 ฉนฺทชาโต โหติ สทฺธาธมฺมุตฺโต, จิตฺตํ จสฺส
 สุวาธมฺมิจฺฉํ. "รูปे วิรคานุปสฺสี
 อสฺสสิสฺสามี"ติ สิฏฺขติ, "รูปे วิรคานุปสฺสี
 ปสฺสสิสฺสามี"ติ สิฏฺขติ, เวทนาย ฯเปฯ
 สณฺณาย... สงฺขาราเรสุ... วิณฺณาเณ...
 จกฺขุสฺสามิ ฯเปฯ ชรามรเณ อาทิณํ วิสุวา

โยคิบุคคลย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณา
 เห็นความคลายกำหนด หายใจเข้า" ย่อม
 ศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็นความคลาย
 กำหนด หายใจออก" อย่างไร ? โยคี-
 บุคคลเห็นโทษ ในรูปแล้ว เป็นผู้เกิดฉันทะ
 ในความคลายกำหนดในรูป ตัดสินใจไปด้วย
 ศรัทธา และจิตของโยคิบุคคลนั้น ย่อม
 ตั้งมั่นดี. ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็น
 ความคลายกำหนด ในรูปหายใจเข้า".

คุณณะลี สิมจิตติ และบุตร-ธิดา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชรามรณวิราเค ฉนุทชาโต โหติ สทุธาธิ-
มุตโต, จิตฺตํ จสฺส สุวาทิฏฺฐิตํ.

ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็นความคลาย
กำหนดในรูป หายใจออก" โยคีบุคคล
เห็นโทษในเวทนา ฯลฯ ในสัญญา...
ในสังขารทั้งหลาย... ในวิญญาณ... ใน
จักขุ ฯลฯ ในชราและมรณะเป็นผู้เกิดฉันทะ
ในความคลายกำหนด ในเพราะชราและ
มรณะตัดสิ้นใจไปด้วยศรัทธา และจิตของ
โยคีบุคคลนั้น ย่อมตั้งมั่นดี.

"ชรามรณ วิราคานุปัสสี อสฺสสิสฺสามี"ติ
สิกฺขติ, "ชรามรณ วิราคานุปัสสี
ปัสฺสสิสฺสามี"ติ สิกฺขติ. วิราคานุปัสสี
อสุสาสปสุสาสวเสน ฌมฺมา, อุပ္ปญฺจานํ
สติ, อนุปสุสนา ฌานํ. ฌมฺมา อุပ္ปญฺจานํ,
โน สติ, สติ อุပ္ปญฺจานํ เจว สติ จ.
ตาย สติยา เตน ฌาเณน เต ฌมฺเม
อนุปสุสติ, เตน วุจฺจติ "ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุ-
ปสุสนาสติปญฺจานภาวนา"ติ.

ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็นความคลาย
กำหนดในชราและมรณะหายใจเข้า" ย่อม
ศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็นความคลาย
กำหนดในเพราะชราและมรณะหายใจออก".
ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจความเป็นผู้
พิจารณาเห็นความคลายกำหนด หายใจเข้า
และหายใจออก ความเข้าไปตั้งไว้ชื่อว่า
สติ ความพิจารณาเห็นชื่อว่าญาณ. ธรรม
เป็นที่เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่สติ สติเป็น
ความเข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติด้วย.
โยคีบุคคลพิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้น ด้วย
สตินั้น ด้วยญาณนั้น เพราะเหตุนี้ ท่านจึง

คุณะฉิ สิมจิตติ และบุตร-ธิดา
สร้างต้นฉับพระศัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กล่าวว่า "สติปัญญาคือการพิจารณาเห็น
ธรรมในธรรมทั้งหลาย".

อนุปัสสตีติ กถิ เต ธมฺเม อนุปัสสตี
ฯเปฯ เวนฺเต ธมฺเม อนุปัสสตี. ภาวนาติ
จตฺสฺโส ภาวนา ฯเปฯ อาเสวนญฺเณ
ภาวนา. วิราคานุปัสสี อสฺสาสปฺสฺสาสนํ
สํวรญฺเณ สึลวิสุตฺติ ฯเปฯ วิราคานุปัสสี
อสฺสาสปฺสฺสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกคฺคํ
อวิกฺเขปํ ปชานโต ฯเปฯ ปชานนฺโต
อินฺทฺริยานิ สโมธาเนติ, เตน วุจฺจติ
"สมตฺถนฺจ ปฏิวิชฺฌตี"ติ. (๒)

คำว่า พิจารณาเห็น ภาวนา ย่อม
พิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้นอย่างไร ฯลฯ
ย่อมพิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้น อย่างนี้.
คำว่า ภาวนา ได้แก่ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่า
ภาวนา ด้วยอรรถว่าเสพจนฺกัณ. ความเป็น
ผู้พิจารณาเห็นความคลายกำหนด ชื่อว่า
สึลวิสุตฺติ ด้วยอรรถว่าสังวร ลมหายใจเข้า
และลมหายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัด ความที่
จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจ
ความเป็นผู้พิจารณา เห็นความคลายกำหนด
หายใจเข้าและหายใจออก ฯลฯ โยคิบุคคล
เมื่อรู้ชัด ย่อมยังอินทรีย์ทั้งหลายให้ประชุม
ลง เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า "และ
แห่งตลอดสภาวะก็คือความสงบ". (๒)

กถิ "นิโรธานุปัสสี อสฺสสิสฺสามิ"ติ
สิกฺขติ, "นิโรธานุปัสสี ปสฺสสิสฺสามิ"ติ
สิกฺขติ ? รูเป อาทิโนวํ หิสฺวา รูปนิโรเธ

โยคิบุคคลย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณา
เห็นความดับ หายใจเข้า" ย่อมศึกษาว่า
"จักพิจารณาเห็นความดับ หายใจออก"

ฉนฺทชาโต โหติ สหฺธาธิมฺหฺโต, จิตฺตํ
จสฺส สุวาทิมฺหฺจิตฺตํ.

อย่างไร ? โยคีบุคคลเห็นโทษในรูปแล้ว
เป็นผู้เกิดฉันทะในความคับรูป ตัดสึนใจไป
ด้วยศรัทธา และจิตของโยคีบุคคลนั้น ย่อม
ตั้งมั่นดี.

"รูปํ นโรธานุปสฺสํ อสฺสสึสฺสามี"ติ สิกฺขติ,
"รูปํ นโรธานุปสฺสํ ปสฺสสึสฺสามี"ติ สิกฺขติ,
เวทนาย ๆเปฯ สณฺณาย... สงฺขารेषु...
วิญฺญาเณ... จกฺขุสฺมึ ๆเปฯ ชรามรเณ
อาทึนฺวํ ทิสฺวา ชรามรณนิโรธํ ฉนฺทชาโต
โหติ สหฺธาธิมฺหฺโต, จิตฺตํ จสฺส สุวาทิมฺหฺจิตฺตํ.
"ชรามรเณ นโรธานุปสฺสํ อสฺสสึสฺสามี"ติ
สิกฺขติ, "ชรามรเณ นโรธานุปสฺสํ
ปสฺสสึสฺสามี"ติ สิกฺขติ.

ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็นความคับใน
รูปหายใจเข้า" ย่อมศึกษาว่า "จัก
พิจารณาเห็นความคับในรูป หายใจออก"
เห็นโทษในเวทนา ๆลฯ ในสัญญา...
ในสังขาร... ในวิญญาณ... ในจักขุ
ฯลฯ ในชราและมรณะแล้วเป็นผู้เกิดฉันทะ
ในความคับชราและมรณะ ตัดสึนใจไปด้วย
ศรัทธา และจิตของโยคีบุคคลนั้น ย่อม
ตั้งมั่นดี. ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็น
ความคับในชราและมรณะ หายใจเข้า"
ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็นความคับ
ในชราและมรณะหายใจออก".

๑๘๑. กติหากาเรหิ อวิชฺชขาย
อาทึนโว โหติ, กติหากาเรหิ อวิชฺชขาย
นिरुชฺเณติ ? ปณฺจหากาเรหิ อวิชฺชขาย

๑๘๑. โทษในอวิชชา ย่อมมีด้วย
อาการเท่าไร อวิชชาย่อมดับด้วยอาการ
เท่าไร ? โทษในอวิชชาย่อมมีด้วย

คุณถาวร อนุชา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาทীনโว โหติ, อฏฺฐหากาเรหิ อวิชฺชา อากาโร ๕, อวิชชาย่อมคัฏด้วยอากาโร ๕.
 นิรุชฺฌติ.

กตเมหิ ปณฺจหากาเรหิ อวิชฺชาย โทษในอวิชชา ย่อมมีด้วยอากาโร ๕
 อาทীনโว โหติ ? อนิจฺจฏฺเฐน อวิชฺชาย เป็นไฉน ? โทษในอวิชชา ย่อมมีด้วยอรรถ
 อาทীনโว โหติ, ทุคฺคฏฺเฐน อวิชฺชาย ว่าไม่เที่ยง ๑ ด้วยอรรถว่าเป็นทุกซ์ ๑
 อาทীনโว โหติ, อนตฺตฏฺเฐน อวิชฺชาย ด้วยอรรถว่าเป็นอนัตตา ๑ ด้วยอรรถว่า
 อาทীনโว โหติ, สนฺตปาฏฺเฐน อวิชฺชาย เป็นเหตุให้เคื้อคร้อน ๑ ด้วยอรรถว่า
 อาทীনโว โหติ, วิปริณามฏฺเฐน อวิชฺชาย แปรปรวน ๑ โทษในอวิชชา ย่อมมีด้วย
 อาทীনโว โหติ, อิมหิ ปณฺจหากาเรหิ อากาโร ๕ เหล่านี้.
 อวิชฺชาย อาทীনโว โหติ.

กตเมหิ อฏฺฐหากาเรหิ อวิชฺชา อวิชชา ย่อมคัฏด้วยอากาโร ๕ เป็น
 นิรุชฺฌติ ? นิทานนิโรธေန อวิชฺชา นิรุชฺฌติ, ไฉน ? อวิชชา ย่อมคัฏด้วยความคัฏ
 สมุทฺถนิโรธေန อวิชฺชา นิรุชฺฌติ, ชาติ- ตันเหตุ ๑ ด้วยความคัฏสมุทฺถ ๑ ด้วยความ
 นิโรธေန อวิชฺชา นิรุชฺฌติ, ปภวนิโรธေန^๑ คัฏชาติ ๑ ด้วยความคัฏแคนเกิด ๑ ด้วย
 อวิชฺชา นิรุชฺฌติ, เหตุนิโรธေန อวิชฺชา ความคัฏเหตุ ๑ ด้วยความคัฏปัจจัย ๑ ด้วย
 นิรุชฺฌติ, ปจฺจยนิโรธေန อวิชฺชา นิรุชฺฌติ, ความเกิดขึ้นแห่งญาณ ๑ ด้วยความปรากฏ

^๑ ก. อาหารนิโรธေန.

ญาณุปาเทน	อวิชชา	นิรุชฺฌติ,	นิโรธ-	นิโรธ ๑	อวิชชาย่อมดับด้วยอาการ ๘
ปฏฺจาเนน	อวิชชา	นิรุชฺฌติ,	อิมหิ	เหล่านี้.	
อฏฺฐากาเรหิ	อวิชชา	นิรุชฺฌติ.			

อิมหิ	ปณฺจกาทาเรหิ	อวิชฺชาย	อาทึนโว	โยคิบุคคลเห็นโทษ ในอวิชชาด้วยอาการ ๕
ทิสฺวา	อิมหิ	อฏฺฐากาเรหิ	อวิชฺชานิโรธ	เหล่านี้แล้ว เป็นผู้เกิดฉันทะ ในความดับ
ฉนฺทชาโต	โทติ	สทฺธาธมฺมโต,	จิตฺตํ	แห่งอวิชชา ด้วยอาการ ๘ เหล่านี้ ตัดสิ้นใจ
สุวาธิฏฺฐิตํ	"อวิชฺชาย	นิโรธานุปสฺสี		ไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นดี. ย่อมศึกษา
อสุสฺสีสุสามี"ติ	สิกฺขติ,	"อวิชฺชาย		ว่า "จักพิจารณาเห็นความดับแห่งอวิชชา
นิโรธานุปสฺสี	ปสุสฺสีสุสามี"ติ	สิกฺขติ.		หายใจเข้า" ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณา
				เห็นความดับแห่งอวิชชาหายใจออก".

กตฺติหากาเรหิ	สงฺฆาเรสุ	อาทึนโว		โทษในสังขารทั้งหลาย	ย่อมมีด้วย
โทติ,	กตฺติหากาเรหิ	สงฺฆารา	นิรุชฺฌนฺติ	อาการเท่าไร	สังขารย่อมดับด้วยอาการ
ฯเปฯ	กตฺติหากาเรหิ	วิญฺญาณเณ	อาทึนโว	เท่าไร ฯลฯ	โทษในวิญญานย่อมมีด้วย
โทติ,	กตฺติหากาเรหิ	วิญฺญาณํ	นิรุชฺฌติ.	อาการเท่าไร	วิญญานย่อมดับด้วยอาการ
กตฺติหากาเรหิ	นามรูปเ	อาทึนโว	โทติ,	เท่าไร. โทษในนามรูป	ย่อมมีด้วยอาการ
กตฺติหากาเรหิ	นามรูปํ	นิรุชฺฌติ.	กตฺติหา-	เท่าไร	นามรูปย่อมดับ ด้วยอาการ
กาเรหิ	สพฺพายตเน	อาทึนโว	โทติ,	เท่าไร. โทษในสพฺพายตนะ	ย่อมมีด้วยอาการ
กตฺติหากาเรหิ	สพฺพายตน์	นิรุชฺฌติ.	เท่าไร	สพฺพายตนะย่อมดับ	ด้วยอาการ
กตฺติหากาเรหิ	ผลฺเส	อาทึนโว	โทติ,	เท่าไร. โทษในผัสสะ	ย่อมมีด้วยอาการ

คุณถาวร อนุชา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

กตihakārehi ฝสฺสโส นิริชฺชติ. กตihakārehi เท้าไร ฝัสสะย้อมดับ ด้วยอาการเท้าไร.
 เวทนาย อาทินโว โหติ, กตihakārehi โทษในเวทนา ย้อมมีด้วยอาการเท้าไร
 เวทนา นิริชฺชติ. เวทนาย้อมดับ ด้วยอาการเท้าไร.

กตihakārehi ตณฺหา ย อาทินโว โหติ, โทษในตัณหา ย้อมมีด้วยอาการเท้าไร
 กตihakārehi ตณฺหา นิริชฺชติ. กตihakārehi ตัณหาย้อมดับด้วยอาการเท้าไร. โทษใน
 อุปาทาน อาทินโว โหติ, กตihakārehi อุปาทาน ย้อมมีด้วยอาการเท้าไร

อุปาทาน นิริชฺชติ. กตihakārehi ภเว อุปาทานย้อมดับด้วยอาการเท้าไร. โทษใน
 อาทินโว โหติ, กตihakārehi ภโว ภพ ย้อมมีด้วยอาการเท้าไร ภพย้อมดับ
 นิริชฺชติ. กตihakārehi ชาตียา อาทินโว ด้วยอาการเท้าไร. โทษในชาติ ย้อมมีด้วย
 โหติ, กตihakārehi ชาติ นิริชฺชติ. อาการเท้าไร ชาติย้อมดับ ด้วยอาการ

กตihakārehi ชรามรณะ อาทินโว โหติ, เท้าไร. โทษในชราและมรณะย้อมมีด้วย
 กตihakārehi ชรามรณ นิริชฺชติ ? อาการเท้าไร ชราและมรณะย้อมดับด้วย
 ปณฺจหากาเรหิ ชรามรณะ อาทินโว โหติ, อาการเท้าไร. โทษในชราและมรณะ ย้อม
 อฏฺฐหากาเรหิ ชรามรณ นิริชฺชติ. มีด้วยอาการ ๕ ชราและมรณะย้อมดับด้วย
 อาการ ๘.

กตเมหิ ปณฺจหากาเรหิ ชรามรณะ โทษในชราและมรณะ ย้อมมีด้วย
 อาทินโว โหติ ? อนิจฺจฏฺเฐน ชรามรณะ อาการ ๕ เป็นไฉน ? โทษในชราและ
 อาทินโว โหติ, ทุกฺขฏฺเฐน ฯเปฯ มรณะ ย้อมมีด้วยอรรถว่าไม่เที่ยง ๑ ด้วย
 อนตฺตฏฺเฐน ฯเปฯ สนฺตปาฏฺเฐน ฯเปฯ อรรถว่าเป็นทุกข์ ๑ ฯลฯ ด้วยอรรถว่าเป็น

คุณถาวร อุนชา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิปริณามภูเจณ ชรามรณ อาทินโว โหติ.
อิมะหิ ปณฺจหากาเรหิ ชรามรณ อาทินโว
โหติ.

อนัตตา ๑ ฯลฯ ด้วยอรรถว่าเป็นเหตุให้
เคื้อคร้อน ๑ ฯลฯ ด้วยอรรถว่าแปร-
ปรวน ๑. โทษในชราและมรณะ ย่อมมีด้วย
อาการ ๕ เหล่านี้.

กตเมหิ อฏฺฐหากาเรหิ ชรามรณ
นिरุชฺฌติ ? นิตานนโรเธน ชรามรณ
นिरุชฺฌติ, สมุทฺถนโรเธน ฯเปฯ ชาติ-
นโรเธน ฯเปฯ ภวนโรเธน?... เหตุ-
นโรเธน... ปจฺจยนโรเธน... ฌาณฺญ-
ปาเทณ... นโรธฺฏฺฐาเนน ชรามรณ
นिरุชฺฌติ. อิมะหิ อฏฺฐหากาเรหิ ชรามรณ
นिरุชฺฌติ.

ชราและมรณะ ย่อมดับด้วยอาการ ๘
เป็นไฉน ? ชราและมรณะ ย่อมดับด้วยการ
ดับต้นเหตุ ๑ ด้วยการดับสมุทัย ๑ ฯลฯ
ด้วยการดับชาติ ๑ ฯลฯ ด้วยการดับ
แดนเกิด ๑ ... ด้วยการดับเหตุ ๑ ...
ด้วยการดับปัจจัย ๑ ... ด้วยญาณเกิดขึ้น ๑
... ด้วยนิโรธปรากฏ ๑. ชราและมรณะ
ย่อมดับด้วยอาการ ๘ เหล่านี้.

อิมะหิ ปณฺจหากาเรหิ ชรามรณ อาทินโว
ทิสฺสุวา อิมะหิ อฏฺฐหากาเรหิ ชรามรณ-
นโรเธ ฌนฺทชาโต โหติ สทฺธาธิมฺคฺโต,
จิตฺตํ จสฺส สฺวาธิญฺจิตฺตํ. "ชรามรณ
นโรธานุปสฺสึ อสฺสสิสฺสามี"ติ ลิกฺขติ,
"ชรามรณ นโรธานุปสฺสึ ปสฺสสิสฺสามี"ติ

โยก็บุคคลเห็นโทษในชราและมรณะ ด้วย
อาการ ๕ เหล่านี้แล้ว เป็นผู้เกิดฉันทะใน
ความดับแห่งชราและมรณะ ด้วยอาการ ๘
เหล่านี้ ตัดสินใจไปด้วยศรัทธา และมีจิต
ตั้งมั่นดี. ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็น
ความดับในชราและมรณะ หายใจเข้า"

๑ ฉ. อ. ปภวนโรเธน.

แม่ชีวันดี ไตรรอบรู้

อุทิศส่วนกุศลให้แก่ นายเทงา-นางลี แซ่เตี๋ยง และนางวงษ์ อุดมรัตน์

ปฏิสนิมภิกขุวรรค.ป-ท.๒-๑๘

สิกขติ. นิโรธานุสฺสึ อสฺสาสฺปสฺสาสวเสณ
 ฌมฺมา, อุပ္ปญฺจันํ สติ, อนุปสฺสนา ฌานํ.
 ฌมฺมา อุပ္ปญฺจันํ, โน สติ, สติ อุပ္ปญฺจันํ
 เจว สติ จ. ตาย สติยา เตน ฌาณณ
 เต ฌมฺเม อนุปสฺสติ, เตน วุจฺจติ "ฌมฺเมสุ
 ฌมฺมานุปสฺสนาสติปฺปญฺจานภาวนา"ติ.

ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็นความดับใน
 ชราและมรณะหายใจออก". ธรรมทั้งหลาย
 ด้วยอำนาจความเป็นผู้พิจารณาเห็นความดับ
 หายใจเข้าและหายใจออก ความเข้าไป
 ตั้งไว้ชื่อว่าสติ ความพิจารณาเห็น ชื่อว่า
 ญาณ. ธรรมทั้งหลาย เป็นที่เข้าไปตั้งไว้
 ไม่ใช่สติ สติเป็นความเข้าไปตั้งไว้ด้วย
 เป็นตัวสติด้วย. โยก็บุคคลย่อมพิจารณา
 เห็นธรรมเหล่านั้น ด้วยสติ นั้น ด้วยญาณนั้น
 เพราะเหตุ นั้น ท่านจึงกล่าวว่า "สติ-
 ปฺปญฺจานภาวนา คือการพิจารณาเห็นธรรม
 ในธรรมทั้งหลาย".

อนุปสฺสตีติ กถนฺเต^๑ ฌมฺเม อนุปสฺสติ
 ฯเปฯ เอวฺนฺเต ฌมฺเม อนุปสฺสติ. ภาวนาติ
 จตฺสฺโส ภาวนา ฯเปฯ อาเสวณฺญฺเจน
 ภาวนา. นิโรธานุสฺสึ อสฺสาสฺปสฺสาสํ
 สํวรฺญฺเจน สึลวิสุทฺธิ ฯเปฯ นิโรธานุสฺสึ
 อสฺสาสฺปสฺสาสวเสณ จิตฺตฺสฺส เอกกคฺคํ

คำว่า พิจารณาเห็น ภาวนา
 พิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้นอย่างไร ฯลฯ
 พิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้นอย่างนี้. คำว่า
ภาวนา ได้แก่ภาวนา ๔ ฯลฯ ชื่อว่าภาวนา
 ด้วยอรรถว่าเสพจนฺกัณ. ความเป็นผู้
 พิจารณาเห็นความดับ ชื่อว่า สึลวิสุทฺธิ

^๑ ฉ. กถิ เต.

แม่ชีวันดี ไตรรอบรู้

อุทิศส่วนกุศลให้แก่ นายเหงา-นางสี แซ่เตี๋ยง และนางวงษ์ อุดมรัตน์

อวิกุเขป ปชานโต ฯเปฯ ปชานนุโต.
 อินฺทฺริยานิ สโมธาเนติ, เตน วุจฺจติ
 "สมฺคฺคณฺจ ปฏฺวิชฺฌตี"ติ. (๓)

ด้วยอรรถว่า สังวรลมหายใจเข้าและลม
 หายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัดความที่จิตมี
 อารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจความ
 เป็นผู้พิจารณาเห็นความดับหายใจเข้า และ
 หายใจออก ฯลฯ เมื่อรู้ชัด ย่อมยังอินทรีย์
 ทั้งหลายให้ประชุมลง เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่ "และแห่งตลอดคสภาวะ คือ
 ความสงบ". (๓)

๑๘๒. กถิ "ปฏฺนิสฺสคฺคานุปฺสฺสี
 อสฺสสิสฺสามิ"ติ ลิกฺขติ, "ปฏฺนิสฺสคฺคานุปฺสฺสี
 ปฺสฺสสิสฺสามิ"ติ ลิกฺขติ ? ปฏฺนิสฺสคฺคาคฺติ เทว
 ปฏฺนิสฺสคฺคา . ปริจฺจจากปฏฺนิสฺสคฺโก จ
 ปกฺขนฺทนปฏฺนิสฺสคฺโก จ. รูปํ ปริจฺจชตีติ
 ปริจฺจจากปฏฺนิสฺสคฺโก, รูปนโรเช นิพฺพานे
 จิตฺตํ ปกฺขนฺทตีติ ปกฺขนฺทนปฏฺนิสฺสคฺโก.
 "รูปे ปฏฺนิสฺสคฺคานุปฺสฺสี อสฺสสิสฺสามิ"ติ
 ลิกฺขติ, "รูปे ปฏฺนิสฺสคฺคานุปฺสฺสี
 ปฺสฺสสิสฺสามิ"ติ ลิกฺขติ. เวทนี ฯเปฯ
 สณฺณํ... สงฺขาราเร... วิญฺญาณํ... จกฺขุ

๑๘๒. โยคีบุคคลย่อมศึกษาว่า "จัก
 พิจารณาเห็นความสลละคืน หายใจเข้า"
 ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็นความสลละคืน
 หายใจออก" อย่างไร? บทว่า ปฏฺนิสฺสคฺคา
 ได้แก่ความสลละคืน มี ๒ อย่างคือ ความ
 สลละคืนด้วยการบริจาค ๑ ความสลละคืนด้วย
 ความแล่นไป ๑. จิตสลละรูป เพราะฉะนั้น
 จึงเป็นความสลละคืนด้วยการบริจาค จิต
 แล่นไปในนิพพาน อันเป็นที่ค้ำรูป เพราะ
 ฉะนั้น จึงเป็นความสลละคืนด้วยการแล่นไป.
 โยคีบุคคลย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็น

แม่ชีวันดี ไตรรอบรู้

อุทิศส่วนกุศลให้แก่ นายเทงา-นางลี แซ่เตี๋ยง และนางวงษ์ อุดมรัตน์

ปฏฺมมภิกทามวรรค.ป-ท.๒-๑๕

ฯเปฯ ชรามรณํ ปริจฺจชตีติ ปริจฺจจาก-
 ปฏินิสฺสกุโค, ชรามรณนิโรธ นิพฺพาน
 จิตฺตํ ปกฺขนฺทตีติ ปกฺขนฺทนปฏินิสฺสกุโค.
 "ชรามรณํ ปฏินิสฺสกุคานุปสฺสี อสฺสสีสุ-
 สามี"ติ ลิกฺขติ, "ชรามรณํ ปฏินิสฺสกุคานุ-
 ปสฺสี ปสฺสสีสุสามี"ติ ลิกฺขติ, ปฏิ-
 นิสฺสกุคานุปสฺสี อสฺสาสฺปสฺสาสวเสน ฌมฺมา,
 อุกฺกุจํ สติ, อนุปสฺสนา ฌานํ. ฌมฺมา
 อุกฺกุจํ, โน สติ, สติ อุกฺกุจํ เจว
 สติ จ. ตาย สติยา เตน ฌาณน เต
 ฌมฺเม อนุปสฺสติ, เตน วุจฺจติ "ฌมฺเมสุ
 ฌมฺมานุปสฺสนาสติปฺกุจํภาวนา"ติ.

ความสลະกีนในรูปหายใจเข้า" ย่อมศึกษา
 ว่า "จักพิจารณาเห็นความสลະกีนในรูป
 หายใจออก". จิตสลະเวทนา ฯลฯ สลະ
 ชราและมรณะ เพราะฉะนั้น จึงเป็นความ
 สลະกีนด้วยการปริจจาค จิตแล่นไปใน
 นิพพาน อันเป็นที่ดับชราและมรณะ เพราะ
 ฉะนั้น จึงเป็นการสลະกีนด้วยการแล่นไป.
 โยก็บุคคลย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็น
 ความสลະกีน ในชราและมรณะหายใจ-
 เข้า" ย่อมศึกษาว่า "จักพิจารณาเห็น
 ความสลະกีน ในชราและมรณะหายใจออก".
 ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจความเป็นผู้
 พิจารณาเห็นความสลະกีนหายใจเข้า และ
 หายใจออก ความเข้าไปตั้งไว้ ชื่อว่าสติ
 ความพิจารณาเห็นชื่อว่าญาณ. ธรรมทั้ง-
 หลายเป็นที่เข้าไปตั้งไว้ ไม่ใช่สติ สติ
 เป็นความเข้าไปตั้งไว้ด้วย เป็นตัวสติด้วย.
 โยก็บุคคล ย่อมพิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้น
 ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่ "สติปัฏฐานภาวนา คือ
 การพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย".

แม่ชีวันดี ไตรรอบรู้

อุทิศส่วนกุศลให้แก่ นายเหงา-นางลี แซ่เตียง และนางวงษ์ อุดมรัตน์

อนุปัสสตีติ กถนุเต ฌมฺเม อนุปัสสตี
 อนิจฺจโต อนุปัสสตี, โน นิจฺจโต ฯเปฯ
 ปฏินิสฺสชฺชติ, โน อาทียติ. อนิจฺจโต
 อนุปัสสนฺโต นิจฺจสณฺณํ ปชหติ ฯเปฯ
 ปฏินิสฺสชฺชนฺโต อาทานํ ปชหติ, เอวนฺเต
 ฌมฺเม อนุปัสสตี.

คำว่า พิจารณาเห็น ถ้ามว่า
 พิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้น อย่างไร
 พิจารณาเห็นโดยความไม่เที่ยง ไม่
 พิจารณาเห็นโดยความเที่ยง ฯลฯ ย่อม
 สละคืน ไม่ถึ้อมั่น. เมื่อพิจารณาเห็นโดย
 ความไม่เที่ยง ย่อมละนิจฺสณฺญาได้ ฯลฯ
 เมื่อสละคืนย่อมละความถึ้อมั่นได้ พิจารณา
 เห็นธรรมเหล่านั้นอย่างนี้.

ภาวนาติ จตฺสฺโส ภาวนา. ตตฺถ ชาตานํ
 ฌมฺมานํ อนตฺวิตฺตณฺญฺเจน ภาวนา ฯเปฯ
 อาเสวนฺญฺเจน ภาวนา, ปฏินิสฺสคฺคานุปัสสตี
 อสฺสสาสปฺสสาसानํ สํวรฺญฺเจน สึลฺวิสุทฺธิ,
 อวิกฺเขปฺญฺเจน จิตฺตวิสุทฺธิ, ทสฺสนฺญฺเจน
 ทิฏฺฐิวิสุทฺธิ, โย ตตฺถ สํวรฺญฺโจ, อโย
 อธิสึลฺลสิกฺขา. โย ตตฺถ อวิกฺเขปฺญฺโจ,
 อโย อธิจิตฺตสิกฺขา. โย ตตฺถ ทสฺสนฺญฺโจ,
 อโย อธิปณฺณาสิกฺขา. อีมา ติสฺโส สิกฺขาโย
 อวชฺชนฺโต สิกฺขติ, ชานนฺโต สิกฺขติ ฯเปฯ
 สจฺฉิกาตพฺพํ สจฺฉิกโรนฺโต สิกฺขติ.

คำว่า ภาวนา ได้แก่ภาวนา ๔. ชื่อว่า
 ภาวนาคด้วยอรรถว่า ธรรมทั้งหลายอันเกิด
 ในภาวนานั้น ไม่ล่วงเลยกัน ฯลฯ ชื่อว่า
 ภาวนา คด้วยอรรถว่าเสพจนฺคฺน ความเป็น
 ผู้พิจารณาเห็นความสละคืน ชื่อว่าสึลฺวิสุทฺธิ
 คด้วยอรรถว่า สังวรลมหายใจเข้าและลม-
 หายใจออก ชื่อว่า จิตฺตวิสุทฺธิ คด้วยอรรถ
 ว่าไม่ฟุ้งชาน ชื่อว่าทิสฺวิสุทฺธิ คด้วยอรรถว่า
 เห็น, สภาวสังวร ในสึลฺวิสุทฺธิ นั้นไคนี้
 เป็นอธิสึลฺลสิกฺขา. สภาวะฟุ้งชานในจิต-
 วิสุทฺธินั้นไคนี้ เป็นอธิจิตสิกฺขา สภาวะเห็น
 ในทิสฺวิสุทฺธินั้นไคนี้ เป็นอธิปณฺณาสิกฺขา.

แม่ชีวันดี ไตรรอบรู้

อุทิศส่วนกุศลให้แก่ นายเทงา-นางลี แซ่เตี๋ย และนางวงษ์ อุตยรัตน์

ปฏิสัมพันธ์มารค.ป-ท.๒-๑๙

โยคีบุคคล เมื่อคำนึงถึงศึกษา ๓ ประการนี้
ศึกษาอยู่ เมื่อรู้ศึกษาอยู่ ฯลฯ เมื่อทำ
ให้แจ้ง ซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้งศึกษาอยู่.

ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสาสปสฺสาส-
วเสน จิตฺตสฺส เอกกคฺคํ อวิกฺเขปํ ปชานโต
วิทิตา เวทนา อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา
อุปฺภูจฺจนฺติ, (๑) - อพฺภคฺคํ คจฺจนฺติ ฯ เปฯ
ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสาสปสฺสาสวเสน
จิตฺตสฺส เอกกคฺคํ อวิกฺเขปํ ปชานโต
อินฺทฺริยานิ สโมธาเนติ, โคจรณฺจ
ปชานาติ, สมตฺถณฺจ ปฏิวិชฺฌติ, พลาณี
สโมธาเนติ, โพชฌณฺเค สโมธาเนติ,
มคฺคํ สโมธาเนติ, ธมฺเม สโมธาเนติ,
โคจรณฺจ ปชานาติ, สมตฺถณฺจ ปฏิวิชฺฌติ.

เมื่อรู้ชัด ความที่จิตมีอารมณ์เกี่ยว
ไม่พุ้งชาน ด้วยอำนาจความเป็นผู้พิจารณา
เห็นความสละคืนหายใจเข้าและหายใจออก
เวทนาที่ปรากฏแล้ว ย่อมเกิดขึ้น ที่ปรากฏ
แล้วตั้งอยู่ ปรากฏแล้ว ถึงความดับไป ฯลฯ
โยคีบุคคลเมื่อรู้ชัด ความที่จิตมีอารมณ์เกี่ยว
ไม่พุ้งชาน ด้วยอำนาจความเป็นผู้พิจารณา
เห็น ความสละคืนหายใจเข้าและหายใจ
ออก ย่อมยังอินทรีย์ทั้งหลายให้ประชุมลง
ย่อมรู้จักโคจร และแทงตลอดสภาวะคือ
ความสงบ ย่อมยังผลทั้งหลายให้ประชุม
ลง ย่อมยังโพชฌงค์ทั้งหลายให้ประชุมลง
ย่อมยังมรรคให้ประชุมลง ย่อมยังธรรม
ทั้งหลายให้ประชุมลง ย่อมรู้จักโคจร และ
แทงตลอดสภาวะคือความสงบ.

๑ ฉ. อ. วิทิตา.

แม่ชีวันดี ไตรรอบรู้

อุทิศส่วนกุศลให้แก่ นาย เห่งา-นางลี แซ่เตี๋ยง และนางวงษ์ อุดมรัตน์

- เอกกุกตา อวิกุเชโป สมာธิ, ที่ม ๑. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 ปัสสาสวเสน จิตฺตสฺส เอกกุกตา อวิกุเชโป พึงชาน ด้วยอำนาจหายใจเข้ายาวเป็น
 สมาธิ ฯ เปฯ วิโมจยฺ จิตฺตํ อสฺสาสวเสน สมาธิ
 จิตฺตสฺส เอกกุกตา อวิกุเชโป สมาธิ. ๒. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 อิมานิ จตุวีสติ สมာธิวเสน ญาณานิ. (๑) พึงชาน ด้วยอำนาจหายใจออกยาวเป็น
 สมาธิ.
 ๓. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 พึงชาน ด้วยอำนาจหายใจเข้าสั้นเป็น
 สมาธิ
 ๔. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 พึงชาน ด้วยอำนาจหายใจออกสั้นเป็นสมาธิ.
 ๕. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่พึง-
 ชาน ด้วยอำนาจเป็นผู้รู้กลมทั้งปวง
 หายใจเข้าเป็นสมาธิ
 ๖. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 พึงชาน ด้วยอำนาจเป็นผู้รู้กลมทั้งปวง
 หายใจออกเป็นสมาธิ.
 ๗. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 พึงชาน ด้วยอำนาจเป็นผู้ระงับกายสังขาร
 หายใจเข้าเป็นสมาธิ

แม่ชีวันดี ไครรรอบรู้

อุทิศส่วนกุศลให้แก่ นายเหงา-นางลี แซ่เตี๋ย และนางวงษ์ อุดมรัตน์

๘. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้ระงับกายสังขาร
หายใจออกเป็นสมาธิ.

๙. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้รู้แจ้งปีติหายใจ-
เข้าเป็นสมาธิ

๑๐. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้รู้แจ้งปีติหายใจ-
ออกเป็นสมาธิ.

๑๑. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้รู้แจ้งสุขหายใจ-
เข้าเป็นสมาธิ

๑๒. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้รู้แจ้งสุขหายใจ
ออกเป็นสมาธิ.

๑๓. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้รู้แจ้งจิตสังขาร
หายใจเข้าเป็นสมาธิ

๑๔. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้รู้แจ้งจิตสังขาร
หายใจออกเป็นสมาธิ.

คุณจรรยา อยู่สมสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๕. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้ระงับจิตสังขาร
 หายใจเข้าเป็นสมาธิ

๑๖. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้ระงับจิตสังขาร
 หายใจออกเป็นสมาธิ.

๑๗. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้รู้แจ้งจิตหายใจ
 เข้าเป็นสมาธิ

๑๘. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้รู้แจ้งจิตหายใจ
 ออกเป็นสมาธิ.

๑๙. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้ทำจิตให้บันเทิง
 หายใจเข้าเป็นสมาธิ

๒๐. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้ทำจิตให้บันเทิง
 หายใจออกเป็นสมาธิ.

๒๑. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
 ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้ตั้งจิตไว้มั่นหายใจ
 เข้าเป็นสมาธิ

คุณจรรยา อยู่สมสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๒. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้ตั้งจิตไว้มั่นหายใจ
ออกเป็นสมาธิ.

๒๓. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้เปลื้องจิตหายใจ
เข้าเป็นสมาธิ

๒๔. ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่
ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจเป็นผู้เปลื้องจิตหายใจ
ออกเป็นสมาธิ. ญาณด้วยอำนาจสมาธิ ๒๔
เหล่านี้. (๑)

กตมานิ	เทวสตตติ	วิปัสสนาวเสน	ญาณด้วยอำนาจวิปัสสนา ๑๒	เป็น			
ภาณานิ ?	ทีฆิ	อสฺสาสิ	อนิจฺจโต	ไหน ? ชื่อว่า วิปัสสนา ด้วยความหมายว่า			
อนุปัสสนญฺเจน	วิปัสสนา,	ทุกฺขโต		พิจารณาเห็นลมหายใจเข้ายาว โดยความ			
อนุปัสสนญฺเจน	วิปัสสนา,	อนตฺตโต		เป็นของไม่เที่ยง ชื่อว่า วิปัสสนา ด้วย			
อนุปัสสนญฺเจน	วิปัสสนา.	ทีฆิ	ปสฺสาสิ	ความหมายว่า พิจารณาเห็นลมหายใจเข้า			
อนิจฺจโต	อนุปัสสนญฺเจน	วิปัสสนา,	ทุกฺขโต	ยาว โดยความเป็นทุกข์ ชื่อว่าวิปัสสนา			
อนุปัสสนญฺเจน	วิปัสสนา,	อนตฺตโต		ด้วยความหมายว่า พิจารณาเห็นลมหายใจ			
อนุปัสสนญฺเจน	วิปัสสนา	ฯเปฯ	วิโมจยฺ	เข้ายาว โดยความเป็นอนัตตา. ชื่อว่า			
จิตฺตํ	อสฺสาสิ,	...	วิโมจยฺ	จิตฺตํ	ปสฺสาสิ	วิปัสสนา	ด้วยความหมายว่าพิจารณาเห็น
อนิจฺจโต	อนุปัสสนญฺเจน	วิปัสสนา,	ทุกฺขโต	ลมหายใจออกยาว			โดยความเป็นของ

คุณจรรยา อยู่สมสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อนุปัสสนุเจเน วิปัสสนา, อนตฺตโต ไม่เที่ยง ชื่อว่าวิปัสสนา ด้วยความหมาย
 อนุปัสสนุเจเน วิปัสสนา. อิมานิ เทวสคฺคตฺติ ว่าพิจารณาเห็นลมหายใจออกยาว โดย
 วิปัสสนาวเสน ญาณานิ. (๒) ความเป็นทุกข์ ชื่อว่า วิปัสสนา ด้วยความ

หมายว่า พิจารณาเห็นลมหายใจออกยาว
 โดยความเป็นอนัตตา ฯลฯ ชื่อว่าวิปัสสนา
 ด้วยความหมายว่า ความเป็นผู้เปลื้องจิต
 พิจารณาเห็นลมหายใจเข้า โดยความเป็น
 ของไม่เที่ยง ... ชื่อว่าวิปัสสนา ด้วยความ
 หมายว่า ความเป็นผู้เปลื้องจิตพิจารณาเห็น
 ลมหายใจออก โดยความเป็นของไม่เที่ยง
 โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา.
 ญาณด้วยสามารถแห่งวิปัสสนา ๑๒ เหล่านี้.
 (๒)

กตมานิ อฏฺฐ นิพพิทาญาณานิ ?
 อนิจฺจานุปัสสี อสฺสาสี^๑ ยถาภูตํ ชานาติ
 ปสฺสตีติ นิพพิทาญาณํ, อนิจฺจานุปัสสี
 ปสฺสาสี ยถาภูตํ ชานาติ ปสฺสตีติ นิพพิทา-
 ญาณํ ฯ เปฯ ปฏินิสฺสคฺคกานุปัสสี อสฺสาสี

นิพพิทาญาณ ๘ เป็นไฉน ? คือ

๑. ญาณที่รู้เห็นตามความเป็นจริง
 เพราะโยคีบุคคล เป็นผู้พิจารณาเห็นความ
 เป็นของไม่เที่ยง หายใจเข้าอยู่ ชื่อว่า
 นิพพิทาญาณ

^๑ ฉ. อสฺสาสี.

ยถาภูตํ ชานาติ ปสฺสตีติ นิพพิทาณาณํ,
ปฏินิสฺสํคฺคาณูปสฺสํ ปสฺสาสํ ยถาภูตํ ชานาติ
ปสฺสตีติ นิพพิทาณาณํ. อิมานิ อฏฺฐ
นิพพิทาณาณานิ. (๓)

๒. ญาณที่รู้เห็นตามความเป็นจริง
เพราะโยคีบุคคล เป็นผู้พิจารณาเห็นความ
เป็นของไม่เที่ยง หายใจออก ชื่อว่า
นิพพิทาญาณ.

๓. ญาณที่รู้เห็นตามความเป็นจริง
เพราะโยคีบุคคล เป็นผู้พิจารณาเห็นความ
คลายกำหนดหายใจเข้า ชื่อว่านิพพิทาญาณ

๔. ญาณที่รู้เห็นตามความเป็นจริง
เพราะโยคีบุคคล เป็นผู้พิจารณาเห็นความ
คลายกำหนดหายใจออก ชื่อว่านิพพิทาญาณ.

๕. ญาณที่รู้เห็นตามความเป็นจริง
เพราะโยคีบุคคล เป็นผู้พิจารณาเห็นความ
ดับหายใจเข้า ชื่อว่านิพพิทาญาณ

๖. ญาณที่รู้เห็นตามความเป็นจริง
เพราะโยคีบุคคลเป็นผู้พิจารณาเห็นความดับ
หายใจออก ชื่อว่านิพพิทาญาณ.

๗. ญาณที่รู้เห็นตามความเป็นจริง
เพราะโยคีบุคคล เป็นผู้พิจารณาเห็นความ
สลละคืนหายใจเข้า ชื่อว่านิพพิทาญาณ

๘. ญาณที่รู้เห็นตามความเป็นจริง เพราะโยคีบุคคล เป็นผู้พิจารณาเห็นความ สละคืนหายใจออก ชื่อว่านิพพิทาญาณ. นิพพิทาญาณ ๘ เหล่านี้. (๓)

กตมานิ อฏฺฐ นิพพิทานุโลเม
 ฌานานิ ? อนิจฺจานุปัสสี อสฺสาสี^๑
 ภยตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อนิจฺจานุปัสสี ปัสสาสํ ภยตฺตฺตฺต
 นิพพิทานุโลเม ฌานํ ฯเปฯ ปฏฺนิสฺสคฺคานุ-
 ปัสสี อสฺสาสํ ภยตฺตฺตฺตฺตฺต
 นิพพิทานุโลเม ฌานํ, ปฏฺนิสฺสคฺคานุ-
 ปัสสาสํ ภยตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ฌานํ, อิมานิ อฏฺฐ นิพพิทานุโลเม ฌานานิ.
 (๔)

นิพพิทานุโลมญาณ ๘ เป็นไฉน ? คือ
 ๑. ปัญญาในความปรากฏ โดยความ เป็นของน่ากลัว ของโยคีบุคคลผู้พิจารณา เห็นความเป็นของไม่เที่ยง หายใจเข้า ชื่อว่านิพพิทานุโลมญาณ

๒. ปัญญาในความปรากฏ โดยความ เป็นของน่ากลัว ของโยคีบุคคลผู้พิจารณา เห็นความเป็นของไม่เที่ยง หายใจออก ชื่อว่านิพพิทานุโลมญาณ.

๓. ปัญญาในความปรากฏ โดยความ เป็นของน่ากลัว ของโยคีบุคคลผู้พิจารณา เห็นความคลายกำหนดหายใจเข้าอยู่ ชื่อว่า นิพพิทานุโลมญาณ

^๑ ฉ. อสฺสสํ.

๔. ปัญญาในความปรากฏ โดยความ
เป็นของน่ากลัว ของโยคีบุคคลผู้พิจารณา
เห็นความคลายกำหนดหายใจออกอยู่ ชื่อว่า
นิพพิทานุโลมญาณ.

๕. ปัญญาในความปรากฏ โดยความ
เป็นของน่ากลัว ของโยคีบุคคลผู้พิจารณา
เห็นความดับหายใจเข้าอยู่ ชื่อว่านิพพิทานุ-
โลมญาณ

๖. ปัญญาในความปรากฏ โดยความ
เป็นของน่ากลัว ของโยคีบุคคลผู้พิจารณา
เห็นความดับหายใจออกอยู่ ชื่อว่านิพพิทานุ-
โลมญาณ.

๗. ปัญญาในความปรากฏ โดยความ
เป็นของน่ากลัว ของโยคีบุคคลผู้พิจารณา
เห็นความสละคืนหายใจเข้าอยู่ ชื่อว่า
นิพพิทานุโลมญาณ

๘. ปัญญาในความปรากฏ โดยความ
เป็นของน่ากลัว ของโยคีบุคคลผู้พิจารณา
เห็นความสละคืนหายใจออกอยู่ ชื่อว่า
นิพพิทานุโลมญาณ. นิพพิทานุโลมญาณ ๘
เหล่านี้. (๔)

คณะแม่ชีสำนักนาฬิกาวัน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

กตมานิ อฏฺฐ นิพพิทาปฏิปัสสัทธิ-
 ฌานานิ ? อนิจฺจานุปัสสี อสฺสาสํ ปฏิสงฺขา
 สนฺติภฺจนา ปณฺณา นิพพิทาปฏิปัสสัทธิฌานํ.
 อนิจฺจานุปัสสี ปัสสาสํ ปฏิสงฺขา สนฺติภฺจนา
 ปณฺณา นิพพิทาปฏิปัสสัทธิฌานํ ฯเปฯ
 ปฏินิสฺสคฺคานุปัสสี อสฺสาสํ ปฏิสงฺขา
 สนฺติภฺจนา ปณฺณา นิพพิทาปฏิปัสสัทธิฌานํ,
 ปฏินิสฺสคฺคานุปัสสี ปัสสาสํ ปฏิสงฺขา
 สนฺติภฺจนา ปณฺณา นิพพิทาปฏิปัสสัทธิฌานํ.
 อิมานิ อฏฺฐ นิพพิทาปฏิปัสสัทธิฌานานิ.

(๕)

นิพพิทาปฏิปัสสัทธิฌาน ๘ เป็นไฉน ?

คือ

๑. ปัญญาพิจารณาหาทางวางเฉยอยู่
 ของโยคีบุคคล ผู้พิจารณาเห็นความเป็นของ
 ไม่เที่ยงหายใจเข้าอยู่ ชื่อว่านิพพิทาปฏิ-
 ปัสสัทธิฌาน

๒. ปัญญาพิจารณาหาทางวางเฉยอยู่
 ของโยคีบุคคล ผู้พิจารณาเห็นความเป็นของ
 ไม่เที่ยงหายใจออกอยู่ ชื่อว่านิพพิทาปฏิ-
 ปัสสัทธิฌาน.

๓. ปัญญาพิจารณาหาทางวางเฉยอยู่
 ของโยคีบุคคล ผู้พิจารณาเห็นความคลาย
 กำหนดหายใจเข้าอยู่ ชื่อว่านิพพิทาปฏิ-
 ปัสสัทธิฌาน

๔. ปัญญาพิจารณาหาทางวางเฉยอยู่
 ของโยคีบุคคล ผู้พิจารณาเห็นความคลาย
 กำหนดหายใจออกอยู่ ชื่อว่านิพพิทาปฏิ-
 ปัสสัทธิฌาน.

๕. ปัญญาพิจารณาหาทางวางเฉยอยู่
 ของโยคีบุคคลผู้พิจารณาเห็นความดับหายใจ
 เข้าอยู่ ชื่อว่านิพพิทาปฏิปัสสัทธิฌาน

คณะแม่ชีสำนักนาฬิกวัน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๖. ปัญญาพิจารณาหาทางวางเฉยอยู่
ของโยคีบุคคลผู้พิจารณาเห็นความคับหายใจ
ออกอยู่ ชื่อว่านิพพิทาปฏิบัติสัสถัธญาณ.

๗. ปัญญาพิจารณาหาทางวางเฉยอยู่
ของโยคีบุคคล ผู้พิจารณาเห็นความสละกิน
หายใจเข้าอยู่ ชื่อว่านิพพิทาปฏิบัติสัสถัธญาณ

๘. ปัญญาพิจารณาหาทางวางเฉยอยู่
ของโยคีบุคคล ผู้พิจารณาเห็นความสละกิน
หายใจออกอยู่ ชื่อว่านิพพิทาปฏิบัติสัสถัธญาณ.

นิพพิทาปฏิบัติสัสถัธญาณ ๘ เหล่านี้. (๕)

กตมานิ เอกวิสติ วิมุตติสุข
ฌานานิ ? โสคาปัตติมมรค สกกายทริฐิยา
ปหีนตฺตา สมฺมจฺฉินฺนตฺตา อุปฺปชฺชติ วิมุตติสุข
ฌานํ, วิจิจฺฉาย ปหีนตฺตา สมฺมจฺฉินฺนตฺตา
อุปฺปชฺชติ วิมุตติสุข ฌานํ, สัลฺลพฺพท-
ปฺรามาสฺส ๗เปฯ ทิฐฺจานุสฺยสฺส
วิจิจฺฉานุสฺยสฺส ปหีนตฺตา สมฺมจฺฉินฺนตฺตา
อุปฺปชฺชติ วิมุตติสุข ฌานํ, สกทาคามิ-
มกฺเคน โอิฬาริกสฺส กามราคสฺสโยชนสฺส
๗เปฯ ปฏิขฺสณฺโณชนสฺส โอิฬาริกสฺส

ญาณในวิมุตติสุข ๒๑ เป็นไฉน ? คือ
๑. เพราะโสคาปัตติมรค ละ
สักกายทริฐิ ตัดได้เค็ดขาดแล้ว ย่อมเกิดญาณ
ในวิมุตติสุข.
๒. เพราะโสคาปัตติมรค ละ
วิจิจฉา ตัดได้เค็ดขาดแล้ว ย่อมเกิดญาณ
ในวิมุตติสุข.
๓. เพราะโสคาปัตติมรค ละ
สัลลพพปรมาส ตัดได้เค็ดขาดแล้ว ย่อม
เกิดญาณในวิมุตติสุข.

คณะแม่ชีสำนักนาฬิกาวัน

สร้างคั่นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

บุญสมมติธรรมวาที . น.ศ.ท. ๒-๒๐

กามราคานุสยสฺส ปฏิฆานุสยสฺส ปหีนตฺตา
 สมุจฺฉินฺนตฺตา อุปฺปชฺชติ วิมุตฺติสฺสฺเช ฌาณํ,
 อนาคามิมกฺเคน อณฺสทกตฺสฺส กามราค-
 สณฺโณชนสฺส ฯเปฯ ปฏิฆสณฺโณชนสฺส
 อณฺสทกตฺสฺส กามราคานุสยสฺส ปฏิฆานุสยสฺส
 ปหีนตฺตา สมุจฺฉินฺนตฺตา อุปฺปชฺชติ วิมุตฺติสฺสฺเช
 ฌาณํ, อรหตฺตมกฺเคน รูปราคสฺส ฯเปฯ
 อรูปราคสฺส มานสฺส อุตฺตจฺจสฺส อวิชฺชาย
 มานานุสยสฺส ภวราคานุสยสฺส อวิชฺชานุ-
 สยสฺส ปหีนตฺตา สมุจฺฉินฺนตฺตา อุปฺปชฺชติ
 วิมุตฺติสฺสฺเช ฌาณํ. อิมานิ เอกวิสฺติ
 วิมุตฺติสฺสฺเช ฌาณานิ. โสฬสวตฺถุกํ อานา-
 ปานสฺสตีสมาริ ภาวยโต สมธิกานิ อิมานิ
 เทว ฌาณสตานิ อุปฺปชฺชนฺติ. (๖)

๔. เพราะโสคาปัตติมรรค ละ
 ทิฏฐานุสัย ตัดได้เด็ดขาดแล้ว ย่อมเกิดญาณ
 ในวิมุตตีสฺช.

๕. เพราะโสคาปัตติมรรค ละ
 วิจิกิจจานุสัย ตัดได้เด็ดขาดแล้ว ย่อมเกิด
 ญาณในวิมุตตีสฺช.

๖. เพราะสภทากามิมรรค ละกาม-
 ราคสังโยชน์ส่วนหยาบ ๆ ตัดได้เด็ดขาด
 แล้ว ย่อมเกิดญาณในวิมุตตีสฺช

๗. เพราะสภทากามิมรรค ละปฏิฆ-
 สังโยชน์ส่วนหยาบ ๆ ตัดได้เด็ดขาดแล้ว
 ย่อมเกิดญาณในวิมุตตีสฺช.

๘. เพราะสภทากามิมรรค ละกาม-
 ราคานุสัยส่วนหยาบ ๆ แล้ว ย่อมเกิดญาณ
 ในวิมุตตีสฺช.

๙. เพราะสภทากามิมรรค ละ
 ปฏิฆานุสัยส่วนหยาบ ๆ ตัดได้เด็ดขาดแล้ว
 ย่อมเกิดญาณในวิมุตตีสฺช.

๑๐. เพราะอนาคามิมรรค ละกาม-
 ราคสังโยชน์ส่วนละเอียด ๆ ตัดได้เด็ดขาด

คณะแม่ชีสำนักนาฬิกาวัน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

แล้ว ย่อมเกิดญาณในวิมุตติสุข.

๑๑. เพราะอนาคามีมรรค ละปฏิฆ-
สังโยชน์ส่วนละเอียด ๆ ตัดได้เด็ดขาดแล้ว
ย่อมเกิดญาณในวิมุตติสุข.

๑๒. เพราะอนาคามีมรรค ละกาม-
ราคานุสัยส่วนละเอียด ๆ ตัดได้เด็ดขาด
แล้ว ย่อมเกิดญาณในวิมุตติสุข.

๑๓. เพราะอนาคามีมรรค ละปฏิ-
ฆานุสัย ส่วนละเอียด ๆ ตัดได้เด็ดขาดแล้ว
ย่อมเกิดญาณในวิมุตติสุข.

๑๔. เพราะอหัตมรรค ละรูปราคะ
ตัดได้เด็ดขาดแล้วย่อมเกิดญาณในวิมุตติสุข.

๑๕. เพราะอหัตมรรค ละอรูปราคะ
ตัดได้เด็ดขาดแล้วย่อมเกิดญาณในวิมุตติสุข.

๑๖. เพราะอหัตมรรค ละมานะ ตัด
ได้เด็ดขาดแล้ว ย่อมเกิดญาณในวิมุตติสุข.

๑๗. เพราะอหัตมรรค ละอุทัจจะ
ตัดได้เด็ดขาดแล้วย่อมเกิดญาณในวิมุตติสุข.

๑๘. เพราะอหัตมรรค ละอวิชชา
ตัดได้เด็ดขาดแล้วย่อมเกิดญาณในวิมุตติสุข.

คุณสุภารัตน์ เทียมสุชาติ เพื่ออุทิศให้แก่ นายจิ่งเทียม แซ่ลิ้ม
นางสุชาดา เทียมสุชาติ เจ้ากรรมนายเวรและเพื่อเป็นพุทธบูชา

๑๙. เพราะอหัตมรรค ละมานานุสัย
ตัดได้เกิดขาดแล้วย่อมเกิดญาณในวิมุตติสุข.

๒๐. เพราะอหัตมรรคละภวารากานุ-
สัย ตัดได้เกิดขาดแล้ว ย่อมเกิดญาณใน
วิมุตติสุข.

๒๑. เพราะอหัตมรรค ละอวิชชานุ-
สัย ตัดได้เกิดขาดแล้ว ย่อมเกิดญาณใน
วิมุตติสุข. ญาณในวิมุตติสุข ๒๑ เหล่านี้.
เมื่อโยคีบุคคล เจริญอานาปานสติสมาธิอันมี
วัตถุ ๑๖ ย่อมเกิดญาณ ๒๐๐ เหล่านี้พร้อม
กับญาณที่ยิ่งขึ้นไป. (๖)

อานาปานสติกถา^๑ สมตฺตา.

อานาปานสติกถา จป.

ปฏิสัมภิทามคฺคปาฬิ นิฏฺฐิตา.

ปฏิสัมภิทามรรคปาลี จป.

ปจฺโม ภาค.

ภาคที่ ๑.

^๑ ก. อานาปานกถา.

ใบแจ้ง

มูลนิธิภูมิพลโลกิกขุ ขอเรียนให้ทราบว่า

1. ท่านที่ได้รับพระคัมภีร์ ฉบับ “ภูมิพลโลกิกขุ” แล้วปรากฏว่า พบข้อบกพร่องในเนื้อหาพระคัมภีร์ เป็นต้นว่า

- หน้าหนังสือขาดหายไป
- เลขหน้าหนังสือไม่เรียงตามลำดับ
- ข้อความพิมพ์เลอะเลือน อ่านไม่ชัด

ฯลฯ

โปรดส่งพระคัมภีร์คืนไปยัง มูลนิธิภูมิพลโลกิกขุ

ในบริเวณวัดสระเกศฯ

ถนนจักรพรรดิพงษ์ กรุงเทพฯ ฯ 10100

โทร.0-2223-0316, 0-2221-8001

มูลนิธิ ฯ ยินดีส่งพระคัมภีร์เล่มใหม่ทดเชยให้ท่าน ทางไปรษณีย์
ทันที และจะออกค่าใช้จ่ายในการส่งหนังสือคืนให้ท่านด้วย

2. ถ้าหากท่านพบคำผิด กรุณาแจ้งมาด้วย เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป
ด้วยความขอบพระคุณอย่างยิ่ง.

**Bhumibalo Bhikkhu Foundation
Notice**

1. In case of your "Bhumibalo Bhikkhu" CANON contains the following deficiencies :

- Page(s) missing
- Page number(s) not in order
- Printing(s) unclear/unreadable

Please return such defect CANON to

Bhumibalo Bhikkhu Foundation

Wat Srakesa Compound

Chakrabardibong Road

BANGKOK 10100

Tel.0-2223-0316, 0-2221-8001

The Foundation will immediately replace you with a new copy and will also refund you the return postage.

2. If you found any error(s) in your CANON copy, please let us know so that the correction(s) can be done accordingly.

Thank you very much for your kind cooperation.